Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

14-16. b. 12

CCI
VIII
35

M

Digitized by Google

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
12
26 B
25

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

12-26-B25
I

Digitized by Google

12-26. B. 25

SVMMA PHILOSOPHIÆ

Authore

P. RAYMUNDO MAILHAT
Ordinis Prædicatorum, Conventus
S. THOMÆ *Aquinatis*
Toloſani.

TOMVS II.

Primam partem Phyſicæ, ſeu octo libros Phyſicorum complectens.

Bibliot. S. Pantaleon
Schol. Piarum

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud JOANNEM BUSÆUM
Bibliopolam Anno 1664.

12 26 B 25

2

INDEX
TOMI SECVNDI.

PRocemium Phyſicæ Pag. 1.
Proleg. I. *De objecto Phyſicæ* ib.
Prolegom. II. *De natura & quidditate Phyſicæ.* 6
Prolegom. III. *De partitione Phyſicæ* 9

PRIMA PARS PHYSICÆ.

De ente naturali, aut mobili in communi ſeu de phyſico auditu. II.
In primum librum Phyſicorum

DISPUTATIO I.

De principiis entis naturalis aut mobilis in communi. 13

Sect. I. *Quid ſint principia entis naturalis* ibid.
Sect. II. *Quot ſint principia entis naturalis* 17

DISPUTATIO II.

De primo ſupradictorum entis naturalis principiorum, nempe *de materia prima* 23
Sect. I. *An detur materia prima & quid ſit* ibid.
Sect. II. *Vtrum materia prima ſit omnino pura potentia nullum plane includens actum entitativum.* 26
Sect. III. *Vtrum materia prima uſque adeo ſit pura potentia ut nec etiam proprium exiſtendi actum ſibi vendicet.* 36
Sect. IV. *De appetitu materiæ, eiuſque ingenerabilitate & incorruptibilitate* 50

DISPUTATIO III.

De duobus aliis principiis entis naturalis, forma ſcilicet & privatione. 59
Sect. I. *De forma ſubſtantiali* ib.

§. I. *An*

[illegible]
§.1. [illegible]
[illegible]
§.2. [illegible]
[illegible]
Sect. II. [illegible]

DISPUTATIO III.

De [illegible]
Sect. I. [illegible]
Sect. II. [illegible] definita. 8[illegible]
Sect. III. Vtrum totum phyſicum realiter diſtinguatur à materia & forma ſimul ſumptis & unitis. 92

In ſecundum librum Phyſicorum.

DISPUTATIO I.

Ordine V.

De natura 97
Sect. 1. Quid ſit natura 98

NAZIONALE
12
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
26 B
25

Digitized by Google

12-26-B25
I

Digitized by Google

Digitized by Google

12-26.B.25

SVMMA PHILOSOPHIÆ

Authore

P. RAYMUNDO MAILHAT
Ordinis Prædicatorum, Conventus
S. THOMÆ *Aquinatis*
Toloſani.

TOMVS II.

Primam partem Phyſicæ, ſeu octo libros Phyſicorum complectens.

Bibliot: S: Pantaleon Schol: Piarum

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud JOANNEM BUSÆUM
Bibliopolam Anno 1664.

12 26 B 25
2

Digitized by Google

INDEX
TOMI SECVNDI.

PRoœmium Phyſicæ Pag.1.
Proleg.I. *De objecto Phyſicæ* ib.
Prolegom. II. *De natura & quidditate Phyſicæ.* 6
Prolegom. III. *De partitione Phyſicæ* 9

PRIMA PARS PHYSICÆ.

De ente naturali, aut mobili in communi *ſeu* de phyſico auditu. II.

In primum librum Phyſicorum

DISPUTATIO I.

De principiis entis naturalis aut mobilis in communi. 13

Sect. I. *Quid ſint principia entis naturalis* ibid.
Sect. II. *Quot ſint principia entis naturalis* 17

DISPUTATIO II.

De primo ſupradictorum entis naturalis principiorum, nempe *de materia prima* 23
Sect. I. *An detur materia prima & quid ſit* ibid.
Sect. II. *Vtrum materia prima ſit omnino pura potentia nullum plane includens actum entitativum.* 26
Sect. III. *Vtrum materia prima uſque adeo ſit pura potentia, ut nec etiam proprium exiſtendi actum ſibi vendicet.* 36
Sect. IV. *De appetitu materiæ, eiuſque ingenerabilitate & incorruptibilitate* 50

DISPUTATIO III.

De duobus aliis principiis entis naturalis, forma ſcilicet & privatione. 59
Sect. I. *De forma ſubſtantiali* ib.

§. I. *An*

§.1. *An & quæ formæ ſubſtantiales educantur de potentia materiæ* 65
§.2. *Vtrum formæ accidentales educantur de potentia ſubjecti* 75
Sect. II. *De privatione.* 78

DISPUTATIO IV.

De compoſito naturali 80
Sect. I. *Vtrum ens naturale intrinſecè & eſſentialiter componatur ex materia & forma.* ibid.
Sect. II. *Vtrum materia & forma uniantur immediatè, an medio aliquo nexu ab illis diſtincto.* 85
Sect. III. *Vtrum totum phyſicum realiter diſtinguatur à materia & forma ſimul ſumptis & unitis.* 92

In ſecundum librum Phyſicorum.

DISPUTATIO I.
Ordine V.

De natura 97
Sect. I. *Quid ſit natura* 98

Sect.II. *Quotuplex ſit natura.* 103
Sect.III. *Vtrum ars poßit efficere opera natura.* 106

DISPVTATIO VI.

De cauſis in communi 112
Sect.I. *Quid & quotuplex ſit cauſa* ibid.
Sect. II. *Vtrum omnis cauſa ſit nobilior ſuo effectu & prior illo.* 116

DISPVTATIO VII.

De cauſis materiali & formali. 119
Sect.I. *Per quid cauſent materia & forma, & quanam ſit earum cauſalitas, quiſve effectus.* 120
Sect.II. *De cauſa formali extrinſeca ſeu exemplari.* 123

DISPVTATIO VIII.

De cauſa efficienti. 127
Sect.I. *Quid & quotuplex ſit cauſa efficiens* ibid.

Sect. II. *Quo principio cauſa efficiens agat?* 132
§. Vn. *Quo principio cauſa efficiens immediate agat.* 135
Sect. III. *Quanam ſit cauſalitas cauſæ efficientis* 145
Sect. IV. *De concurſu cauſæ primæ cum ſecundis.* 147
§. 1. *Qualis ſit concurſus ille, præviuſne ſcilicet, an ſimultaneus duntaxat.* 151
§. 2. *Solvuntur difficiliores objectiones contra prædeterminationem, & cum ea conciliatur libertas.* 161
Sect. V. *De cauſa efficiente inſtrumentali.* 173
§. 1. *An omne inſtrumentum debeat recipere virtutem aliquam à principali agente* ibid.
§. 2. *An omne inſtrumentum debeat habere actionem propriam & præviam* 179
Sect. VI. *De fortuna, caſu, & fato.* 186

DISPVTATIO IX.

De cauſa finali 189
Sect. I. *Quid & quotuplex ſit finis* 190
Sect. II. *Per quid finis cauſet ſeu finalizet in* actu

actu primo. 194
Sect.III.*Quanam ſit cauſalitas finis* 204
Sect. IV. *utrum natura agat propter finem.* 209
Sect.V.*Vtrum natura intendat monſtra* 213

DISPVTATIO X.

De comparatione cauſarum inter ſe. 216
Sect. I. *Quomodo ſe habeant cauſa ad invicem quoad perfectionem & prioritatem in cauſando* ibid.
Sect.II. *An poßit à pluribus cauſis totalibus eiuſdem generis & ordinis idem numero effectus ſimul procedere.* 222
Sect.III. *An poßit à pluribus cauſis totalibus eiuſdem generis & ordinis idem numero effectus diviſim procedere* 228

In tertium, quartum, quintum & ſextum librum phyſicorum

DISPVTATIO I. Ordine XI.

De motu 234

Sect.I. *Quid ſit motus, & quomodo diſtinguatur ab actione, paſſione, & termino.* 235
Sect.II. *De ſubjecto motus & actionis* 241
Sect.III. *De termino motus* 248
Sect.IV. *De unitate ſpecifica motus* 256
Sect.V. *De unitate numerica motus* 261
Sect.VI. *De contrarietate motus.* 265

DISPVTATIO XII.

De tempore 267
Sect.I. *Quid & quotuplex ſit duratio, & quomodo à re durante diſtinguatur* 268
Sect.II. *Quid & quotuplex ſit tempus.* 273
Sect.III. *An tempus ſit præſens ratione partis vel inſtantis.* 277

DISPVTATIO XIII.

De continuo. 282
Sect.I. *An continuum conſtet ſolis indiviſibilibus* ibid.
Sect.II. *An in continuo ſint vera & poſitiva indiviſibilia* 298

Sect.III. *Quomodo incipiant & deſinant entia ſucceſsiva, nec non etiam permanentia.* 305

DISPVTATIO XIV.

De infinito. 212

Sect. I. *An detur aut dari poſsit naturaliter infinitum actu* ibid.

Sect.II. *An per abſolutam Dei potentiam dari poſsit aliqua creatura quæ ſit infinita ſecundum eſſentiam.* 316

Sect.II. *An de potentia Dei abſoluta dari poſſit infinitum in magnitudine & multitudine.* 321

Sect.IV. *An de potentia Dei abſoluta dari poſsit infinitum actu ſecundum intenſionem* 331

Appendix *Vtrum qualibet res naturalis habeat ſuum maximum & minimum quod ſic.* 334

In ſeptimum librum Phyſicorum.

DISPVTATIO Vnic. Ordine XV.

De conditionibus ad motum requiſitis 341

Sect.I.

Sect. I. *Vtrum omne quod movetur moveatur ab alio.* ibid.
Sect. II. *Vtrum movens & mobile debeant eſſe ſimul.* 348
In octavum librum phyſicorum diſputanda remittuntur alio. 353

LAUS DEO.

12

Digitized by Google

IN PRIMUM
Librum Phyſicorum

DISPUTATIO I.
De Principiis Entis Naturalis, aut Mobilis in communi.

SECTIO I.
Quid ſint Principia Entis Naturalis.

PRINCIPIUM in communi dicitur *id omne ex quo aliquid quoquo modo procedit,* qua ratione locus à quo quis proficiſcitur vocatur principium viæ, & privatio (putà formæ ignis) à qua materia (ligni verb. gr.) procedit ſeu tranſit ad ipſam formam, appellabitur infra principiũ generationis, ſeu ipſius compoſiti in fieri: ſimiliter partes ex quibus totum reſultat & componitur, dicuntur principia ejus : & generaliter ea omnia ex qui-

quibus res aliqua procedit aut coaleſcit, illius principia dicuntur. Unde colliges duplicis generis eſſe Principia alia intrinſeca, alia extrinſeca. Principia intrinſeca ſunt ea ; ex quibus res intrinſecè conſtat : extrinſeca verò, ex quibus res non cõponitur, ſed tamẽ ab iis realiter procedit, cuſuſmodi ſunt cauſa efficiens, finalis & exemplaris. In propoſito autem de ſolis principiis intrinſecis entis naturalis eſt quæſtio pro cujus reſolutione.

Dico Principia Entis naturalis eſſe, quæ nec fiunt ex aliis neq; ex alterutris ſed ex ipſis omnia (naturalia) fiunt.

Declaratur, Principium ut vidimus dicitur id ex quo aliquid fit aut procedit : ergò principia entis naturalis ut ſic dicuntur ea ex quibus omnia naturalia fiunt; & cum ſit ſermo de principiis quæ ſint principia ſimpliciter, hoc eſt prima, non verò principiata, conſequens eſt, ut non debeant fieri ex aliis, alioquin non ipſa; ſed illa alia forent prima principia entis naturalis: neque etiam fieri debẽt ex alterutris ob eandem rationem, & inſuper quia unum & idem reſpectu ejuſdem eſſet & primum prin 'pium, & principiatum ſi ex ſe mutuò fierent.

Adverte tamen quòd cum dicuntur principia Entis Naturalis non debere fieri ex aliis, intelligendum eſt, ut quod ; unde non obeſt quòd forma fiat ſeu educatur è materia, quia id eſt fieri ſolùm *ut quo,* cùm ejus productio

ductio aut eductio ordinetur ad totũ, quod ſolum dicitur fieri *ut quod*, ſicut exiſtere *ut quod*.

Dices primò, Privatio eſt principium Entis naturalis, ut infrà dicemus, atqui præfata definitio non convenit ei, ergò non eſt legitima. *Probatur minor*, quia non omnia Entia naturalia fiunt ex privatione, ut cæli quorum materia nunquam privata fuit ea forma quam habet: ergò privatio non eſt id ex quo omnia fiant,

Reſpondeo negando minorem, ad probationem reſpondeo cum diſtinctione non omnia fieri è privatione, ſumendo ly *omnia ſecundùm diſtributionem abſolutam, ſecus ſi intelligatur, ſicut intelligi debet ſecundum diſtributionem accommodam*, & ſecundum eorum quæ fiunt exigentiam. Senſus ergò definitionis non eſt, omnia abſolutè Entia Naturalia debere fieri ex omnibus principiis, ſed omnia accommodatè & prout unũquodq; exigit, ita ut ex quibuſdam illorũ, ſcilicet ex materia & forma, omnia conſtent corpora tã cæleſtia quã ſublunaria: ex omnibus verò tribus materia, nempe, forma & privatione, fiant omnia duntaxat ſublunaria & corruptibilia.

Dices ſecundò, illa particula *ex* in definitione poſita vel denotat habitudinem partis componentis, vel termini à quo: ſi primum, convenit ſolùm materiæ & formæ, non privationi, cùm hæc nequeat ha-

bere rationem partis, ſi ſecundum, competet ſoli privationi, non autem materiæ & formæ, ergò quomodocunque explicetur definitio illa erit vitioſa.

Reſpondeo illam particulam nec accipi determinatè prout dicit habitudinem termini à quo, nec prout dicit habitudinem partis componentis, ſed ut abſtrahit ab utraque, ſicque ut tota definitio ſimul explicetur, ita eſt intelligenda: Principia ſunt quæ nec fiunt ex aliis (intellige ut quod,) nec ex ſe invicem, vel tanquam ex parte intrinſeca, vel tanquam ex termino à quo, omnia tamen fiunt ex ipſis, vel tanquam ex partibus intrinſecis, ut corpora incorruptibilia quæ conſtant materia & forma, vel etiam ut ex termino à quo, ſicut ſublunaria: ſicque comprehenditur ipſa privatio ex qua tanquā ex termino à quo fiunt corpora ſublunaria, ex materia verò & forma tanquam ex partibus.

Ex hac verò explicatione plura, quæ fieri poſſent argumenta, ſolvuntur, & intelligitur etiam, maximè ex dictis initio ſectionis, quo modo à ratione principii excludatur cauſa efficiens, quia nihil fit ex ipſà, ſed ab ipſa; ſimilitr etiam cauſa finalis, ex qua nihil fit, ſed propter quam omnia fiunt; & tandem exemplaris, ex qua etiam res non fit, ſed ad ejus imitationem efformatur: uno verbo cùm hic de principiis intrinſecè cōſtitutivis entis naturalis ſit ſermo, ea omnia à ratione principii, quod hic definitur, excludi debent,

bent, quæ intrinſecè ens naturale non conſtituunt.

SECTIO II.

Quot ſint Principia Entis Naturalis.

N*Ota Compoſitum Naturale, puta ignem, poſſe dupliciter conſiderari. Primò in fieri, id eſt in eo ſtatu quem habet dum actu generatur, ſeu dum tranſit de non eſſe ad eſſe*, putà cùm materia ligni tranſit actualiter de non eſſe ſub forma ignis ad eſſe ſub illa. *Secundò in facto eſſe*, id eſt in eo ſtatu quem habet ut jam eſt genitum & ex partibus ſuis compoſitum, Hoc poſito.

Dico tria eſſe Principia Entis naturalis aut compoſiti conſiderati ut eſt in fieri, ſcilicet, *Materiam, Formam, & Privationem, duo verò ſolùm ſi conſideretur in facto ẽſſe, nempe Materiam & Formam.*

Prima pars probatur, Principia compoſiti naturalis, ut eſt in fieri ſeu generari dicuntur ea, quæ intrinſecè & eſſentialiter concurrunt ad illius generationem, (ſicut generatio & compoſitum in generari in idem recidunt, ita & principia utriuſque,) atqui materia, forma, & privatio intrinſecè & eſſentialiter concurrunt ad generationem

compoſiti naturalis, & nihil aliud: ergo illa tria, & non plura, ſunt principia generationis compoſiti naturalis. *Probatur minor*: Ad omnem mutationem tria duntaxat eſſentialiter requiruntur ſcilicet terminus à quo, terminus ad quem, & ſubjectum utriq; termino commune, ut patet ex ipſa definitione mutationis quæ eſt tranſitus ſubjecti de non eſſe (ecce terminum à quo) ad eſſe (ecce terminum ad quẽ:) atqui generatio eſt mutatio, cum ſit tranſitus materiæ à non eſſe ſub forma ignis, v.g. ad eſſe ſub illa: ergo tria tantummodo ad illam requiruntur, ſcilicet ſubjectum quod tranſit de nõ eſſe ad eſſe, ſeu de privatione formæ ad ipſam formam, & illud eſt materia prima: deinde ipſum non eſſe ſeu privatio illa formæ acquirendæ, tãquam terminus à quo materia recedit; & ipſa denique forma ut terminus ad quem tranſit. *Ex quibus habes definitionem generationis in communi, eſt enim mutatio ſeu tranſitus materiæ à privatione ad formam, ſeu à non eſſe formæ ſubindeque & compoſiti, ad eſſe ipſius.*

Secunda verò pars ſic ſuadetur: Illa ſunt principia entis naturalis in facto eſſe, quæ remanent tranſacta generatione, illudque intrinſecè & permanenter conſtituunt; atqui ſola materia & forma remanent tranſacta generatione intrinſecè conſtituentes ipſum compoſitum, privatio verò deſinit adveniente forma cujus erat privatio, ergò ſola materia,

ria & forma ſunt principia entis naturalis ſpectati in facto eſſe.

Objicies primò, Privatio nequit eſſe principium entis naturalis etiam in fieri, ergo non ſunt tria principia illius. *Probatur antecedens,* Non ens nequit eſſe principium entis, atqui privatio eſt non ens, ergò.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens ejuſque probationem, dicendo privationem ſeu non ens non poſſe quidem eſſe principium entis naturalis in fieri, *per modum partis componentis ipſum, bene autem per modum termini à quo:* ſicut enim locus à quo quis proficiſcitur dicitur principinm viæ, ita privatio à qua materia tranſit ad formam, appellatur principium generationis.

Inſtabis: Materia non ſolùm tranſit à privatione ad formam, ſed etiam ab una forma ad alteram, putà à forma ligni ad formam ignis: ergò non ſolùm privatio formæ introducendæ erit principium generationis, ſed etiam forma præcedens, & ſic erunt quatuor principia. *Conſequentia videtur evidens ex præcedenti ſolutione,* non enim minus eſt terminus à quo generationis, forma præexiſtens, quàm privatio formæ introducendæ, à qua materia tranſit ad ipſam formam.

Reſpondeo Generationem eſſe eſſentialiter mutationem ſeu tranſitum materiæ à privatione ad formam ipſam præcisè: quod autem alia forma præceſſerit, & ſubinde quod in generatione

 fiat

fiat tranſitus ab una forma ad alteram, requiritur quidem indiſpenſabiliter ex alio capite ex eo ſcilicet quod materia quæ ad generationem eſſentialiter præſupponitur, non poſſit aut potuerit præcedere denudata omni forma, ſed non eſt de eſſentia generationis, nec illā intrinſecè conſtituit, ſicut privatio, unde negatur formam præcedentem eſſe terminum eſſentialem generationis, ſubindéque quartum principium, ſed tantùm aliquid præſuppoſitum. Ex quibus facile eſt reſpondere ad formam argumenti.

Objicies 2. Ad generationem concurrit etiam generans ergò erit quartum principiū.

Reſp. diſtinguendo antecedens, concurrit generans per modum cauſæ efficientis ſubindeque principii extrinſeci concedo, per modum conſtitutivi ſeu principii intrinſeci nego, & pariter nego conſequentiam, hic enim ſermo eſt tantùm de principiis intrinſecis.

Dices, Requiruntur diſpoſitiones quibus materia præparetur ad formam introducendam, debet etiam intervenire unio materiæ cum forma in generatione compoſiti naturalis: atqui diſpoſitiones & unio ſunt quid intrinſecum, ergò erunt plura quàm tria principia intrinſeca.

Reſpondeo requiri diſpoſitiones præſuppoſitivè & non formaliter, cùm generatio formaliter & eſſentialiter ſit ſolùm mutatio de privatione ad formam. Addo diſpoſitiones

ſe te-

ſe tenere ex parte materiæ, atque adeò ſe habere ad ſummum per modum unius principii cum illa, *Ad aliud verò reſpondeo dato pro nunc & non conceſſo quòd unio ſit aliquid medium diſtinctum à materia & forma,* illam tamẽ non eſſe principium, ſed principiorum, id eſt materiæ & formæ exercitium & complementum. Unde nõ ſequitur eſſe plura quàm tria principia.

Ex dictis confutata manent deliria antiquorum philoſophorum circa prima principia rerum naturalium, quæ alii dicebant non eſſe plura ſed unum, quod Thales volebat eſſe aquam, Heraclitus ignem, alii plura admittebant, finita tamen, & ex his alii volebant eſſe tria tantùm, ſcilicet ignem, aquam & aerem, rejicientes terram propter ejus nimiam craſſitiem, alii tamen illam addebant: denique alii dicebant eſſe infinita, putà infinitos atomos, ut Democritus, vel infinitas particulas, ut Anaxagoras. Quibus omnibus opponenda tantùm eſt definitio primorum entis naturalis principiorum ab Ariſtotele tradita & a nobis ſuperiori Sectione explicata, & comperietur illam non convenire his quæ aſſignabant illi philoſophi tanquam prima principia, cum conſtet ea omnia fieri ex aliis, ſcilicet ex materia & forma.

Quæres, quo ſenſu prima principia Entis Naturalis dicantur prima contraria.

Reſpondeo id inprimis nullo modo veriſica-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

rificari de materia collata cum forma, aut etiam cum privatione, eſt enim compoſſibilis cum utraque, ſiquidem utrique ſucceſſivè ſubſtat, atque ita nullatenus opponitur ipſis. De ſola ergò forma collata cum privatione id intelligi debet, non quòd ipſæ formaliter opponantur contrarietate propriè dicta, oppoſitio enim quæ intercedit inter formam & privationem formaliter privativa eſt, ut ex ipſis terminis conſtat, ſed quia ſunt primæ radices contrariorum propriè dictorum: frigus enim V. G. quod eſt propriè contrarium calori, oritur ab una forma, & calor à privatione ejus, aut potius ab alia forma ut conjuncta cum hujuſmodi privatione: Unde tandem ſit, *prima principia dici prima contraria, non formaliter, ſed radicaliter.*

DISP

DISPUTATIO II.

De primo ſupradictorum Entis naturalis principiorum.

NEMPE

De Materia Prima.

EXAMINATA natura Principiorum Entis Naturalis in communi, agendum eſt de ſingulis in particulari, juxta leges methodi compoſitionis.

SECTIO I.

An detur Materia prima, & quid ſit?

DICO I. *Datur Materia Prima.*

Probatur: Nomine Materiæ Primæ intelligitur ſubjectum formæ ex quo, & ex ipſa forma ſubſtantiali tanquam ex principiis intrinſecis totum ſubſtantiale coaleſcit, ſicut per materiam ſecundam intelligitur ipſum ſubſtantiale compoſitum quatenus eſt ſubjectum formarum accidentalium

lium, ex quo & ex hujuſmodi accidentibus conſurgit totum compoſitum accidentale: atqui datur à parte rei ſubjectum illud recipiẽs & ſuſtentans formam ſubſtantialem & cum illa totum ſubſtantiale componens, ergò datur materia prima. *Major non indiget probatione*, cùm enim materia in propoſito ſumatur propriè, prout idem eſt ac ſubjectũ, idem ſine dubio erit materia prima ac primum ſubjectum, quod non poteſt eſſe aliud quàm quod ſubſternitur formæ ſubſtantiali cùm hoc nullum aliud præſupponat in quo ſuſtentetur, aliàs daretur proceſſus in infinitum, & ſimiliter idem erit materia ſecunda ac ſubjectum ſecundum, quod videlicet ſubſternitur accidentibus, & appellatur ſecundum, quia ſupponit primum, ſcilicet materiam, ex qua & ex forma ſubſtantiali componitur. *Minor non eſt minus evidens*: cùm enim detur à parte rei compoſitum ſubſtantiale, debent etiam dari partes quibus conſtat, ſed illæ ſunt forma ſubſtantialis & materia ſeu ſubjectum illam ſuſtentans, ergò.

Confirmatur & explicatur ex ipſa ratione generationis, cùm enim ex palea verbi gratia generatur ignis, materia quæ erat ſub forma paleæ, ſubindeque ſub privatione formæ ignis, tranſit ad eſſe ſub forma ignis: atqui illa eſt materia prima, ergò datur materia prima. *Major patet*, vel enim tota palea perit totaliter, vel

aliquid remanet ſub forma ignis, non primum, alias vi agentis naturalis annihilaretur palea, ſubindeque ignis virtute eiuſdem cauſæ creaturæ ex nihilo produceretur ſeu crearetur, quod implicat: ſi autem dicatur ſecundum, habetur intentum, nam illud quod remanet non eſt forma paleæ: alias unum & idem compoſitum ſimul eſſet palea & ignis, nec etiam accidentia, frigiditas enim paleæ deſtruitur per calorem ignis, ſimiliter color & alia. *Minor verò probatur.* Materia prima ſeu primum ſubjectum dicitur illud quod non præſupponit aliud; atqui materia prima tranſiens à privatione formæ ignis ad eſſe illius non præſupponit aliud ſubjectum cui inſit, ergo eſt materia prima. *Probatur minor:* nam vel illud aliud ſubjectum cui ineſſet materia præſupponeret iterum aliud & ſic deinceps, vel non præſupponeret: ſi primum, daretur proceſſus in infinitum ab omnibus exploſus, ſi ſecundum, ergo illud eſſet materia prima ſeu primum & irreceptibile ſubjectum, ſicque haberemus quod intendimus, dari ſcilicet materiam primam. *Ex quibus inſerendo*

Dico 1. Materiam primam rectè definiri ab Ariſtotele, quòd ſit primum ſubjectum ex quo inexiſtenti fit aliquid non ſecundum accidens. Explicatur: Ly *ſubjectum* in hac definitione ſe habet ut genus aut quaſi genus, eſt enim quid commune materiæ primæ & ſecundæ,

ly *primum* gerit vicem differentiæ, materiam primam à ſecunda, diſtinguentis. Additur ly *ex quo inexiſtente fit aliquid*, id eſt compoſitum naturale per quod diſtinguitur materia prima à privatione, quia quamvis compoſitum naturale fiat ex privatione ut ex termino à quo, non tamen ut ex parte inexiſtente ſeu componente, cùm privatio tranſvolet adveniente forma. Dicitur, *Non ſecundum accidens*, quo denotatur ex materia & forma fieri unum per ſe, & non ſolùm per accidens, ſicut ex ſubjecto & forma accidentali.

SECTIO II.

Vtrùm materia prima ſit omnino pura potentia nullum planè includens actum entitativum.

CErtum eſt apud omnes materiam primam eſſe potentiam receptivam formæ: *ſed an ita ſit potentia ut nullum ex parte ſui prout diſtincta à forma importet actum, eſt difficultas non mediocris. pro cuius reſolutione.*

Adverte duplicem eſſe actum, alterum eſſentiæ, alterum exiſtentiæ: actus eſſentiæ dicitur ille qui conſtituit rem in ſua quidditate ſeu eſſentia, ut

ut rationalitas, actus verò exiſtentia eſt ille qui conſtituit rem in ratione actualiter exiſtentis à parte rei, Rurſus actus eſſentiæ *alius eſt phyſicus, alius metaphyſicus, actus phyſicus eſt ipſa forma* phyſica quæ actuando materiam conſtituit una cum illo compoſitum ſubſtantiale in ratione totius phyſici ſeu naturalis: *Actus verò metaphyſicus eſt differentia eſſentialis quatenus actuat & determinat genus. In præſenti non movemus quæſtionem de actu exiſtentiæ de quo infra, ſed de ſolo actu eſſentiæ ſeu entitativo, nec adhuc dè omni cum indubitatum ſit materiam primam ut condiſtinctam à forma non includere actum phyſicum qui eſt ipſa forma, atque adeò eſſe puram potentiam phyſicam, ſed ſolum de actu metaphyſico, num ſcilicet materia prima ſit pura potentia in ordine etiam metaphyſico per excluſionem omnis omnino actus metaphyſici. Ad quod reſpondendo.*

Dico: materia prima eſt omnino pura potentia. nullum prorſus includens actum entitativum. Ita Thomiſtæ: Scoto Suarez, & aliis diſſentientibus & admittentibus in materia actum aliquem, quem ideò appellant entitativum quod putent tranſcendentaliter includi in omni ente à parte rei poſito.

Probatur 1. Si materia prima non eſſet pura potentia, ſed aliquem in ſua eſſentia importaret actum, vel ipſa eſſet purus actus & ſimplex,

ſimplex, vel aliquid compoſitum ex actu & potentia, primum non admittunt adverſarii, & eſt per ſe evidens, cùm de eſſentia materiæ, imo & propria ratio eius ſit eſſe potentiam receptivam formæ? ſed neque ſecundum dici poteſt, ergo, *Probatur ſecunda pars minoris*, materia prout condiſtincta à forma non poteſt intelligi compoſita niſi ex gradu communi & veluti generico in quo convenit cum aliis & ex gradu veluti differentiali & proprio in quo differt ab illis (dico ex gradu veluti generico aut differẽtiali,) quia cum materia ſit ens incompletum, in ea non reperitur vera ratio generis aut differentiæ, atqui compoſitio ex gradu generico & differentiali in materia non eſt compoſitio ex actu & potentia: ergo materia prima non eſt quid ex actu & potentia compoſitum. *Probatur minor*, Nam inprimis ratio illa veluti generica aut potius analoga ſubſtantiæ, in qua materia convenit cum forma & aliis, eſt quid potentiale aut contrahibile, ſimiliter etiam ratio veluti differentialis in qua ſecernitur ab illis, hæc enim nihil aliud eſt quam mera potentialitas ſeu capacitas recipiendi formam: ergo compoſitio ex illis reſurgens non eſt compoſitio ex actu & potentia.

Probatur 2. evertendo fundamentum adverſariorum. Tota enim ratio quam habent ponendi actum illum entitativum, ſeu eſſen-

tialem

tialem in materia ſecundum ſe ſumpta, & prout condiſtincta à forma eſt quia materia prima de ſe eſt verum ens reale, quod de facto reperitur à parte rei, utpote vera pars compoſiti ſubſtantialis, atqui illa ratio nulla eſt: ergo. *Probatur minor.* Ut materia prima ſit vera entitas realis & extra nihil, ſufficit quod contineatur ſub uno membro dividente ens reale in tota ſua latitudine ſumptum, atqui licet ſit pura potentia nullum prorſus actum includens, ſalvatur illam contineri ſub uno membro diviſivo entis realis ut ſic, ergo non requiritur quod aliquem includat actum. *Probatur minor*, Ens reale in tota ſua latitudine ſumptum prima partitione *dividitur ab Ariſtotele libro ſexto & nono metaphyſicæ in actum & potentiam, & ex utroque compoſitum*, ergo hoc ipſo quod materia prima erit potentia realis, quamvis nullum includens actum continebitur ſub uno membro, ſcilicet ſub potentia. *Unde*

Adverte in hoc decipi adverſarios quod exiſtiment nullum dari medium inter ens actu ſeu entitatem actualem ex una parte, & purum nihil ex altera, ex quo inferunt materiam primam hoc ipſo quod non eſt merum nihil, ſed vera entitas realis, ut nos ultrò concedimus, *debere dici ens in actu, adeoque includere actum aliquem ſaltem entitativum ratione cuius dicatur entitas actualis.* In hoc inquam falluntur: nam

vel

vel ſumunt ens in actu lato modo & improprie, prout idem eſt ac ens quod re ipſa & de facto eſt à parte rei: vel in ſenſu proprio, pro ente ſcilicet quod eſt vere actus, aut quod proprium includit actum: ſi primo modo ſumant ens in actu, libenter fatemur non dari medium inter nihil & ens in actu, ſubindeque materiam hoc ipſo quod non eſt merum nihil debere eſſe ens in actu, id eſt, entitatem realem poſitam à parte rei, & ſi nihil aliud volunt adverſarii verum dicunt, ſed abutuntur nomine entis in actu, ſi autem ens in actu ſumatur ſecundo modo & propriè pro eo quod vel eſt verus actus vel ipſum includit, in quo ſenſu nos in præſenti loquimur, velintque adverſarii materiam primam eo ipſo quod nō eſt nihil debere dici ens in actu ſenſu illo proprio, planè decipiuntur, cùm inter hujuſmodi extrema mediet ens quod eſt potentia realis receptiva actus ſeu formæ, nimirum materia prima quæ nec eſt nihil ſed verũ ens reale, cùm ſit pars compoſiti ſubſtãtialis, nec eſt etiã ens in actu, cùm nullũ actum includat; ſed mera potentia realis: ex quibus ſolves fundamenta adverſariorum.

Obiciunt enim primo, Materia ex ſe & ut eſt pars compoſiti condiſtincta à forma, eſt ens actu, ergo non eſt pura omnino potentia. *Probatur antecedens*. Quod non eſt merè poſſibile, ſed de facto datur à parte rei, eſt ens actu, atqui materia prima non eſt merè poſſi-

bilis,

bilis,alias eſſet actu nihil, ſed de facto datur à parte rei, ergo eſt ens actu.

Reſpondeo 1.*negando antecedens,& majorem probationis ejus*: nam ut vidimus materia prima eſt pars vera compoſiti per modum puræ potentiæ & non per modum entis actualis inter quod & nihil ſeu ens merè poſſibile datur medium, nempe ens reale purè potentiale, ſeu vera & realis potentia. Claritatis tamen gratia

Reſpondeo 2.diſtinguendo antecedens *Eſt ens actu*, id eſt *de facto & re ipſa à parte rei poſitum*, concedo:*includens actum aliquem entitativum*,nego.*Similiter ad probationem diſtinguo majorem*.Quod non eſt mere poſſibile eſt ens actu,id eſt *reipſa poſitum à parte rei* concedo: *includens actum aliquem* nego, & eodem modo diſtingue conſequens, ut enim materia prima non ſit purum nihil ſed ens reale poſitum à parte rei, ſufficit quod ſit vera & realis potentia receptiva formæ.

Objicies 2. Quod eſt omnino in potentia eſt nihil,quia ſolùm dicitur eſſe eò quod poteſt ab agente produci: ſed materia prima eſt extra nihil:ergo non eſt omninò in potentia, ergo eſt ens in actu:

Reſpondeo 1. *concedendo totum primum argumentum*,neque enim nos aſſerimus materiam primam eſſe in potentia, id enim denotaret eam nondum eſſe de facto à parte rei; ſed dicimus eſſe potentiam, id eſt entitatem

in

in rerum natura poſitam quæ ſit pura potentialitas receptiva formæ, *Inſtabis*: non eſt ens in potentia, ergo in actu: *diſtinguo*, id eſt, *in rerum natura poſitum*, concedo, *conſtans actu aliquo*, nego.

Reſpondeo 2. Et in idem redit ſolutio, duplicem eſſe potentiam, quoad propoſitum ſpectat, alteram objectivam, quæ nihil aliud eſt quàm non repugnantia in re aliqua ut producatur à parte rei: *alteram ſubjectivam*, quæ eſt in re ipſa entitas quædam realis receptiva actus ſeu formæ. *Hoc poſito diſtinguo majorem, Quod eſt omnino in potentia objectiva eſt nihil*, concedo, *quod eſt in potentia ſubjectiva, id eſt quod conſiſtit in pura potentialitate receptiva actus*, nego, quæ diſtinctio applicanda eſt conſequentiæ, materia enim non eſt in potentia primo modo, ſed ſecundo, unde ſolùm ſequitur eſſe ens actu ſuperius explicato.

Inſtabis, potentia non poteſt expleri niſi per actum, atqui potentia objectiva in qua erat materia antequam crearetur, expleta fuit per ipſam materiam actu productam: ergo ipſa materia producta & à parte rei poſita eſt aliquis actus ſaltem entitativus explens potentiam illam objectivam.

Reſpondeo, omnem veram potentiam poſitivam expleri debere per actum aliquem, putà activam per actionem quam elicit, receptivam per formam quam in ſuo ſinu admittit: potentia verò objectiva, cum

non

non ſit vera potentia realis & poſitiva, ſed tantum negativa, ſcilicet non repugnantia quam habet aliquid ut producatur, non debet neceſſario expleri per aliquem actum, ſed per illud ipſum, quidquid tandem ſit, quod antea dicebatur poſſibile ſeu in potentia objectiva, unde ſi illud erat actus, explebitur per actum: ſi verò erat pura potentia ſubiectiva, explebitur per hoc, quod ponatur de facto à parte rei pura potentia ſubjectiva formæ: unde potentia objectiva ſive non repugnantia quam ante ſui creationem habebat materia ut produceretur, expleta fuit per ipſius materiæ creationem licet ipſa non ſit actus ſed potentia.

Obiicies tertiò, Quamvis forma ſit actus ſimplex phyſicus, includit tamen potentiam in ordine metaphyſico, nempe rationem communem ſubſtantiæ in qua analogicè ſaltem convenit cum materia & aliis: ergò è contra tametſi materia prima ſit pura potentia phyſica, includet nihilominus actum metaphyſicum.

Reſpondeo negando conſequentiam & paritatem, quia propria & ſpecialis ratio materiæ qua ſecernitur ab aliis eſt pura potentialitas ſeu capacitas recipiendi formam, unde cum nec ex ratione communi nec ex propria & veluti differentiali includat actum, ex omni parte erit pura potentia.

Ex dictis in hac & præcedenti ſectione de quidditate & natura materiæ primæ, facilè colligi poteſt quid dicendum ſit de eius unitate aut diverſitate: unde

Infero & dico 2. materiam primam rerum omnium ſublunarium eſſe unius ejuſdemque ſpeciei.

Probatur: unitas ſpecifica potentiæ tam activæ quam paſſivæ ſeu receptivæ ſumitur ab unitate actus vel objecti adæquati quod reſpicit: ſed omnes & ſingulæ materiæ ſublunares reſpiciunt eundem ſpecie actum adæquatum, ergo ſunt unius & eiuſdem ſpeciei *Probatur minor*, Omnes & ſingulæ materiæ corporum inferiorum reſpiciunt formas omnes ſublunares per modum unius actus adæquati, ſi eas appetant ſub una & eadem formali ratione, atqui ſic eſt, nam materia ſublunaris reſpicit & appetit formas omnes hujus inferioris mūdi ſub ratione amiſſibilium in quo differt à materia cœleſti, quæ reſpicit ſuam formam inamiſſibiliter. Unde.

Infero & dico tertiò materiam corporum cœleſtium differre ſpecie à materia ſublunarium.

Probatur: Quia ſi materia cœleſtis & ſublunaris eſſent eiuſdem ſpeciei, corpora cœleſtia eſſent ab intrinſeco corruptibilia ſicut & ſublunaria: ſed hoc eſt falſum. ergo. *Probatur ſequela maioris*: Illud dicitur corruptibile, quod habet in ſe principium & radicem corruptionis, atqui ſi corpora cœleſtia conſtarēt

mate-

materia ejuſdem rationis cum materia ſublunarium, includerent principium & radicem corruptionis: ergo. *Probatur minor*, materia enim ſublunarium talis eſt rationis ut ſit eſſentialiter radix corruptionis hoc ipſo quod reſpicit formas amiſſibiliter: ergo ſi corpora cœleſtia conſtarent materia eiuſdem rationis & ſpeciei cum noſtra includerent principium corruptionis. Sed de his fuſiùs in lib. de cœlo.

Infero & dico quarto: materiam multiplicari numero juxta multiplicationem compoſitorum. Patet, quia in diverſis compoſitis ſortitur diverſas differentias individuales ratione diverſarum numero quantitatum, per quas aut certè per connotationem vel ordinem tranſcendentalem ad ipſas, individuatur: de qua connotatione, aut materiæ per quantitatem ſigillatione, *ut vocari ſolet in Metaphyſica dicemus dum de principio individuationis.*

Obiicies: Si materia ſublunaris ſit una ſpecie, differatque ſpecificè à cœleſti, ſequitur illam includere actum, conſequens eſt contra ſuperius dicta, ergo. *Probatur* ſequela majoris: Nõ poteſt differre ſpecie niſi beneficio differentiæ eſſentialis, ſed differentia eſt actus: ergo

Reſpondeo negando ſequelam: ad probationem reſpondeo, differentiam propriè dictam & qua conſtituit ſpeciem completam & perfectam, eſſe actum; differentia autem aut quaſi differentia

materia

materia impropriè dicitur talis nec conſtituit eam in ratione ſpeciei propriè dicta, perfecta & completa, ſed potius in ratione perfectibilis & potentialis, unde non eſt actus, ſed pura capacitas & potentialitas ad formas recipiendas. *Poteſt etiam ſic diſtingui.* Differentia entis actualis eſt actus, concedo, puræ potentiæ ſeu entis quod ex ſua propria ratione eſt potentiale: nego.

SECTIO III.

Vtrùm materia prima uſque adeò ſit pura potentia, ut nec etiam proprium existendi actum ſibi vendicet.

Senſus tituli eſt: utrùm materia prima prout condiſtincta à forma non ſolum non habeat actum aliquem entitativum ſeu eſſentialem, ſed neque etiam propriam ſibi vendicet exiſtentiam diſtinctam ab exiſtentia formæ & totius compoſiti. Ad quod reſpondendo.

Dico 1. *Materia prima nullam prorſus ex ſe habet exiſtentiam, ſed exiſtit per exiſtentiam formæ & compoſiti ſubſtantialis. Sic Thomiſtæ:* Suares & alii contra.

Probatur

Probatur I. Si materia prima haberet propriam exiſtentiam, non fieret ex ipſa & ex forma ſubſtantiali unum per ſe, ſed ſolum per accidens: conſequens eſt falſum: ergo. *Probatur ſequela majoris*: Ex duobus entibus in actu ultimo conſtitutis non fit unum per ſe, ut habet commune axioma philoſophorum; ſed tantum per accidens & per aggregationem: atqui ſi materia habeat propriam exiſtentiam, erit ens in actu ultimo conſtitutum; & ſimiliter forma, cum à fortiori ſpecialem ſibi juxta adverſarios vendicet exiſtentiam: ergo ex utraque non fiet unum per ſe. *Minor patet*: exiſtentia enim eſt ultima aactualitas rei: ergo ens habens exiſtentiam eſt conſtitutum in actu ultimo.

Reſpondent, *unum per ſe non poſſe fieri quidem ex duobus entibus conſtitutis in actu ultimo completo, ſeu habentibus totales & completas exiſtentias*, quia iam unumquodque illorum habet in ſe ſuum complementum, & ſic non poteſt ordinari ad aliud à quo compleatur, vel quod compleat, quod tamen requiritur ad compoſitionem per ſe: *nihil tamen impedire quo minus ex duobus entibus incompletis ſeu habentibus partiales & incompletas exiſtentias poſſit fieri unum per ſe.* Tunc enim unum comparatur ad aliud ut perfectibile ad perfectivum intra idem genus: in propoſito autem exiſtentiæ materiæ & formæ ſunt partiales & incompletæ, & ita bene poteſt ex eis

reſultare per compoſitionem phyſicam unum per ſe.

Sed contra: Quia ſi materia habeat propriâ exiſtentiam qualemcumq; tandem, non ordinabitur ad formam ſicut potẽtia ad actum ſeu perfectibile ad perfectivum: ergo ſolutio nulla. *Probatur antecedens*: Quod eſt ultimo actuatum perfectum & determinatum non eſt ulterius actuabile perfectibile & determinabile: atqui ſi materia actu exiſtat ſuâ peculiari exiſtentiâ, qualiſcumque illa ſit, erit ultimo actuata perfecta & determinata, cum exiſtentia ut ſic ſecundum ſuam formalem rationem ſit ultima actualitas, ultima perfectio, & ultimus terminus rei: ergo: ***Et hoc argumentum maximè urget in ſententia adverſariorum contendentium exiſtentiam cuiuslibet rei identificari cum ipſius eſſentia***: juxta illam enim opinionem materia erit realiter ſua exiſtentia, ſubindeque ſua ultima actualitas, ſua ultima perfectio & terminus: ergo non erit ulterius actuabilis, perfectibilis, & determinabilis per formam.

Probatur 2. concluſio: Materia prima non exiſtit niſi per exiſtentiam totius: ergo non habet ſuam propriam exiſtentiam partialem; *Probatur antecedens*: exiſtentia eſt ultima actualitas qua res ſiſtitur extra ſuas omnes cauſas, unde dicitur exiſtentia quaſi extra cauſas ſiſtentia: atqui materia prima, non ſiſtitur aut ponitur extra ſuas omnes cauſas

niſi

niſi ad poſitionem ſeu exiſtentiam totius compoſiti: ergo non exiſtit niſi ad vel per exiſtentiam illius. *Probatur minor*: Materia prima non ſolum pendet à cauſa efficienti, ſed etiam à cauſa formali, id eſt, à forma informante & actuante ipſam: atqui non intelligitur informata ſeu actuata per formam niſi ad poſitionem & exiſtentiam totius, quod hoc ipſo intelligitur conſtitutum: ergo. *Vnde colliges fictitias eſſe illas exiſtentias partiales quas adverſarii admittunt*, cum partes non exiſtant niſi per exiſtentiam totius, quod enim diximus de materia, intelligendum eſt de forma quæ viciſſim ab illa ut ſuſtentante dependet, ſubindeque non intelligitur exiſtens niſi ad exiſtentiam totius.

Adverte: quod licet materia & forma in hoc pares ſint quod neutra habeat propriam exiſtentiam, ſed ambæ exiſtant per exiſtentiam totius, in hoc tamen ſunt diſpares quod forma eſt prima radix exiſtentiæ totius, unde dicitur quod forma eſt quæ dat eſſe rei: & ob hanc rationem materia dicitur emendicare ſuam exiſtentiam à forma & compoſito, ab illa radicaliter & remotè, & ab iſto verò formaliter & proximè.

Obiicies 1. Quod habet proprium fieri, habet proprium eſſe ſeu exiſtere: atqui materia prima habet proprium fieri: erg. *Maior eſt certiſſima*: cum enim fieri terminetur ad eſſe ef-

fectus, proprium fieri terminabitur ad proprium & ſpeciale eſſe. *Minor vero probatur*: Materia prima habet proprium fieri ſi producta ſit per actionem diverſam ab ea qua producitur forma & totum compoſitum: atqui &c. ergo. *Probatur minor*: nam materia equi, v. g. & quælibet alia producta eſt initio mundi per creationem, formæ verò & totum compoſitum producuntur per actionem generativam agentis naturalis: ergo.

Reſpondeo conceſſâ maiore primi ſyllogiſmi, negando minorem: ad cuius probationem diſtinguo majorem: Materia prima habet proprium fieri *ſi producta ſit per actionem diverſam, quæ fuerit per ſe primò terminata ad materiam*, concedo: per actionem diverſam *quæ per ſe primo fuerit terminata ad aliquod compoſitum & ſecundariò tantum ad materiam & formam*, nego: *Similiter ad minorem*: materia enim prima producta fuit per actionē nō per ſe primò terminatam ad ipſam, ſed ad compoſitum, puta elemētum, quod per ſe primo fuit productum, ipſa verò materia & forma ſecundariò ad productionem illius. *Ex quibus patet ad probationem*, dico enim materiam equi non fuiſſe per ſe primò creatam initio mundi, ſed ſecundario, unde & potius comproducta & concreata dici debet, cum fuerit extracta ex nihilo, per actionem creativam ad totum primario terminatam, Unde tantum infertur materiam equi extitiſſe ini-

tio

tio mundi per exiſtentiam emendicatam à toto illo in quo tunc fuit creata aut potius concreata;nunc verò per exiſtentiam totius, puta equi qui producitur per actionem generativam agentis naturalis: non autem inferri poteſt quod exiſtat per exiſtentiam, ab exiſtentia totius, cujuſmodi eſt pars, diſtinctam.

Obiicies 2. Si materia prima non haberet propriam exiſtentiam, ſed à forma vel à toto mutuatam, ſequeretur eam toties corrumpi aut generari, quoties compoſitum & forma corrumpuntur vel generantur: ſed hoc eſt falſum; cum ex infra dicendis materia ſit incorruptibilis & ingenerabilis:ergo &c.*ſequela probatur*: quia tunc res generatur,quando acquirit eſſe exiſtentiæ; & tunc corrumpitur, quando ipſum deperdit: ſed ſuppoſito quod materia non habeat aliud eſſe quam formæ & compoſiti, toties acquiret eſſe exiſtentiæ vel amittet illud, quoties producta vel deſtructa fuerit exiſtentia formæ vel compoſiti: ergo toties ipſa materia deſtruetur aut de novo producetur.

Reſpondeo negando ſequelam majoris: ad probationem dicendum quod rem generari aut corrumpi non eſt ipſam utcumque acquirere vel amittere eſſe exiſtentiæ ſed ita illud acquirere, *ut antea nullum præſupponeretur habere, vel ita amittere ut non immediate ſuccedat illud*:qua ratione equus verè dicitur generari

quia cum antea non eſſet, verè nunc eſt: ſimiliter verè poſtea corrumpetur, quia de eſſe tranſibit ad non eſſe: at vero materia prima neutrum habet. nam antequam acquirat aliquod novum eſſe, præſupponitur habere aliud ſub forma præcedenti; & ſimiliter in eodem inſtanti in quo amittit eſſe ſub una forma, acquirit aliud ſub altera ſubſequente; atque adeo nec generatur nec corrumpitur aut deſtruitur. Et adverte aliud eſſe materiam generari aut corrumpi, & aliud illam eſſe ſubjectum generationis aut corruptionis: ad primum enim requiritur quod de non eſſe ſui tranſiret ad eſſe ſui, aut è contra, quod non contingit: ad ſecundum vero ſufficit quod de non eſſe ſub forma equi, V. G. tranſeat ad eſſe illius, aut è converſo.

Obiicies tertiò: materia eſt cauſa compoſiti & formæ ſubſtantialis, cum forma educatur de potentia materiæ, & ex ipſa intrinſece cōponatur totum ſubſtantiale: ergo eſt prior forma & compoſito ſubſtantiali, in illo ergo priori naturæ quo materia præſupponitur formæ & compoſito, cum non ſit nihil, debet habere entitatem actu exiſtentem: non exiſtentia formæ & compoſiti, quæ nondum intelligitur: ergo propria.

Reſpondeo conceſſo antecedente diſtinguendo conſequens: eſt prior ſecundum realitatem eſſentiæ, concedo: ſecundum actualitatem exiſtentiæ,

nego,

nego, loquendo de exiſtentia materiæ ſub tali compoſito quòd tunc generatur, illa enim ut diximus dependet à forma informante, nec eſt alia quam exiſtentia totius, ſubindeque antecedenter ad ipſum & ad formam non intelligitur in materia; quamvis prius tempore & ab initio mundi habuerit exiſtentiam in compoſitis ſub quibus præceſſit.

Inſtabis. Nihil poteſt exercere ſuam cauſalitatem niſi habeat exiſtentiam, ſed in illo priori quo materia in inſtanti generationis antecedit formam, exercet ſuam cauſalitatem in ipſam & in compoſitum, ergo in illo priori naturæ habet exiſtentiam.

Reſpondeo majorem eſſe veram in cauſis efficientibus, non verò in materiali & formali: cum enim materia & forma non cauſent aliter compoſitum quàm communicando ſuas proprias entitates eſſentiales ex quibus reſultat; ſufficit quod illas habeant in eo priori quo intelliguntur cauſare, at vero cauſa efficiens, cum cauſet per veram actionem, debet habere exiſtentiam, ut actionem hujuſmodi exerceat, actiones enim non ſunt niſi ſuppoſitorum & exiſtentium ut habet commune axioma.

Vrgebis, Materia prima in eo priori quo cauſat, eſt extra cauſam efficientem, cum ſit producta, ergo habet exiſtentiam. *Probatur conſequentia*, quia omnis efficientia terminatur ad exiſtentiam effectus.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: eſt extra cauſam efficientem, *quoad realitatem eſſentiæ*: cõcedo: *quoad actualitatem exiſtentiæ*, nego: hæc enim pendet à forma informante quæ in illo priori nondum intelligitur exercuiſſe ſuam cauſalitatem: *unde nego conſequentiam*: *& ad probationem reſpondeo*, efficientiam terminari ad exiſtentiam ſuppoſita cauſalitate aliarum cauſarum, non verò antecedenter ad illam.

Ex quibus omnibus patet materiam quidem quantum ad ſuam entitatem eſſentiæ, eſſe in rerum natura ab initio mundi & manere ſemper eandem; quantum vero ad exiſtentiam, quæ non eſt alia quam exiſtentia formæ & compoſiti, toties produci quoties nova advenit forma ſubſtantialis novumq; generatur compoſitum, corrupto præcedenti per cujus exiſtentiam exiſtebat.

Obiiciunt denique adverſarii: Eſſentia & exiſtentia non diſtinguuntur realiter: ergo cum materia habeat propriam eſſentiam, habebit propriam exiſtentiam.

Ad hoc argumentum reſpondebitur in metaphyſica ubi oſtendemus eſſentiam realiter diſtingui ab exiſtentia in rebus creatis: unde negandum eſt antecedens.

Dico 2. implicare contradictionem materiam exiſtere ſine forma, ſubindeque id non poſſe divinitus fieri. Ita Thomiſtæ: alii contra.

Proba-

Probatur: Implicat materiam exiſte e ſine exiſtentia: ſed ſi exiſteret ſine forma, exiſteret ſine exiſtentia: ergo. *Probatur minor*: quia materia non habet aliam exiſtentiam quàm formæ & compoſiti, ut oſtendimus: ergo ſi exiſteret ſeorſim à forma & compoſito, exiſteret ſine exiſtentia. *Vrgetur hæc ratio*: exiſtentia eſt rei extra ſuas omnes cauſas veluti ſiſtentia & poſitio: atqui implicat materiam eſſe ab omni forma ſeparatam, & eſſe extra omnes ſuas cauſas: ergo implicat exiſtere ſine forma. *Probatur minor*: quia una ex cauſis à quibus materia dependet, eſt forma: ergò ut intelligatur eſſe extra omnes ſuas cauſas, debet intelligi ut dependens à forma eiuſque cauſalitatem terminans: atqui ſeparata à forma & independenter ab illa exiſtens non intelligeretur nec revera eſſet dependens ab illa: ergo.

Probatur 2. Implicat contradictionem aliquid eſſe in rerum natura & ſub certo genere, niſi ſit etiam ſub certa & determinata ſpecie, puta dari animal quod nec ſub rationali nec ſub irrationali contineatur: atqui ſi materia exiſteret ſine forma, eſſet ſub certo genere & non ſub determinata ſpecie: ergo implicat, &c. *Probatur ſequela minoris*: illa enim materia eſſet ſub genere ſubſtantiæ & corporis ſaltem reductivè, cùm ex ſe ſit vera pars ſubſtantiæ corporeæ: quòd autem ſub nulla eſſet ſpecie, *Probatur*: quia ſpecies deſumitur,

à forma cùm ab ea petatur differẽtia ſpeciem conſtituens: atqui non haberet formam: ergo. Denique non eſſet potior ratio cur reduceretur ad unam ſpeciem quàm ad aliã, cum denudata à forma ſit indifferens ad omnes: ergo ad nullam determinato pertineret.

Obiicies 1. Quæ diſtinguntur realiter, poſſunt ab invicem ſeparari & ſeparata exiſtere: atqui materia & forma realiter diſtinguuntur: ergo. *Probatur major:* quia non eſt evidentius ſignum realis diſtinctionis inter duo quàm eorum ſeparatio.

Reſpondeo majorẽ eſſe falſam, quamvis enim ea omnia quæ poſſunt ab invicem ſeparari realiter diſtinguantur, non tamen viciſſim omnia illa quæ realiter diſtinguuntur, poſſunt ab invicem ſeparari, quia fieri poteſt ut unum in ſua eſſentia & exiſtentia reali depẽdeat eſſentialiter ab alio, ut in propoſito materia à forma & à compoſito. *Ad probationem majoris conſtat quid ſit dicendum*, quamvis enim mutua ſeparatio ſit evidens ſignum diſtinctionis, non eſt tamen convertibile.

Obiicies 2. Magis dependet accidens à ſubſtantia quàm materia à forma: atqui non obſtante illa dependentia poteſt accidens divinitus exiſtere ſine ſubſtantia; ut patet de ſpeciebus Sacramentalibus in myſterio Euchariſtiæ: ergo multò magis materia ſine forma.

Reſpondeo negando majorem: magis enim depen-

ependet pura potentia nullam de ſe habens
ciſtentiam, ab actu per quem exiſtit, quàm
ctus imperfectus propriam exiſtentiam ha-
ens, ab ente perfecto: materia autem eſt
ira potentia, quæ non exiſtit niſi per for-
am, accidens verò, quamvis ſit aliquid im-
erfectum, habet tamen ſpecialem exiſten-
am diſtinctam ab exiſtentia ſubſtantiæ,
de ratione illius poterit exiſtere divinitus
paratum.

Inſtabis: Magis dependet poſterius à prio-
quam prius à poſteriori, ſed accidens eſt
id poſterius ſubſtantia utpote dependens
illa, materia verò eſt prior forma quæ ex
ı educitur: ergo magis dependet accidens
ubſtantia ſive ſubjecto quàm materia à
ma.

*Reſpondeo concedendo majorem ſi cætera ſint
ia, negando ſi non ſint, ut in propoſito,* acci-
is enim habet propriam exiſtentiam, ma-
a non: *per quod facilè diſtinguetur minor in
ma. Vel ſecundo concedo majorem de eo quod
rius ſimpliciter, id eſt quoad entitatem eſſen-
& quoad actualitatem exiſtentia, quod eſt ej-
ius prioritate inſtantis in quo: nego autem de
uod eſt prius tantum ſecundum quid*, id eſt
oad entitatem eſſentiæ ſolùm, poſterius
, ſeu dependens quoad actualitatem exi-
tiæ, quod eſt eſſe prius prioritate tantùm
io, quæ eſt mutua, materia autem hoc ſe-
do modo tantùm eſt prior forma de hac

prioritate naturæ in quo & à quo vide dicta in poſtprædicamentis.

Obiicies 3. Deus ſe ſolo præſtare poteſt quicquid poteſt cum cauſa ſecunda: atqui mediâ causâ ſecundâ, ſcilicet formâ, poteſt efficere ut materia exiſtat: ergo id poterit ſe ſolo abſque forma præſtare.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Quidquid poteſt Deus cum cauſa ſecunda *efficienti*, concedo: *cum cauſa ſecunda materiali aut formali*, nego: *Ratio diſcriminis eſt*, quia cauſalitas cauſæ efficientis non dicit imperfectionem, ſecus verò cauſalitates materiæ & formæ, cum hæ non aliter cauſent quàm ſuſtentando vel informando, ipſumque totum tanquam partes ingrediendo, quæ imperfectio nequit in Deum cadere, neque enim ipſe induere poteſt rationem partis, quæ eſt quid incompletum & ſubinde imperfectum: atq; adeo poterit quidem Deus ſupplere cauſalitatem cauſæ efficientis ſeu efficere ſe ſolo quidquid poteſt cum illa, ſecus de cauſalitate materiæ & formæ: cùm ergo Deus faciat materiam exiſtere mediante forma, non ut cauſa efficienti; ſed formali quæ pro ſuo effectu formali primario habet conſtituere rem in ſua eſſentia actuali, & pro ſecundario cõſtituere illam actu exiſtentem, non poterit efficere ut materia exiſtat independenter à forma, non defectu potentiæ ex parte ipſius Dei, ſed quia res illa ex parte ſui implicat.

Dices:

Dices: Deus poteſt ſupplere effectum formalem ſecundarium alicujus formæ: ſed exiſtentia, ut nos concedimus, eſt tantùm effectus ſecundarius formalis formæ ſubſtantialis: ergò poteſt Deus ipſe ſine forma ſupplere ſeu communicare exiſtentiam materiæ.

Reſpondeo, Deum poſſe (quando aliunde non implicat) ſupplere effectum formalem ſecundarium formæ, ſed ſuppoſito primario, ut de facto egit in myſterio Incarnationis, ubi ſuppoſito effectu primario animæ rationalis, nimirum eſſentiali cõſtitutione humanitatis per ipſius unionem cum materia, Verbum Divinum ſubſtituit ſuam propriã ſubſiſtentiam & exiſtentiam loco propriæ ſubſiſtentiæ & exiſtentiæ humanitatis, quæ in illa debuiſſent connaturaliter reſultare tanquam effectus ſecundarii animæ rationalis: non ſuppoſito autem effectu formali primario formæ, non poterit ſuppleri à Deo ſecundarius, cùm hic eſſentialiter præexigat ipsũ primarium, & in propoſito materia prima non ſit immediatè capax exiſtentiæ, ob ſpeciale inconveniens quod deduximus in ſecunda probatione noſtræ concluſionis ſecũdæ: *unde infertur in Theologia Divi Thomæ, Deum, etſi poſſit alias omnes creaturas aſſumere ad ſuam ſubſiſtentiam & exiſtentiam non tamen materiam primam ſine forma.*

Contra eandem concluſionem ea omnia obiici poſſunt, quæ objecta fuêre contra primam:

ſupponit enim hæc poſterior concluſio materiam primam non habere propriam exiſtẽtiam, ſi enim illam haberet, negari non poſſet quominus ſaltem ſupernaturaliter exiſtere poſſet ſine forma: hujuſmodi autem objectiones jam habes ſolutas.

SECTIO IV.

De appetitu materiæ, ejuſque ingenerabilitate & incorruptibilitate.

ADVERTE *Appetitum eſſe duplicem. Elicitum ſcilicet & innatum:* **Elicitus eſt** *actus potentiæ appetitivæ, ſive ſenſitivæ ſive rationalis, quo quis fertur in bonum cognitum. Innatus verò non eſt actus, ſed quædam inclinatio ab authore naturæ unicuiq; indita in bonum ſibi proprium & cõveniens,* qualis eſt inclinatio lapidis deorſum, & ignis ſurſũ: & hic appetitus non ſequitur ex cognitione talis boni: cũ reperiatur in rebus etiam inanimatis. Ex quibus evidenter relinquitur materiam non habere appetitum elicitum ad formas, cùm ex ſe non ſit cognitionis particeps: ſolum itaq; difficultas eſt de appetitu innato pro cujus reſolutione.

Dico 1. Materiam habere appetitum innatum ad formam.

Pro-

Probatur: quia nihil eſt quod appetitu naturali non feratur in bonum ſibi proportionatum: atqui forma eſt bonum proprium & proportionatum materiæ, cùm ab ea totam ſuam perfectionem, nempe actualitatẽ eſſẽtiæ & exiſtentiæ, emendicet materia: ergò.

Dico 2. materiam primam appetere omnes formas; eas quidem quas nondum habuit, appetitu deſiderii; alias verò quas modò habet aut jam habuit, appetitu complacentiæ ſeu delectationis. Concluſio non procedit de materia & de formis ut ſic, materia enim cœleſtis non appetit alias formas, ſed ſatiatur eâ quam habet: procedit ergò tantùm de ſublunaribus. pro intelligentia autem:

Nota, quod licet deſiderium & complacentia primarió ſignificent actus potentiæ appetitivæ, quibus fertur in bonum apprehenſum, poſſumus tamen eadem nomina applicare etiam appetitui innato ſeu naturali inclinationi: unde ſicut actum quo potentia appetitiva, putà volũtas, fertur in bonum abſens & poſſibile haberi, appellamus deſiderium, actum verò quo fertur in bonum præſens aut aliàs habitum, cõplacendo ſibi in illo, nominamus complacẽtiam & delectationem; ita non incongruẽ appetitum innatum ſeu naturalem inclinationem in bonum abſens & poſſibile acquirĩ appellare poſſumus deſiderium, eam verò quæ fertur in præſens bonum aut aliàs poſſeſſum, delectationem ſeu complacentiam. Quo poſito *Præ-*

Probatur prima pars concluſionis: Materia prima appetit omnes formas ut ſucceſſivè habendas, ſi ab eis ſucceſſivè emendicet totã ſuam perfectionem: atqui ſic eſt &c. cùm enim formæ ſublunares ſint amiſſibiles, non poteſt materia prima ſub aliqua illarum perpetuò conſervari, ſeu ab ea continuò habere ſuam perfectionem, id eſt, actualitatem eſſentiæ & exiſtentiæ, atque adeò neceſſe eſt ut eam ab omnibus formis ſucceſſivè emendicet.

Secunda verò pars ex eo ſuadetur, quia appetitus deſiderii fertur in bonum abſens & acquiſitu poſſibile: atqui tales ſunt formæ ſubſtantiales quas nondum habuit materia, poſſunt enim per actionem agentis naturalis in ipſam introduci: ergò appetit illas appetitu innato deſiderii, non autem eas quas jã habuit propter rationem oppoſitam, quia ſcilicet non poſſunt ab agente naturali iterum produci diſpoſitiones in materia quibus ad eas denuò ſuſcipiendas præparetur, cum naturaliter nequeat dari reproductio ejuſdem effectus.

Dices, Anima rationalis ſeparata à corpore habet appetitum deſiderii naturalis ut ipſi iterum uniatur; ergò viciſſim corpus ſeu materia naturali deſiderio appetit reunionem animæ & per conſequens dabitur appetitus deſiderii in materia ad formam quam aliquando habuit.

Reſpondeo animam rationalem non habere appetitum deſiderii ſimpliciter naturalem reſpectu corporis, ſed ſecundùm quid tantùm: quia licet terminus ille ad quem fertur hujuſmodi appetitus, hoc eſt corpus ſive potius unio cum corpore, *ſit quid naturale ſecundum ſe: modus tamen quò iteratò fieri aut haberi poteſt nequaquam eſt naturalis, ſed ſupernaturalis*, ſuperat enim vires totius naturæ reunio illa animæ cum corpore, & à ſolo Deo miraculosè ac ſupernaturaliter operante fieri poteſt. Unde ex oppoſito inferri tantum poteſt materiam habere *naturalem ſecundum quid tantùm deſiderii* propenſionem ad formas quas habuit, quatenus unio cum illis ſecundùm ſe ſpectata eſt quid naturale; *non autem ſimpliciter*: appetitus enim innatus deſiderii ſimpliciter talis importat in recto entitatē materiæ & in obliquo aut de connotato diſpoſitiones ab agente naturali introducibiles quibus mediantibus formam recipiat. Unde cùm nullum agens naturale poſſit reproducere diſpoſitiones formæ alias habitæ proprias, conſequens eſt non dari in materia appetitum deſiderii ſimpliciter naturalis ergà illā. Poſſunt igitur diſtinguì ſic omnes propoſitiones: Anima appetit corpꝰ, corpus animam aut formam quam habuit appetitu deſiderii naturalis, quod ſit naturale ſimpliciter, id eſt, tam ex parte termini quàm ex parte modi quo acquiri poteſt, nego: ſecundùm

quid

quid & ex parte termini tantum, concedo.

Tertia denique pars concluſionis probatur: Quia appetitus delectationis ſeu complacẽtiæ eſt de bono præſenti aut alias poſſeſſo: atqui formæ quas modò habet materia aut aliquando habuit, ſunt bonum præſens aut alias poſſeſſum ab ipſa; ergò fertur in eas appetitu complacentiæ.

Objicies: Si materia appeteret appetitu deſiderii formas, appeteret deſtructionem totius, cùm non poſſit eas adipiſci niſi deſtructa illa quàm modo poſſidet, & ſubinde corrupto toto in quo eſt: conſequens eſt falſum ergò, *Probatur minor*: quia magis inclinatur pars in bonum totius, quàm in proprium: ergò materia, quæ eſt pars, non poteſt appetere deſtructionem totius, ad conſequendas formas alias quæ ſunt bonum proprium ipſius materiæ.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Appeteret deſtructionem totius, *per accidens & ſecundariò*, concedo: *per ſe & primariò*, nego: *in eodem ſenſu nego minorem. Ad probationem dico*, materiam per ſe appetere formas quas nondum habuit, & ex conſequenti tantum ac per accidens machinari deſtructionem totius compoſiti, tum propter bonum proprium, ut ipſa ſcilicet ſub pluribus formis ſucceſſivè recipiendis obtineat perpetuitatem, quàm ſub una, utpote amiſſibili, ſortiri nequit; tum etiam ob bonum univerſi, quod maxi-

maximè conſiſtit in varietate & multiplicitate generationum quibus mediis ipſum etiam univerſum quandam perpetuitatem cõſequitur; magis autem appetit materia bonũ totius univerſi, utpote univerſalius & Divinius, quàm bonum compoſiti in quo eſt, & ſic poteſt intuitu illius per accidens & ſecundariò appetere deſtructionem totius cõpoſiti: *Vnde in forma diſtinguo ſic antecedens: Magis inclinatur pars in bonum totius compoſiti quàm in ſuum proprium, præcisè quà tale eſt*, concedo: *quatenus cedit in bonũ univerſale mundi*, nego

Dices: Sequeretur quod quando materia habet perfectiorem formam, putà rationalem, appeteret imperfectiores: conſequens videtur falſum. ergò.

Reſpondeo hoc eſſe neceſſariò admittendum, quòd nempe appetat imperfectiores propter majus bonum, tum ipſius materiæ, ut nimirũ perpetuitatem quãdam cõſequatur, quam nequit habere ſub tali forma perfectiori, utpote amiſſibili; tum ipſius univerſi, ſi enim materia habens formam rationalem non appeteret alias, non generaretur novum compoſitum corrupto homine, ſicque materia, quæ extra compoſitum exiſtere nequit, periret, & ita paulatim decreſceret univerſum.

Inſtabis: Privatiò formæ perfectioris eſt malum materiæ: atqui appetendo formas imperfectas, appeteret privationem perfectioris: ergò appeteret proprium malum, quod eſt abſurdum.

Reſpon-

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Privatio formæ perfectioris ſecundum ſe conſiderata eſt malum materiæ, concedo: *ut ordinata ad majus bonum ſcilicet, ad conſervationem ipſius materiæ, & bonum univerſi,* nego: hoc autem ſecundo modo & nõ primo appetit illam materia, unde negatur conſequentia.

Ex dictis colliges principium radicale corruptionis compoſitorum ſublunarium eſſe materiam primam quatenus appetit formas omnes ſucceſſivè habendas, formas, inquam, quæ *exigũt qualitates & diſpoſitiones expulſibiles per alias contrarias,* ex quarum ſubinde expulſione ſequitur expulſio ipſius formæ, atq; adeò corruptio totius: principium verò proximum eſſe hujuſmodi contrarias qualitates quæ inter ſe continuò dimicant & quarum una tandẽ vincit & ſuperat alias, ſicque deſtruitur temperamentum ſeu diſpoſitio debita, atque adeò & forma & compoſitum diſſolvitur.

Dices: Appetitus materiæ ad alias formas oritur ex eo quòd non ſatiatur ea quam habet actu: ergò ipſa forma eſt prima radix corruptionis.

Reſpondeo negando conſequentiam: quia quòd non ſatietur formâ quam habet, oritur rurſus ex ampliſſima capacitate & potentialitate materiæ quæ nullâ formâ ſatiari poteſt.

Dico tertiò materiam primam eſſe ingenerabilem & incorruptibilem, non eſt ſenſus eam eſſe

è improducibilem & indeſtructibilem, cùm à Deo creata ſit, ſive potius concreata ad creationem totius, & ab ipſo annihilari queat; ſed quod non poſſit fieri per generationem aut deſinere per corruptionem propriè dictam.

Prima pars probatur: Generari eſt fieri ex præſuppoſito ſubjecto: ſed materia nequit fieri ex præſuppoſito ſubjecto. ergò: *Major eſt evidens*: in hoc enim differt generatio à creatione, quod hæc eſt productio rei è nihilo, illa verò ex aliquo ſubjecto præſuppoſito. *Minor verò conſtat ex dictis ſectione prima,* materia enim eſt primum ſubjectum ex quo omnia fiunt, & in hoc conſiſtit ejus eſſentia: ergò non præſupponit aliud ex quo ipſa fiat, aliàs non eſſet primum.

Secunda verò pars ratione oppoſita ſuadetur: corrumpi enim eſt deſinere eſſe remanente ſubjecto, & in hoc differt corruptio ab annihilatione, quæ eſt totalis deſitio rei, ita ut nihil illius ſuperſit: ſed materia prima nequit deſinere remanēre aliquo ſubjecto, cùm ipſa ſit primũ ſubjectum, quod præſupponitur aliis, quodq; reſiduum eſt illis deſtructis: ergô

Objicies: Si materia eſſet incorruptibilis, foret perfectior formâ & compoſito quod corrumpitur, nam incorruptibile eſt perfectius corruptibili: conſequens eſt falſum: ergò.

Reſpondeo negando ſequelam majoris, & ad probationem reſpondeo, incorruptibile eſſe per-

perfectius corruptibili, *cæteris paribus*, ſi nimirum utrumq; ſit ens actu, ſi verò corruptibile ſit ens actu, incorruptibile verò ens merè potentiale, non erit incorruptibile perfectius corruptibili ſimpliciter loquendo, *ſed tantum ſecundum quid ex qua parte eſt incorruptibile.*

Quæres: Quare compoſita vocantur corruptibilia, cum conſtent materia incorruptibili? Reſpondeo hoc ideò eſſe quia incorruptio habet rationem boni, corruptio verò rationem mali, bonum autem ex integra cauſa ſumitur, malum verò ex quocumq; defectu: unde res debent dici corruptibiles cùm habent aliquam partem corruptibilem, vel ſaltem unio partium eſt diſſolubilis, qua diſſoluta ſequitur deſtructio totiùs: ob primam rationem res aliæ ab homine dicuntur corruptibiles, propter ſecundam verò ipſe etiam homo dicitur & eſt corruptibilis.

DIS-

DISPUTATIO III.

De duobus aliis principiis entis naturalis, forma ſcilicet & privatione.

SECTIO I.

De forma ſubſtantiali.

DIco I. *Datur forma ſubſtantialis.* Conceditur hæc concluſio ab omnibus, ejus tamen exacta probatio multum utilis erit. *Et inprimis eſt certa de fide, quoad animam rationalem.* quam dari & eſſe veram formam hominis, & à corpore naturaliter ſeparabilem definit *Concilium Lateranenſe tertium ſub Leone X, ſeſſ.* 8, ex quo facilè deducitur probatio pro aliis formis ſubſtantialibus; ſiquidem materia hominis ejuſdem eſt rationis cum materia aliorum; ergò ſi illa ſit quid incompletum in genere ſubſtantiæ, informeturque ſubſtantiali forma, etiam materia aliorum, ſubindeque admittendæ erunt etiam in aliis formæ ſubſtantiales.

Pro-

Probatur inſuper, ſic: Nomine formæ ſubſtantialis intelligitur primus actus ſeu prima perfectio materiæ, cum ea totum ſubſtantiale conſtituens: atqui datur hujuſmodi: ergò. *Major patet*, forma enim juxta nominis etymologiam dicitur id quod format & polit rudem aliquam materiam ſive ſubjectū, quod eſt actuare & perficere id quod potentiale eſt & imperfectum: ergò idem eſt forma ac actus ſeu perfectio, idemque proinde prima forma ac primus actus prima perfectio: nomine autem formæ ſubſtantialis intelligitur ea forma, quę prima eſt in materia, illa enim eſt quæ ſubſiſtit per ſe aliiſque ſubſtat, aut potius conſubſiſtit aut conſubſtat: ergò a primo ad ultimū nomine formæ ſubſtantialis intelligi debet primus actus & prima perfectio actuans & perficiens materiā, ſubindeq; cum illa conſtituens primum cōpoſitum, quod idem eſt ac ſubſtantiale, utpote non præſupponens aliud, ſed per ſe ſubſiſtens, aliiſque ſubſtans. *Ex quibus etiam minor primi ſyllogiſmi facilè ſuadetur*: quià neceſſariò aſſignari debet primus actus & prima perfectio immediatè actuans & perficiēs materiam, nullamque priorem in ea præſupponens (alias daretur proceſſus in infinitum) ſed quæ aliis omnibus præſupponatur: ergò datur primus actus in materia conſtituens cum ea primum, ſubindeque ſubſtantiale compoſitum.

Pro-

Probatur 2. Quando ex ligno v.g. fit ignis, perit forma ligni, & acquiritur in materia illa forma ignis: atqui illæ formæ ſunt ſubſtantiales: ergo dantur formæ ſubſtantiales. *Probatur minor*: tum quia aliàs, cum materia remaneat, (quippe quæ eſt ſubjectum commune utrique) nihil ſubſtantiale periret, & ita eadem eſſet ſubſtantia, ignis ac ligni: tum quia conſtituunt diverſas ſpecies ſubſtantiales, ignis enim & lignum diverſæ ſunt ſpeciei intra genus ſubſtantiæ. *Ex quo*

Probatur 3. quia quælibet res naturalis eſt determinata ad certam aliquam ſpeciem: atqui non poteſt determinari niſi per formam ſubſtantialem. *Minor probatur*: nam præter formam ſubſtantialem duo tantùm ſunt in compoſito naturali: materia ſcilicet, & formæ accidentales: atqui res nequit determinari ad certam ſpeciem beneficio materiæ, quæ eſt eiuſdem rationis in omnibus, nec per formas accidentales, cum non diſtinguant eſſentialiter unum ab alio, quod requiritur ad rationem ſpeciei, ſed ſolùm accidentaliter: ergo.

Probatur denique: quia aſſignari debet in qualibet re principium ſubſtantiale diverſarum perfectionum, proprietatum, aut operationum quæ ipſi conveniunt: atqui illud non eſt materia, alias cum hæc ſit ejuſdem rationis in omnibus, eædem & non diverſæ

D eſſent

eſſent in illis perfectiones: ergo eſt forma ſubſtantialis: *declaratur magis hæc ratio:* Accidentia dimanant à ſubſtantia tanquam à principio radicali: non poſſunt autem diverſa accidentia aut proprietates, quæ diverſis rebus conveniunt, dimanare à materia, cum hæc ſit eadem in omnibus: ergo dimanant à forma, vel quod idem eſt, à toto compoſito ratione formæ ſubſtantialis, quæ ſubinde datur.

Dico ſecundò: legitima eſt communis illa definitio formæ ſubſtantialis, quod videlicet ſit Actus primus corporis Phyſici (id eſt materiæ) ſeu, Actus ſubſtantialis unum per ſe conſtituens cum materia. Patet ex dictis: dicitur enim *Actus*, in quo convenit forma ſubſtantialis cum accidentali, quæ eſt actus ſeu perfectio ſubjecti: additur, *Primus*, per quod differt ab illa, quæ cùm præſupponat ipſam formam ſubſtantialem, non eſt niſi actus ſecundus: ſubditur denique ly, *corporis phyſici, ſeu materiæ*, tum ut per hoc denotetur, formam ſubſtantialem, de qua hic agitur, non eſſe actum completum ſed incompletum & informantem, ad differentiam angelorum qui dicuntur & ſunt formæ non informantes, & incompletæ, ſed completæ & ſeparatæ ac ſubſiſtentes; tum quia propria ratio & differentia actuum informantium ſumitur ex ordine ad potentias quas nati ſunt perficere; ideo cum forma ſubſtan-

ſubſtantialis debeat actuare materiam, rectè definitur per ordinem ad illam. Quòd ſi per corpus phyſicum intelligere velis totum compoſitum phyſicum ſeu naturale, ſenſus erit formam ſubſtantialem eſſe actum primum corporis phyſici conſtitutivum. *Dicitur verò corpus phyſicum ſive materia prima ſive totum compoſitum,* ad differentiam corporis mathematici, id eſt ad mathematicæ conſiderationem ſpectantis, quod eſt ipſa quantitas trinam habens dimenſionem. Ex hac autem primæ definitionis explicatione, manifeſta etiam relinquitur ſecunda.

Dices: ſi forma ſubſtantialis foret actus, vel foret actus purus aut ſimplex, vel compoſitus ex actu & potentia: non primum: quia ſolus Deus eſt actus purus: nec ſecundum, quia jam eſſet quid completum, ſubindeque ex materia & forma non fieret unum per ſe: ergo.

Reſpondeo inprimis non poſſe dici, propriè actum purum, actus enim purus dicitur propriè qui nec componitur ex potentia ulla, nec ordinatur ad componendum cum illa; forma verò ordinatur ad componendum cum materia, quæ eſt pura potentia: ſumendo autem actum purum lato modo, prout idem eſt ac ſimplex ſeu non compoſitus; tametſi in compoſitionem veniat, reſpondendum eſt cum diſtinctione, formam ſcilicet

eſſe actum purum ſeu ſimplicem in ordine Phyſico, id eſt, non includentem in ſe potentiam phyſicam quæ eſt ipſius compars, nempe materia; eſſe verò compoſitum in ordine metaphyſico ex gradu communi & differentiali. *Nec inde ſequitur fore ens completum,* quia hujuſmodi gradus non ſunt propriè generici & differentiales, ſed impropriè & reductivè ſolum. Id verò quod ſubditur, ſolum Deum eſſe actum purum, intelligendum eſt de actu omnino puro per excluſionem omnis omnino potentialitatis, ex qua aut cum qua componatur.

Inſtabis: Si forma ſubſtantialis ordinetur ad componendum totum phyſicum, ſequitur ipſam recipi in materia: atqui hoc videtur falſum, iam enim non eſſet ſubſtantia, ſed accidens, utpote ens in alio.

Reſpondeo negando minorem: & ad probationem reſpondeo, ſequi ſolum quod non ſit ſubſtantia completa, non verò quod non ſit ſubſtantia incompleta. Ad id verò quod ſubditur, *reſpondeo, eſſe ens in alio ut in ſubjecto inhæſionis & tanquam non conſubſiſtens ipſi ſed purè inhærens, eſſe proprium accidentis: eſſe verò ens in alio ut in ſubjecto informationis tanquam ipſi conſubſiſtens, eſſe proprium formæ ſubſtantialis.*

* * *

§. I. *An*

§. 1.

An & quæ formæ ſubſtantiales educantur de potentia materiæ.

DIco 1. *Formæ ſubſtantiales corporeæ in generatione ſubſtantiali educuntur de potentia materiæ. Pro intelligentia*

Adverte primò, formas corporeas ſeu materiales eas eſſe, quæ ita ſunt immerſæ materiæ, ut ab ipſa omnino dependeant in fieri, eſſe & conſervari, atque adeo & in operari, ita ut ſine illa nequeant exiſtere ſaltem naturaliter, nec ullas operationes independenter à corpore ſive ab organo corporeo exercere: quales ſunt omnes formæ rerum corporearum, præterquam anima rationalis, quæ ob rationem oppoſitã eſt forma ſpiritualis, ex eo ſcilicet quod non dependeat à materia ſeu corpore nec in fieri, eſſe & cõſervari, ſiquidem naturaliter exiſtit ſeparata ab illo; nec in ſuis propriis operationibus intellectione ſcilicet & volitione, quas in ſtatu etiam ſeparationis exercet.

Adverte ſecundò, quod ſicut effectum poni extra ſuam cauſam efficientem, non denotat ipſum præextitiſſe in illa ſecundum ſuam entitatem propriam & individualem, & poſtea extrahi ex illa; ſed tantùm quod præfuerit in potentia eius activa, tanquam producibilis ab illa: ita formam educi de potentia

materiæ non eſt eam prius fuiſſe in illa veluti latitantem, & poſtmodum ex illa extrahi & veluti palam fieri aut deregi ut nonnulli antiqui ſomniarunt, ſed ſolùm præfuiſſe in potentia ejus paſſiva tanquam producibilem (ab agente) dependenter ab illa influente in ſuo genere, cauſæ ſcilicet materialis receptivæ. *Hoc poſito.*

Probatur concluſio: Formam educi de potentia ſubjecti eſt eã fieri actu in ipſo dependẽter ab ipſo ut à cauſa materiali & receptiva, in cujus potentia præcontinebatur: atqui formæ corporeæ in generatione ſubſtantiali producuntur actu in materia dependenter ab ipſa ut recipiente, in cuius potentia antea cõtinebatur: ergo educuntur de potentia illius. *Maior eſt certa, & continet duas conditiones ad veram eductionem requiſitas, quarũ Prima eſt*, quòd ſubjectum è quo forma educenda eſt, præſupponatur vel prius tempore productũ, vel ſaltem prius naturâ per actionem diſtinctam ab eductione formæ; niſi enim ſubjectum hoc modo præcederet, non diceretur forma præcontineri in potentia receptiva ejus: Altera eſt, quòd formà per aliã & diſtinctam actionẽ producatur in hujuſmodi materia ſeu ſubjecto præſuppoſito dependenter ab illo in genere cauſæ materialis concurrente. *Ex quibus etiam facilè probari poteſt minor*: nam in generatione ſubſtantiali præſupponitur materia, quæ ab initio mundi producta eſt,

eſt, neq; agens naturale poteſt agere niſi eam præſupponat, & in hoc differt generatio à creatione, quod iſta eſt productio rei ex nihilo, ſubindéque nullum prǽſupponit ſubjectũ aut materiam; illa verò eſt productio rei ex præſuppoſito ſubiecto. Deinde forma corporea fit actu in materia dependenter ab ipſa ut recipiente, ſiquidem ex ſua propria ratione hoc habet ut non poſſit fieri, eſſe & conſervari ſine materia.

Dico 2. Anima rationalis non educitur de potentia materia.

Probatur: quamvis enim in generatione hominis præſupponatur materia; anima tamen rationalis non fit dependenter ab illa ut cauſa materiali recipiente vel ſuſtentante, cũ ſit forma ſpiritualis ſubindeq; independens à materia in fieri, eſſe, & conſervari: ergo non fit per eductionem, ſed per actionem Dei creativam, qua ex nihilo eam producit, intra corpus quidem, ſed independenter ab illo; agens verò naturale ſeu generans per aliam actionem unit illam cum corpore.

Dico tertiò: formæ cœlorum & elementorum in prima rerum productione non fuerunt eductæ de potentia materiæ.

Probatur: Illæ duntaxat formæ educuntur de potentia ſubjecti, quæ illud præſupponunt vel prius tempore, vel prius natura productum per actionem diſtinctam, & deinde fiunt actu in ipſo concurrente in genere cauſæ materialis & receptivæ: atqui formæ

cœleſtes & elementares in prima rerum creatione non præſuppoſuere materiam prius tempore vel prius naturâ productam per actionem diſtinctam ab ea qua ipſæ fuerunt productæ: ergo non fuerunt eductæ de potentia illius. *Prima pars minoris*, quod nimirum in prima rerum productione materia nõ præceſſerit formas cœleſtes aut elementares, eſt evidens: nam vel præceſſiſſet ſub aliis formis, & hoc non, cũ primæ formæ ſub quibus fuit producta materia, fuerint cœleſtes & elementares ut ſupponimus ex illo, Gen. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram*, id eſt cœlum & elementa ut habet communis interpretatio: vel denudata ab omni forma, & hoc etiam dici nequit, cùm repugnet materiam exiſtere ſine forma. *Secunda verò pars probatur*: ſi enim materia prius natura fuiſſet producta per actionem diſtinctam à productione formarũ, habuiſſet & haberet propriũ eſſe diſtinctum ab eſſe formæ & compoſiti, ſicut enim actio productiva terminatur ad eſſe ſeu exiſtẽtiam effectus, ita diſtincta productio ad diverſum eſſe: cõſeqnens eſt falsũ, ut ſupra oſtenſum eſt dum probavimus non habere propriam exiſtentiam: ergo. *Unde*

Inferes materiam & formam in prima rerum productione fuiſſe creatas, aut potius concreatas ad creationem totius; cùm enim materia facta non fuerit ex aliquo præſuppoſito, ſiquidem ipſa eſt primum ſubjectum omnibus aliis

præ-

præſuppoſitum; nec forma tunc fuerit producta per eductionem è materia, ut oſtēſum eſt, aliunde verò non potuerint per actiones partiales creari, cùm non habeant partiales ſubſiſtentias & exiſtentias, ut alias oſtenſum eſt; neceſſariò dicendum eſt illas fuiſſe concreatas ad creationem totius, ſicut diximus illas ſubſiſtere & exiſtere per ſubſiſtentiam & exiſtentiam illius.

Obiicies contra primam concluſionem. Omnes formæ creantur quando fiunt, ſicut & quando deſinunt annihilantur: ergo non educuntur de potentia materiæ.

Reſpondeo negando antecedens quoad utramque partem, cum in quotidiana rerum generatione formæ materiales fiant ex præſuppoſito ſubjecto, & in corruptione deſinant remanente ſubjecto, quod creationi & annihilationi repugnat, creatio enim eſt productio rei ex nihilo, annihilatio verò eſt deſtructio illius nihilo eius remanente.

Obiicies contra ſecundam: Formam educi de potentia materiæ eſt eam fieri actu, quæ antea continebatur in potentia illius: atqui anima rationalis in generatione ſubſtantiali fit actu in materia, in cujus potentia receptiva antea continebatur, quatenus materia capacitatem habebat ad eam recipiendam: ergo educitur de potentia illius.

Reſpondeo negando minorem: formam enim præcontineri in potentia materiæ eſt eam non eſſe

natam produci niſi dependenter à materia præ-ſuppoſita & concurrente in genere, cauſa materialis, quod non competit animæ rationali quæ in ſui productione & conſervatione eſt independens à materia.

Obiicies contra tertiam concluſionem. Ut aliqua forma dicatur educi de potentia ſubjecti, non requiritur quòd illud ſubjectum præcedat illam tempore, ſed ſufficit quòd præſupponatur prius natura productum per actionem diſtinctam ab eductione formæ, & hac de cauſa gratia ſanctificans, quæ fuit communicata angelis & primis parentibus in primo inſtanti reali ſuæ creationis aut productionis, dicitur educta de potentia obedientiali animæ aut ſubſtantiæ ipſorum, quia ſcilicet prius natura fuit producta ſubſtantia angelica aut protoparentis anima, per unam actionem, & per aliam producta fuit gratia in hujuſmodi ſubjectis dependenter à concurſu materiali ipſorum: atqui, quamvis materia prima in prima rerum productione non præceſſerit tempore formas cœleſtes & elementares, fuit tamen prius natura producta per propriam actionem diſtinctam à productione formarum: ergo formæ fuerunt eductæ de potentia illius. *Probatur minor ſpecialiter quoad materiam elementorum*: actio enim qua illa producta fuit initio mundi huc uſque perſeverat, non perſeverante actione qua productæ fuere for-

elementares: ergo fuit actio diſtincta.

..batur antecedens: Actio per quam Deus produxit talem materiam eſt eadem cum illa qua eam conſervat, cùm conſervatio nihil aliud ſit quàm continuata rei productio: atqui actio conſervativa materiæ huc uſque perſeverat, ſecus verò actio conſervativa formæ elementaris initio productæ, cum entitas materiæ perſeveret adhuc, non verò entitas formæ quæ deſiit ad corruptionem illius compoſiti elementatis quod primò fuit productum: ergo.

Confirmatur & explicatur: Materia quæ conſtituit omnia mixta, fuit initio ſub formis elementaribus, in principio enim creavit Deus elementa, ex quibus omnia alia formata ſunt: ergo conſervatur adhuc materia illa, deſtructis, ſaltem ex parte, formis elementorum initio productorum.

Reſpondeo negando minorem: ad probationem nego antecedens: ad cuius probationem diſtinguo maiorem: Actio quâ Deus primò produxit materiam eſt eadem cum illa qua eam cōſervat, *perſeverante illo compoſito elementari, (puta terra) ad cuius creationem illam produxerat*, concedo: *deſtructo tali compoſito*, nego. *Similiter ad minorem*: Actio conſervativa materiæ huc uſque perſeverat, diſtinguo: *illa eadem actio qua Deus conſervabat illam ad conſervationem illius primi compoſiti quod ſupponimus iã deſtructum*, nego: *alia diſtincta qua conſervat*

 compo-

compoſitum ſuccedens illi priori, concedo: ſicut enim materia nequit produci niſi ad productionem totius compoſiti, ita nec conſervari niſi ad illius cōſervationem, proindeq; actio per ſe primò conſervativa totius, ex conſequenti & ſecundariò conſervat materiā: unde fit quod ceſſante compoſito, ſub quo fuerat primò producta materia, ceſſavit etiam actio qua conſervabatur ſub illo: ſed tamen ſicut in eodem inſtanti reali quo materia deſinit eſſe pars illius compoſiti quod corrumpitur, incipit eſſe pars compoſiti de novo geniti, & exiſtere per eius exiſtentiam, ita in illo ipſo inſtanti quo deſinit cōſervari per actionem conſervativam compoſiti præcedentis, incipit conſervari per actionem productivā & conſervativam compoſiti ſubſequentis, cum ab ea emendicet ſuum eſſe exiſtentiæ. Ex quibus patet ad confirmationem.

Dices: Actio illa productiva novi compoſiti ſtatim deſinit: ergo non eſt conſervativa eius, nec materiæ. *Confirmatur*: Conſervatio eſt continuata productio, ut dictum eſt: ergo actio conſervativa debet eſſe tantæ virtutis, ut quantū eſt de ſe, ſit productiva illius quod cōſervat: atqui actio productiva illius compoſiti ſubſequentis, non eſt nata producere materiam: ergo non eſt conſervativa eius. *Probatur minor*: quia materia, cum non ſit generabilis, ſed poſſit tātum produci ex nihilo, debet fieri per actionem creativam: atqui præ-

prædicta actio non eſt creativa, ſed ſolùm generativa compoſiti: ergo.

Reſpondeo, actionem productivam novi compoſiti poſſe dupliciter conſiderari: primò, ut eſt à cauſa ſecunda ſeu agente creato & ſic dicitur actio generativa, ſtatimque ceſſat producto effectu, nec eſt conſervativa illius: *ſecundò, ut eſt à cauſa prima ſeu à Deo, & ſic non ſolùm eſt productiva effectus, ſed etiam conſervativa illius,* eſt enim concurſus quo Deus ſimul cum agente ſecundo producit effectum eumque deinceps conſervat: & hæc, cùm ſit actio divina, eſt eminenter creativa, atque adeò talis naturæ & virtutis, ut non ſolùm attingat formam aut unionem eius cum materia, (ſicut concurſus agentis naturalis cui ſe accommodat) ſed etiam materiam, quantum eſt de ſe, producere & creare poſſit, aut meliùs concreare ut ſæpiùs dictum eſt.

Obiicies 2. contra eandem concluſionem: Quando ex ſpeciebus Sacramentalibus fiunt vermes aut cineres, debet neceſſariò produci materia per actionem propriam & diſtinctã: ergo potuit idem fieri in prima productione elementorum, ſubindéque forma ex illa educi. *Probatur antecedens:* ſi materia in illo inſtanti reali, quo vermes producuntur, nõ fieret per actionem diſtinctam, ſcilicet per creationem, vel per converſionem quantitatis in ipſam, ex qua per aliam actionem agẽtis naturalis educeretur forma vermis aut cineris,

hujuſmodi vermes aut cineres non fierent per generationem: conſequens eſt contra communem loquendi modum juxta quem diximus vermes illos, cineres aut hujuſmodi generari ex ſpeciebus ſacramentalibus.

Reſpondeo negando antecedens, aliàs enim materia haberet propriam exiſtentiam: *ad probationem reſpondeo*, quod cineres & vermes in illo caſu non generantur propriè loquendo cùm nulla ibi ſit materia, ex qua formæ illæ educantur, ſed impropriè & lato modo dicuntur generari ab agente naturali ex ſpeciebus Sacramentalibus, quatenùs ratione actionis quam exercet circa illas, & diſpoſitionum quas ibi introducit, ad quas connaturaliter deberet ſequi eductio formæ, ſubindéque totius ſubſtantialis generatio, ſi adeſſet materia, veluti obligatur Deus & determinatur quodãmodo (ex ſuppoſitione præcedentis miraculi quo materiam panis converterat in corpus Chriſti) ut producat & ſubſtituat totum illud compoſitum, quod juxta exigentiam diſpoſitionum introductarum eſſet in eo inſtanti generandum, idque vel per actionem creativam ut nonnulli volunt, vel per converſionem quantitatis ſeu ſpecierum in ipſum: undę non in ſolam materiam, ſed in totam ſubſtantiam vermis aut cineris tranſeunt: neque eſt ibi novum miraculum proprie loquendo, ſed huiuſmodi cõverſio aut productio connaturaliter ſequitur

ex mi-

ex miraculo præcedenti. Ad illum autem communem modum loquendi reſpondeo non eſſe intelligendum niſi de generatione impropriè dicta ſenſu explicato.

Plures aliæ objectiones adverſus eandem concluſionem fieri poſſent, ſed omnes omnino ſoluuntur ex eodem principio quo præcedentes, advertendo ſcilicet & in mente habendo ſemper duas illas conditiones ad eductionem requiſitas, de quibus ſupra.

§. 2.

Vtrùm formæ accidentales educantur de potentia ſubjecti.

ADverte 1. quòd ſicut materia eſt ſubjectum formæ ſubſtantialis, ita totum compoſitum eſt ſubjectum formarum accidentalium materialium, ut dicemus in libris de generatione, quamvis accidentia ſpiritualia ſubjectentur in anima. Eſt ergo difficultas: *utrùm ſicut formæ ſubſtantiales materiales in quotidianis rerum generationibus educantur de ſinu materiæ, ita accidentales educantur de potentia ſui ſubjecti?*

Adverte 2. quædam eſſe accidentia quæ habent neceſſariam connexionem cum ſubjecto, ita ut neceſſariò producantur ad productionem ipſius, ſaltem connaturaliter loquendo, & per eandem actionem, & hæc accidentia

cidentia ſunt propriæ paſſiones; quædam verò, quæ non habent talem connexionem, ſed produci debent per actionem diſtinctam à productione ſubjecti, ut calor reſpectu aquæ, his poſitis.

Dico 1. *Propriæ paſſiones non educuntur de potentia ſui ſubjecti: ſed ſi forma ſubſtantialis, ex qua oriuntur, fiat per eductionem, ipſæ etiam coeducuntur; ſi per creationem, concreantur.*

Probatur: Forma quæ producitur ad productionem ſubjecti; non educitur de potentia illius: atqui proprietates producuntur ad productionem ſubjecti, neque enim ut aliàs dicemus, fiunt per actionem propriam quæ ad ipſas primariò & immediatè terminetur, ſed à toto dimanant ex vi illius actionis qua illud producitur: ergo proprietates non educuntur, ſed ſi actio productiva ſubjecti ſit eductio aut generatio, coeducuntur aut congenerantur, ut proprietates ignis v.g. equi, & hujuſmodi; ſi creatio, concreantur, ut proprietates animæ rationalis, intellectus & voluntas. *Major hujus argumenti patet ex ſectione præcedenti*, formam enim educi eſt fieri dependenter à ſubjecto prius tempore vel ſaltem naturâ per actionem diſtinctam producto.

Dico 2. *Omnes formæ accidentales, quæ neceſſariam cum ſubjecto non habent connexionem: educuntur de potentia illius: connaturales quidem, ut ſcientia de potentia connaturali; ſupernaturales*

naturales autem, ut gratia, fides, & alia de potentia obedientali, quæ nihil aliud eſt quàm ipſum ſubjectum, puta anima, cum non repugnantia ad recipiendas huiuſmodi formas ab agente ſupernaturali.

Probatur: Quia omnes illæ formæ dependent à ſubjecto in fieri, eſſe, & conſervari, & inſuper præſupponunt ipſum per aliam actionem productum: atqui nihil aliud requiritur ad eductionem: ergo. *Prima pars majoris patet:* illa enim accidentia nequeunt fieri, eſſe aut conſervari abſque ſubjecto. *Secunda etiam non eſt minùs evidens*, accidentia enim quæ non habent neceſſarium nexum cum ſubjecto, non producuntur ad productionem ipſius, ſed per actionem diſtinctam: ergo præſupponunt illud per aliam actionem productum. Si autem gratia ſanctificans interdum dicatur creari, ut pſalmo-quinquageſimo, *Cor mundum crea in me Deus*, *id intelligitur moraliter*, quia fit ex nullis præſuppoſitis meritis; *non autem phyſicè*, quaſi fiat ex nullo præſuppoſito ſubjecto, ſeu independenter ab anima in genere cauſæ materialis concurrente, eo modo quo ipſa anima fit independenter à materia.

Obiicies: Accidentia ſaltem violenta (ut calor reſpectu aquæ) & ſupernaturalia non præcontinentur in potentia ſubjecti: ergo non educuntur ex illa. *Probatur antecedens*:

Accidens quod eſt contra inclinationem ſubjecti aut ſupra naturam eius non præcontinetur in potentia illius: atqui accidentia violenta ſunt contra inclinationem & naturam ſubjecti, ſupernaturalia alia verò ſupra illam. ergo.

Reſpondeo. huiuſmodi accidentia non præcontineri ut probat argumentum, in *potentia naturali* ſubjecti quæ eſt poſitiva inclinatio ad formam recipiendam; bene autem *in potentia obedientiali* ipſius, quæ nihil aliud eſt, quàm non repugnantia ad ea recipienda; vel in potentia violenta, quæ dicit renitentiam, ſed ab agente ſuperabilem.

SECTIO II.

De privatione.

Ex dictis diſputatione prima de principiis in communi, *conſtat privationem, prout eſt carentia formæ in materia apta, eſſe unū ex principiis entis naturalis in fieri, ſeu generationis quæ eſt mutatio de hujuſmodi privatione ad formam.* Suppoſitis autem his quæ ibi diximus, ſolùm reſtat hic reſoluendum: *utrum Privatio conveniat univocè in ratione principii cum materia & forma. Ad quod reſpondendo*

Dico Privationem non convenire univocè in

ratione

ratione principii cum materia & forma, ſed tantum analogicè analogiâ proportionalitatis.

Prima pars probatur: Enti & non enti in quantum tali nihil poteſt dari commune univocum: ſed privatio eſt non ens, & in quantum non ens eſt principium; materia verò & forma ſunt entia & in quantum talia principiant ſeu conſtituunt ens naturale: ergo ratio principii non convenit illis univocè. *Minor patet ex dictis loco citato*: privatio enim concurrit ad generationem per modum termini à quo, materia verò per modum ſubjecti, & forma per modum termini ad quem: atqui terminus à quo generationis eſt non eſſe formæ, ſubjectum verò & terminus ad quem ſunt entia: ergo privatio eſt principium in quantum non ens, &c.

Secunda verò pars conſtat; ratio enim principii proportionaliter dicitur de illis tribus, quæ proportionalitas in hoc conſiſtit quod ſicut materia & forma per ſe & intrinſecè requiruntur ad generationē per modum ſubjecti & termini ad quem, ita privatio per modum termini à quo.

Obiicies: Ratio ſcibilis univocè dicitur de ente reali & de ente rationis, quamvis hoc ultimum ſit reverà non ens: ergo & ratio principii poterit eſſe univoca, reſpectu materiæ & formæ quæ ſunt entia & partes compoſiti, & reſpectu privationis quæ

eſt

eſt non ens. *Antecedens patet*, alias enim logica non eſſet univocè ſcientia cum aliis.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Ratio ſcibilis eſt univoca enti reali & enti rationis, *ut ens eſt ſuo modo & habet paſſiones de ſe demonſtrabiles*, concedo: ſub ea ratione *quæ ſimpliciter eſt non ens*, nego: *& pariter nego conſequentiam*, quia privatio ut eſt principium eſt merum non ens, ſcilicet non eſſe formæ in ſubjecto apto.

DISPUTATIO IV.

De compoſito naturali.

SECTIO I.

Vtrum Ens naturale intrinſecè & eſſentialiter componatur ex materia & forma.

OPinio fuit Averrois & nonnullorum veterum philoſophorum ſolam formam eſſe totam quidditatem entis naturalis, ſubindéque materiam non eſſe de intrinſeca ejus

ejus ratione, eo proportionali modo quo ſubjectum non eſt de ratione intrinſeca accidentis. Contra quos.

Dico ens naturale intrinſecè & eſſentialiter componi ex materia & forma, ita ut non ſola forma, ſed etiam materia ad intrinſecam eius rationem & conſtitutionem pertineat.

Probatur: ſi ens naturale, puta homo, conſtaret intrinſecè & eſſentialiter ſolâ formâ, non verò materiâ, ſequeretur ipſum manere quoad totam ſuam eſſentiam intrinſecam, deſtructo corpore, dummodò remaneat forma; conſequens eſt apertè falſum, aliàs enim non diceretur deſtrui aut corrumpi homo quando anima eius quæ immortalis eſt ſeparatur à corpore: ex quo ulteriùs contra fidei principia ſequeretur Chriſtum in triduo mortis fuiſſe hominem, cùm ſuppoſitum divinum manſerit unitum animæ: ergo.

Probatur 2. Quod ponitur in definitione quidditativa entis naturalis, eſt de intrinſeca ejus eſſentia: atqui non ſolùm forma, ſed etiam materia ponitur in definitione eſſentiali pſiyſica entis naturalis: ergo. *Major conſtat*; ex diſcrimine inter ſubſtantiam & accidens, quod cùm ſubſtantia ſit ens abſolutum & independens in ſua quidditate ab omni extrinſeco, nihil extrinſecum ponitur in eius definitione: at verò in definitione eſſentiali accidentis non ſolùm ponitur id quod eſt de intrinſeca eius conſtitutione, ſed etiam aliquod

quod extrinſecum, puta ſubjectum aut objectum, eò quod ab illis eſſentialiter pendeat. *Minor verò non eſt minùs evidens*, quia non eſſet vera definitio phyſica ſi diceretur, E. G. Homo eſt quid conſtans animâ, niſi adderetur, & corpore, ſicut neque hæc eſſet vera definitio metaphyſica, Homo eſt rationalis, niſi etiam poneretur animal, dicendo eſſe animal rationale: bona enim definitio hominis & alterius cujuslibet exprimere debet non ſolùm id quod eſt ipſi proprium, ſed etiam id in quo convenit cum aliis.

Obiicies: ſi materia ut ſic eſſet de eſſentia entis naturalis, etiam hæc materia ſingularis eſſet de eſſentia huius numero entis naturalis, puta Petri: atqui hoc eſt falſum: ergo: *Probatur minor*: illud non pertinet ad intrinſecam rei eſſentiam, quod variatur invariata eſſentia: atqui invariata eſſentia Petri variatur eius materia, utpote quæ continuo dilabitur vi caloris naturalis depaſcentis humidum radicale: ergo.

Durandus & Suares putant ab hoc argumento facilè ſeſe expedire negando ſequelam majoris, & dicendo, hoc numero compoſitum non conſtare eſſentialiter ex hac numero materia, ſed ſolùm ex hac numero forma, & ex materia quacunque ſeu indeterminata. *Sed hæc ſolutio eſt omnino voluntaria & falſa*; nam de ratione huius numero compoſiti eſt id, à quo formaliter habet quod ſit tale numero

mero compoſitum: atqui id habet ab hac numero materia determinata & ſigillata per ordinem ad certam & determinatam quantitatem, ut aliàs oſtendemus: ergo. *Vnde.*

Reſpondeo, quòd quamvis materia Petri *varietur materialiter loquendo*, quatenus vi caloris naturalis aliquid ex ea deperditur & aliud per nutritionem paulatim acquiritur; *formaliter tamen loquendo manet eadem numero* quamdiu Petrus vivit, quia materia de novo acquiſita tranſit in præexiſtentem, fitque una numero cum illa per hoc quod incipit ad eandem numero quantitatem & formam ſigillari: atque adeò ſortitur eandem unitatem numericam quam habebat materia deperdita. *In forma ergo conceſſa majore, nego minorem. Adprobationem concedo majorem, diſtinguo minorem: Variatur materia, formaliter,* nego: *materialiter*, concedo, *ſimiliter ad conſequentiam*: Ergo hæc numero materia, formaliter, non eſt de eſſentia hujus compoſiti, nego: hæc numero materialiter, tranſeat.

Dices. Si hæc numero materia ſit de eſſentia hujus hominis, non poterit idem numero homo reſurgere: atqui hoc eſt contra ſcripturam, Iob decimo nono,

Quem viſurus ſum ego ipſe & non alius.
Et in carne mea videbo Deum Salvatorem meum.

Probatur ſequela Maioris: quia fieri poteſt ut

ut duo homines habeant diverſis temporibus eamdem numero materiam, illi maximè qui carnibus veſcuntur humanis ut contigit tempore obſidionis Hieroſolymitanæ, & apud barbaros & ſylveſtres homines novi mundi frequentiùs accidit: ergo eadem numero materia non poterit utrique reſtitui, atque adeò alter illorum non reſurget idem numero homo.

Durandus & Suares conſequenter ad ſua principia ſupponentes hanc numero materiam nō eſſe de eſſentia huius numero hominis, reſpondent, ſufficere ad hoc ut idē numero homo reſurgat, quod eadem numero anima reuniatur cuivis materiæ ſublunari: ſed quia hæc ſolutio falſum ſupponit, ut vidimus, ideò

Reſpondeo negando ſequelam majoris: & ad eius probationem reſpondeo cum Divo Thoma 4. contra gentes cap. octuageſimo primo, quod ſi contingat duos homines, habuiſſe eamdem portionem materiæ, illi reddetur in reſurrectione qui eam in prima ſui productione habuerat, ſi verò contigerit utrumque habuiſſe eamdem in prima ſui productione, tunc illi reſtituetur qui primus illam habuerit, alter verò reſurget cum materia quam ſibi per nutritionem acquiſierat aut vi caloris naturalis deperdiderit.

Dices: Quid ſi materia illa per nutritionem acquiſita aut vi caloris deperdita ſpectaverit ad alium hominem in prima ſui

ſui productione, aut ſi puer aliquis conſtans materia quæ fuerit alterius in prima ſui productione deceſſerit nulla per nutritionem acquiſita materia?

Reſpondeo negando ſuppoſitum, quod nimirum hi caſus ſint eventuri: ſuppoſito enim divino decreto de reſuſcitandis ſeu reparandis iiſdem numero hominibus, ad ſuavem Dei providentiam ſpectat ita res diſponere, ut hi caſus non eveniant quibus poſitis fieret impoſſibilis unius & ejuſdem numero hominis reparatio.

Ex dictis habes diſcrimen inter ens naturale ſeu ſubſtantiam corpoream, & accidens, quod nimirum tota accidentis eſſentia conſiſtit in forma inhærente ſubjecto, ita ut ſubjectum ſit extra eſſentiam illius, quamvis eſſentialiter ab eo connotetur: at verò tota eſſentia entis naturalis coaleſcit intrinſecè ex forma ſubſtantiali & ſubjecto ipſius ſeu materia.

SECTIO II.

Vtrum materia & forma uniantur immediatè, an medio aliquo nexu ab illis diſtincto.

QUADRUPLEX diſtingui poteſt *Vnio, prima Effectiva, quæ eſt actio agentis*

agentis unientis materiam & formam, & dicitur potius unitio & unitiva actio quam unio. *Secunda diſpoſitiva*, quæ eſt ipſa diſpoſitio prævia qua mediante agens hujuſmodi unionem cauſat inter illas partes: *Tertia formalis*, quæ eſt ipſe nexus ab agente mediis diſpoſitionibus cauſatus, & tandem *Relatio unionis inter partes in formali earum unione fundata.* De tertia procedit quæſtio, pro cujus reſolutione

Dico: Vnio quæ datur inter materiam & formam non eſt modus aliquis ſubſtantialis ab iis realiter diſtinctus, ſed hujuſmodi partes ſe ipſis immediatè uniuntur,

Probatur; Materia unitur formæ quatenus illam recipit & ſuſtentat, & viciſſim forma unitur materiæ quatenus illam actuat & informat in hujuſmodi enim ſuſtẽtatione & actuatione cõſiſtit formaliter unio illarum: atqui talis ſuſtentatio non eſt modus ab entitate materię diſtinctus, nec ſimiliter actuatio ab entitate formæ: ergò unio nõ eſt modus diſtinctus à materia & forma: *Major eſt evidens, & ab omnibus conceditur. Minor verò probatur:* quia ſuppoſita actione agentis & diſpoſitionib⁹ ab eo introductis, materia per ſeipſam & per propriam entitatẽ recipit formam & viciſſim forma per ſe informat & actuat materiam, ſecluſo alio quocunque intermedio: ergò ſuſtentatio illa & actuatio non ſunt modus aliquis medius inter materiam

ſiam & formam. *Probatur antecedens*: quo enim modo materia, antecedenter ad actionẽ agẽtis & diſpoſitiones ab eo introductas, eſt receptiva in actu primo & ſuſtentativa formæ: eodem modo illis ſuppoſitis eſt recipiẽs & ſuſtentans in actu ſecundo: atqui antecedenter ad actionem agentis & ad diſpoſitiones materia per ſuam propriam entitatem, ſecluſo omni alio intermedio, eſt receptiva formæ in actu primo & forma informativa materiæ, ut eſt evidens, & infra diſp, 7 Sect. 1. oſtendetur ex profeſſo: ergò ſimiliter ſuppoſitis diſpoſitionibus materia per ſe ipſam, ſecluſo omni medio, erit actu ſuſtentans & forma actu informans.

Confirmatur: quia ſi ſuſtentatio formæ eſſet modus ſubſtantialis diſtinctus ex natura rei ab entitate materiæ, & actuatio ab entitate formæ, daretur duplex modus unionis inter materiam & formã: conſequens eſt falſũ nec admittitur ab authoribus oppoſitæ ſententiæ, quia ſcilicet cum quęlibet unio ſit eſſentialiter vinculum duorum, alter modus unionis ſuperflueret: ergò &c. *Sequela majoris probatur*: ſuſtentatio enim quæ eſt cauſalitas materiæ erga formam non poteſt non diſtingui realiter ab actuatione quæ eſt cauſalitas formæ erga materiam, cauſæ enim realiter diſtinctæ habent cauſalitates ſeu influxus realiter diſtinctos: atqui ſuſtentatio & actuatio ſunt modi unionis à materia & for-

ma (ut volunt adverſarii) diſtincti ex natura rei: ergò erunt duo modi unionis realiter diſtincti, quod cùm dici nequeat ut oſtenſum eſt, nec ab adverſariis admittatur, dicendum proinde erit unionem materię cum forma & formę cum materia nihil aliud eſſe quàm ipſammet entitatem materiæ ut ſuſtentantem formam, & entitatem formæ ut informantem & actuantem materiam, ita ut ſuſtentatio illa & actuatio non ſint modi diſtincti à materia & forma.

Objicies: quod non eſt tale per ſe ipſum & ex ſua eſſentia, debet fieri tale per aliud diſtinctum: materia & forma, quantumvis per ſe ipſas & ex ſua eſſentia ſint unibiles in actu primo, non tamen per ſe ipſas & ex ſua eſſentia uniuntur in actu ſecundo: ergò debent uniri per aliquid. *Probatur minor:* ſi materia & forma per ſe ipſas & ex ſua eſſentia eſſent unitæ in actu ſecundo, nunquam poſſent non eſſe unitæ; ſicut quia ex ſua propria ratione eſſentiali ſunt unibiles in actu primo, nunquam poſſunt non eſſe unibiles: atqui poſſunt non eſſe unitæ, ut conſtat, cùm anima ſeparetur à corpore: ergò

Reſpondeo conceſſa majore diſtinguendam eſſe minorem, & dicendum, materiam, & formam quidem abſolutè ſumptas *non uniri per ſeipſas & ex ſua eſſentia in actu ſecundo, bene tamen ut connotantes & præſupponentes actionem agentis & prævias diſpoſitiones materiam deter-*

determinantes ad hanc numero formam, & hujuſmodi formam induentes in ipſam, ut probatum eſt: unde diſtinguo conſequens: ergò debent partes illæ uniri per aliquid diſtinctum, *abſolutè ſumptæ*, concedo (debent enim uniri per actionem agentis & diſpoſitiones præ:equiſitas.) ſuppoſitis diſpoſitionibus, *ita ut debeat ulterius aliquid ſuperaddi formaliter medians inter eas*, nego. *Ex quibus patet ad probationem minoris:* dicendum enim eſt etiam cum diſtinctione, quod ſi materia & forma abſolutè ſumptæ ex ſua propria & eſſentiali ratione eſſent unitæ in actu ſecũdo nunquã ſeparari poſſent; ſecus ſi id habeãt tantum præſuppoſita actione agentis & diſpoſitionibus quæ deſtrui poſſunt & ſic unio diſſolvi. *Fundamentum ergo hujus ſolutionis & noſtræ concluſionis eſt quod de eſſentia materiæ & formæ quantum eſt de ſe eſt non ſolum eſſe unibiles, ſed actu uniri ſuppoſita actione agentis & diſpoſitionibus.*

Objicies 2. Quod perit remanente alio, diſtinguitur realiter ab illo: ſed remanentibus materia & forma, ânima & corpore, perit unio & formalis nexus inter illa: ergò eſt quid diſtinctum ab eis.

Confirmatur: Cauſalitas cujuslibet cauſæ creatæ diſtinguitur realiter ab ipſa; atqui cauſalitas materiæ eſt unio ipſius cum forma & viciſſim: ergò unio diſtinguitur realiter à materia & forma.

ma : *Similiter ad conſequentias* ; ergò eſt quid diſtinctum , *inadæquatè* concedo : *adæquatè* nego. Ex quibus

Ad confirmationem diſtinguo, majorem : diſtinguitur adæquatè vel inadæquatè concedo : *adæquatè in omnibus*, nego: in cauſis ergò extrinſecis, efficiente ſcilicet & finali , cauſalitas diſtinguitur adæquatè à cauſa, in intrinſecis verò, quales ſunt materia & forma , ſolùm inadæquatè ſenſu explicato.

Objicies tertiò : Homo generans hominem producit ipſum: ſed non produceret niſi ſaltem cauſaret modum unionis inter materiã & formam, ergò unio illa eſt aliquis modus diſtinctus. *Probatur minor*; quia nihil eſt aliud quod ab homine generãte produci poſſit, cùm materia præſupponatur generationi, & anima à Deo creetur.

Reſpondeo negando minorem : ad probationem reſpondeo terminum ab homine generante productum nec eſſe materiam, nec formam ſeorſim, quæ à ſolo Deo creantur , ſed totum compoſitum quod realiter diſtinguitur à partibus non unitis aut ſeorſim ſumptis *Ad hoc verò ſufficit quod realiter attingat unionem hujuſmodi partium, in quocunque tandem illa conſiſtat, ſive in modo ſubſtantiali diſtincto , ſive in ſola entitate materiæ ut connotante*, &c. Hoc autem præſtat homo quatenus per ſuam actionẽ introducit diſpoſitiones materiam determinantes ad animam ratio na . m

recipiendam eamque ipſi unientes: in quo differt ab aliis cauſis generantibus, quæ media ſua actione & diſpoſitionibus nō ſolùm uniunt materiam cum forma, totumque ſic producūt, ſed ipſam etiam formam educunt de potentia & ſinu materiæ.

SECTIO III.

Vtrum Totum Phyſicum realiter diſtinguatur à materia & forma ſimul ſumptis & unitis.

CERTUM & indubitatum eſt apud omnes compoſitum naturale realiter diſtingui diſtinctione inadæquata, ſeu includentis & incluſi, à qualibet parte ſeorſim ſumpta, quatenus ſupra illam addit alteram: inſuper etiam ab ambabus ſimul ſumptis nō tamen inter ſe unitis, cùm conſtet totum non eſſe partes disjunctas & ſeparatas.

Quare tota controverſia eſt de partibus ſimul ſumptis & unitis. *Vtrum ſcilicet compoſitum Phyſicum nihil aliud ſit à parte rei quàm materia & forma ſimul & collectivè ſumpta & unita; an verò aliquid ab eis realiter diſtinctum, ut volunt Scotiſtæ. Pro reſolutione,*

Dico: *Totum Phyſicum ſeu compoſitum ſubſtan-*

ſubſtantiale non diſtinguitur realiter à ſuis partibus ſimul ſumptis & unitis.

Probatur. Idem non diſtinguitur realiter à ſeipſo : ſed materia & forma ſimul ſumptæ & unitæ ſunt ipſummet compoſitum ſubſtantiale, ita ut hoc nihil omninò addat ſupra illas: ergò compoſitum ſubſtantiale non diſtinguitur realiter à materia & forma ſimul ſumptis & unitis. *Probatur minor* ; Ens coaleſcens ex pura potentia & actu ſubſtantiali, eſt omninò idem ac compoſitum ſubſtantiale:atqui materia & forma ſimul ſumptæ & unitæ ſunt quid coaleſcẽs ex pura potentia & actu ſubſtantiali : ergò ſic ſumptæ ſunt ipſummet compoſitum ſubſtantiale. *Minor patet* : materia enim eſt pura potentia, & forma actus ſubſtantialis : ergò collectio illarum prout unitæ ſunt, eſt quid conſtans purà potentia & actu ſubſtantiali.

Confirmatur & explicatur : Aut totum diſtinguitur realiter à materia & forma ſimul ſumptis & unitis, diſtinctione includentis & incluſi, quia ſcilicet includit materiam & formam unitas, & inſuper aliquid aliud, vel diſtinctione excludentis & excluſi, quia nimirum totum eſt aliqua tertia entitas non includens materiam & formam : ſed tota diſtincta ab illis ſimul ſumptis & unitis : neutrum dici poteſt : ergò totum non diſtinguitur realiter, &c. Minor probatur : & *inprimis quoad ſecundam par-*

tem eſt evidens, totum enim phyſicum eſt ens eſſentialiter conſtans materia & forma, ergò non eſt tertia entitas ſe tota diſtincta ab illis: *quantum verò ad primam probata manet ex dictis*, quia materia & forma ſimul ſumptæ & unitę ſunt eſſentialiter ipſum totum, ſecluſo quolibet alio ab illis realiter diſtincto: ergò totum non includit eſſentialiter aliud prętер materiam & formam unitas. *Antecedens patet ex dictis*, totum enim phyſicum nihil aliud eſt quam ens coaleſcens ex partibus phyſicis: atqui collectio materiæ & formæ unitarum, ſeu conjunctum ex illis eſt ens coaleſcens ex &c. Ergò.

Maneat igitur totum phyſicum non diſtingui realiter à ſuis partibus unitis ſimul ſumptis, ſed ſola ratione ratiocinata, ſicut implicitum ab explicito, eo modo quo definitum à definitione quatenus totum implicitè importat partes, quæ tamen explicitè importantur cum dicitur *partes ſimul ſumptæ & unitæ.*

Objicies 1. Si totum naturale non eſſet aliud quàm partes unitæ, eſſet ens per accidens, atqui nō eſt, &c. ergò. *Probatur ſequela*: illud dicitur ens per accidens, quod eſt unum tantùm per aggregationē: atqui totum phyſicū eſſet unum tantum per aggregationem. ergò *Probatur minor*: Totum quod eſt reipſa plura, non poteſt eſſe unum niſi per aggregationem illorum plurium: atqui totum phyſicū, ſi nihil aliud ſit quàm partes unitæ, eſt reipſa plura; ergò.

Reſpon-

Reſpondeo negando ſequelam majoris. Ad probationem nego minorem. Ad cujus it mprobationem, nego ſimiliter minorem, partes enim unitæ ſunt quid unum ut tales, non ut plura: *vel diſtinguo majorem*: Totum quod eſt plura entia completa, vel plura *non unita per modum actus & potentia*, eſt unum tantum per aggregationem, concedo, *quod eſt plura incōpleta unita tanquam actus & potentia*, nego: totum autem phyſicum eſt ipſæ partes incōpletæ unitæ per modum actus & potentiæ.

Objicies ſecundò: Cauſa realiter diſtinguitur à ſuo effectu: ſed materia & forma unitæ cauſant totum: ergò. *Minor eſt evidens*: quia materia cauſat totum recipiendo formam, & forma informando materiam: ſed materia non recipit formam, nec forma informat materiam, niſi in quantum uniuntur: ergò materia & forma inquantum unitæ cauſant totum.

Pro reſolutione obſerva partes unitas poſſe ſumi duobus modis, diviſivè, & collectivè: diviſivè ſumuntur, quando una importatur in recto, & altera in obliquo, ut cum dicitur: Materia ſuſtentans formam & forma informans materiam: *collectivè verò, quando utraque importatur unica collectione in recto*, ut cum dicitur, Materia & forma unitæ: & quia materia cauſat compoſitum recipiendo & ſuſtentando formam, non verò materia & forma ut unitæ,

cum ut ſic, ſint ipſummet compoſitum cauſatum; ideò verum quidem eſt quod materia & forma ut unitæ diviſivè ſumptæ cauſant totum, non verò materia & forma ut unitæ ſumptæ collectivè: atq; adeò totum diſtinguetur realiter a materia & forma unitis diviſivè ſumptis, id eſt à materia recipiente formam, & à forma informante materiam, ſed non ab ipſis ut unitis collectivè. Unde.

Ad argumentum conceſſa majori diſtinguo minorem: Materia & forma, *ut unitæ diviſivè ſumptæ cauſant totum* concedo, *ut unitæ collectivè*, nego: *ergò materia & forma unitæ diſtinguuntur realiter à toto, diviſivè ſumptæ*, concedo: *collectivè*, nego: quæ diſtinctio applicanda eſt minori & conſequenti ſyllogiſmi adducti in probatione.

IN SECUNDUM librum Phyſicorum.

DISPUTATIO PRIMA. Ordine V.

De Natura.

CONSIDERAVIMUS hactenus compoſitum naturale ejuſque principia in eſſe rei, agendum modo eſt de eodem ente naturali in eſſe ſcibilis: unde primo agemus de natura qua conſtituitur in eſſe mobilis, ſub qua ratione eſt ſcibile & objectum phyſicæ, acturi poſtmodum de cauſis per quas de ipſo demonſtrantur paſſiones.

SECTIO I.

Quid ſit Natura.

VALDE æquivocum eſt *natura* nomen. *Primo enim ſumitur pro nativitate ſeu origine cujuſcunque ex alio*, & hæc eſt primæva ejus ſignificatio; quæ competit ei ex ipſa nominis etymologia, derivatur enim natura à verbo *naſcor*, aut participio *natus*, *Secundo* deductum eſt hinc *ad ſignificandum ipſum principium talis originis, aut etiam cujuſcunque emanationis, operationis, aut motus; ſed præcipue primum & radicale ſive ſubſtantiale principiū, quo ſenſu idem eſt ſubſtantia vel eſſentia ac natura*, cum hoc diſcrimine quod eſſentia dicit ordinem ad eſſe, natura vero ad operationem tanquam principium radicale eius: hoc modo dividitur, *in naturam naturantem & naturam naturatam: Natura naturans*, dicitur Deus quatenus eſt primum & univerſale omnium principium: *natura naturata ſunt res creatæ*, quæ ſunt principia ſuarum operationum & effectuum, ſed principia ab alio procedentia & dependentia. *Tertio ſumitur ſpecialiter pro principio agente ex neceſſitate*, quæ dicitur cauſa naturalis quia agit ſecundum innatam propenſionem, ad differentiā liberæ;

liberæ, quæ agit prout vult: & in hoc ſenſu accipitur natura in his axiomatibus. *Natura nihil facit fruſtra, Natura ſemper facit optimum quod poteſt. Quarto accipitur pro genio, indole, aut temperamento cujuſque viventis ex mixtione quatuor primarum qualitatum, aut ex juſta proportione humorum reſultante, quod eſt principium immediatius operationum aut animi functionum. Quinto ſpecialius accipitur in Phyſica pro principio radicali ſeu ſubſtantiali interno & innato motus ſubindeque quietis* (motus enim ordinatur ad quietem in termino) *interno inquam illi enti in quo eſt motus aut quies, ut inferius dicetur.* Et de natura hoc ſenſu accepta qua conſtituitur ens naturale in eſſe naturalis & mobilis (idem enim eſt naturale ac habens naturam ſeu principium radicale motus & quietis, in quo differt ab artificiali & violento, quæ non habent intra ſe principium ſui motus artificialis aut violenti vel quietis, ſed extra:) de hac inquam natura

Dico Legitimam eſſe in primis communem illam definitionem ipſius ſub his terminis ab Ariſtotele traditam: Natura eſt principium & cauſa motus & quietis eius in quo eſt primo & per ſe & non ſecundum accidens. Quæ verba ſic ordinanda ſunt: *Natura eſt principium & cauſa primo & per ſe, non ſecundum accidens, motus & quietis illius entis aut rei in qua eſt* (ſubaudi) *ipſa natura.*

Declara-

Declaratur: Dicitur, *Principium*, in quo convenit natura cum privatione: additur, *Cauſa*, per quod differt *ab illa*, cum enim privatio non influat realiter in motum, nequit dici cauſa illius. Subditur ly *primo*, ut denotetur naturam eſſe principium *quo*, *primum & radicale motus & quietis rei in qua ipſa eſt*, & ſic excluduntur à ratione naturæ principia proxima motus & quietis, ut gravitas & levitas in elementis, potentia progreſſiva in animalibus & ſimilia. Dicitur, *per ſe & non ſecundum accidens*, quia non utcumque convenit naturæ eſſe principium radicale motus &c. *Sed omnino per ſe & ratione ſui*, id eſt, non ratione alicujus prædicati ſuperioris, eo modo homini convenit eſſe principium radicale ſentiendi ratione gradus ſuperioris animalis & omnino per ſe & ratione propriæ differentiæ: natura vero per ſe & ex propria ſua ratione eſt principium radicale motus. *Additur ly motus & quietis*, quod intelligi debet juxta diſtributionem accommodam, ita ut ſenſus ſit, naturam eſſe principium & cauſam primo & per ſe motus, in iis quæ moventur, & quietis in iis quæ quieſcunt. *Adverte autem quietem, cuius natura dicitur eſſe cauſa, non ſumi pro mera carentia motus, ſed potius pro adeptione & poſſeſſione termini, puta pro poſſeſſione centri quod lapis acquirit per motum, quo adepto ceſſat talis motus.*

Dicitur

Dicitur denique, *Eius in quo ipſa natura* eſt, quorum verborum ſenſus eſt, *non omne id quod eſt principium & cauſa motus & quietis alicujus entis, dici naturam, ſed illud tantum quod eſt internum & innatum enti quod movetur aut quieſcit,* unde principia cauſativa motus & quietis in aliis ſubjectis, non habent qua talia, rationem naturæ, forma enim ignis e. g. non dicitur natura ſub ea ratione, qua eſt cauſa motus calefactionis in ligno, ſed quatenus eſt radix alicuius motus puta ſurſum in ipſomet igne.

Ex quibus habes primo differentiam naturæ ab arte & vi: natura enim eſt principium radicale motus & quietis, & innatũ enti quod movetur aut quieſcit: ars vero (quæ eſt habitus in intellectu (eſt principium motus in alio ſubjecto diſtincto, puta in ligno in quo artifex operatur: ſimiliter vis ſeu violentia eſt principium motus & quietis in alio, puta motus ſurſum in lapide, aut quietis illius in loco illo ipſius inclinationi repugnante.

Dices: Ars medicinæ poteſt eſſe principium ſanitatis ipſius medici cui ineſt, puta ſi medicus curet ſe ipſum: ergo ars eſt principium motus eius in quo eſt

Reſpondeo artem illam non eſſe innatam tali homini, ſed per accidens ineſſe ei qui ſanatur: ſanatur enim inquantum infirmus, & non inquantum medicus, deinde non eſt principium radicale ſanitatis.

Habes

Habes 2. diſcrimen motus naturalis à motu artificioſo & violento, quod naturalis eſt à principio interno & innato, artificioſus vero à principio externo, paſſo obediente; violentus tandem à principio externo paſſo reſiſtẽte. Idem proportionaliter dic de qniete: naturalis enim quies lapidis in centro eſt à principio intrinſeco & innato: quies vero violenta lapidis in loco ſurſum eſt à principio externo, paſſo renitente.

Dico 2. præfatam definitionem eſſe eſſentialem.

Probatur: quia licet motus & quies ſint accidentia naturæ, potentiæ vero proximæ ad motum & ad quietem ſint tantum proprietates, eſſe tamen radicale principium *quo* motus & quietis, eſt propria & eſſentialis ratio naturæ: atqui præfata definitio naturæ datur per hoc quod eſt eſſe radicale principium, &c: Ergo datur per eſſentialia naturæ. *Probatur major*: Ens naturale ſeu mobile eſt eſſentialiter principium *quod* motus & quietis; ergo id per quod eſſentialiter conſtituitur ens naturale eſt eſſentialiter principium *quo* talis motus & quietis: atque conſtituitur eſſentialiter per naturam ergo natura eſt eſſentialiter principium *quo* radicale motus & quietis.

SEC-

SECTIO I.

Quotuplex ſit Natura.

Dico primo, naturam eſſe duplicem, ſcilicet materiam & formam, ita ut ratio naturæ utrique conveniat.

Probatur primo: Tot ſunt naturæ quot ſunt partes entis naturalis: ſed partes entis naturalis ſunt duæ, materia & forma: ergo duæ ſũt, &c. *Minor conſtat: major etiam non eſt minus certa*, tum quia ens naturale dicitur illud quod conſtat naturis; ergo tot ſunt naturæ quot partes quibus conſtat: tùm, quia partes entis naturalis ſunt principia mótuum ipſius, ergó ſunt naturæ. Unde.

Probatur 2. Natura definitur principium & cauſa motus & quietis eius in quo eſt. atqui materia eſt principium motus & quietis illius entis in quo eſt, ſimiliter & quælibet forma ſubſtantialis: ergo ambæ participant rationem naturæ.

Prima pars minoris probatur: Materia erit principium & cauſa motus & quietis eius in quo eſt, ſi ipſa ſit principium paſſivum & cauſa materialis, ſeu ſubjectum receptivum ut *quo* omnium motuum corporeorum & phyſicorum qui recipiuntur in toto compoſito ut in ſubjecto *quod*: atqui res ita habet, mate-

materia enim eſt prima & radicalis ratio reddens totum ſubſtantiale aptum natum moveri motibus generationis, alterationis, augmentationis, lationis, & aliis hujuſmodi ad quos ipſa naturaliter inclinatur, vel appetitu particulari ſi ſint connaturales illi formæ cui actu ſubſtat materia, vel univerſali ſi ſint connaturales aliis formis quas habuit aut habere poteſt: unde fit nullum motũ eſſe violentum reſpectu materiæ ſed omnes naturales: quamvis illi qui ſunt contra inclinationem formæ, ſicut motus ſurſum in lapide, motus calefactionis in aqua, abſolute dicendi ſint violenti, quia hoc ipſo ſunt contra inclinationem particularem illius entis.

Secunda vero pars ſupradictæ minoris ſic ſuadetur: quia ex omnibus formis ſubſtantialibus nulla eſt quæ non ſit vel principium paſſivum alicuius determinati motus aut quietis, ut formæ puræ corporeæ, forma enim ignis eſt principiũ paſſivum motus ſurſum qui in eo cauſatur effective à generante, mediante levitate tanquam virtute inſtrumentali in illo relicta, ut alibi dicemus; ſimiliter forma cœli eſt principium paſſivum motus circularis cauſati effective ab intelligentia motrice, & ſic de aliis: vel principium activum, ut formæ viventes, nam anima vegetativa eſt primo & per ſe principium activum motus nutritionis & augmentationis in viventibus; ſenſitiva, viſionis, auditionis, aliarumque ſenſa-

ſenſationum in animalibus; & rationalis, intellectionis ſeu ratiocinationis ac volitionis in homine, quæ licet quoad ſubſtantiam ſint operationes ſpirituales, habent tamen etiam rationem motuum quodam modo corporeorũ & phyſicorum quoad modum, prout ſcilicet ab anima juncta corpori dependenter à ſenſibus, qui corporei ſunt & materiales, exercentur: atque ita reſpectu illorũ habebit anima rationalis etiam inquantum talis rationem naturæ. Nec ſequitur idem fore dicendum de Angelo, quia in eo intellectio & volitio & quoad ſubſtantiam & quoad modum pure ſpirituales ſunt & à corpore omnino abſolutæ. Nec item ſequitur, animam ſaltem in ſtatu ſeparationis in quo intelligit eo modo quo Angelus, independenter à ſenſibus & corpore, non habituram rationem naturæ: ſufficit enim quod ſervet aptitudinem ad hujuſmodi operationes dependenter à ſenſibus exercendas.

Dico 2. *Forma totalis* (quæ nihil aliud eſt, quam ipſa entitas compoſiti in abſtracto, puta humanitas,) *non eſt proprie & in rigore loquendo natura, prout hic natura ſumitur: atque adeo natura erit tantum duplex: materia ſcilicet & forma partialis ſeu quæ eſt materiæ compars.*

Probatur: forma enim totalis non eſt principium omnino primum & radicale motus & quietis, cum præſupponat alia principia priora, ſcilicet materiam & formam ex quibus

bus componitur, unde habet potius rationem principiati quam principii: ergo non eſt natura proprie, niſi natura ſumeretur pro quidditate & eſſentia, quo ſenſu non uſurpatur hic à nobis.

SECTIO III.

Vtrùm Ars poſſit efficere opera naturæ.

D*Vpliciter ſumuntur hic ars & natura.* Et ſenſus eſt primo utrum ars ſumpta pro forma artificiali, puta ſtatuæ, poſſit eſſe principium earum operationum aut motuum qui à natura aut forma ſubſtantiali ſolent procedere: ſecundo utrum ars ſumpta pro ipſo habitu artis exiſtente in artifice, ſeu potius artifex ipſe aut natura intellectualis beneficio ipſius artis efficere queat opera illa quæ à natura hoc eſt à natura agente producuntur. Pro cujus reſolutione.

Dico primo artem primo modo ſumptam, pro forma ſcilicet artificioſa: non poſſe eſſe principium aut cauſam motuum vel operationum naturalium. Non nego poſſe dici aliquo modo principium paſſivum motus: forma enim artificialis Sphærica, V.G. reddit corpus velocius mobile aut rotabile: ſed hoc eſt eſſe principium

cipium tantum paſſivum proximum aut ut alii dicunt conditionem, unde non ſequitur participare rationem naturæ.

Probatur igitur concluſio: quia forma artificialis nihil aliud eſt quam diſpoſitio ipſius quantitatis in artefactis ergo ſicut ipſa quãtitas non eſt principium activum alicujus motus aut actionis (ſed eſt mere paſſiva & veluti pura potentia in ordine ad formas accidentales corporeas, eo modo quo materia prima in ordine ad ſubſtantiales ſubindeque eſt omnis activitatis expers) ita & multo minus forma artificialis: ergo ſicut ipſa quantitas ſuapte natura eſt ignava, iners, & non eſt principium alicuius operationis, ita nec forma artificialis.

Obiicies: Legitur Archytam Tarentinum confeciſſe columbam ligneam tali artificio, quod medio aere ſuſpenſa volitaret: ſtatuas Dædali huc illuc ſponte diſcurrere ſolitas. Tripodes quoſdam aureos in Iarchæ Gymnoſophiſtæ convivio ſeipſos moviſſe, & aureos Pincernas convivis operam ſuam præſtitiſſe; vitream Archimedis Sphæram tanto artificio confectam, ut aſtrorum ortus, interitus, defectus Solis, & Lunæ, & denique omnium cæleſtium Sphærarum motus & converſiones in ipſa viſerentur; demum quoddam caput æneum humano ſimile tanta induſtria & arte à beato Alberto magno fuiſſe compoſitum ut verba proferret: ergo motus natu-

naturales poſſunt à forma artificiali tanquam à principio intrinſeco ipſorum eliciti-vo procedere.

Reſpondeo motus huiuſmodi artefactorum, locutiones, &c. Non proceſſiſſe à formis artificialibus ſed à quibuſdam naturalibus cauſis intus latentibus & per artem humanam applicatis, puta ab argento vivo, aut machinulis quibuſdam ex variis rebus naturalibus extructis, & intra huiuſmodi artefacta incluſis, ut in horologio proportionaliter cernimus, quod ex vi ponderis artificioſe applicati movetur.

Dico 2. Nulla ars quocunque modo ſumpta poteſt immediate præſtare aut efficere opera & effectus naturæ. Hæc concluſio confirmat præcedentem: unde.

Probatur ratione quæ illam etiam convincit: *Si ars poſſet immediate efficere opera naturæ, vel id præſtaret in genere cauſæ principalis, vel in ratione cauſæ inſtrumentalis:* non *primo modo* quia cauſa principalis debet vel formaliter vel eminenter continere ſuum effectum: ſed ars nec formaliter nec eminenter continet effectus naturales: ergo. *Probatur minor:* quia illi ſunt vel ſubſtantiæ vel accidentia naturalia, ſed ars non continet ſubſtantiam aut accidens naturale, nec formaliter & univocè, cum non ſit eiuſdem rationis & ordinis, ſed diverſi; nec eminenter ut cauſa æquivoca, cum non ſit quid perfectius & eminen-

eminentius: ergo. *Sed neque ſecundo modo:* quia inſtrumentum aut inſtrumentaria virtus debet eſſe eiuſdem ordinis cum ipſa cauſa principali, ergo cum cauſa principalis effectuum naturalium nō poſſit eſſe ars, ut oſtendimus, non poterit eſſe etiam cauſa inſtrumentalis, ſed virtus inſtrumentaria qua mediante agens naturale attingit in ratione cauſæ principalis ſuos effectus, debebit neceſſario eſſe naturalis, ſicut inſtrumentum agentis artificialis debet eſſe artificiale.

Dico tertiò: Licet ars nullos effectus naturæ poſſit immediate attingere per propriam actionē, plures tamen poteſt mediate præſtare applicando activa paſſivis: id eſt, poteſt aliquis dirigente habitu artis, ita cauſas naturales activas paſſivis naturalibus applicare, ut ex tali applicatione naturales quoſdam effectus edant, qui alioquin non producerentur. Hoc patet in arte medicinæ, quæ eatenus dicitur cauſare ſanitatem, quæ eſt effectus naturaliter, quatenus applicat herbas, radices, & alia huiuſmodi activa quæ illam cauſant agendo in temperamentum naturale & contrarias qualitates expellendo.

Et hac ratione, applicando ſcilicet activa paſſivis, illi omnes effectus univerſaliter loquendo patrari poſſunt arte naturali hominum aut induſtria dæmonum, magia naturali vel Diabolica, quorum cauſæ ſubſunt diſpoſitioni hominum vel dæmonum ut eas

 poſſint

poſſint invenire & applicare. Et hinc eſt quod dæmones vel etiam homines induſtria dæmonum, qui per naturalem ſcientiam apprime callent occultiſſimas rerum naturaliũ virtutes, pluresque illarum poſſunt debitæ materiæ applicare, exhibent nobis miros quoſdam effectus, qui licet naturales ſint utpote ab agentibus naturalibus producti, ſunt tamen inſoliti & præter communem curſum naturæ. Exemplum eſt in Magis Pharaonis Exod. 7. qui opera dæmonum activa paſſivis (hoc eſt ſemina quædam vel aliqua putrefactiva virgis illis, de quibus ibi eſt Sermo, vel alteri cuivis materiæ) occulte applicantium, exhibuerunt veros & reales ſerpentes, ut docet Auguſtinus, & non tantum adumbratos, ſimiliter muſcas & ranas.

Artificio quoque magiæ naturalis occultas naturalium cauſarum vires applicantis multa abſq; dæmonum interventu fieri poſſunt inſolita ſupra hominum fidem & opinionem, quamvis de facto in illis etiam perſæpe interveniat, pactum ſaltem tacitum cum dæmone, & ideo magia naturalis ſolet eſſe velamen diabolicæ.

Ex quibus habes magiam eſſe ſubtiliſſimã quandam cognitionem ſecretorum naturæ, virtutumque cauſarum naturaliũ mira quædam & inſolita operantem interventu & applicatione hujuſmodi cauſarum: *quæ facultas ſi labore humano acquiratur, dicitur magia naturalis;*

turalis; ſi vero ope dæmonum, appellatur dæmoniaca.

Quæres utrum induſtria chymicæ artis, quæ eſt pars magiæ naturalis, valeat confici verum aurum.

Reſpondeo expreſſis verbis Divi Thomæ in 2. ſententiarũ diſtinc. 7. quæſt. 3. ar. 1. ad 5. Alchymiſtæ (inquit) faciunt aliquid ſimile auro quantũ ad accidentia externa (puta colorem.) ſed tamen nõ faciunt verum aurum, quia forma ſubſtantialis auri nõ fit per calorem ignis quo utuntur Alchymiſtæ, ſed per calorem ſolis in aliquo loco determinato ubi viget virtus mineralis & ideo tale aurum non habet operationem conſequentem ſpeciem veri auri. Ex quibus

Probatur reſponſio: Ars non poteſt efficere opus naturæ immediate & per propriam virtutem, ut ex concluſione conſtat, ſed ad ſummum applicando cauſas per quas natum eſt produci hujuſmodi opus: atqui nullius artis diſpoſitioni ſubſunt cauſæ productivæ auri, ut eas poſſit applicare: ergo.

Probatur minor: cauſa enim efficiens auri non eſt calor ignis quo utuntur Alchymiſtæ, ſed calor ſolis, cauſa vero materialis eſt minera in viſceribus terræ in certo & determinato loco conſtituta in quo tantum viget mineralis virtus & non extra: ergo cauſæ quibus produci debet aurum non ſubſunt diſpoſitioni artis.

Confirmatur experientia: quia hactenus

Alchymiſtæ verum aurum nunquam efficere potuerunt, ſed ſuam operam perdiderunt, unde eos Cajetanus irridet dicens tantum abeſſe ut verum aurum efficiant, ut potius ex vero auro ſolum fumum concitent, quatenus multas faciunt expenſas quæ in fumum reſoluuntur.

DISPUTATIO VI.

De Cauſis in communi.

SECTIO I.

Quid & quotuplex ſit Cauſa.

C*Auſa eſt principium influens eſſe in aliud, ut dicitur Principium*, in quo convenit cum aliis principiis quæ non habent ratione̅ cauſæ, puta cum privatione. Additur ly *influens*, id eſt, dans & communicans eſſe alteri *ſive effective ut cauſa efficiens, ſive motive & quaſi allicitive, ut finalis; ſive informando, ut formalis; ſive ſuſtentando, ut materialis*: & defectu huius poſitivi influxus in effectu̅ ratio cauſæ denegatur privationi reſpectu generationis, cujus

cujus tamen eſt principium, & ſimiliter conditionibus ſine quibus non. Additur tandem *ly in aliud*, ut denotetur ad rationem cauſæ neceſſario requiri ut communicet eſſe aliud aut eſſentiam realiter diſtinctam ab ea quam hujuſmodi cauſa habet: *cum enim neutrum genus in adjectivis, quia eſt informe, convenienter ſignificet eſſentiam communem* (inquit Divus Thomas) *maſculinum vero, quia eſt formatum & diſtinctum, ſimiliter fœmininum ſignificet aliquod ſuppoſitum determinatum in communi natura; inde eſt quod ly aliud ſimpliciter acceptum ſignificat diſtinctionem in natura, ly alius vero aut alia ſolum in perſona ſeu ſuppoſito*; & ideo quia in Divinis diſtinctio eſt ſecũdum perſonas, & non ſecundum eſſentiam, dicimus quod Pater eſt alius à Filio, & hic à Spiritu Sancto, ſed non aliud; è converſo autem dicimus quod tres perſonæ Divinæ ſunt unum, ſed non unus: ob eandem rationem Pater dicitur quidem principium Filii, & uterque Spiritus Sancti, non tamen cauſa, quia ſcilicet una prorſus eſt eſſentia quam Pater habet à ſe, filius vero à Patre, & Spiritus Sanctus ab utroque. Sed

Inquires, cur ad rationem cauſæ requiritur influxus in aliud ſimpliciter, id eſt, in rem eſſentia diverſam, cum ad rationem principii ſufficiat influxus in aliud ſuppoſitum ſeu in rem ſola ſubſiſtentia aut perſonalitate diſtinctam?

Reſpondeo hoc ideo eſſe, quia *de ratione principii ut ſic eſt tantum quod principiatum procedat ab illo, non autem quod ab eo dependeat: at vero de ratione principii cauſantis eſt vera & realis dependentia effectus ſeu rei cauſatæ ab illo*, quæ dependentia ſalvari nequit inter ea quæ ſunt unum & idem in eſſentia, idem enim non dependet à ſeipſo.

Juxta ſenſum hujus definitionis ſic explicatæ debent intelligi aliæ quibus paſſim utuntur philoſophi poſt Ariſtotelem, ut, *quod cauſa ſit ad quã, vel ex cujus eſſe ſequitur aliud, ſeu, ad quam, ſequitur*, (ſupple per verum influxum) *eſſe alterius*: ubi *ly eſſe alterius* denotat eſſe diverſum ſeu diſtinctam ſaltem numero eſſentiam, ſicut *ly aliud*.

Dico 2. Quatuor ſunt *Cauſarum genera, materialis, formalis, efficiens, & finalis*, nec plura nec pauciora.

Probatur: Tot ſunt & non plura cauſarum genera, quot influunt in ens naturale, cum enim inter omnia entia ſit maxime compoſitum, debet à pluribus cauſis dependere: atqui quatuor ſunt & non plura cauſarum genera quæ influunt in ens naturale: ergo. Minor probatur & declaratur nam in primis materia influit in ens naturale recipiendo & ſuſtentando formam, & ſic habetur genus cauſæ materialis; forma actuando & informando materiam, & ſic habetur genus cauſæ formalis: rurſus quia

forma

forma non efficit ſeipſam, alias eſſet antequam eſſet, ſed debet effici ab alio, inde eſt quod præter cauſam materialem & formalem debet admitti cauſa efficiens quæ educendo formam è ſinu materiæ, vel certe (ſi de rationali ſit ſermo) eam à Deo creatam effective uniendo, totum producat: & tandem quia omne efficiēs, niſi caſu & temere agat, debet operari ob aliquem finem, qui illud ad talem operationem alliciat, concedenda erit cauſa finalis: nullum vero aliud cauſæ genus concurrens ad compoſitum ſubſtantiale aſſignari poteſt: ergo quatuor tantum ſunt cauſarum genera.

Quodlibet autem genus cauſæ ſubdividitur in varias ſpecies. In primis enim cauſa materialis ſubdividitur *in ſubjectivam & diſpoſitivam*: *cauſa materialis ſubjectiva in materiam primam.* de qua ſupra egimus; *& materiam ſecundam.* quæ eſt totum compoſitum prout ſubſternitur accidentibus: cauſa vero materialis diſpoſitiva dicuntur accidentia quibus materia prima præparatur ad formā recipiendam. Cauſa autem *formalis ſubdividitur in intrinſecam*, quæ ſcilicet intrinſece afficit, informat & actuat materiam, totumque conſtituit; *& extrinſecam*, quæ extrinſece ſolum informat aut ſpecificat rem, ut idea artificis vel exemplar domum, objectum potentiam aut habitum. *Efficiens in primam*, quæ eſt Deus, *& ſecundam* ſub quâ

comprehenduntur omnes cauſæ effectivæ creatæ item *in principalem & inſtrumentalem. Finalis denique in finem ultimum*, qui eſt Deus, *& finem proximum: in finem qui aut cuius gratia, & finem cui.* De quibus omnibus in ſequentibus agemus.

SECTIO II.

Vtrum omnis Cauſa ſit nobilior ſuo effectu, & prior illo.

DIco primo: *Cauſa intrinſeca* (materialis nimirum & formalis) *ſigillatim ſumpta ſunt ignobiliores ſuo effectu, id eſt, compoſito.* Patet hæc concluſio: quælibet enim pars ſeorſim ſumpta eſt imperfectior toto: atqui cauſæ intrinſecæ compoſiti ſunt partes ipſius: ergo.

Dico 2. Cauſas extrinſecas, efficientem & finalem, eſſe aliquando perfectiores quam effectum, aliquando æque perfectas, aliquando minus.

Probatur quoad cauſam efficientem: nam illa vel eſt Principalis vel Inſtrumentalis: ſi Principalis, vel eſt Univoca & ſic eſt æque perfecta ac effectus, cauſa enim univoca eſt ea quæ producit effectum eiuſdem ſpeciei & perfectionis ſubſtantialis cum ipſa, vel eſt æquivocata, quæ ſcilicet producit effectus diverſæ

verſæ ſpeciei ab ipſa, & ſic debet eſſe perfectior illis: nam res diverſæ ſpeciei ſunt diverſæ & inæqualis inter ſe perfectionis, ergo cum cauſa æquivoca ſit diverſæ ſpeciei à ſuo effectu, debet illi eſſe inæqualis in perfectione, & cum ſit cauſa principalis cui repugnat eſſe ignobiliorem effectu, conſequens eſt ut ſit nobilior illò: ſi autem ſit cauſa *inſtrumentalis*, eſt imperfectior ſuo effectu, inſtrumentum enim eſt cauſa quæ virtute à principali agente accepta producit effectum ſuas proprias vires ſuperantem, atque adeo nobiliorem ſe.

Dices interdum pater eſt tardi ingenii, filius perſpicacioris: ergo cauſa efficiens principalis, qualis eſt pater reſpectu filii, poteſt eſſe minus perfecta ſuo effectu.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens: perfectione *ſubſtantiali*, nego; *accidentali*, concedo: ſed de hac non procedit concluſio.

Dices 2. Aſinus eſt minus perfectus perfectione etiam ſubſtantiali & ſpecifica quam mulus, & tamen eſt cauſa principalis illius: ergo.

Reſpondeo non eſſe cauſam *principalem totalem*, ſed una cum equa: ambo autem per modum unius principii non ſunt quid imperfectius.

Dices 3. Corpora cœleſtia producunt per ſuas influentias plura animalia imperfecta in hoc orbe ſublunari ut ranas, muſcas, &c. non

enim eſt alia cauſa ad quam ut plurimum reduci poſſint hujuſmodi effectus; & tamen corpora cœleſtia ſunt imperfectiora quolibet imperfectiſſimo animali, quandoquidem participant ſolum gradum corporis, animalia vero ſunt in gradu viventis ſenſibilis.

Reſpondeo corpora cœleſtia concurrere tantum *inſtrumentaliter* ad generationem horum imperfectorum animalium: cauſam *vero principalem eſſe vel ipſammet primam cauſam concurrentem non ſolum concurſu generali, ſed ſpeciali ſupplente vices cauſæ particularis; vel ut alii volunt, intelligentias motrices cœlorum*: unde patet hujuſmodi animalia eſſe quidem perfectiora ſuis cauſis inſtrumentalibus, non tamen principalibus.

Probatur 2. Concluſio quoad cauſam finalem: nam quando quis ſtudet, V. G. propter Deum, tunc finis eſt nobilior effectu, hoc eſt ſtudio: ſi ob lucrum aut vanam gloriam, eſt ignobilior: ſi autem ſtudet præciſe ut ſtudeat, id eſt propter ipſammet nobilitatem ſtudii tunc finis & effectus ipſius, qui in hoc caſu coincidunt erunt eiuſdem perfectionis, Cum quibus tamen omnibus ſtat, quod cauſa reduplicative ut cauſa perfectior eſt ſuo effectu, cum hic dependeat ab illa.

Dices: Idem non poteſt dependere à ſeipſo: ergo effectus non dependet à fine quando cum illo coincidit.

Reſpon-

Reſpondeo effectum dependere realiter à fine & ſemper diſtingui ab illo, quatenus res ut in intentione, eſt finis, ut vero in executione, eſt effectus.

Dico tertio omnem cauſam eſſe priorem ſuo effectu, ſaltem prioritate naturæ. Pro intelligentia hujus concluſionis recolenda ſunt neceſſario ea quæ de proprietate temporis & naturæ diximus in poſtprædicamentis. Ex quibus.

Probatur concluſio: Omnis effectu dependet à ſua cauſa; ergo qualibet cauſa ebet eſſe prior ſuo effectu ſaltem prioritate naturæ, quæ eſt inter ea quorum unum dependet ab alio.

DISPUTATIO VII.

De Cauſis Materiali & Formali.

QVIA ea quæ pertinent ad materiam & formam magna ex parte conſtant ex dictis, paucis perſtringemus ea quæ de ipſis in ratione cauſarum ſpectatis dicenda ſuperſunt.

SECTIO III.

Per quid cauſent materia & forma, & quænam ſit earum cauſalitas, quiſque effectus.

D*Ico primo: Materia per ſeipſam ſeu ratione propriæ entitatis abſque alio ſuperaddito eſt cauſativa in actu primo.*

Probatur, Materiam eſſe cauſativam in actu primo nihil aliud eſt quam eſſe receptivam formæ: atqui per ſeipſam, & nulla alia entitate media eſt receptiva formæ: ergo. *Probatur minor*; inprimis quia in hoc conſiſtit propria & eſſentialis ratio materiæ, quod ſit pura potentia receptiva formæ: ergo non debet fieri talis per aliud. *Deinde* ſi daretur in materia aliqua entitas diſtincta ab ipſa forma, qua fieret potens recipere eam, vel illa entitas eſſet ſubſtantia, vel accidens: non ſubſtantia, cum hæc ſit tantum triplex, materia ſcilicet, forma & compoſitum, nulla vero ex iſtis eſſe poſſet, ut eſt evidens: nec etiam accidens, alias ex materia affecta hujuſmodi accidente & ex forma non fieret unum per ſe, ſed per accidens, utpote coaleſcens ex rebus diverſorum prædicamentorum.

Dico

Dico ſecundo formam ſimiliter eſſe cauſativam in actu primo ratione ſua propria entitatis. Hæc concluſio infertur ex præcedenti: ſicut enim materia per ſuam potentialitatem abſque ulla entitate intermedia, eſt nata recipere formam, ita forma per ſuam propriam entitatem & actualitatem eſt potens informare & actuare materiam, idque iiſdem proportionaliter rationibus probari poteſt.

Dico tertio. Cauſalitas materia eſt unio ipſius cum forma: ſeu aliis terminis, eſt ſuſtentatio forma.

Probatur: Cauſalitas cuiuslibet cauſæ eſt influxus ille quo in proprio genere cauſandi actualiter influit in effectum: atqui materia per hoc ſolum influit in formam & compoſitum, quòd uniatur formæ ſuſtentando illam: ergo materiæ cauſalitas nihil aliud eſt quàm unio ipſius cum forma. *Probatur minor:* Materia enim non aliter cauſat formam quàm recipiendo illam in ſinu ſuo, nec aliter influit in totum quàm communicando ſeipſam illi per modum partis materialis: atqui id totum præſtat ſuſtentando formam; ergo non aliter influit in effectum quàm per hoc quòd uniatur formæ ſeu ſuſtentet illam.

Dico 4. Cauſalitatem forma viciſſim eſſe unionem ipſius cum materia, ſeu informationem. Patet eâdem ratione, quia per hoc influit in materiam & totum.

Declaratur inſuper: ſicut enim effectus quo & veluti intermedius materiæ eſt forma, quatenus hæc ab illa ut à ſubjecto dependet vel quoad informationem tantùm & unionem, ut anima rationalis, vel etiam quoad ſuam entitatem & ſuum eſſe, ut formæ materiales: *effectus vero qui & præcipuus ac ultimatus eiuſdem materiæ* eſt totum quatenus ab ea ut à cauſa intrinſeca materiali dependet; ita *effectus quo & veluti intermedius formæ eſt materia*, non quidem conſiderata quoad ſuam entitatem eſſentiæ purè potentialem, ſed quoad ſuam actualitatem & exiſtentiam quam emendicat a forma; *effectus vero qui præcipuus & ultimatus eiuſdem formæ* eſt ipſummet totum quod ab ea ut à cauſa intrinſeca formali pendet: ergo ſicut materia influit in formam & in totum per ſuſtentationem formæ, ita forma per actuationem materiæ. Ex quibus patet ad ultimam partem quæſtionis in titulo propoſitæ, quinam ſcilicet ſint effectus harum cauſarum, atque etiam.

Infertur materiam dici cauſam intrinſecam reſpectu totius, non autem propriè loquendo reſpectu formæ; ſimiliter formam reſpectu eiuſdem compoſiti, non autem reſpectu materiæ: quia ſcilicet una non ingreditur conſtitutionem alterius intrinſecè quoad ſuam entitatem conſideratæ, ſed ſolum totius.

SEC-

SECTIO II.

De Cauſa Formali Extrinſeca ſeu Exemplari.

QUÆLIBET res à qua alia extrinſecè ſpecificatur aut denominatur, dicitur cauſa formalis extrinſeca reſpectu illius, cujuſmodi eſt exemplar comparatione rei exemplatæ, & objectum reſpectu facultatis aut habitus. Hic tantùm de exemplari agemus.

Duplex autem diſtingui ſolet Exemplar: aliud Externum, quale eſt imago quam ſibi pictor aliquando proponit imitandam: *aliud Internum*, quale ſibi in mente format qui domum per artem extruere molitur. *Externum* non ſemper eſt neceſſarium, ſed per accidens adhibetur, ut nimirum illius intuitu melius & perfectius efformari poſſit ab artifice exemplar. *Internum* per quod tanquam per formam intellectualem ſeu intentionalem poſſit operari, & ad cuius imitationem ac ſimilitudinem valeat opus externum efficere. Unde

Dico primo: Exemplar rectè definitur forma intra mentem exiſtens ad quam artifex reſpiciens operatur.

Dicitur *Forma*, in quo convenit exemplar

plar cum forma naturali. *Additur, ad quam*, in quo differt ab illa: forma enim naturalis eſt ea ex qua aut per quam res intrinſecè conſtituitur: exemplar verò eſt forma ad quam, id eſt ad cuius ſimilitudinem & imitationem res efformatur. *Dicitur, intra mentem exiſtens*, quibus particulis ſecernitur exemplar *internum ab externo* quod non habet niſi impropriiſſimè ratione͂ cauſæ exemplaris aut idealis, cùm non concurrat ad opus niſi per accidens, ut diximus.

Dico 2. Exemplar ſeu idea, cui agens intellectuale intendit aſſimilare ſuum opus, nihil aliud eſt reipſa quàm ſpecies expreſſa ipſius operis faciendi, ſeu conceptus formalis quem artifex format de re quam facere inſtituit. Dixi. Operis faciendi, quia ſpecies expreſſa alicuius operis non ut faciendi, ſed ſolum ut cognoſcendi aut cogniti, non habet rationem ideæ; ſed tantum ea quæ repræſentat rem ut factibilem & in ordine ad executionem.

Ratio autem concluſionis eſt, quia exemplar ut vidimus eſt forma ad cuius ſimilitudinem artifex producit ſuum artefactum, atque adeo debet hujuſmodi forma intra mentem exiſtens eſſe ſimilitudo illius operis faciendi: ſed ſola ſpecies expreſſa hujuſmodi opus faciendum repræſentans poteſt eſſe talis ſimilitudo: ergo ipſa ſola poteſt habere rationem exemplaris *probatur Minor*: duplex enim tantùm in intellectu datur ſimilitudo

rei extrinſecæ, *nempe ſpecies impreſſa & ſpecies expreſſa illius*: atqui ſpecies impreſſa non eſt talis ſimilitudo ad quam reſpiciat artifex dum operatur, cum illa ſit medium incognitum, ſe tenens ex parte principii intellectivi, & non ex parte objecti: ergo erit ſola ſpecies expreſſa quæ eſt medium cognitum & ſe tenet ex parte objecti.

Dices ideam eſſe rem ipſam efficiendam ut objectam menti artificis.

Sed contra, quia idea eſt ſimilitudo & imago rei faciendæ: ergo non eſt res ipſa facienda ut menti objecta.

Inquires, cur in Deo admittatur unica ſpecies expreſſa ſeu unicum verbum, & tamen infinitæ dicantur in eo eſſe ideæ; ſi idea ſit ipſa ſpecies expreſſa?

Reſpondeo, quia eſſentia Divina habet rationem ſpeciei expreſſæ & verbi (intellige eſſentialis) quatenus ſeipſam repræſentat ut unicum formale & primarium objectum in intellectu ipſo Divino actu cognitum: habet verò rationem ideæ reſpectu creaturarũ, quatenus eas repræſentat ut factibiles, ideò penes illas diſtinguit intellectus noſter in Deo infinitas ideas, ad quarum ſimilitudinem & imitationem poteſt Deus mundos ſycategorematicè infinitos producere, ut de facto iſtum ab eiſdem exemplaribus eduxit, juxta illud Boetii lib. 3. de conſolatione Philoſophiæ metro nono.

Tu cuncta ſuperno,
Ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimus ipſe
Mundum mente gerens, ſimilique ab imagine formas.

Dico tertio: Exemplar habet proprie rationem cauſæ finalis extrinſecæ, quamvis ei etiam competat aliquo modo ratio cauſæ efficientis & formalis: unde ad genus cauſæ formalis ſimpliciter ſpectat.

Probatur & declaratur: forma enim ut ſic nihil aliud eſt quàm actus determinans rem ad certam ſpeciem: atqui exemplar determinat exemplatum, puta domum, ad talem ſpeciem, non quidem intrinſecè & per ſui communicationem, ſicut forma intrinſeca ipſius domus, ſed extrinſecè per paſſivam ſui imitationem, quatenus ad ejus ſimilitudinem artifex eam conſtruit: ergo habet rationem cauſæ formalis extrinſecæ reſpectu illius. Quod autem conveniat ipſi ratio cauſæ efficientis ſecundùm quid reſpectu operis faciendi, conſtat, quia ſicut forma naturalis eſt principium quo agens conſtituitur in actu primo ad producendum effectum, ita exemplar eſt id quo artifex conſtituitur in actu primo ad efficiendum ſuum artefactum. Et ſicut profectio formæ naturalis movet ad productionē alterius ſibi ſimilis in alio ſubjecto, & propterea forma naturalis dicitur concurrere genere etiam cauſæ finalis ad ef-

fectum; ita perfectio exemplaris intra intellectum artificis exiſtentis movet ipſum & allicit ut ipſum exterius producat & formet exemplatum ipſi ſimile: ergo habet etiam rationem cauſæ finalis reſpectu exemplati. Cum quibus tamen ſtat quòd ſicut forma naturalis ſimpliciter habet rationem cauſæ formalis, & non ita propriè rationem cauſæ efficientis & finalis; ita exemplar, quod dicitur forma extrinſeca, non reſpectu artificis intra cuius mẽtem eſt, ſed reſpectu artefacti.

DISPUTATIO VIII.

De Cauſa Efficiente.

SECTIO I.

Quid & quotuplex ſit Cauſa efficiens.

CAUSA *Efficiens eſt ea qua prima omnium influit in effectum:* quæ definitio coincidit cum ea quæ à Philoſopho traditur dicente cauſam efficientem eſſe illam à qua primo incipit motus, id eſt, productio rei: *& ſenſus eſt cauſam efficientem* collatam cum aliis tri-

bus

bus cauſarum generibus, materiali ſcilicet, formali, & finali, *eſſe primam quæ cauſet, primam, inquam, non ordine intentionis*, in hoc enim ordine cauſa finalis eſt prima omnium quæ influit in effectum, quatenus excitat & allicit agens ad agendum, agens vero ſic excitatum & allectum à fine diſponit materiã ab eáque educit formam, & facit ut materia cauſet recipiendo, & forma informando; *ſed ordine executionis & in exercitio*, niſi agens ageret, v.g. niſi ignis calefaceret formamque è ſinu materiæ educeret. numquam materia reciperet hujuſmodi formam, nec forma informaret materiam, nec novum compoſitum, quod eſt finis intentus, ſubſequeretur. Unde vera eſt hæc cauſalis, quia efficiens agit; ideo materia recipit formam, & forma informat materiam & reſultat totum: ergo cauſa efficiens eſt prior materiali, formali, & finali in executione ſeu productione effectus.

Dividitur autem *primo Cauſa Efficiens in cauſam per ſe, & cauſam per accidens. Cauſa per ſe eſt illa, à qua ut tali procedit effectus*: quâ ratione muſicus eſt cauſa per ſe cantus, & ſtatuarius ſtatuæ &c. *Cauſa vero per accidens alicuius effectus dicitur ea, à qua ut tali non procedit per ſe talis effectus, ſed per accidens*: quâ ratione muſicus dicitur cauſa per accidens ſtatuæ, ſi eam conficiat, & fodiens terrã eſt cauſa per accidens inventionis theſauri; quia hujuſmodi

hujuſmodi effectus non procedunt per ſe ab illis cauſis,ſed à muſico cantus, & à fodiente ſciſſio & foſſio terræ. Relictâ cauſa per accidens.

Subdividitur *cauſa per ſe in principalem, & inſtrumentalem. Principalis eſt illa quæ propria virtute operatur, ſeu quæ attingit effectum propriam virtutem & perfectionem non excedentẽ.* Ubi per propriaṁ virtutem intelligitur tam illa quæ eſt connaturalis cauſę,quàm ea quæ præternaturaliter aut ſupernaturaliter ei ineſt, modo perficiat illam in ordine ad proprium objectum. Unde inferes intellectum & voluntatem informatos habitibus ſupernaturalibus fidei ſpei,charitatis,luminis gloriæ,& ſimilibus eſſe cauſas principales actuũ ſupernaturalium, quos his habitibus mediis eliciunt, quia perfectio horum actuum non excedit perfectionem habituum, qui licet ſupernaturales ſint & indebiti potentiis, ſunt tamen propriæ illarum virtutes, quatenus eas perficiunt juxta propriam earum naturã & in ordine ad propria earum objecta, verum ſcilicet & bonum.*Cauſa vero inſtrumentalis eſt ea quæ virtute alterius operatur,ſeu quæ attingit effectum ſuam propriam virtutem ſuperantem,* unde ad ipſum producendum virtute à cauſa principali recepta elevatur. Eſt autem *duplex inſtrumentum, aliud conjunctum ut manus, aliud ſeparatum*, ut ſerra, dolabra, & huiuſmodi.

Rur-

Rurſus *cauſa principalis ſubdividitur in primam & ſecundam. Prima eſt illa à qua cæteræ omnes pendent, ipſa vero ab omnibus eſt independens*, & illa eſt Deus ſolus. *Secunda eſt ea quæ in cauſando dependet à prima*, quales ſunt omnes cauſæ creatæ.

Dividitur 2. Cauſa *Principalis in univerſalem & Particularem. Vniverſalis eſt, quæ plures diverſæ naturæ producit effectus*, vel ad eos producendos concurrit cum cauſis inferioribus, cujuſmodi eſt ſol, aut cœlum, quod in viſceribus terræ producit aurum, in luto ranas & muſcas, in cadavere vermes, cum homine generat hominem, cum equo equum &c. omnium vero cauſarum univerſaliſſima eſt Deus qui omnia producit & conſervat. *Particularis vero eſt ea, quæ ad unum tantum determinatur effectum*, ut equus, qui tantum generat equum.

Dividitur 3. *in Æquivocam & Vnivocam, illa attingit effectum vel effectus diverſæ ſpeciei à ſe: hæc vero eiuſdem.*

Dividitur 4. *in Totalem & Partialem. Totalis eſt quæ abſq; conſortio alterius cauſæ eiuſdem generis & ordinis producit effectum. Partialis vero eſt illa quæ ſine auxilio alterius eiuſdem ordinis cauſæ nequit effectum producere:* hoc modo duo homines portantes aliquod pondus, quod neuter ſeorſim geſtare poſſet, dicuntur cauſæ partiales illius lationis.

Dividitur 5. *in Cauſam Liberam & neceſſa-*

riam

riam. Libera eſt quæ pro arbitrio & abſque neceſſitate operatur, ac modò intenſiùs agit, modo remiſſius prout vult. *Neceſſaria vero, quæ ex neceſſitate naturæ & toto ſemper conatu eodemque modo agit*, ut ignis calefaciendo. Alio modo definiri poteſt *Cauſa Libera*, quòd ſit ea, quæ poſitis omnibus ad agendum requiſitis poteſt agere vel non agere: *Neceſſaria* vero, quæ poſitis omnibus ad agendum requiſitis non poteſt non agere.

Dividitur 6. *in Cauſam Phyſicam & Moralem, Phyſica eſt, quæ vere, realiter & phyſicè influit in effectum*: de qua hactenus locuti ſumus: *Moralis vero, quæ tantum concurrit ad effectum conſulendo, præcipiendo, &c.*

Dividitur *ultimo Cauſa Principalis in eſſentialiter ſubordinatam & accidentaliter ſubordinatam. Prima eſt quæ operari non poteſt ſine actuali concurſu alterius ſuperioris cauſæ*: quomodo ſe habet cauſa ſecunda reſpectu primæ. *Altera eſt, quæ licet dependeat aut dependerit ab alia, quantum ad eſſe, ſicut* filius à patre, *non tamen indiget actuali eius concurſu ad hoc ut operetur.*

SECTIO

SECTIO II.

Quo principio Cauſa Efficiens agat.

DUPLEX diſtingui ſolet agendi principium: *principium quod & principium quo. Principium quod dicitur ipſa cauſa, ſeu id quod operatur, & eſt ipſum ſuppoſitum*; unde dicitur quod Actiones ſunt ſuppoſitorum: & ratio eſt evidens, quia cum operari ſequatur ad eſſe, illudque præſupponat, eo modo aliquid dicitur operari quo habet eſſe, ſolum autem ſuppoſitum habet eſſe ut quod, ſeu eſt id quod eſt: ergo ipſum ſolum operatur ut quod. *Principium vero quo dicitur id quo mediante ſuppoſitum agit, aut per quod in actu primo ad agendum producendumque ſuum effectum conſtituitur*: illud autem ſupponimus inprimis non eſſe ipſam materiam, cum illa ſit pura potentia omnis activitatis expers: & cum præter materiam nihil in compoſito reperiatur niſi forma ſubſtantialis & accidentia, de illis ſolum eſt difficultas, in qua

Dico 1. *Principium quo agens attingit principaliter productionem alterius ſubſtantiæ; eſſe formam ipſam ſubſtantialem agentis.* Eſt contra Pererium qui ſolis accidentibus

accidentibus actionem etiam alterius ſubſtantię productivam tribuit, puta calori productionem ignis: formas verò ſubſtantiales omninò ignavas & otioſas facit.

Probatur tamen concluſio, primò quia idem eſt primum & principale principium agendi, quod eſſendi; cùm enim operari ſequatur ad eſſe, & in tãtum aliquid agat in quantum eſt actu, per idem agit, per quod eſt actu: atqui principium eſſendi actu in genere ſubſtantiæ eſt forma ſubſtantialis ergò & principium operandi in eodem genere, ſeu alteram ſubſtantiam producendi erit ipſamet ſubſtantialis forma.

Probatur 2. Per illud principium tanquam per virtutẽ principalem cauſa efficiens operatur, per *quod formaliter vel eminenter* continet ſuum effectum: atqui ſol v. g. per ſuam formam ſubſtantialẽ continet eminẽter perfectionẽ ſubſtantialẽ auri quod producit in viſceribus terræ; ſimiliter ignis per ſuã formã ſubſtãtialẽ præhabet in ſe perfectionẽ ſubſtantialẽ alterius ignis quem producit: ergò forma ſubſtantialis eſt principium ſeu virtus principalis per quã agens producit ſubſtantiam. *Major eſt certa*, de ratione enim cauſæ principalis eſt quod contineat vel formaliter ſi ſit univocè, vel eminenter & modo perfectiori, ſi ſit æquivoca, id quod communicat effectui, ſiquidem non poteſt dare quod non habet: ergò per illud cauſat per quod cõtinet

&c. *Minor non eſt minus clara*, neq; enim materia quæ eſt imperfectiſſima & omnis activitatis expers, neque accidentia quæ sũt imperfectiora ipsâ ſubſtantiâ quæ producitur continent perfectiones ſubſtantiales hujuſmodi effectuum: ergò ſola forma ſubſtantialis, ipſa verò accidentia, putà lux ſolis, calor ignis, & hujuſmodi concurrent tantùm inſtrumentaliter ad productionem ſubſtantiæ ut §. ſequenti magis explicabitur.

Confirmatur : Cauſa aut virtus principalis eſt illa, quæ propriâ virtute operatur & attingit effectum hujuſmodi virtutem & perfectionem agentis non excedentem : atqui ſola forma ſubſtantialis, non verò accidentalis id habet reſpectu ſubſtantiæ producendæ, quæ ſine dubio in perfectione ſuperat accidentia: ergò,

Dico autem 2. principium quo agens principaliter attingit productionem accidentium eſſe ipſa accidentia quibus eſt inſtructum, ita ut calor ignis v.g. licet inſtrumentaliter ſolũ concurrat ad productionem alterius ignis, ut diximus & ut amplius explicabimus in ſequẽtibus, ad productionem tamen alterius ſimilis caloris concurrit ut virtus principalis. Eſt contra Conimbricenſes qui ex oppoſito Pererii, ſoli formæ ſubſtantiali ut virtuti principali actionem alterius etiam accidentis productivam tribuunt, ipſis verò accidentibus ut virtutibus ſolùm inſtrumentariis.

Pro-

Probatur tamen concluſio evidenter: quia virtus principalis dicitur illa, quæ adæquat aut ſuperat perfectionem ſui effectus: atqui poteſt unũ accidens adæquare perfectionem alterius: quando eſt ipſi ſimile, & ſic continere ipſum formaliter per modum cauſæ univocæ, ut calor calorem; vel ſuperare, quando eſt diſſimile, & ſic continere illud eminẽter, per modum cauſæ æquivocæ, ſicut lux continet calorem: ergò poteſt concurrere & concurrit de facto ut virtus, *aut principiũ quo* principale ad productionem illius. Et rationes pro præcedenti cõcluſione factæ poſſunt ad hanc etiam proportionaliter applicari.

§. Unicus.

Quo principio cauſa efficiens immediatè agat.

Ex dictis conſtat cauſam efficientem agere per ſuam formã ſubſtantialem, tanquã per principium ſeu virtutem principalem, in productione alterius ſubſtantiæ. Difficultas verò eſt utrum hujuſmodi forma ſit principium mediatè tantùm, aut etiam immediatè operativum. Hoc ſecundũ aſſerunt Scotus & Scotiſtæ, voluntq; ignem, v. g. per ſuam ſubſtantialem formam immediatè attingere alterius ignis productionem, calorem verò ſolum diſponere & præparare materiam.

Dico tamen cum omnibus Thomiſtis nullam ſubſtantiam creatam, nec ſubinde nullam ſubſtantialem formam eſſe proximè & immediatè

operativam, ſed ſuas omnes operationes & actiones, ſive immanentes, ſive tranſeuntes, elicere mediis facultatibus & virtutibus activis, quæ ſunt ipſius proprietates aut accidentia: ita quod forma ſubſtantialis ſit quidem principalis virtus, ſeu principium omnium hujuſmodi operationum, ſed radicale dumtaxat & mediatum; accidentia verò ſint proxima & immediata principia illarum, iuſtrumentalia quidem reſpectu productionis alterius ſubſtantiæ, principalia verò in ordine ad cæteras actiones. Hæc concluſio ſolùm indiget probatione quoad primam partem, nempe quod ſubſtantia nō ſit principium immediatè operativum, hoc enim poſito evidens erit id non poſſe competere niſi accidentibus quæ ſuprà oſtendimus eſſe cauſas principales reſpectu aliorum accidentium ſibi ſimilium: reſpectu verò productionis ſubſtantiæ non poſſe eſſe niſi virtutes inſtrumentales.

Probatur prima pars concluſionis: Subſtantia & potentia immediatè operativa in creaturis realiter diſtinguuntur: ergò ſubſtantia creata non eſt immediate operativa. *Conſequentia eſt evidens; antecedens verò probatur ſic.* Potentiæ per ſe primò reſpicientes diverſos actus primarios & adæquatos, realiter & eſſentialiter ab invicem diſtinguuntur: atqui ſubſtantia creata & potentia immediatè operativa per ſe primò reſpiciunt actus diverſi ordinis primarios & adæqua-

tos:

tos: ergò, maior patet; potentiæ enim eſſentialiter diverſificantur penes diverſitatem actuum adæquatorum, quos per ſe primò reſpiciunt, & manifeſtam implicat contradictionem quod una & eadē ordinetur per ſe primò ad diverſos. *Minor verò probatur*: eſſe ſubſtantiale & operari ſunt actus realiter diſtincti & omninò diverſi ordinis in creaturis, cùm unus ſit ſubſtantialis, alter accidētalis: atqui ſubſtantia creata per ſe primò ordinatur ad eſſe ſubſtantiale tanquam ad proprium actum, non verò ad operationem niſi ſecundariò, ècontra verò potentia immediatè operativa per ſe primò ordinatur ad operationem, & non ad eſſe; & inſuper reſpiciūt hujuſmodi actus ſub diverſis rationibus formalibus: ſubſtantia quidem reſpicit eſſe per modū cauſæ materialis ipſius, potentia verò immediatè operativa reſpicit ſuā operationē ſub ratione cauſæ efficientis. Unde D. Thomas 1. par. quæſt. 54. ex eo quod in ſolo Deo idem omninò ſit eſſe & operari, infert in ipſo ſolo potentiam immediatè operativam identificari cum ſubſtantia.

Probatur 2. ſeu potius confirmatur ratio præcedens. Omnis potentia proximè activa in creaturis eſt accidens: ergò ſubſtantia non eſt ſeipſa immediatè activa: *Probatur antecedens*: potentia activa per ſe primò reſpiciens actum accidentalem, eſt accidens: ſed potentia immediatè operativa in creaturis

per ſe primò reſpicit actum accidentalem, videlicet ſuam propriam operationem quæ eſt accidens vel de prædicamento qualitatis ſi ſit immanens, vel de prædicamento actionis ſi ſit tranſiens: ergò. *Major de qua ſola eſt difficultas probatur*: primò ex illo axiomate philoſophico, *actus & potentia ſunt in eodem genere*, quod de potentia & actu per ſe primò ipſi correſpondente intelligi debet, ita ſi actus ſit ſubſtantia, potētia quæ per ſe primò illum reſpicit, debeat eſſe ſubſtantia, ut patet in materia prima reſpectu formæ; ſi verò actus fuerit accidentalis, potentia per ſe primò illum reſpiciens ſit etiam accidentalis: & ratio eſt, quia potentia ſpecificatur ab actu quem per ſe primò reſpicit, cum per ordinem ad illũ eſſentialiter definiatur: ergò debent eſſe ejuſdem generis. *Secundò*, quia nulla ſubſtantia per ſe primò reſpicit accidens, aliàs in ſua eſſentiali & ſpecifica ratione depēderet ab illo, nec poſſet definiri niſi per ordinem ad illud: ergò potentia activa per ſe primò reſpiciens actum accidentalem nequit eſſe ſubſtantia ſed accidens.

Probatur tertiò: Per eam virtutem immediatè operatur agens, per quam adeſt ubi elicitur operatio: ſed agens creatum ſæpius operatur ubi non adeſt ſecundum ſuam ſubſtantiam, ſed ſolùm ſecundum accidentia & virtutes quaſdam inſtrumentales activas quas ex ſe emittit: ergò non operatur immediatè

mediatè per ſuam ſubſtantiam, ſed per accidentia illa. *Minor probatur & declaratur:* nam Sol, e. g. mediis quibuſdam occultis qualitatibus & influentiis inſtrumentaliter concurrentibus producit aurum in viſceribus terræ, generans mediante ſemine uti inſtrumento producit fœtum, ignis medio calore in ferrum introducto producit alium ignem, & in Euchariſtia accidentia vini conſecrati convertunt aquam in vinum, ſi in modica quantitate infundatur: & nihilominus ſubſtantiæ hujuſmodi agentium non adſunt ſecundum ſe ubi tales effectus producuntur, neq; enim ſubſtantia Solis eſt in viſceribus terræ, nec generans adeſt ſecundùm ſuã ſubſtantiam ubi producitur fœtus, nec ſimiliter ſubſtantia vini converſa in ſanguinem Chriſti adeſt in caſu dicto: dicendũ ergò eſt ſubſtantias creatas non operari immediatè, ſed ſola accidentia in virtute ſubſtantiæ.

Objicies 1. Si ſubſtantia creata non eſſet immediatè operativa, aut hoc eſſet propter perfectionem; aut propter imperfectionem: neutrum dici poteſt: ergò. *Minor probatur*: & primò quòd non propter perfectionem, quia ſubſtantia Divina eſt infinitè perfectior creata, & tamen eſt immediatè operativa: ſecundò quod non propter imperfectionem, quia accidentia ſunt imperfectiora ſubſtantiis creatis, & tamen ſunt immediatè operativa.

Reſpondeo hoc non provenire præcisè ex perfectione nec ex imperfectione abſolutè, ſed ex medio quodam ſtatu inter ſummam Dei perfectionem & accidentium imperfectionem, ſeu quod idem eſt ex perfectione ſubſtantiæ creatæ admixta imperfectioni. Ex ſumma enim perfectione provenit quod ſubſtantia Divina ſit immediatè operativa, ex ea ſcilicet quod operatio ejus non ſit accidens, ſed ipſamet Dei ſubſtantia, unde & potentia quæ illam reſpicit debet eſſe ſubſtantia: ex imperfectione autem accidentis oritur quòd ſit immediatè operativũ principium, ex eo ſcilicet quòd poſſit per ſe primò reſpicere operationem accidentalem & ab ea ſpecificari: & quia ſubſtantia creata nec eſt ita perfecta, ut operatio ejus ſit ſubſtantialis, nec ita imperfecta, ut poſſit per ſe primò reſpicere actum accidentalem (qualis eſt operatio ejus) & ab eo ſpecificari; inde eſt quod ex perfectione ipſius media inter ſubſtantiæ divinæ infinitam perfectionẽ & imperfectionem accidentium, oritur quod non ſit immediatè operativa.

Objicies 2. Accidens non poteſt effectivè attingere productionem ſubſtantiæ: ergò ſola ſubſtantia immediatè operatur in hujuſmodi productione. *Probatur antecedens*: Omnis cauſa efficiens debet eſſe proportionata ſuo effectui: accidens non eſt proportionatum ſubſtantiæ: ergo non poteſt eſſe cauſa efficiens illius.

Reſpon-

Reſpondeo accidens præciſè non poſſe attingere productionem ſubſtantiæ, benè autem quatenus eſt virtus inſtrumentaria ipſius ſubſtantiæ quæ medio illo operatur. Ad probationem diſtinguo majorem: cauſa efficiens principalis, concedo: cauſa aut virtus inſtrumentaria, nego: quæ diſtinctio, minori conceſſa, applicanda eſt conſequentiæ, accidens enim eſt tantùm virtus inſtrumentaria reſpectu ſubſtantiæ.

Dices: Cauſa inſtrumentalis recipere debet à cauſa principali aliquam virtutem aut influxum quo fiat potens attingere ejus effectum, cui ſecundum ſe non eſt proportionata: ergò ſi accidens concurrat ut inſtrumentum ipſius ſubſtantię ad productionem alterius ſubſtantiæ, debet ſubſtantia operans influere illi aliquid, atque adeò erit immediatè operativa, ſaltem reſpectu illius influxûs.

Reſpondeo antecedens eſſe verum de cauſa inſtrumentali propriè dicta, qualis eſt ſerra aut ſecuris *non autem de virtute ipſa inſtrumentaria quale eſt accidens*; putà calor ignis, qui hoc ipſo quod eſt proprietas ſeu propria virtus igni à natura indita, manet habitualiter elevatus & ſufficienter potens: ad hoc ut tanquam virtus inſtrumentaria ignis agentis valeat alterum ignem producere.

Inſtabis: Calor in quantum virtus ignis non addit aliquid ſupra ſeipſum ſecundùm ſuam ſpeciem & entitatem caloris conſide-

ratum : atqui calor ſecundùm ſuam ſpeciem præcisè conſideratus non poteſt producere ignem : ergò neque ut eſt virtus ignis.

Reſpondeo quod licet eſſe virtutem inſtrumentalem ignis non addat aliquid entitati caloris realiter diſtinctum, addit tamen aliquid diſtinctum virtualiter ſive formaliter, ſcilicet ſpecialem illum vigorem quo poteſt ignem producere, qui vigor non competit calori ut ſic, ſed tali, nimirum calori ignis : & ſicut illa formalitas diſtinguens calorem ignis à calore naturali animalis, qui in eo producit carnes, non eſt quid realiter diſtinctum à calore ut ſic, ita nec vigor ille, ſed eſt ipſemet calor ut dimanans ab igne aut ab animali, ipſiſque tanquam principiis radicalibus & principalibus ſubordinatus.

Objicies tertiò : Actio generativa ſeu productiva ſubſtantiæ non poteſt immediatè elici ab accidente : ergò à ſubſtantia immediatè procedit. *Probatur antecedens:* actio immediatè elicita ab accidente eſt tantùm productiva alterius accidentis ſimilis : ergò actio generativa ſubſtantiæ non eſt actio immediata elicita ab accidente.

Reſpondeo actionem caloris, V. G. poſſe dupliciter conſiderari : primò ut eſt à calore præcisè ſumpto, & ſic tantùm eſt actio alterativa ſeu productiva alterius caloris : ſecundò in quantum eſt à calore ut virtute inſtrumentali ignis,

nis, & ſic eſt actio introductiva ultimæ diſpoſitionis ad formam ignis, ſubindeque generativa illius: unde ſicut calor in quantum eſt virtus ignis non diſtinguitur realiter à ſeipſo abſolutè ſumpto, ita nec actio generativa ſeu inſtrumẽtaliter productiva alterius ignis diſtinguitur à ſeipſa ut alterativa ſeu produva caloris qui prout in gradu ſummo eſt ultima ipſa diſpoſitio. *Quo poſito in forma nego antecedens; vel diſtinguo: non poteſt elici ab accidente præcisè ſumpto ſecundùm ſuam rationem ſpecificam, concedo: ut eſt virtus ſubſtantiæ, nego, Ad probationem ſimiliter diſtinguo: actio elicita ab accidente ſecundum propriam virtutem & ſpeciem conſiderato, eſt tantùm productiva alterius accidentis ſibi ſimilis, concedo: èlicita ab eo ut eſt virtus ſubſtantiæ, nego.* ſic enim attingit ultimam diſpoſitionem, ſubindéq; ipſam formam ſubſtantialem.

Dices: generatio per ſe primò terminatur ad formam ſubſtantialem: ergò diſtinguitur realiter ab actione alterativa & introductiva ultimæ diſpoſitionis.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: *Generatio ut actio, nego*: (ut talis enim terminatur primariò ad ultimâm diſpoſitionem ad quam ſequitur, tanquam terminus ordine executionis ſecundarius, ipſa forma ſubſtantialis, ſeu quod idem eſt, generatio in quantum mutatio materiæ de privatione ad formam.) *in quantum eſt ipſa*

mutatio, concedo: ex quo ad conſequentiam reſpondendum generationem in quantum actionem non diſtingui ab actione ultimæ diſpoſitionis introductiva, ſed ſolùm ut mutationem, ex quo nihil contra nos.

Objicies ultimò Subſtantia eſt cauſa efficiens ſuarum proprietatum ſeu accidentium quibus mediantibus operatur: ergò eſt immediatè activa reſpectu illorum; ſi enim mediantibus aliis illa produceret; daretur proceſſus in infinitnm, vel tandem deveniendum eſſet ad aliquod quod immediatè efficeretur à ſubſtantia.

Confirmatur: Nam aqua bulliens, amoto igne, ſeipſam immediatè reducit ad priſtinam frigiditatem, ergò habet propriam actionem. *Probatur antecedens*: nam cum calore ita intenſo nihil frigiditatis remanet in aqua quo poſſit ſeipſam revocare ad priſtinum ſtatum: ergo.

Reſpondeo proprietates aut accidentia quæ ſunt virtutes operativæ connaturales ſubſtantiæ, produci per veram efficientiam & actionem phyſicam à generante tanquam terminos ſecundarios operationis illius; quamvis per ſimplicem reſultantiam quæ vocatur actio metaphyſica & impropria dimanent ab eſſentia ſubſtantiæ ut à termino principali & ſaltem ordine intentionis primario actionis generativæ, unde non ſequitur ſubſtantiam eſſe immediatè operativam, operatione propriè dictà, reſ-

pectu

pectu hujuſmodi accidentium, ſed impropriâ dumtaxat. *Ex quibus patet ad confirmationem*: nam in caſu propoſito frigiditas non efficitur ab aqua per propriam actionem, ſed per ſimplicem reſultantiam ab ea dimanat. Cauſa verò efficiens propriè dicta illius eſt generans, ſicut de aliis proprietatibus diximus, & magis explicabimus in libris de generatione diſp. 1. *Et ſi dicas non adeſſe* tunc generans quando aqua recuperat frigiditatem. *reſpondeo non adeſſe formaliter in ſeipſo, benè autem in ſua virtute*, quatenus eſt ibi forma aquæ à generante producta quæ hujuſmodi frigiditatem exigit.

SECTIO III.

Quænam ſit Cauſalitas Cauſæ Efficientis.

POSTQUAM vidimus quænam ſint virtutes quibus *Cauſa Efficiens* conſtituitur in actu primo, tum remoto, tum proximo, potens ad operandum, ſupereſt reſolvendum quænam ſit cauſalitas illius qua conſtituitur formaliter cauſans ſeu efficiens in actu ſecundo.

Suares, Conimbricenſes, & alii docent cauſalitatem agentis eſſe actionem, *Thomiſtæ verò vo-*

rò volunt eſſe Ipſum agere. Sed hæ duæ ſententiæ differunt tantum in modo loquendi: *Actio enim & Agere differunt ſolùm ſicut abſtractum & concretum*, unde ſicut album, v.g. idẽ ſignificat de formali quod albedo, licet diverſimodè, ita agere idem quod actio. Eſt tamen diverſitas in modo ſignificandi, *quia Actio ſignificat talem formam in abſtracto & quaſi per ſe ſtantem; at verò Agere ſignificat eandem formam ſeu actionem ut concernit agens à quo exercetur, uno verbo ſignificat actionem prout exercitam.* Quando ergo Suares & alii dicunt actionem eſſe cauſalitatem agentis, non loquuntur de ipſa in abſtracto, ſed in concreto & ut exercita, ſicut ex rationibus illorum cõſtare poteſt, & ſic non differunt à ſententia Thomiſtarum niſi in modo loquendi. Unde breviter.

Dico actionem ut exercitam ſive agere eſſe cauſalitatem efficientis.

Probatur: Cauſalitas propria cujuslibet cauſæ eſt ille influxus, quo in proprio genere conſtituitur actu cauſans, ſeu in actu ſecundo influens in effectum; ſed agens conſtituitur in actu ſecundo cauſans & influens in effectum per hoc quod eſt agere ſeu exercere actionem: ergo agere ſeu actio ut exercita eſt propria cauſalitas agentis. *Probatur minor*: poſito enim exercitio actionis intelligitur effectus actualiter poni & dependere à cauſa efficiente: ergo influit in illum per actionem

ut

ut exercitam. Unde cum *ly Agere* denotet actionem ut exercitam ab agente, ly *Actio* verò ut ſignatam & veluti ab agente abſtractam, convenientius priori modo exprimitur cauſalitas agentis, quod non intelligitur agere per actionem ut abſtractam.

Obiicies: Agens media actione communicat eſſe ſuo effectui: ergo illa eſt eius cauſalitas. *Confirmatur*: Cauſalitas materiæ & formæ dicitur ſuſtentatio aut informatio, non verò ſuſtentare vel informare: ergo à pari.

Reſpondeo diſtinguendo: Media actione veluti in actu ſignato, nego: in actu exercito, concedo, qua ratione melius exprimitur verbo *Agere* quàm nomine *Actionis*. *Ad confirmationem reſpondeo* cauſalitatem ſimiliter materiæ & formæ melius & formalius exprimi verbis illis *Suſtentare* aut *Informare*, quàm nominibus ſuſtentationis vel informationis, ob eandem proportionaliter rationem.

SECTIO IV.

De Concurſu Cauſæ Primæ cum Secundis.

CONSTAT ex hactenus dictis cauſas ſecundas habere virtutes & principia quibus

bus conſtituantur permanenter & habitualiter in actu primo ad agẽdum: ſupereſt modò reſolvendum an præter hujuſmodi virtutes operativas indigeant influxu aliquo ſeu concurſu actuali cauſæ primæ ut in actu ſecundo operentur. Pro reſolutione.

Dico Deum actu & immediatè concurrere ad omnes actiones cauſarum ſecundarum, ita ut ſine actuali illius influxu nullum agens creatum poſſit in actum ſecundum prorumpere, hæc concluſio eſt communis contra errorem Durandi exiſtimantis Deum mediatè ſolum concurrere ad actiones cauſarum ſecundarum, quatenus ipſis in ſui productione contulit virtutes operativas quibus mediantibus abſque novo Dei concurſu vult cauſas ſecundas operari.

Probatur tamen: Omne agens per ſe & immediatè influit in proprium effectum, ſeu in illud omne quod ſub primario illius effectu continetur: atqui omnis actio creaturæ continetur ſub effectu primario cauſæ primæ: ergo cauſa prima immediatè influit in omnem actionem creaturæ. *Major eſt evidens* primarius enim effectus alicuius cauſæ dicitur ille qui per ſe primò & immediatè attingitur ab illa, quem proinde implicat reperiri à parte rei ſine immediato illius influxu. *Minor verò probatur* Primarius effectus cauſæ primæ ſeu divinæ omnipotentiæ eſt omne ens participatum & depen-

dependens, cauſæ enim univerſaliſſimæ correſpondere debet effectus omnium univerſaliſſimus, qualis eſt ille, atqui actio & effectus cauſæ creatæ eſt ens participatum & dependens, ut conſtat, cum ſolus Deus ſit per eſſentiam independens, & à ſe: ergo,

Dices: hæc ratio nimis probat, probat enim Deum omnia ſe ſolo & abſque interventu cauſarum ſecundarum efficere, quod eſt omnino falſum & erroneum.

Reſpondeo rationem noſtram ſolùm convincere quod Deus tanquam cauſa univerſaliſſima immediatè attingat omnes effectus & operationes quas cauſæ ſecundæ immediatè etiam producunt ut agentia particularia: *Vnde diligentiſſimè nota inter agens primum & ſecundum non eſſe ſubordinationem mediati & immediati, ſed univerſalis & particularis.*

Probatur 2. In agentibus eſſentialiter ſubordinatis inferius non cauſat, niſi dependenter à ſuperiori actu concurrente: ſed Deus eſt Cauſa prima, cui eſſentialiter ſubordinantur omnes cauſæ Creatæ; Ergo nulla cauſa creata poteſt agere niſi Deo cum ipſa actualiter concurrente. *Major conſtat*, ſubordinatio enim eſſentialis cauſarum in hoc ſita eſt quòd cauſalitas inferioris eſſentialiter & indiſpenſabiliter dependeat à cauſalitate & influxu ſuperioris, ſicut ſubordinatio connaturalis quam habent cauſæ ſublunares ad corpo-

corpora cœleſtia conſiſtit in hoc quòd cauſalitates horum inferiorum nequeant naturaliter loquendo exerceri ſine influxu illorum. *Minor verò non eſt minus evidens:* cauſæ enim creatæ ſicut eſſentialiter dependent à Deo in eſſendo, ita in cauſando, alias eſſent cauſæ independentes atque adeo primæ, in illa autẽ dependentia conſiſtit ſubordinatio.

Obiicies 1. Deus non concurrit immediatè & per ſeipſum cum cauſa materiali & formali: ergo nec cum efficienti.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Non concurrit immediatè per modum cauſæ materialis aut formalis, quaſi ipſemet ſuſtentet aut informet, concedo, quia ſuſtentatio & informatio dicunt imperfectionem partis cujus vices nequit Deus ſe ipſo ſupplere. *Per modum cauſæ efficientis nego*, ipſe enim una cum cauſa ſecunda tanquam agente particulari effectivè unit materiam cum forma, ſubindeque facit ut materia ſuſtentet & forma informet, unde negatur conſequentia.

Obiicies 2. Cauſæ principales agunt ſine ope alterius: atqui cauſæ ſecundæ ſunt principales reſpectu propriorum effectuum, ergo agunt ſine ope & concurſu alterius cauſæ, ſubindeque Deus non concurrit cum ipſis immediatè, ſed mediatè tantum, quatenùs dat eis virtutes operativas, eaſque conſervat.

Reſpondeo diſtinguendo maiorem: Sine ope alterius cauſæ eiuſdem ordinis & particularis, conce-

concedo: Superioris ordinis & univerſalis nego: Senſus eſt non eſſe de ratione cauſæ principalis univerſaliter loquendo, quod independẽter à concurſu & ope alterius ſuum producat effectũ, hoc enim propriũ eſt ſolius cauſæ primæ; ſed tantùm quòd poſſit operari ſine cõcurſu alterius cauſæ particularis, & habeat virtutem effectui proportionatam, quod nõ tollit ſubordinationem quam debet habere in operando cauſa ſecunda reſpectu primæ.

Vrgebis: Cauſa ſecunda principalis eſt proportionata & totalis reſpectu ſui effectus: ergo non indiget concurſu cauſæ ſuperioris, nec ſubindè cauſæ primæ in ordine ad illum.

Reſpondeo negando conſequentiam; quantumvis enim proportionata ſit & totalis in ordine cauſæ creatæ debet tamen ſicut in eſſe ita in operari à concurſu cauſæ primæ dependere; ſimiliter actio ac effectus eius, cùm ſint entia per participationem & extra Deum omnino etiam dependere debent ab ente per eſſentiam & à cauſalitate Dei.

§. I.

Qualis ſit concurſus ille, præviuſne ſcilicet, an ſimultaneus duntaxat.

CONVENIT inter omnes Deum ad cunctas cauſarum ſecundarum operationes concurrere concurſu ſaltem ſimultaneo & concõmi-

comitante qui nihil aliud eſt, quàm ipſa actio cauſæ ſecundæ, quæ prout eſt à Deo appellatur concurſus Dei, prout à cauſa ſecunda dicitur concurſus cauſæ ſecundæ: in hoc inquam omnes conſentiunt, idque apertè convincunt rationes in Superioribus factæ, probant enim Deum immediatè concurrere ad omnes agentium creatorum actiones quæ ſubindè ab ipſo & à cauſâ ſecunda ſimul procedunt, in quo conſiſtit ſimultaneus concurſus.

Sed maxima eſt inter authores contentio & controverſia his præcipuè temporibus celeberrima, utrum Deus non ſolum concurſu illo ſimultaneo, quo nihil influit in cauſam ſecundam, ſed ſimul cum ipſa in actionem & effectum, concurrat; ſed etiam influxu quodã prævio in ipſa cauſa prius natura quàm operetur recepto quo eam ad agendum phyſicè præmoveat & prædeterminet: qui proinde concurſus aut influxus, *ſi detur, convenienter appellabitur præmotio aut prædeterminatio phyſica*: *præmotio quidem* quia cum detur ad hoc ut faciat cauſam ſecundã operari, debet naturâ & cauſalitate, licet non tempore, antecedere motionem ſive actionem propriam cauſæ ſecundæ: *prædeterminatio verò*, quia determinat cauſam ſecundam ad agendum, eiuſque determinationem ſeu operationem natura & cauſalitate ut dictum eſt, præcedit: dicitur tandem *phyſica*, ad differentiam præ-

determi-

determinationis moralis, quæ nihil aliud eſt quàm inſtinctus quidam qui fit media propoſitione objecti, admonitione, præcepto, ſuaſione, & ſimilibus, quibus aliquando invitamur & moraliter movemur ad aliquid agendum: phyſica verò præmotio eſt aliqua qualitas aut realis motio & influxus à primo agente immiſſus & receptus in cauſa ſecunda efficaciter ipſam inclinans & applicans ad agendum unamquamque tamen conformiter ad propriam ipſius naturam ut in ſequentibus explicabitur. Pro reſolutione.

Dico Deum omnes cauſas ſecundas tam liberas quam neceſſarias quantumvis per ſua principia & virtutes naturales in actu primo completas præmovere & prædeterminare phyſicè ad agendum, Hanc concluſionem præter omnes Thomiſtas docent alii innumeri; & nonnulli etiam ex patribus ſocietatis (cæteris reclamantibus) ut Bellarminus *lib. 4. de gratia cap.* 16. Coſmas Alamannius *prima ſecundæ ſummæ philoſophiæ quæſt.* 11. *ar.* 4. Michael Marcus, Henricus Henriques, Pererius & alii.

Probatur. Omne agens ſecundum ſubordinatur eſſentialiter primo & ab eo dependet nõ ſolùm in eſſe entis & in ratione principii habitualis ſuæ operationis, ſed etiam in ratione principii actualis eiuſdem: ergo debet ab eo phyſicè præmoveri & prædeterminari ad operandum. *Antecedens eſt omnino certum & evidens*: tum quia eſſe principium actuale

actuale operationis eſt aliquid reale extra Deũ ſubindeque dependens ab illo: tum quia ſi creatura eſſet independens à Deo in ratione principii actualis ſuæ operationis, iam eſſet primum principium & prima cauſa reſpectu illius, in hac enim independentia conſiſtit formaliter ratio primi principii, primi agentis aut moventis, & primæ cauſæ. *Conſequentia verò, de qua ſola eſt controverſia, ſic efficaciter ſuadetur:* Ut agens ſecundum in ratione principii actualis ſuæ operationis dependeat à Deo, debet ab ipſo recipere præviam aliquã motionem aut influxum quo in ratione talis principii conſtituatur, ſeu de actu primo ad ſecundum reducatur: ſed nomine phyſicæ præmotionis aut prædeterminationis nihil aliud intelligitur: ergo.

Tota difficultas eſt in majori, ut conſtat, quã inficiantur adverſarii dicentes, agens ſecundũ non conſtitui in ratione principii actualis ſuæ operationis per aliquid prævium ad eã, atque ita non eſſe opus quod tale quid in ſe recipiat ad hoc ut dicatur in illa ratione principii ſubordinari Deo ſeu ab eo dependere: ſed conſtitui per ipſammet operationem actu elicitam, quæ cum dependeat à Deo ſimultaneè ſeu cõcomitanter cum ipſo agente ſecundo in eam influente, dicetur proinde ipſum agens ſecundum dependere ab illo in ratione etiam principii actualis talis operationis beneficio ſolius concurſus ſimultanei.

Sed

Sed contra probatur illa maior, & impugnatur hac adverſariorum reſponſio: quia agens ſecundum debet neceſſariò conſtitui in ratione principii actualis ſuæ operationis per aliquid prævium ad eam, & non poteſt per ipſammet in ratione talis conſtitui: ergo reſponſio nulla. *Probatur antecedens ſic*: id à quo effectivè procedit operatio, nequit eſſe ipſamet operatio, ſed aliquid prævium ad eã & in agente receptum: atqui operatio procedit effectivè à principio actuali ut tali, id eſt ut conſtituto in ratione principii actualis, atque adeo à conſtitutivo ipſius formaliter in ratione talis: ergo conſtitutivum hujuſmodi in ratione principii actualis ipſius operationis nequit eſſe ipſamet operatio, ſed debet eſſe quid prævium ad eam, Ex quo ſequitur ſubordinationem quidem, & dependentiam operationis & effectus cauſæ ſecundæ à prima ſalvari ſufficienter per concurſum ſimultaneum, non autem ſubordinationem in ratione principii actualis.

Confirmatur & explicatur. advertendo principium actuale poſſe dici dupliciter *primò effectivè, aut ut alii dicunt applicativè: ſecundò formaliter. Principium actuale effectivè ſumptum idem eſt ac principium in actu ſecundo conſtitutum & applicatum ad eliciendam operationem: principium verò actuale, formaliter ſumendo ly actuale eſt idem ac principium ut iam ultimò actuatum & completum per ipſam*

actionem

actionem elicitam. Hoc poſito ſic formo argumentum.

Quamvis cauſa ſecunda conſtituatur in ratione principii actualis formaliter & ultimatè per ipſam operationẽ, debet tamẽ prius naturâ conſtitui in ratione principii actualis effectivè influentis in illam per aliquid prævium principio habituali ſuperadditum : ergo debet præmoveri. *Probatur antecedens:* Principium actuale influens in actionẽ antecedit illam prioritate naturæ & cauſalitatis cùm ſit actualis cauſa illius : ergo debet conſtitui tale per aliquid prævium ad eam.

Dices principium actuale effectivè influens in actionem eſſe ſolam virtutem activã cauſæ ſecundæ quæ ſe ipſa, Deo ex parte ſua ſimul concurrente & cooperante, elicit actionem abſque alio influxu ſibi ſuperaddito.

Sed contrà: quia virtus activa cauſæ ſecundæ habitualiter in ipſa permanens de ſe eſt tantum in potentia & in actu primo ad agẽdum : ergo ut actu agat & eliciat operationem indiget aliquo ſibi ſuperaddito quo de potentia ſeu de actu primo reducatur ad actum ſecundum.

Dices: Ipſamet, Deo ſimul concurrente, ſe reducit per ſuam operationem.

Sed contrà : quia debet reduci ut operetur: ergo non per ipſam operationem reducitur, ſed per aliquid prævium.

Confirmatur : quod de ſe non eſt tale, debet

debet fieri tale per aliquid ſibi ſupperadditū: atqui agens ſecundum de ſe non eſt actu influens in operationem, ſed ſolùm in potentia: ergo ut ſit actu influens requirit aliquid ſuperadditum, alias ſi nihil ipſi ſuperaddatur manebit ſemper in potentia, indifferens, & indeterminatum.

Innumera alia in probationem noſtræ cōcluſionis tum Philoſophica, tum Theologica afferri poſſunt argumenta, ſed hoc unicum quod omnino efficax eſt, ſufficiet, ſubordinatio ſcilicet & dependentia quam cauſa ſecunda habere debet in cauſando à prima, ex qua oritur quod illam applicare debet ad agendum & conſtituere in ratione principii actualis, quo ſine aliquo influxu in ipſa cauſa ſecunda recepto fieri non poſſe oſtendimus, atque adeò admittendus eſt influxus ille ſeu prædeterminatio. Contra quam

Obiicies 1. Si daretur phyſica prædeterminatio, vel illa eſſet quædā motio duntaxat, vel virtus aliqua ſeu qualitas activa: non primùm, quia motio debet habere aliquem terminū, qui in præſenti nō videtur poſſe aſſignari: nec ſecūdùm, quia alias cùm omnis virtus activa creata, juxta noſtra principia, indigeat præmotione qua reducatur ad actū, ſi præmotio eſſet virtus activa, indigeret alia præmotione, & ſic in infinitum: ergo &c.

Reſpondeo phyſicam prædeterminationem eſſe quamdam motionem ſeu influxum per

modum tranſeuntis receptum in cauſa ſecunda, fluit enim & tranſit cum ipſa operatione ad quam datur: huius autem motionis terminus *qui* eſt effectus ipſius cauſæ ſecundæ; terminus autem *quo* eſt actio eiuſdem qua mediante attingitur effectus. Utrùm verò ſit motio duntaxat, an etiam ſit eminenter virtus activa, ſeu ut alii dicunt motio virtuoſa, eſt alia difficultas: illi enim qui volunt prædeterminationem non dari præcisè ad actum ſecundum, ſed etiam quodammodo ſe tenere ex parte actus primi, tribuendo cauſæ ſecundæ vim ad inſtrumentaliter attingendam in ſuo effectu proprio (putà igne) rationem entis, quæ eſt primarius effectus cauſæ primæ, ſubindéque à nulla alia producibilis niſi virtute à prima cauſa recepta, dicunt conſequenter prædeterminationem eſſe motionem virtuoſam ſeu qualitatem & virtutem activam tranſeuntem: nobis verò, qui pro nunc neceſſitatem præmotionis admittendæ ex illo capite non petimus, ſed ex ſola ſubordinatione & dependentia cauſæ ſecundæ à prima quoad actum ſecundum, ſufficit dicere, quod ſit motio movens & applicans cauſam ſecundam ad operandum. Et quicquid ſit, reſpondendum eſt ad id quod ſubditur, prædeterminationem non indigere alia motione qua applicetur & reducatur ad actum cum ſit eſſentialiter ipſamet applicatio, ſicut actio non indiget alia actione qua fiat,

fiat, nec relatio alia relatione qua referatur, quia quod eſt per ſe tale non debet fieri tale per aliud.

Obiicies 2. Cauſa in ſuo ordine completa non indiget aliquo ſuperaddito ut operetur: atqui cauſa ſecunda, ſaltem principalis, eſt completa in ordine cauſæ ſecundæ: ergo non indiget prædeterminatione.

Reſpondeo negando majorem: quamvis enim non indigeat aliquo quo compleatur, quia complementum propriè intelligitur ex parte actus primi in quo eſt ex ſe completa, indiget tamē quo operetur in actu ſecundo, eo quod ex ſe non ſit in ratione actualis principii cōſtituta. Unde poteſt ſecundò reſponderi diſtinguendo majorem: *Cauſa completa in ratione principii habitualis duntaxat, nego: habitualis & actualis, concedo*, cauſa verò ſecunda licet ſit completa in ratione principii habitualis ſeu in actu primo ut dixi, & ſubindè ex parte illius nō indigeat aliquo ſuperaddito, ſecùs tamen in ratione principii actualis.

Obiicies 3. Omnes cauſæ ſecundæ vel ſunt neceſſariæ vel liberæ: atqui neutræ indigent prædeterminatione: non quidem neceſſariæ, quia hæ ex natura ſua ſunt determinatæ ad agēdum, ita ut miraculum foret, ſi ignis e.g. prope ſtupam poſitus non combureret: ſed nec etiam liberæ, quia proprium illarum eſt quod ipſæ ſe determinent, atque adeò quod non determinentur ab alio.

Reſpondeo negando utramque partem minoris. Ad *probationem primæ diſtinguo: Ex natura ſua ſunt determinata quoad ſpeciem operationis & effectus, puta ignis ad calefaciendum, ita ut non poſſit facere contrarium, concedo: quoad exercitium, ita ut non poſſit ſuſpendere actionem ſubdiſtinguo, poſitis omnibus conditionibus ad agendum requiſitis, concedo*, (*& in* hoc differt cauſa naturalis à libera quæ poſitis omnibus poteſt adhuc non agere, aut agere oppoſitũ;) *non poſitis illis, nego*: illa autem præ requiſita ſunt non ſolùm conditiones extrinſecæ, putà approximatio ad paſſum, ſed maximè ipſe influxus prævius cauſæ primæ, quo debet intrinſecè conſtitui in ratione principii actualis ſuæ operationis. Ideò autem miraculum foret ſi ignis approximatus calefactibili non calefaceret, quia miraculum eſſet quod Deus agenti neceſſariò negaret influxum illum & concurſum quem titulo connaturalitatis expoſcit poſitis aliis conditionibus. Ad probationem autem ſecundæ partis minoris patebit ex infrà dicendis proprium eſſe cauſæ ſecundæ liberæ quod ſe determinet dependenter à determinatione primæ.

§.1. So-

§. 2.

Soluuntur difficiliores objectiones contra prædeterminationem, & cum ea conciliatur noſtra libertas.

OBIICIUNT *prætereà adverſarii*: Concurſus prævius ſeu phyſica prædeterminatio tollit libertatem: ergo non debet admitti. *Probatur antecedens:* De ratione libertatis eſt indifferentia ad agendum vel non agendum: ſed phyſica prædeterminatio tollit illam indifferentiam, ſiquidem determinat ad unum: ergo &c.

Dico tamen præmotionem phyſicam determinantem efficaciter & infallibiliter voluntatem ad agendum, nullo prorſus modo lædere eius libertatem. Ut probetur, & objectiones ſolvantur.

Nota duplicem in voluntate noſtra reperiri indifferentiam: *unam potentialem aut privativam, quæ eſt ſuſpenſio ab omni actu* & eſt quando voluntas eſt merè indifferens & in potentia ad utrumlibet, nec magis inclinata ad amorem V.G. quam ad odium, quæ indifferẽtia potentialis aufertur à voluntate cùm de potentia reducitur ad actum, ſubindéq; non eſt de ratione libertatis, alias quotieſcumque operaremur in Sententia etiam adverſariorũ amitteremus libertatem: *altera indifferentia eſt actualis, quã habet voluntas dum elicit unũ actum cũm potentia ad non eliciendum ſi velit,*

 & hæc

& hæc indifferentia eſt propria libertati, nec poteſt auferri niſi auferatur ipſa libertas. Quo poſito

Probatur concluſio. De ratione libertatis nõ eſt indifferentia merè potentialis ſeu ſuſpenſio ab omni actu. ſed ſolùm indifferentia actualis, id eſt quòd quando voluntas elicit unum actum habeat potentiam ad faciendũ oppoſitum: atqui prædeterminatio poſita in voluntate non aufert, ſed potiùs confert & cauſat hanc indifferentiam actualem: ergo non tollit libertatem. *Probatur minor*: quia præmotio Divina ita accomodatur genio & conditioni cauſarum ſecundarum ut non ſolùm faciat unamquamque infallibiliter operari, ſed etiam eo modo operari quo cõgruit naturæ illius: atqui ſicut congruit naturæ cauſarum neceſſariarum quòd operentur neceſſariò & ſine potentia ad oppoſitum, ita congruit naturæ cauſarum liberarum quod agant liberè & cum potentia ad non agendũ vel agendum oppoſitum: ergo determinat cauſas neceſſarias ad agendum neceſſariò, libertas verò ad agendum liberè & cũ potentia ad agendum oppoſitum, in quo conſiſtit indifferentia actualis. *Probatur maior*: in hoc enim conſiſtit efficacia & illimitatio ſeu ut ita dicam univerſalitas Divini concurſus, quòd non ſolùm attingat ſubſtantiam actus ad quem datur, ſed etiam modum ipſius, nam ex inefficacia & limitatione alicuius virtutis

aut

aut influxus oritur quod non attingat omnia quæ ſunt in effectu: ergo non ſolùm faciet cauſas ſecundas infallibiliter operari ſuos effectus, ſed etiam ut eo modo operentur, quo exigit natúra earum.

Hanc rationem paucis complectitur ſanctus Doctor 1.*p.quæſt.*19.*a.*8.& 1.2.*quæſt.*10. *a.*4. dicens: *Divinam voluntatem utpote cauſam univerſaliſſimam & efficaciſſimam, mediante ſua motione, non ſolum ſe extendere ad ſubſtantiam actus, ſed etiam ad modum ipſius, id eſt ad hoc quod fiat liberè vel neceſſariò ſecundùm exigentiam cauſa.* Ex quibus

Ad objectionem reſpondeo negando antecedens: ad probationem diſtinguo majorem: De ratione libertatis eſt indifferentia merè potentialis, nego: actualis ſenſu explicato, concedo: quamvis autem præmotio priorem illam indifferentiam tollat inclinando voluntatem ad unum (per modum tamen liberi) non tamen aufert poſteriorem, ſed potiùs cauſat efficiendo quod voluntas operetur unum cum potentia ad oppoſitum.

Dices: determinatio ad unum tollit indifferentiam ad utrumlibet: ſed phyſica prædeterminatio recepta in voluntate determinat illam ad unum, putà ad actum amoris: ergo tollit indifferentiam quam habebat ad utrumlibet, ad amandum ſcilicet vel non amandum ſeu odio habendum.

Reſpondeo ex jam dictis aliam eſſe determi-

nationem per modum naturæ, quæ ſcilicet impellit & neceſſitat ad unum ſine potentia ad oppoſitum; aliam per modum liberi, quæ nimirum efficaciter quidem ſed ſuaviter inclinat ad unum cum potentia faciendi oppoſitum: *Quo poſito diſtinguo maiorem; Determinatio per modum liberi, tollit indifferentiam* (ſupple actualem, de qua ſola eſt quæſtio quæ conſiſtit in hoc quod eſt facere unum cum potentia ad oppoſitum ſi velit) *nego: determinatio per modum naturæ concedo*: prædeterminatio autem recepta in voluntate determinat illam per modum liberi, ſicut natura voluntatis liberæ exigit, non autem per modum naturæ ſeu agentis neceſſarii.

Inſtabis: De ratione cauſæ liberæ eſt quod ſe ipſam determinet ex vi propriæ electionis: ergo non debet determinari à prima.

Reſpondeo de ratione cauſæ liberæ eſſe quod ſe ipſam determinet dependenter à determinatione primæ, hæc verò independenter ab alia quavis, unde neganda eſt conſequentia, vel diſtinguenda: Non debet determinari per modum naturæ ſeu agentis neceſſarii concedo: per modum liberi, nego.

Obiicies ſecundò: cauſa libera eſt illa quæ poſitis omnibus ad agendum requiſitis poteſt non operari, aut operari oppoſitum: atqui voluntas poſita præmotione non poteſt facere oppoſitum: ergo poſita præmotione

non

non manet libera. *Probatur minor*: Voluntas noſtra non poteſt reſiſtere præmotioni, ſicut nec Divinæ voluntati: atqui ſi poſſet voluntas præmota diſſentire ſeu non operari, poſſet reſiſtere præmotioni: ergo.

Reſpondeo 1. *Ex dictis negando abſolutè minorem: ad probationem nego pariter minorem*, quia tantum abeſt quod poſſe diſſentire ſit poſſe reſiſtere præmotioni quin potiùs hoc eſt omnino conforme naturæ præmotionis quæ non ſolùm facit ut voluntas conſentiat ſed etiam ut liberè & cum potentia ad diſſentiendum conſentiat infallibiliter. Claritatis tamen gratia

Reſpondeo 2. *diſtinguendo majorem*. Cauſa libera eſt illa quæ poſitis, &c. *poteſt non operari in ſenſu compoſito, nego*: *in ſenſu diviſo, concedo:* Atqui voluntas poſitâ præmotione non poteſt non operari, aut non poteſt facere oppoſitum, *in ſenſu compoſito, concedo*: *in ſenſu diviſo, nego:* ad probationem conceſſa majore intellectâ in ſenſu compoſito. *diſtinguo minorem* : ſi voluntas præmota poſſet diſſentire *in ſenſu compoſito*, poſſet reſiſtere præmotioni & Divinæ voluntati concedo: *ſi poſſit in ſenſu diviſo tantùm*, nego: ſimiliter ad conſequentiam: Ergo nequit diſſentire, *in ſenſu compoſito*, concedo, *in ſenſu diviſo nego.*

Senſus huius diſtinctionis non eſt, quòd exiſtente præmotione in voluntate, aut ea

cũ voluntate compoſita, voluntas non poſſit non operari id ad quod præmovetur, illâ verò ablatâ & veluti à voluntate diviſa poſſit, ut aiebat Calvinus, ſed quod ſtante etiam in voluntate prædeterminatione ad conſenſum v. g. voluntas ex modo operandi cauſæ liberæ proprio, cui ut ſuprà oſtendimus præmotio attemperatur, habeat potentiam ad diſſenſum nõ quidem conjungendum cum ipſa prædeterminatione ad conſenſum (alias cum præmotio efficax inferat hujuſmodi conſenſum in eodẽ inſtãti reali in quo ipſa ponitur, & præcedat tantum prioritate cauſalitatis & inſtantis naturæ à quo, poſſet conjungi diſſenſus cũ cõſenſu, quod manifeſtè implicat) ſed ad ponendum diſſenſum abſolutè & ſecundũ ſe ſpectatum, & hoc eſt habere potentiam ad oppoſitum in ſenſu diviſo, quod ſufficit ad libertatẽ, nõ verò in ſenſu compoſito quod nõ eſt neceſſe, imò impoſſibile, voluntas enim aut liberũ arbitriũ quamvis habeat ſimultatẽ potentiæ ad actus oppoſitos, putà ad conſenſum vel diſſenſum; non tamen habet potentiam ſimultatis, id eſt habendi ſimul hujuſmodi actus, ut conſtat; quod tamẽ eſſet, ſi cum præmotione efficaci ad conſenſum poneretur ſimul diſſenſus. De illa verò ſolutione aut diſtinctione ſenſus compoſiti & diviſi (*a*) vide Doctrinam radicitus traditam in parva logica ubi de modalibus.

Dices: Non ſalvatur libertas ſi præmo-

(a) *2. p. ſect. §. 2. ſub fin.*

tus non poſſit diſſentire in ſenſu compoſito, id eſt conjungere diſſenſum cum prædeterminatione ad conſenſum: ergo nulla ſolutio. *Probatur antecedens:* ut ſalvetur libertas, neceſſe eſt quod cum omni prærequiſito ad agendum poſſit ſtare non actio: ergo ſi cum prædeterminatione, quæ juxta nos eſt concurſus prærequiſitus ad agendum, non poteſt ſtare non actio vel diſſenſus, non ſalvabitur libertas.

Reſpondeo negando antecedens: ad probationē diſtinguo antecedens. Cum omni prærequiſito prioritate à quo ſolùm antecedente & ipſam involuente actionem liberam ad quam prærequiritur, nego. aliàs enim poſſet ſtare non actio cū actione, quod implicat. Cum *omni prærequiſito prioritate temporis, aut inſtantis naturæ in quo, & non involuente ipſam actionem, concedo,* prædeterminatio autem involuit actionem ipſam liberam ad quam datur, cum eam in eodem inſtanti reali liberè inferat.

Inſtabis: Prædeterminatio non eſt illi liberè, cum voluntas in eius receptione ſe habeat merè paſſivè: ergò non infert liberè ſed neceſſario actionem.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: non ineſt nobis liberè (id eſt dependenter ab exercitio noſtræ libertatis) *quantum ad ſuam entitatem, concedo: quantum ad ſuam cauſalitatē & exercitium nego:* unde & nego conſequentiam. cū enim ſit concurſus Dei, attingit nedum ſubſtantiam

ſtantiam actus ſed etiam modum libertatis illius, id eſt facit ut liberè eliciatur.

Vrgebis: Poſita præmotione in voluntate voluntas neceſſariò operatur, ergo non ineſt nobis liberè etiam quoad exercitium cauſalitatis.

Reſpondeo negando antecedens: licet enim infallibiliter operetur, non tamen neceſſariò ſed liberè & cum potentia ad oppoſitum.

Dices 2. Præmotus non poteſt diſſentire etiam in ſenſu diviſo, ſeu non habet potentiam ad diſſenſum ergo noſtra ſolutio undequaque eſt nulla. *Probatur antecedens* ſi præmotus ad conſenſum poteſt diſſentire in ſenſu diviſo, id eſt retineret potentiam ad diſſenſum, hujuſmodi diſſenſus eſſet ipſi poſſibilis, atqui non eſt ipſi poſſibilis diſſenſus, ergo. *Probatur minor*. Poſſibili poſito in actu nullum ſequitur impoſſibile aut inconveniens, ſed ſi ſtante præmotione ad conſenſum poneretur diſſenſus, ſequeretur aliquod impoſſibile, nempe quod præmotio redderetur inefficax, ergo præmotione ad conſenſum ſtante non eſt poſſibilis diſſenſus.

Reſpondeo negando antecedens, ad probationē nego minorem, ad cuius item probationem diſtinguo majorem. Poſſibili poſito in actu nullum ſequitur impoſſibile, per ſe loquendo & abſolutè nullaque facta ſuppoſitione, concedo: per accidens & facta ſuppoſitione aliqua, nego; ſenſus eſt, quod

quod ex poſitione poſſibilis in actu abſolutè loquendo nihil abſurdi aut impoſſibilis ſequitur: poteſt tamen ſequi abſurdum & impoſſibile, factâ aliqua ſuppoſitione; nam quando quis amat Deum liberè, retinet potentiã ad non amandum, & per conſequens eſt poſſibilis carentia amoris, quæ tamen ſi poneretur actu in eadem inſtanti facta ſuppoſitione quod ſit amor, ſequeretur magnũ inconveniens & impoſſibile, quod ſcilicet ſimul eſſet amor & eius carentia, ſic ergo in propoſito quia divina præmotio eſt efficax & infallibiliter infert in eodem inſtanti reali conſenſum, maximum inconveniens & impoſſibile ſequeretur ſi eâ in voluntate poſitâ voluntas non operaretur, ſequeretur enim pręmotionem efficacem (quæ dicitur talis ex eo quod habet ſuum effectum) nõ ſortiri hujuſmodi effectũ, & operationem voluntatis eſſe & nõ eſſe, eſſe quidem quia infallibiliter conjungitur præmotioni, non eſſe verò ex ſuppoſitione quod voluntas præmota non operaretur: non ſequitur tamen quod poſita præmotione non ſit in voluntate potentia ad non operandũ, ſive ad agendum oppoſitum, quia præmotio facit ut operetur voluntas cũ indifferentia: illud ergo inconveniens in argumento adductum non ſequeretur abſolutè & ſpectato ipſo diſſenſu ſecundùm ſe, ſed ſolùm per accidens ex ſuppoſitione præmotionis efficacis ſubindéque ipſius con-

ſenſus liberè eliciti.

Inſtabis: Præmotum ad conſenſum poſſe diſſentire eſt poſſe reſiſtere præmotioni & reddere illam inefficacem: ſed non poteſt reddere inefficacem: ergò nec poteſt diſſentire. *Probatur minor:* Si præmotus actu diſſentiret, redderet de facto præmotionem inefficacem: ergò poſſe diſſentire eſt poſſe reddere inefficacē præmotionem. *Probatur cõſequentia*: quod facit actus actualiter, id facit potentia poſſibiliter: atqui actualis diſſenſus redderet præmotionem inefficacem: ergò potentia diſſentiendi eſt potentia reddendi præmotionem inefficacem.

Reſpondeo diſtinguendo majorem : Præmotum ad conſenſum poſſe diſſentire in ſenſu compoſito, concedo: in ſenſu diviſo: nego : ſimiliter ad conſequentiam: Ergò non poteſt diſſentire, in ſenſu compoſito, concedo: in ſenſu diviſo, nego. *Ad probationem concedo antecedens,* quia facit determinatè ſenſum compoſitum, aut diſtinguo ſicut priùs: ad cujus probationem conceſſa majore diſtinguenda eſt minor, & concedenda de actuali diſſenſu in ſenſu compoſito, neganda de eodem abſolutè & diviſim à præmotione ſumpto : *& ſimiliter diſtinguenda eſt conſequentia* : *Potentia diſſentiendi in ſenſu compoſito eſt &c. concedo : ſed talis non datur in voluntate : Potentia diſſentiendi in ſenſu diviſo, nego.*

Vrgebis:

Vrgebis: Voluntas poteſt elicere diſſenſum in eo inſtanti quo promovetur ad conſenſum: ergò poteſt diſſentire in ſenſu compoſito.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens. In eodem inſtanti formaliter prout in eo eſt præmotio, & ſubinde conſenſus, nego: In eodem inſtanti materialiter & abſolutè conſiderato, concedo.

Et nota hujuſmodi argumenta eandem habere vim contra adverſarios, eodemque modo debere ab ipſis ſolvi: quod enim ipſi nobis objiciunt, poſſe ſcilicet aut non poſſe poni actū oppoſitum cum pręmotione: id in eos retorquemus arguendo de actu oppoſito illi quem actualiter elicit voluntas: unde ſicut ipſi tenentur fateri voluntatem quando cōſentit habere potentiã ad diſſenſum, nō in ſenſu compoſito, quaſi poſſit diſſenſum conjungere & in eodē inſtanti formaliter ponere cum cōſenſu, ſed ſolùm in ſenſu diviſo, ita nos dicemus de diſſenſu reſpectu præmotionis ad conſenſum quē importat & involvit.

Quæres, utrum Deus præmoveat ad peccatū?

Reſpondeo eaſdem rationes, quæ oſtendunt Deum præmovere cauſas ſecundas ad ſingulas actiones, probare etiam quod præmoveat voluntatem ad materiale peccati ſeu ad ſubſtratum malitiæ, quod eſt verus actus phyſicus & realis, non autem ad ipſum formale, ſeu ad malitiam quæ eſt defectus potius quàm effectus.

Dicent

Dices: qui præmovet ad actum phyſicum cui intrinſecè & inſeparabiliter eſt annexa malitia, præmovet ſaltem ex conſequenti ad malitiam: atqui actui odii Dei v.g. intrinſecè & inſeparabiliter eſt annexa malitia: ergo ſi Deus præmoveat ad illum actum ut eſt phyſicus, præmovebit etiam ex conſequenti ad malitiam, & ſic erit auctor peccati, quod eſt blaſphemum.

Reſpondeo diſtinguendo maiorem: Qui præmovet ad actum phyſicum formaliter, ſub ea ratione qua eſt ipſi annexa malitia, concedo; materialiter & ſub alia ratione, ſub qua non eſt ipſi annexa, nego: Deus autem, quamvis præmoveat ad actum cui eſt intrinſecè annexa malitia, non tamen præmovet ad illũ ſub illa ratione aut formaliter, ſed ſub alia; præmovet enim ad ipſum, in quantum eſt à voluntate creata ut efficiente, ſub qua ratione eſt effectus habens realem & poſitivam entitatem & bonitatem phyſicã, ſubindéque à Deo dependens; non in quantum eſt ab eadem voluntate ut deficiente, ſub qua conſideratione non eſt effectus nec quid bonum ut à Deo dependere debeat, ſed potiùs malũ & defectus reſpectu cujus ipſa voluntas creata deficiens eſt veluti primum principium, à ſe enim habet creatura quod poſſit deficere in quantum eſt ex nihilo, à ſolo autem Deo quòd efficere poſſit & quod actu efficiat aut agat. In quo autem ſita ſit malitia, in poſitivo ſcilicet an in privati-

vo,

vo, quod ad præſentem difficultatem non parùm facit, videri poterit in Ethica.

SECTIO V.

De Cauſa Efficiente Inſtrumentali.

CAUSAM *Inſtrumentalem* pertinere ad genus efficientium ex eo conſtat quod inſtrumentum dicitur id quo cauſa principalis utitur ad ſuum effectum producendum, ſeu; quod virtute cauſæ principalis elevatur ad attingendum effectum nobiliorem ſe, ſolique principali agenti proportionatum.

Triplex autem eſt *Inſtrumentum*: *unum naturale, illud ſcilicet quo mediante agens naturale producit ſuum effectũ, quale eſt ſemen: aliud Supernaturale qualia ſunt ſacramenta*, quæ à Deo aſſumuntur ad producendos inſtrumẽtaliter effectus ſupernaturales, gratiam ſcilicet & characterem: *& tertium Artificiale*, quo artifex perficit ſuum opus. Circa hæc omnia ſit.

§. I.

An omne Inſtrumentum debeat recipere virtutem aliquam a principali agente.

NEGANT Suares & plures alii aſſerentes inſtrumenta elevari ad producendum

ducendum effectum agentis principalis per ſolam conjunctionem aut ſubordinationem ad ipſum principale agens, aut per concurſum ſimultaneum, qui eſt actio inſtrumenti prout à cauſa principali ſimul procedit. Nihilominus

Dico omnem cauſam inſtrumentalem debere recipere virtutem aliquam aut motionem virtuoſam à principali agente, qua elevetur ad attingendum ipſius effectum, & non ſufficere ſubordinationem illam aut ſimultaneum concurſum cauſæ principalis. Ita Thomiſtæ.

Probatur: Inſtrumentũ eſt id, quod à cauſa ſuperiori ſeu principali aſſumitur & elevatur ad producendum effectum ſe nobiliorem: atqui ad hoc neceſſe eſt quod recipiat ab ipſa principali cauſa influxum aliquem & virtutem: ergò &c. *Probatur minor:* cauſa de ſe impotens ad attingendum aliquem effectum debet neceſſariò recipere aliquid quo fiat potẽs ut ipſum attingat, ſi enim nihil intrinſecum recipiat, manebit intrinſecè impotens ſicut anteà, atq; adeò nihil influet in effectum: atqui cauſa inſtrumentalis de ſe eſt impotens ad attingendum effectum illũ nobiliorem ſe, aliàs ſi ex propriis eſſet potens, produceret ipſum ut cauſa principalis; ergò ut ipſum attingat debet recipere &c.

Dices cauſam inſtrumentalem conſtitui & fieri potentem ad attingendum effectum principalis agentis & nobiliorem ſe, per ſolam

lam ſubordinationem ad ipſum principale agens, & beneficio ſolius concurſus ſimultanei ipſius,

Sed contra: quia hujuſmodi ſubordinatio aut concurſus, vel aliquam virtutem aut virtuoſum influxũ ponunt intrinſecè in inſtrumento, vel non: ſi hoc ſecundum, ergò ſicut inſtrumentum de ſe eſt intrinſecè impotens, ita & cum hujuſmodi ſubordinatione aut concurſu; primum autem non admittunt adverſarii, & ſi admitterent, haberemus intentum, videlicet agens inſtrumentale elevari per aliquam virtutem receptam à principali agente.

Et hæc noſtra ratio maximè urget quoad inſtrumenta Dei ad effectus ſupernaturales, in quibus inſtrumentis nulla eſt virtus quæ poſſit proximè cum Deo concurrere ad hujuſmodi effectus, atque adeò neceſſe eſt ut eam de novo recipiant, Nec dicas cum Suare eſſe in omnibus rebus potentiam obedientialem & proximè activam ad cooperandum Deo in ordine ad effectus ſupernaturales & ad quodcumque ipſi libuerit. Hoc enim eſt omninò falſum: nam virtus proximè activa eſt ejuſdem ordinis cum ſuo effectu, cum ab eo ſpecificetur: ergò ſi effectus eſt ſupernaturalis, virtus quoque proximè effectiva illius debet eſſe ſupernaturalis: implicat autem rebus naturalibus innatam eſſe virtutem ſupernaturalem, cum ſupernaturale dicatur id quod excedit totam natu-

naturam, eſtque illi indebitum: ergo.

Obiicies 1. Vel Inſtrumentum cum virtute illa recepta eſt omnino proportionatũ effectui, vel adhuc improportionatũ & inferius illo: ſi primũ, iam erit cauſa principalis cuius proprium eſt attingere effectũ per virtutem proportionatam & adæquantẽ perfectionẽ illius, ſive illam habeat ab alio, ſive ex propriis: ſi ſecundum ergo indigebit ulteriori elevatione & virtute ut fiat proportionatum.

Reſpondeo, quòd cum virtus cauſæ principalis communicet effectui totam perfectionem ſuã, inſtrumentalis verò ſit tantùm via ſeu fluxus quo mediante fit talis communicatio, inde eſt quod virtus principalis debet eſſe proportionata, id eſt æqualis vel majoris perfectionis cũ effectu, inſtrumentalis verò improportionata ſeu imperfectior illo, ſicut via & motus: unde in forma reſpõdeo inſtrumentũ eſſentialiter hoc habere quod ſit improportionatum, id eſt imperfectius effectu, quia conſtituitur in ratione inſtrumenti per virtutem vialem fluentem, & incompletam, cùm tamen effectus ſit permanens & completus, nec tamen ſequitur quòd indigeat ulteriori virtute, quia per hanc ſufficienter conſtituitur potens & in actu primo intra limites cauſæ inſtrumentalis & improportionatæ.

Dices: Calor ex ſola ſubordinatione ad ignem tanquam ad agens principale, abſque aliquo

aliquo novo influxu aut virtute aliqua ſuperaddita, attingit inſtrumentaliter productionem alterius ignis: ergo poſſunt inſtrumenta ex ſola ſubordinatione ad agens principale attingere effectum illius.

Reſpondeo negando conſequentiam & paritatem: quia calor eo ipſo quod eſt proprietas ignis habet rationem virtutis inſtrumentalis illius ſufficienter ex natura ſua elevatæ ad productionem alterius ignis, & idem dic de aliis accidentibus: at verò inſtrumenta ſubſtantialia & propriè dicta non ſunt ex ſe elevata ad attingendũ effectum agentis principalis, & ideò debent recipere ab ipſo virtutẽ & motionem quâ eleventur & poſſint attingere illum effectũ. Huiuſmodi autem virtus dicitur fluens & vialis, quia tranſit cũ actione, quamvis interdũ diu permaneat, ut patet de virtute impreſſa ſemini à generante, quæ in eo manet donec produxerit ſuũ effectum.

Obiicies 2. Inſtrumenta divinæ virtutis, cujuſmodi ſunt ſacramenta in ordine ad productionem gratiæ, non recipiunt virtutem aut motionem aliquam ad effectus ſupernaturales attingendos: ergo nec inſtrumenta naturalia aut artificialia, atque adeò nulla. *Conſequentia eſt evidens* quia iſta majorem ex ſe habent proportionem cum ſuis effectibus, quippe quæ ſunt eiuſdem ordinis naturalis, quàm illa quæ aſſumuntur ad effectus ordinis ſuperioris: atque adeò minus

nus indigent virtute ſuperaddita. *Antecedens verò probatur:* quia vel illa virtus aut motio recepta in ſacramentis eſſet corporea vel ſpiritualis: non corporea, quia non poſſet attingere effectus ſpirituales, qualis eſt grátia: nec etiam ſpiritualis, quia accidens ſpirituale nequit recipi in ſubjecto corporeo, quale eſt ſacramentum: ergo &c.

Reſpondeo negando antecedens: ad probationem reſpondeo virtutem illam in ſacramẽtis receptam eſſe ſpiritualem: quamvis autem accidens ſpirituale ex ſua natura permanens non poſſit recipi in ſubjecto corporeo, bene tamen accidens ſpirituale ex natura ſua trãſiens, viale, & incõpletum, qualis eſt prædicta virtus quæ tranſit cum ipſa operatione ad quam datur.

Dices: accidens debet proportionari ſubjecto: ergò ſi ſubiectum ſit corporeũ, debet accidẽs etiam eſſe corporeum, ſubindeq; accidens ſpirituale nequit recipi in ſubjecto corporeo. *Confirmatur*: quod recipitur, ad modũ recipientis recipitur: ergò ſi ſubjectũ recipiẽs ſit corporeum, etiam accidens receptum.

Reſpondeo formam aut accidens quod per modũ permanentis recipitur, debere proportionari ſubjecto & ad modũ ejus recipi, quia eſt propria ejus perfectio; non ſic autem de forma viali, & tranſeunte quæ per ſe primò ordinatur ad operationem aut effectum quibus proinde debet potius proportionari quã ſubjecto.

§.2. *An*

§. 2.

An omne Inſtrumentum debeat habere actionem propriam & præviam.

NEgant pariter Suares & recentiores alii. Contra quos.

Dico: Omne inſtrumentum debere habere ex propriis aliquam virtutem & actionem quodammodo præviam & diſpoſitivè ſe habentem ad actionem inſtrumentariã quam elicit virtute agentis principalis. Ita omnes Thomiſtæ, qui tamen illud ſtatuunt diſcrimen inter inſtrumenta Divinę virtutis & inſtrumenta agentium creatorum, quod hæc debent habere aliquam actionem propriam accommodatam effectui à principali cauſa intento, non enim liberum eſt ſcribæ uti calamo vel malleo ad ſcribendum, ſed neceſſariò uti debet calamo, quia habet actionem propriam proportionatam illi effectui, putà virtutem delineandi & exarandi characteres: inſtrumenta autem Dei non debent neceſſario habere actionem præviam accommodatam effectui ad quem aſſumuntur, ſed ſufficit quod habeant qualemcunque: & ratio diſparitatis eſt, quia agens creatum eſſet finitæ & limitatæ virtutis, atq; adeò indiget inſtrumẽtis accommodatis effectui, minimè verò Deus ob rationem oppoſitã: quamvis

ex ſuppoſitione quod velit uti aliquo tanquàm inſtrumento ad producendum ſuum effectum, debeat illud ex propriis habere aliquam actionem, aliàs eſſet tantùm medium deferens actionem divinam & non cooperans ipſi, quod eſt de ratione inſtrumenti. Unde

Probatur concluſio: Inſtrumentũ eſt id quod à ſuperiori ſeu principali agente elevatur ad attingendum effectum nobiliorem ſe, ſoliq, principali agenti proportionatum: atqui ad huiuſmodi elevationem prærequiritur neceſſariò quòd habeat virtutem aliquam & actionem propriã: ergo. *Probatur minor*: Præſupponitur habere virtutem & actionẽ propriam, ſi præſupponatur eſſe in genere agentium abſolutè: atqui: ergo. *Major eſt evidens*: agens enim per actionẽ aut virtutem agendi conſtituitur. *Minor verò probatur*: Præſupponitur in ratione agentis abſolutè, ſi per elevationem illam aut virtutem elevantem non conſtituatur in ratione agentis abſolutè, ſed talis: atqui ſic eſt, per virtutem enim illam conſtituitur tantùm agens potens attingere effectum altiorẽ quem propria vi non poteſt attingere. *Deinde*, ſi nõ præſupponeretur eſſe agens abſolutè, & habere aliquam virtutem & actionẽ propriam antecedenter ad virtutem elevantem, hujuſmodi virtus elevans communicaretur ipſi non ut principio efficienti, ſed ut ſubjecto tantùm & medio

purè

purè deferenti, nihilque agenti principali cooperaretur, ſed ipſum ſolum principale agens attingeret effectum ſuum tranſmittendo per inſtrumentum ſuam virtutẽ & actionem tanquam per aliquid merè paſſivè ſe habens & per modum cauſæ duntaxat materialis concurrens.

Ne igitur inſtrumentum ſe habeat tantum ut medium deferens vim & actionem cauſæ principalis ad effectum eo modo quo aer defert influentias cæli ad hæc inferiora, & ſpecies ſenſibiles ad ſenſus externos; debet habere ex propriis aliquam actionem præviam & diſpoſitivam ad actionem inſtrumentariam virtute principalis agentis eliciendam, ut ita cauſæ principali cooperetur. Unde inſtrumentum habere actionem propriam diſpoſitivè ſe habentem ad &c. idem eſt ac habere actionem quâ reddatur aptum ut elevari poſſit ab agente principali.

Objicies 1, Si inſtrumentum haberet aliquã actionem præviam ad actionẽ principalis agentis, aut eſſet realiter eadẽ cum illa, aut realiter diſtincta: neutrum: ergò: *Probatur minor.* & 1. quòd actio illa prævia non ſit eadẽ cum actione inſtrumentaria quam elicit inſtrumentum virtute agentis principalis, videtur manifeſtũ, una enim & eadẽ actio non poteſt eſſe prævia ad ſeipſam: 2. *quod* non ſit diverſa, probatur: quia omnis actio inſtrumenti procedit à motione principalis agẽtis,

ergò nullam elicit actionem diverſam ab ea quam producit virtute illius, quæ eſt actio inſtrumentaria.

Reſpondeo actionem præviam interdum identificari realiter & entitativè cum actione inſtrumentaria, ſolùmq; virtualiter, aut ad ſummum modaliter ab ea diſtingui, ut patet in ſciſſione quæ ut ſic conſiderata eſt propria actio ſecuris, quam vi ſuæ figuræ præacutæ elicere poteſt, ſuprà quam ſciſſio ut artificioſa, quæ eſt actio inſtrumentaria virtute principalis agentis elicita, addit duntaxat formalitatem ſeu modum artificioſæ: interdum verò realiter diſtingui, ut patet in ablutione externa, quæ eſt actio propria baptiſmi, & diſtinguitur ſine dubio ab ablutione interna ſeu productione gratiæ in anima quæ eſt actio inſtrumentaria. *Ad impugnationem primæ partis reſpondeo,* unam & eandem actionẽ ſecundùm unam rationem ſpectatam poſſe eſſe præviam ad ſeipſam ſecundùm aliam rationem conſideratam, & ſic ſciſſio ut talis eſt prævia quodammodo ad ſeipſam ut artificioſam. *Ad impugnationem ſecundæ diſtinguo antecedens: Omnis actio inſtrumenti procedit à motione principalis agentis, ut ab applicante, eſto: ut conferente virtutem ad illam eliciendam, nego:* actio enim prævia inſtrumenti dependet à motione principalis agentis ut ab applicante virtutem ejus activam, inſtrumentaria autem etiam ut à conferente virtutum eli-

ciendi

ciendi illam: unde negatur conſequentia.

Objicies 2. Inſtrumenta Divinæ virtutis aut ſacramenta non habent de neceſſitate actionem propriam & præviam: ergò id non eſt de ratione inſtrumēti ut ſic. *Probatur antecedens.* Non habent neceſſariò actionem præviam, ſi Deus non indigeat illa ad attingendum ſuum effectum: atqui Deus non indiget actione propria inſtrumentornm, imò potius ex ſua mera libertate elevat illa ad conſortium ſuæ propriæ actionis præſtando e·. virtutem ad illam, & ideò indifferenter uti poteſt qualibet re.

Reſpondeo negando antecedens: ad probationem nego majorem, neceſſitas enim actionis prævię in inſtrumento nō petitur ex indigētia agentis principalis per ſe & abſolutè loquēdo, ſed ex propria & eſſentiali ratione inſtrumēti, quę ſine hujuſmodi pręvia actione ſalvari nequit; etenim ſine eâ eſſet tantū medium delativum & cauſa merè materialiter concurrens.

Inſtabis: Actio prævia deſideratur ut per eam inſtrumentum producat aliquid prævium & diſpoſitivum ad effectum principalis agentis in ſubjecto in quo per actionem inſtrumentariā effectum hujuſmodi producit, atque adeò neceſſe eſt quòd inſtrumentū ſua actione propria attingat & contingat illud ſubjectum: atqui ſacramenta non poſſunt per ſuam actionem propriam producere aliquid prævium in ſubjecto receptivo

 effe-

effectus principalis agentis, nempe Dei, cum actio illorum propria nequeat eſſe niſi corporea, quæ proinde non poteſt contingere ſubjectũ ſpirituale, qualis eſt anima in quâ recipitur gratia quam virtute agentis principalis producunt, ergò nullam habent actionem prævium diſpoſitivè ſe habentem ad actionem inſtrumentariam.

Reſpondeo negando majorem abſolutè; de ratione enim inſtrumenti ut ſic eſt tantũ quod habet actionẽ propriam ad actionem principalis agentis diſpoſitivè ſe habentem, id eſt qua reddatur idoneum & aptũ ad cooperandum cauſæ principali ejuſq; effectũ per virtutem ab ea acceptam attingendũ, quod habẽt inſtrumenta etiam Divinæ virtutis: quãvis inſtrumenta agentiũ creatorum aliquid etiam prævium & diſpoſitivum ſenſu in majori illa explicato producant: prævium, inquam ſaltem, virtualiter & ſecundum unam rationem, conformiter ad ſuperius dicta in reſponſione ad primam objectionem. Ratio autem cur hujuſmodi inſtrumenta agentiũ naturalium debeant aliquid per propriam actionem in ſubjecto producere, in quo recipitur effectus principalis agentis, ſubindeq; ſubjectũ illud contingere contactu corporeo & quantitativo, ſecus vero inſtrumenta Divinæ virtutis, eſt quia virtus agẽtis principalis creati non eſt ſecundũ ſe immediatè præſens paſſo, & ideo debet illi conjungi medi-

ante contactu corporeo inſtrumenti: at verò Divina virtus eſt omnibus intimè præſens, unde non eſt neceſſe quòd ejus inſtrumenta ſint præſentia ſubjectis in quibus producit effectus ſuos, quodque illa contingant corporalitèr & quantitativè, ſed ſufficit quòd eficiẽdo propriam actionem circa ſubjectum quodcumque, putà corpus, attingant unà cũ Deo principaliter agente productionem effectus in alio ſubjecto, putà in anima, aut quovis alio etiam diſtanti cui virtus divina eſt ſemper præſens.

Ex dictis ergò habes quodlibet inſtrumẽtum verum & phyſicum debere habere aliquam actionem propriam ſive tranſeuntem ſive immanentem. *Et ſi quæras quanã* aſſignari poſſit actio prævia in humanitate Chriſti Domini, quæ eſt inſtrumentũ conjunctum Divinitatis ad producendam gratiam & efficienda miracula: *Reſpondeo eſſe actus tam internos intellectus aut voluntatis ipſius humanitatis Chriſti, quam externos ſenſuũ, ſicut quando in terris adhuc degens ſuo tactu ſanabat & aſpectu convertebat homines.* In aqua autem quæ ad baptizãdum & regenerationis gratiam in anima producendam aſſumitur, actio pręvia eſt ipſa ablutio: in cõfirmatione chriſmatio: & ſic proportionaliter in aliis Sacramentis. Item in reliquiis quæ interdum inſtrumentaliter phyſicè producunt effectus miraculoſos, actio pręvia eſt ipſe phyſic⁹ cõtactus, aut

alia quævis actio (puta frigefactio) quam per ſuas qualitates eliciunt dum illud contingunt ſubjectum cujus contactu prædictos effectus producunt. Quòd ſi ſolo earum intuitu abſque ullo contactu aut actione ab eis elicita Deus efficiat miraculum, tunc non cenſentur ad illnd concurrere niſi ut inſtrumentum morale

Habes 2. *Inſtrumentum habere rationem cauſæ principalis reſpectu ſuæ actionis propriæ*, cùm eam propriâ ſuâ virtute eliciat quamvis dependenter à motione principalis agentis ut applicante.

SECTIO VI.

De Fortuna, Caſu, & Fato.

VBI de cauſis efficientibus per ſe egimus, aliquid ſubjungendum eſt de efficientibus per accidens, *ſcilicet de Fortuna & Caſu, & ex conſequenti de Fato quod eis opponitur.*

Fortuna autem & caſus, philoſophicè loquendo, definiri poſſunt cauſæ fortuitæ aliquorum effectuum; & in hoc ſolùm differunt quòd *Fortuna* eſt cauſa fortuita agens ex conſilio & electione, *Caſus* verò ex naturali inclinatione, utraque verò eſt cauſa per accidens. Unde alio modo, ſed tamen coincidenti,

denti poſſumus *definire Fortunam & Caſum, nempe quod fortuna ſit cauſa per accidens operans ex electione cuius effectui per ſe intento conjungitur alius præter intentionem*, qua ratione fodiens terram dici poteſt (philoſophicè loquendo) fortuna ſeu cauſa fortuita & per accidens inventionis theſauri: *Caſus verò ſit cauſa per accidens ex naturali inclinatione operans cujus item effectui per ſe intento conjungitur alter per accidens*, qua ratione lapis aut tegula è tecto decidens & occidens hominem, dici poteſt caſus ſeu caſualis & fortuita cauſa occiſionis illius. Dixi, philoſophicè loquẽdo, quia vulgo *Fortuna & Caſus* non ſumuntur pro ipſis cauſis, ſed potius pro effectibus fortuitis & caſualibus. Ex quibus infero, &

Dico, admittendam eſſe Fortunam & Caſum. Patet: quia dantur multi effectus fortuiti & caſuales, ſicut ſunt inventio theſauri, occiſio præter intentionem fodientis aut lapidis decidentis, & ſimiles: ergò dantur cauſæ hujuſmodi effectuum per accidens, quæ nomine fortunæ & caſus, ſeu agentis fortuiti aut caſualis intelliguntur. Quando autem Sancti Patres ajunt Chriſtianos non debere uti nomine fortunæ, intelligunt eo ſenſu quo ſuperſtitiosè accipiebatur ab Ethnicis pro quodam numine abſque conſilio & providentia operante.

Dico 2. rationem cauſæ fortuitæ non competere Deo: ſeu quod idem eſt nullos effectus

eſſe fortuitos aut caſuales reſpectu illius. Patet: quia quantumvis accidant præter aut contra intentionem cauſarum ſecundarum, atque adeò ſint fortuiti reſpectu illarum, ſunt tamen per ſe intenti, præordinati aut prævisi à Deo, atque adeò non ſunt fortuiti reſpectu illius.

Dico 3. rationem fortunæ ſeu cauſæ fortuitæ, habere locū in Angelis, & etiam in cœlis: quia multi effectus cōtingunt qui ſunt fortuiti & caſuales ruſpectu illorum, nā bono Angelo, v.g. pias cogitationes ſuggerēti fortuitus eſt pravus illarum uſus ſi contingat ex parte noſtri, ſicut & dæmoni bonus uſus tentationū. Similiter non rarò accidit quod cœli ſuis influentiis mediantibus intendant aliquem effectum, & nihilominus adſit aliqua diſpoſitio contraria ex cujus conjūnctione cum influxu cæli ponatur alius effectus non intētus ab illo, ſnbindeque fortuitus reſpectu ejus.

Quantum verò *ad Fatum*, duo fuere oppoſiti errores: aliqui enim exiſtimarunt fatum eſſe quandam cauſam neceſſariam, ſeu potius neceſſariam diſpoſitionem cauſarum, ex qua omnia neceſſariò & inevitabiliter evenirent: alii verò cum cernerent per diſpoſitionem illam deſtrui libertatem, fatum omninò & Divinam providentiam negaverunt, de quorum numero fuit Cicero, qui ut homines faceret liberos, inquit D. Auguſtinus, fecit ſacrilegos negando providentiam.

Catholici

Catholici verò relictis illis erroribus piè docent *Fatum nihil aliud eſſe quàm præordinationem cauſarum ſecundarum ad certos & determinatos effectus ab æterna Dei providentia factam.* Et hoc ſenſu ſumendo *Fatum* pro illa præordinatione & diſpoſitione Divinæ providentiæ, admittẽdum eſt omnia ſubdi fato, ſicut ſubduntur providentiæ, nec propterea tollitur libertas, quia Divina providentia nõ ſolùm præordinat cauſas ſecundas liberas ad ſuas actiones & effectus quoad ſubſtantiam, ſed etiam quoad modum, ſicut ſuprà diximus de prædeterminatione phyſica quæ eſt æternæ Dei providentiæ executio. Quando autem Sancti Patres, aut Catholici Doctores fati nomen rejiciunt, ſumunt illud juxta ſenſum primi erroris.

DISPUTATIO IX.

De Cauſa finali.

Quamvis ordo intentionis ſit ſimpliciter prior ordine executionis, ſubindèque *Cauſa Finalis*, quæ cæteras ordine intentionis antecedit, ſit abſolutè omnium prima; quia tamen ejus notitia non parum pendet ab explicatione aliarum, ideò ſicut

ordine executionis eſt poſtrema, ita ordine Doctrinæ ultimum locum ſibi vendicat.

SECTIO I.

Quid & quotuplex ſit Finis.

DICO I. *Finis rectè definitur id cujus gratia aliquid fit, ſeu, cujus gratia agens operatur*: cùm enim de ratione finis duo ſint, primum quod appetatur propter ſe, ſecundum quod alia propter ipſum appetantur & fiant, utrumque in præfata definitione ſatis apertè declaratur: ſenſus enim illius eſt finē eſſe eam rem, cujus aſſequendæ gratia ſeu appetitu, alia executioni mandantur. Unde cū naturalis cōpoſiti attingendi gratia agens operetur, uniatq; materiam cum forma; & ægrotus v, g. propter ſanitatē recuperandā multa aſſumat mediā & remedia, compoſitum naturale, ſanitas, & id genus alia habent rationem finis.

Dico 2. Finem eſſe veram cauſam realem & phyſicam.

Probatur: Illa eſt vera & realis cauſa à qua verè & realiter dependet effectus: atqui effectus, niſi temerè producatur, verè & realiter dependet à fine: ergò, &c. *Probatur minor*: effectus verè & per ſe dependet ab eo cujus gratia à parte rei producitur: atqui, niſi agens,

ſi agens caſu & temerè operetur, effectus ſit gratia finis: ergò, &c.

Objicies: De ratione cauſæ realis eſt quòd ſit principium influens eſſe in aliud: ſed finis non eſt principium, finis enim & principium opponuntur: ergò, &c.

Reſpondeo minorem ejuſque probationem ibi ſubjunctam eſſe veram de fine in executione, qui ut talis non eſt principium ſed terminus cauſalitatis omnium cauſarum; *falſam verò de fine in intentione*, finis enim intentus eſt qui allicit agens, & illo mediante materiam & formam ad proprias cauſalitates exercendas, atque adeò ab illo primò & ſimpliciter incipit motus & ipſiuſmet finis in executione productio vel acquiſitio, ſubindeq; finis intentus habet rationem principii influentis.

Dices: Quod non eſt à parte rei non poteſt realiter influere in effectum: ſed finis non eſt ſemper à parte rei, quando movet & allicit agens ad operandum, ut conſtat in infirmo ſumente potionem propter ſanitatem quam non habet nec fortè unquam cōſequetur: ergò finis non influit realiter propriè, unde etiam dicitur metaphoricè duntaxat movere.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Quod non eſt à parte rei & in ſe non poteſt realiter influere per veram actionem à ſe elicitam, concedo: Quod non eſt in ſe, exiſtit tamen in apprehenſione quia apprehenditur ut aliquid

bonum, nequit influere movendo & alliciẽdo ad ſui deſiderium & intentionem, nego; & hoc poſterius cõpetit fini, cujus motio dicitur metaphorica, non quòd non ſit verus realis & proprius influxus, ſed ſolùm ad differentiam motionis cauſæ efficientis, quæ ſola propriè dicitur motio ſeu actio.

Inſtabis, inter cauſam realem & effectum datur relatio realis : ſed nõ poteſt eſſe relatio realis inter finem & ejus effectum, quia non exiſtit quãdo cauſat: ergò nõ eſt cauſa realis.

Reſpondeo : inter cauſam influentem per modum objecti alliciendo & excitando, nego: inter cauſam influentem per veram actionem aut influxum procedentem ab ea ut exiſtente in ſeipſa & in executione, concedo. Vel ſecundò : inter cauſam influentem ut motam, concedo, immotam & invariatam, nego: talis autẽ eſt cauſa finalis. Vel tertiò conceſſa majore, nego minorem, finis enim dum movet & allicit affectum verè & realiter exiſtit exiſtentia ad ſuã cauſalitatem exercẽdam requiſitã, nimirum intentionali, in quo differt à cauſa efficienti quæ debet exiſtere in re ut cauſet, finis verò ſolum in apprehenſione.

Dico 3. finem rectè dividi in finem *qui*, & finem *cui*: ſecundò in finem *Formalem & Objectivum*: tertiò *in finem Proximum, Intermedium ſive Remotum, & Vltimum*.

Finis qui, dicitur res illa quæ intenditur, finis verò cui eſt ſubjectum aut perſona

ſona cui res illa optatur. Unde conſtat hujuſmodi diviſionem finis cujus gratia, in finem *qui* & finem *cui*, non eſſe partitionem illius veluti in duos fines, ſed in duas rationes unũ totalem finẽ integrantes, id enim cujus gratia operamur non eſt ſola res quæ appetitur, ſed eadem prout cedit in bonum proprium eius cui appetitur, ſubindeque eſt aggregatum ex fine *qui & fine cui.*

Finis Formalis eſt operatio qua rem intentam poſſidemus: Finis verò objectivus eſt res illa poſſeſſa: e. g. viſio beata eſt finis formalis, quia per eam beati Deum aſſequuntur: ipſe verò Deus clarè viſus eſt finis objectivus qui per viſionem beatam poſſidetur: & hi etiam non ſunt propriè duo fines, ſed unus integer, neque enim alter ſine altero appetitur.

Finis Proximus eſt ille qui immediatè intenditur: Intermedius verò aut remotus ille eſt ad quem proximus ordinatur: Vltimus denique, ad quem omnia alia referuntur, ipſe verò ad nihil aliud: V. G. deambulatio eſt finis *proximus* exeuntis domo cauſa deambulandi: *remotus* verò poteſt eſſe ſanitas, ad quam utilis eſt deambulatio: *ultimus* denique erit Deus, ſi ad ipſum & deambulatio & ſanitas referatur. *Dicitur ultimus*, quia non refertur ad alium ulteriorem, niſi fortè ex nequitia peccatoris qui non rarò Deum ipſum refert, ſaltem interpretativè ad creaturam, in quo

ſita eſt malitia lethalis peccati quod peccator à bono incommutabili, qui eſt Deus ad bonum commutabile tanquam ad ultimum finem ſe convertit.

SECTIO II.

Per quid Finis cauſet ſeu finalizet in actu primo.

QUÆLIBET cauſa debet habere aliquid quo conſtituatur in actu primo potens ad cauſandum in ſuo genere: ſic determinavimus ſuprà, cauſam materialem conſtitui in actu primo per ſe ipſam, ſeu per ſuam propriã potentialitatem, formalem per ſuam actualitatem: efficiẽtem, per ſuam formam & virtutes activas. Cum igitur ſectione præcedenti oſtenſum ſit finem eſſe veram cauſam realem, ſupereſt hic reſolvendum quidnam ſit illud per quod conſtituitur in actu primò ad finalizandum ſeu movendum, invitandum, alliciendumque appetitum in quo ſita eſt eius cauſalitas.

Adverte autem appetitum ſumi hic prout abſtrahit ab innato, qui habet locum in rebus cognitionis expertibus; *& elicito, qui in cognoſcentibus, itẽ à ſenſitivo, qui eſt etiã in brutis; & à rationali ſeu intellectuali,* qui eſt in naturis in-

ris intellectualibus· quamvis præcipuè pro hoc ultimò accipiatur, qui dicitur voluntas, reſpectu cuius per ſe primò finalizat aut ſuã cauſalitatem exercet finis: ut ex dicendis conſtabit.

Ut autẽ ſtatus quæſtionis fiat clarior ſuppono omnes auctores in hoc cõvenire, nimirũ rationem illam per quam finis eſt in actu primo capax finalizandi eſſe propriam ipſius appetibilitatem, ſeu, ut ita dicam, deſiderabilitatem qua poteſt allicere appetitũ aut voluntatem ad deſiderium ſui aliorumq; ad ſui aſſecutionem conducentium: ſolumque eſſe diſſenſionem inter Scotum & Thomiſtas in hoc quod ille vult appetibilitatem illam, atque adeo & rationẽ finalizandi eſſe quid cõmune bono & malo, ita ut non modò bonũ ſive verum ſive apparens, ſed etiam malũ ſub ratione mali ſit ab appetitu deſiderabile, poſſitque habere rationem finis: Thomiſtæ verò & omnes fere alii aſſerunt appetibilitatem, quæ eſt ratio conſtitutiva finis, convenire ſoli bonitati & cum ea coincidere, ſubindeque nihil poſſe finalizare niſi bonum verum aut apparens, quibus aſſentiendo

Dico 1. ratio conſtitutiva finis in ratione finis aut in actu primo ad finalizãdũ, eſt ſola bonitas.

Probatur: ratio conſtitutiva finis eſt ea per quam poteſt invitare appetitum ad ſui amorem & proſecutionem: ſed nulla prorſus alia ratione poteſt aliquid invitare appetitum quam bonitate: ergo ſola bonitas, &c. *Probatur*

ſita eſt malitia lethalis peccati quod peccator à bono incommutabili, qui eſt Deus ad bonum commutabile tanquam ad ultimum finem ſe convertit.

SECTIO II.

Per quid Finis cauſet ſeu finalizet in actu primo.

QUÆLIBET cauſa debet habere aliquid quo conſtituatur in actu primo potens ad cauſandum in ſuo genere: ſic determinavimus ſuprà, cauſam materialem conſtitui in actu primo per ſe ipſam, ſeu per ſuam propriã potentialitatem, formalem per ſuam actualitatem: efficiẽtem, per ſuam formam & virtutes activas. Cum igitur ſectione præcedenti oſtenſum ſit finem eſſe veram cauſam realem, ſupereſt hic reſolvendum quidnam ſit illud per quod conſtituitur in actu primò ad finalizandum ſeu movendum, invitandum, alliciendumque appetitum in quo ſita eſt eius cauſalitas.

Adverte autem appetitum ſumi hic prout abſtrahit ab innato, qui habet locum in rebus cognitionis expertibus; *& elicito, qui in cognoſcentibus, itẽ à ſenſitivo, qui eſt etiã in brutis; & à rationali ſeu intellectuali,* qui eſt in naturis in-

ris intellectualibus · quamvis præcipuè pro hoc ultimò accipiatur, qui dicitur voluntas, reſpectu cuius per ſe primò finalizat aut ſuã cauſalitatem exercet finis: ut ex dicendis conſtabit.

Ut autẽ ſtatus quæſtionis fiat clarior ſuppono omnes auctores in hoc cõvenire, nimirũ rationem illam per quam finis eſt in actu primo capax finalizandi eſſe propriam ipſius appetibilitatem, ſeu, ut ita dicam, deſiderabilitatem qua poteſt allicere appetitũ aut voluntatem ad deſiderium ſui aliorumq; ad ſui aſſecutionem conducentium: ſolumque eſſe diſſenſionem inter Scotum & Thomiſtas in hoc quod ille vult appetibilitatem illam, atque adeo & rationẽ finalizandi eſſe quid cõmune bono & malo, ita ut non modò bonũ ſive verum ſive apparens, ſed etiam malũ ſub ratione mali ſit ab appetitu deſiderabile, poſſitque habere rationem finis: Thomiſtæ verò & omnes fere alii aſſerunt appetibilitatem, quæ eſt ratio conſtitutiva finis, convenire ſoli bonitati & cum ea coincidere, ſubindeque nihil poſſe finalizare niſi bonum verum aut apparens, quibus aſſentiendo

Dico 1. ratio conſtitutiva finis in ratione finis aut in actu primo ad finalizãdũ, eſt ſola bonitas. *Probatur*: ratio conſtitutiva finis eſt ea per quam poteſt invitare appetitum ad ſui amorem & proſecutionem: ſed nulla prorſus alia ratione poteſt aliquid invitare appetitum quam bonitate: ergo ſola bonitas, &c. *Probatur*

tur minor: in tantum aliquid poteſt appetitũ aut voluntatem ad ſui amorem allicere in quantum eſt amabile, aut certè repræſentatur ut tale: ſed nihil eſt aut repræſentatur ut amabile niſi vel ratione alicuius bonitatis quæ de facto eſt vel exiſtimatur eſſe in illo: ergo nihil poteſt allicere appetitum niſi ratione bonitatis. *Probatur minor*: Nihil eſt amabile niſi ratione convenientiæ quam habet aut exiſtimatur habere cum natura appetentis & amantis, neque enim ea quæ apprehendimus nociva amore proſequimur ſed odio: atqui bonitas nihil aliud eſt quàm huiuſmodi convenientia rei cum appetitu, bonum enim dicitur illud quod eſt alicui conveniens: ergo nihil eſt amabile niſi ratione bonitatis. Ex quibus

Infero primò malum ſub ratione mali non poſſe appeti aut habere rationem finis. Hoc corollarium, quod eſt contra Scotum, eſt evidens ex concluſione, cum enim ſola bonitas ſit ratio conſtitutiva finis, & repugnet malo qua malum eſt: conſequenter repugnat illi qua tali ratio finis. *Confirmatur*: nam ſicut bonũ idem eſt ac conveniens appetitui ita malum idem eſt ac diſconveniens & nocivum, ſed implicat nocivum & diſconveniens formaliter ut tale appeti: ergo & malum: unde ortum habet illud, *Nemo intendens malum operatur*, quod tamẽ falſum eſſet ſi malum ut tale poſſet habere rationẽ finis, cùm enim unuſquiſque operetur intendendo finem, ſi malum

ſub ratione mali poſſit habere rationem finis, poſſemus operari intendendo malum.

Infero ſecundò malum ſub ratione ſeu ſub ſpecie boni poſſe appeti & habere rationem finis. Patet: potētia enim appetitiva, cùm ſit cœca, ſequitur ductum potentiæ cognoſcitivæ, eoq; modo fertur in objecta quo ſibi ab illa proponuntur: atqui potentia cognoſcitiva aut intellectiva non raro repræſentat & proponit voluntati malum, putà peccatum ſub ſpecie boni: ergo voluntas fertur in illud malum ſub ſpecie & ratione boni, & hoc eſt ferri in bonum apparens quod ideo dicitur tale quia apparet bonum & verè non eſt.

Et hoc corollarium dumtaxat convincunt argumenta Scoti, quibus probare nititur malum poſſe habere rationem finis. Si enim damnatus appetat non eſſe, ſubindeque malum, non appetit illud niſi ſub ratione liberativi à pœna, proindeque ſub ratione alicujus boni ſaltem negativi: & idem dic de eo qui ſibi optat vel infert mortem, ille enim vel intendit liberationem à miſeriis, vel aliquid aliud quod ipſi apparet majus bonum quàm vita, ſimiliter quando quis deſiderat alteri mortē, non deſiderat illam primariò ut malū illius, ſed magis ut cedit in bonū ſaltem apparens ſeu exiſtimatum ipſius appetentis.

Dices: Voluntas odit malum, & non bonū: ergo ſaltem in actibus odii & fugæ voluntas movetur primariò à malo ſub ratione mali.

Reſpon-

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: *Odit malum primario ratione ſui, nego: ratione boni cui opponitur, concedo*: & nego conſequentiã: movetur enim voluntas per ſe primò à bono, & ratione illius odit malũ & fugit oppoſitum.

Dices: eadem potentia habet verſari circa contraria: ergo ſicut intellectus fertur in verum & falſum, ita voluntas in bonũ & malũ.

Reſpondeo quòd quando ex duobus contrariis alterum tantum eſt objectum primarium & adæquatum potentiæ, tunc debet ferri in illud primariò & ratione ſui, in aliud verò ſecundariò & ratione alterius inquantum ipſi opponitur; non autem eodem modo & ex æquo in utrumque: ſic autem eſt in propoſito, nam intellectus reſpicit verum ut objectum primarium & adæquatum, & voluntas bonum, unde intellectus fertur primariò & per actum aſſenſus in verum, & per actum diſſenſus in falſum: ſimiliter voluntas per actum amoris & proſecutionis, qui eſt primarius, tendit in bonum; per actum verò odii, qui eſt ſecundarius, fugit malum oppoſitum bono.

Dico ſecundò. Ratio finalizandi, ſeu conſtitutiva finis in actu primo ad finalizandum, eſt bonitas ſecundum eſſe reale, non verò ſecundum eſſe intentionale ſeu apprehenſum. Supponit concluſio neceſſarium omninò eſſe quòd finis & bonitas eius apprehendatur ad hoc ut finalizet & ad ſui amorem appetitum vel volun-

voluntatem alliciat, cum nihil volitum quin cognitum, & ſolum aſſerit id quod movet & allicit appetitũ eſſe ipſam bonitatem realem quæ apprehenditur futura aut poſſibilis acquiri in eſſe reali, ipſum verò eſſe apprehenſum talis bonitatis ut ita loquar, non eſſe niſi conditionem ſine qua non finalizaret.

Probatur concluſio: Ratio formalis finalizandi eſt illa quæ movet ad ſui deſiderium & proſecutionem: ſed bonitas realis ſecundum eſſe reale ſpectata movet & allicit voluntatẽ aut appetitum ad ſui deſiderium & proſecutionem, non autem ſecundũ eſſe apprehenſum illius: ergo bonitas ſecundum ſuum eſſe reale eſt ratio formalis finalizandi, non verò ſecundum eſſe apprehenſum. *Probatur minor*: Illud ſolum movet & allicit voluntatem ad ſui deſiderium & proſecutionem, cuius poſſeſſionem exoptat voluntas & diverſis mediis inquirit: atqui voluntas non exoptat nec inquirit bonitatem finis in eſſe apprehẽſo, ſed in eſſe reali extra intellectum: ergo. *Minor eſt evidens*: neque enim ægrotus exoptat ſanitatem ſecundum eſſe apprehenſum & intentionale, nec propter illam ſic ſpectatam ſumit potiones amaras ſic enim iam poſſidet illam, ſed propter ſanitatem in re conſequendam: ergo.

Reſpondebis hoc argumentum ſolum probare rationem formalem quæ finalizat & appetitur à voluntate eſſe bonitatem ſecundũ eſſe reale ſpectatam, minime verò convincere ap-

re apprehenſionem huiuſmodi bonitatis non eſſe ſaltem rationem ſub qua movet voluntatem.

Sed contra: quia ratio formalis ſub qua finis allicit voluntatem eſt ipſiſſima bonitas quæ repræſentatur, & non apprehenſio illam repræſentans: ergo nulla reſponſio: *Probatur antecedens*: Ratio ſub qua finis allicit voluntatem eſt appetibilitas quam intellectus apprehendit in ipſo fine: ergo cùm appetibilitas & bonitas ſint idem, ratio *ſub qua* erit bonitas illa quam intellectus apprehendit in fine, non autem ipſa apprehenſio intellectus proponentis hujuſmodi bonitatem ipſi voluntati, quæ ſubinde ſe habet ſolùm ut conditio ſine qua bonitas non finalizaret: ſicut approximatio agentis ad paſſum, puta ignis ad ſtupam, & exiſtentia cauſæ efficientis non ſunt rationes agendi, ſed tantum conditiones ſine quibus non.

Nec dicas conditiones ſine quibus non, poſſe à Deo ſuppleri, nec poſſe tamen ſupplere cognitionem finis, quia de potentia Dei abſoluta fieri nequit ut finis non cognitus moveat & alliciat voluntatem. Nam falſum eſt omnes cōditiones *ſine quibus non*, poſſe à Deo ſuppleri, ut patet de exiſtentia agentis, quæ licet ſit tantum conditio ſine qua non poteſt agere, non verò ratio formalis agendi, quæ eſt ipſa forma agentis, aut virtus activa ipſius, adeo tamen indiſpenſaliter eſt requiſita ut a Deo ſuppleri nequeat, efficiendo ſcilicet quod id

quod

quod nullo modo (id eſt nec formaliter nec virtualiter) exiſtit, agat nihilominus aut operetur aliquid; & ratio eſt quia eſt conditio intrinſeca & eſſentialis, non verò extrinſeca & connaturalis tantùm ſicut approximatio ad paſſum, quæ ideò divinitùs ſuppleri poteſt. Quia ergo cognitio aut apprehenſio ſe habet ad cauſam finalem ſicut exiſtentia ad efficientem, per illam enim exiſtit finis in intellectu & intentionaliter (qui eſt proprius modus exiſtendi requiſitus ad finalizādum) ſicut per hanc exiſtit agens realiter & extra intellectum, quod ad agēdum eſt prorſus neceſſariũ; ideò ſicut non poteſt illa, ita neque hæc divinitùs ſuppleri, quamvis ſit tantùm conditio, non verò ratio finalizandi.

Obiicies: Illa eſt ratio formalis finalizandi, à qua oritur diverſitas ſpecifica actuum qui ſunt circa finem: ſed oritur ab apprehenſione præcisè: ergo. *Major eſt evidens. Probatur minor* quia ſi finis aliquis ſit in ſe honeſtus, apprehendatur tamen ut turpis, actus qui erit circa illum erit turpis & malus: è contra ſi finis inhoneſtus & turpis exiſtimetur inculpabiliter honeſtus, actus circa illum erit honeſtus & bonus: ergo ſola apprehenſio inducit diverſitatem ſpecificam actuum qui ſunt circa finem.

Reſpondeo *huiuſmodi diverſitatem oriri & petitanquam à ratione formali ab ipſa honeſtate aut turpitudine finis, ab apprehenſione verò ſolum*

tum ut à conditione applicante fini huiuſmodi formales rationes diverſas & proponente eas voluntati. Vnde in forma diſtinguo majorem: à qua oritur tanquam à principio formali, concedo: tanquam applicante, nego: & ſimiliter diſtinguo minorem: Oritur ab apprehenſione diverſa tanquam à conditione applicante, concedo: tanquam à ratione formali, nego. Ex quibus patet ad probationem, quando enim finis inhoneſtus & turpis apprehenditur ut honeſtus, actus voluntatis circa illum eſt honeſtus, & è converſo, non formaliter ratione apprehenſionis, *ſed ſolùm præſuppoſitivè & applicativè*, quia nimirum per apprehenſionem applicatur & proponitur voluntati ratio diverſa finis, honeſti ſcilicet & inhoneſti, à qua oritur formaliter diverſitas ſpecifica actuum. Nec obſtat, quòd in re idem finis poſſit apprehendi ut honeſtus & inhoneſtus, quia licet ſit idem in re & materialiter, tamen apprehenditur ſub diverſa ratione formali quæ ei per apprehenſionem applicatur.

Inſtabis: eadem bonitas apprehenſa abſolutè in ratione bonitatis, cauſat aut ſpecificat actum amoris; ut abſens & acquiſitu poſſibilis, actum deſiderii; ut præſens, delectationem: ergo ſola diverſitas apprehenſionis cauſat diverſitatem actuum.

Reſpondeo conceſſo antecedente, negando conſequentiam: ratio enim formalis diverſificans hujuſmodi actus eſt bonitas vel ſecun-

cundum ſe, vel ut abſens, vel ut præſens: & quamvis ſit eadem bonitas materialiter, eſt tamen diverſa formaliter in ratione ſpecificativa hujuſmodi actuum: unde diverſitas apprehenſionum ſe habet tantum ut conditio applicans & proponens diverſas rationes formales: atque adeo tunc ſolum diverſæ apprehenſiones inducent diverſitatem actuum, quando per illas proponentur diverſæ rationes formales, non vero ſi eædem. Ex quo fit quod charitas viæ & Patriæ eſt eadem ſpecie, quamvis Deus ſummè diligibilis repræſentetur hic obſcurè, illic verò clarè, eſt eadem, inquam, quia licet apprehenſio ſeu cognitio Dei ut ſummè diligibilis ſit in hoc mundo obſcura, & in cœlo clara, idem tamẽ eſt objectum eademque ratio formalis quæ per utramque repræſentatur.

Objicies 2. Sæpe ſæpius impoſſibilia & mera figmenta movent & alliciunt voluntatem ad ſui deſiderium, poſſumus enim deſiderare montes aureos, & ſimilia, atqui illa non movent per aliquam bonitatem realem, ſeu ſecundum eſſe reale ſpectatam, ergo per ſolam ſui apprehenſionem, ſeu per bonitatem ſpectatam ſecundum eſſe intentionale & apprehenſum.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: impoſſibilia & mera figmenta, ut talia, nego: prout ſubſtant apprehenſioni repræſentanti illa ut poſſibilia ſecundum eſſe reale, concedo: Atqui non movent

per

Quo poſito tota controverſia eſt in quo cõſiſtat hæc *metaphorica motio* qua finis movet cauſam efficiẽtem, ſcilicet voluntatem (nam agere propter finem propriè & in rigore loquendo ſolum convenit voluntati, ſeu agenti voluntario & intellectuali, cætera enim non tam agunt propter ipſum quam agantur & moveantur in eum ut infra patebit.)

Prima Sententia aſſerit motionem metaphoricam, quæ eſt cauſalitas finis, præciſe conſiſtere in aliquo antecedente actum voluntatis, ſcilicet in hoc quod finis appetendus exhibeat ſe voluntati & invitet illam ad ſui amorem, abſque ullo alio ipſi voluntati ſuperaddito. Ita Conimbricenſes.

Secunda vult motionem hanc conſiſtere in quadam entitate intentionali fluenti impreſſa voluntati ab ipſo fine, ratione cuius trahit illam ad ſe, & facit ut gratia ſui operetur, unde talis motio ſeu entitas fluens antecedit actum voluntatis. Tertia ſententia, quæ eſt noſtra, patebit ex dicendis.

Dico 1. *motionem metaphoricam per quam finis cauſat, non conſiſtere in ſola oſtenſione bonitatis & invitatione objectiva.*

Probatur: Cauſalitas eſt id quo cauſa actualiter cauſat in ſuo genere, & in actu ſecundo influit in effectum: atqui illa oſtenſio bonitatis & objectiva invitatio, prout ſe tenet ex parte finis præciſè non eſt id quo finis in actu ſecundo influit in effectum.

Probatur minor; poſita cauſalitate & influxu in effectum neceſſario ponitur ille effectus, cùm cauſalitas ſit actualis dependentia effectus à cauſa: ſed poſita oſtenſione bonitatis finis, ſeu invitatione illa objectivà præcisè non ponitur aliquis effectus cauſæ finalis: ergo. *Probatur Minor*: Primus & immediatus effectus finis eſt actualis amor ſui ad quem allicit & invitat voluntatem: ſed fieri poteſt, & ſæpiſſimè contingit ut poſitâ invitatione illâ objectivâ non ſequatur in voluntate amor finis juxta illud, *Video meliora proboque deteriora ſequor.*

Dico 2. motionem metaphoricam, qua finis movet voluntatem, non eſſe quid intentionale immiſſum & impreſſum ipſi voluntati ſine per oſtenſionem ſeu exhibitionem propria bonitatis.

Probatur. Finis in quantum finis non cauſat efficienter, aliàs inquantum finis eſſet cauſa efficiens quod eſt implicatorium: ſed ſi immitteret & imprimeret aliquid reale, etſi intentionale, in voluntate, quo eam moveret & ad ſui amorem alliceret, cauſaret efficienter, ſiquidem antecedenter ad actum voluntatis nulla eſſet cauſa à quá illud efficienter produci poſſet præter finem: ergo.

Dico 3. Motionem metaphoricam, qua finis movet voluntatem, nihil eſſe aliud quam ipſammet actionem voluntatis prout eſt à fine. Itaque eadem actio & eſt à fine: & eſt à voluntate: & prout eſt à fine ſeu gratia finis, eſt cauſalitas ipſius:

ipſius: quatenus vero procedit effectivè à voluntate, eſt cauſalitas voluntatis tanquam efficientis.

Probatur: Finis non eſt ſemper in actu ſecundo finalizans: ergo debet talis cōſtitui per aliquid diſtinctum: ſed non per aliquid antecedens actum voluntatis, ut probatum eſt cōcluſione prima & ſecunda; nec per aliquid ſubſequens illum, quia actus voluntatis actualiter dependet à cauſalitate finis, cum ſit propter finem; nec per aliquid ſimultaneum diſtinctum ab ipſo, quid enim illud eſſet? ergo per ipſummet actum voluntatis prout formaliter elicitur gratiâ finis.

Probatur 2. Cauſalitas finis eſt motio: ergo id quo movet & abſtrahit in actu ſecundo voluntatem, eſt eius cauſalitas: ſed eam movet in actu ſecundo per ipſammet actionem voluntatis ergo. *Probatur minor ex differentia* quæ eſt inter modum operandi intellectus & voluntatis, quæ in hoc conſiſtit, quòd intellectus intelligendo attrahit ad ſe res intellectas, voluntas vero movetur & trahitur in res volitas, unde intellectus movet res ipſas ad ſe, è contra voluntas movetur ab ipſis rebus, & fertur extra ſeipſam. *Quo poſito ſic formatur ratio:* Per eandem entitatem aut realitatem, nempe intellectionem, movet intellectus res ad ſe, & res moventur ſeu attrahuntur ab intellectu; ergo à pari per eandem entitatem res volitæ movent ad ſe voluntatem,

& voluntas movetur & fertur in ipſas: ſed voluntas fertur & movetur in finem per ſuam volitionem: ergo per eandem finis movet & allicit ad ſe voluntatem.

Pro ſolutione objectionum adverte eandem realiter volitionem, ſecundum diverſas tamen & diſtinctas virtualiter formalitates, eſſe cauſalitatem finis, effectum eius, & cauſalitatem efficientis nempe voluntatis: eſt cauſalitas finis, quatenus eſt à fine alliciente, ſeu prout elicitur gratia finis ut ſic præcisè, ſive quatenus eſt ipſum ut ita dicam appeti & deſiderari finis eo proportionali modo quo agere eſt cauſalitas efficientis. eſt effectus finis, inquãtum eſt à voluntate mota à fine, ſeu propter finem operante: item eſt cauſalitas efficientis, quatenus conſideratur præcisè ut dependens à voluntate. Ut cauſalitas finis, antecedit prioritate cauſalitatis & inſtantis à quo ſeipſam tam prout eſt effectus ipſiuſmet finis, quàm ut eſt etiam cauſalitas efficientis. Quando ergo

Obiicitur: Effectus cauſæ non poteſt eſſe cauſalitas ipſius: ſed actio voluntatis eſt effectus cauſæ finalis: ergo. Item cauſalitas finis eſt prior cauſalitate efficientis, ita ut hæc realiter dependeat ab illa: atqui actio voluntatis non eſt prior ſeipſa, nec à ſe realiter pendet: ergo.

Reſponderi debet ad primum, diſtinguendo majorem: Secundum eandem formalitatem, concedo:

cedo:ſecundum diverſas, nego: & eodem modo diſtinguenda eſt minor, aut conſequentia. Similiter ad ſecundum conceſſa majori diſtinguo minorem: *actio voluntatis nõ eſt prior ſeipſa, nec à ſeipſa dependet, ſecundum eandem formalitatem, concedo: ſecundum diverſas, nego:* quatenus enim procedit à fine, eſt prior ſeipſa ut procedit à voluntate, ad quod ſufficit diſtinctio virtualis inter huiuſmodi formalitates.

Inſtabis: Ut cauſalitas efficientis realiter dependeat à cauſalitate finis, non ſufficit diſtinctio virtualis inter utramque: ergo

Reſpondeo cauſalitatem efficientis ſic dependere à cauſalitate finis realiter quatenus pendet realiter ab ipſo fine, ab ipſa vero finis cauſalitate ſolùm virtualiter, ad quod ſufficit virtualis diſtinctio.

SECTIO IV.

Vtrum Natura agat propter finem.

NOMINE *Natura* intelliguntur omnia agentia, ſive univerſalia ſive particularia quæ ex inclinatione naturæ agunt, ad differentiam agentium liberorum, quibus indubitatum eſt maximè convenire quod agant propter finem, cum eum cognoſcant & appetant ratione ſui, alio vero intuitu eius. Quo poſito.

Dico naturam agere propter finem. Eſt contra aliquos veteres Philoſophos exiſtimantes nihil fieri aut factum eſſe ex intentione alicuius finis ſed omnia caſu & temere contingere. Nihilominus

Probatur concluſio: Agere propter finem eſt ſua operatione finem aliquem intendere: atqui natura, ſeu quodlibet agens naturale aliquem finem operando intendit (intellige, intentione innata quæ eſt inclinatio naturalis) puta cœlum ſuo influxu intendit cum equo producere equum, cum leone leonem cum igne ignem: ergo.

Confirmatur· Quæcunque fiunt aut temere fiunt & caſu, aut propter aliquem finem: ſed ea quæ fiunt à natura, non fiunt temere & caſu, ergo. *Probatur minor*: Quæ fiunt caſu: nec ſemper, nec ut plurimum fiunt eodem modo: ſed ea quæ fiunt à natura, aut ſemper aut ſaltem ut plurimum eodem modo fiunt: ergo non fiunt caſu & temere. *Patet minor*: nam ſemper aut plerumque hyeme ningit, vere grandinat, homo naſcitur cum quinque digitis in utraque manu: cum dentibus anterioribus acutis, poſterioribus latis, & ſic de aliis: ergo quæ fiunt à natura, aut ſemper aut plerumque eodem modo fiunt.

Confirmatur 2. Bruta animalia nec ratione nec conſilio prædita, ſed ſola natura ſeu naturali inclinatione duce, multa & mira præſtant ob varios fines, v.g. araneæ telas texunt muſcis irretiendis aptas, aves nidos ædificant

ad

ad generandos alendoſque pullos, formicæ conſtruunt horrea in quæ varia congerunt grana quibus hyemali tempore veſcuntur; & ab animalibus ad plantas deſcendendo, videmus eas altius in terram defigere ſuas radices ut alimentum commodius percipiant & ut firmiores ſint contra ventorũ impetus: ergo

Objicies: Non omnia cognoſcunt finem: ergo non omnia agunt propter finem.

Pro ſolutione huius objectionis ſciendum eſt dupliciter poſſe aliquid agere propter finem: Primo ut movens ſeipſum in finem: ſecundo ut motũ ab alio. Illud agens dicitur movere ſeipſum in finem, quod, cum apprehendat illum formaliter ſub ratione finis, id eſt ut obtinendũ per talia vel talia media, ſubindeque percipiat proportionem hujuſmodi mediorum cum fine, ipſum actu proprio ita deſiderat & intendit ut ex vi huius intentionis eligat media ad eum aſſequendum: illud vero dicitur agere propter finem, ut motum ab alio ſuperiori agente & ab eo directum in huiuſmodi finem, quod cum vel nullo modo cognoſcat finem, ut inſenſibilia, vel cognoſcit illum tãtum materialiter, id eſt rem quæ eſt finis apprehendat, ſed non formaliter ſub ratione finis ſenſu explicato, non poteſt conſequenter ipſum proprio actu intendere ad obtinendũ per talia vel talia media ſed ſi feratur in aliquem finem & propter ipſum operetur, debet ferri in eum & propter ipſum agere ut ab alio

motum & directum: ab alio inquam agente quod apprehendat & intendant talem finem, putà ab authore naturæ, qui cum perfectiſſimè cognoſcat fines proprios omnium agentium naturalium, nec non media ad illorum aſſecutionem proportionata, ipſos etiam fines intendit & ad ipſos movet agentia naturalia mediis virtutibus activis, inclinationibus aut propenſionibus naturalibus, quas ipſis imprimit.

Ex quibus habes ſolas creaturas intellectuales agere propter finem tanquam moventes ſe in ipſum; cætera vero omnia, quæ vel nullâ, vel tantum ſenſitivâ cognitione ſunt prædita, agere propter finem ut mota & directa ab auctore naturæ, vel ab aliquo agente alio intellectuali (propter quod dici ſolet opus naturæ eſſe opus intelligentiæ, ſupple, ut dirigentis ipſum agens naturale ad ſuum opus.) Quamvis enim bruta cognoſcant finem *materialiter*, id eſt, rem quæ eſt finis, non tamen *formaliter* ut per media aſſequendum, ſubindeque nequeunt ipſum formaliter in ratione finis intendere. Unde

Reſpondeo conceſſo antecedente, diſtinguendo conſequens: ergo non omnia agunt propter finem, à ſe proprio actu formaliter intentum & ut moventia ſe in illum, concedo: intentum ab auctore naturæ, vel alio agente intellectuali, & conſequenter ut mota & directa ab ipſo, nego.

Dices:

Dices: ut aliquid agat propter finem, debet moveri metaphorice ab ipſo, ſed quæ diriguntur ab alio in ſuum finem non moventur à fine illo, cum eum non cognoſcant in ratione finis: ergo.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: ut aliquid agat propter finem, tanquam movens ſe in illum, concedo: ut motum ab alio agente, nego.

Quæres, quid requiritur ut aliquod agens dicatur cognoſcere finem in ratione finis, ſubindeque ipſum intendere proprio actu, ſeque movere in illum.

Reſpondeo requiri ut conferat huiuſmodi finem mediis, & è converſo, ac cognoſcat huiuſmodi mediorum proportionem quã cum tali fine habent, ad quod requiritur aliquis diſcurſus ut patet, neque enim ſine diſcurſu poteſt hoc medium præ alio eligere. Et ex his poteris reſpondere ad multas inſtantias quibus probari videtur bruta ſagaciora movere ſe in ſuos fines, ſeu agere ex intentione illorum à ſe elicita.

SECTIO V.

Vtrum Natura intendat monſtra.

MONSTRUM *eſt effectus à recta ſolita diſpoſitione ſecundum ſpeciem degenerans*: ut cum homo naſcitur cũ unico pede, aut unico

brachio, aut ſi biceps, vel capite aut vultu inverſo. Recta enim & ſolida diſpoſitio, quæ debetur homini ſecundum ſuam ſpeciem, eſt quod habeat duos pedes, unicum caput, &c. Cauſa autem huiuſmodi defectuum & monſtrorum eſt ut plurimum defectus aut ſuperabundantia materiæ, vel aliqua eius indiſpoſitio, quamvis ad id etiam defectus aliquis virtutis activæ ſeu efformativæ fœtus ſæpius concurrat, & generaliter tot poſſunt eſſe cauſæ monſtrorum, quot ſunt principia ad effectum naturalem concurrentia, quæ deficere poſſunt: Hoc poſito

Indubitatum eſt monſtra per ſe intendi à prima cauſa, cuius ordinationi & diſpoſitioni non ſolum ſubſunt effectus per ſe intenti à cauſis ſecundis, ſed etiam fortuiti & caſuales ut ſupra vidimus, de quorum numero ſunt monſtra.

Dico 1. naturam non intendere per ſe primo monſtra.

Probatur: quia tam cauſæ univerſales quam particulares, quæ hic nomine naturæ intelliguntur, per ſe primo intendunt perfectam aſſimilationem effectus cum cauſa proxima: ſed monſtrum ut tale deficit ab illa perfecta aſſimilatione: ergo ut tale non intenditur per ſe primo à natura ſumpta ſive pro cauſis univerſalibus ſive pro particularibus

Dico 2. naturam per ſe ſecundo intendere monſtra:

Pro-

Probatur & explicatur: Natura influens in effectum intendit illum per ſe primo ſecundum totam perfectionem intrà talem ſpeciẽ illi debitam, ſed quia ob defectum alicuius principii non poteſt quandoque ad eius perfectionem pertingere, ideo ſuppoſito illo defectu intendit ſuum effectum eo modo quo ipſum habere poteſt, & ſic licet non per ſe primo, tamen per ſe ſecundo intendit effectũ monſtroſum: cum nequeat tunc perfectiorẽ producere; qua ratione in animalium generatione natura intendit per ſe primo maſculum, cùm tamen ad eum non poteſt pertingere, intendit per ſe ſecundo fœmellam.

Nec tamen inde, aut ex ſuperius dictis inferas fæminas eſſe monſtra, quia quamvis deficiant à recta & debita diſpoſitione, non tamen à ſolita, quod ad rationem monſtri eſt neceſſarium. Et ob eandem rationem ſi in aliqua mundi plaga, ita coadjuvante regionis illius fœcunditate, naſcantur homines proceræ ſtaturæ, ut gigantes, vel exiguæ admodum, ut pigmæi non cenſentur tamen eſſe monſtra, ſaltem reſpectu illius regionis, quia non fiunt præter leges à natura hujuſmodi effectuum productione ſervari ſolitas.

DIS-

DISPUTATIO X.

De Comparatione cauſarum inter ſe.

INITIO tractatus de cauſis, comparavimus eas cum ſuis effectibus, ac oſtendimus intrinſecas cauſas eſſe ignobiliores ſuo effectu, extrinſecas vero interdum nobiliores, interdum ignobiliores, aliquando æque nobiles: modo conferendæ ſunt inter ſe poſtquam naturam cujuſque ſeorſim explicuimus.

SECTIO I.

Quomodo ſe habeant cauſæ ad invicem quoad perfectionem & prioritatem in cauſando.

NON comparamus cauſas ad invicem in eſſe entis, ſic enim certum eſt cauſas intrinſecas eſſe imperfectiores extrinſecis; item inter illas materiam eſſe formâ imperfectiorem; inter extrinſecas verò efficientem interdum eſſe ignobiliorem fine, ut cùm agens intellectuale, puta homo

mo, ſibi proponit Deum pro fine; interdum nobiliorem, ut ſi proponat ſibi vilem aliquā creaturam, ejuſque gratia operetur: ſimiliter cauſam efficientem eſſe priorem aliis; deinde finem totalem, ſcilicet compoſitum, poſt quem ſuccedit forma; & demum materia; quæ ambæ exiſtunt per totum. De his ergò non eſt hìc quæſtio, ſed ſolùm revocatur in dubium quomodo ſe habeant cauſæ illæ ad invicem comparatæ in ratione cauſarum, an ſcilicet una in cauſando ſit prior perfectiorve altera, ſeu prius perfectiuſve influat in effectum Ad quod

Dico 1. *cauſas extrinſecas, ſcilicet finalem & efficientem, eſſe perfectiores in cauſando quàm intrinſecas.*

Probatur: Cauſa in ratione cauſæ dicitur perfectior à perfectiori modo cauſandi, ſeu influēdi in effectum: atqui perfectiori modo influunt in effectum cauſa finalis & efficiēs, quàm materialis & formalis, hæ enim influunt per modum partium componentium, ſubindeque entium incompletorum, ſecus verò illæ: ergò. Unde modus cauſandi finis & efficientis, quia non dicit imperfectionē, Deo competere poteſt, minimè verò modus cauſandi materiæ & formæ.

Dico ſecundò formam etiam in ratione cauſæ eſſe perfectiorem materiâ. Quia ſcilicet habet nobiliorem modum cauſandi, cum nobilius ſit influere per modum actus, &

informando, quàm per modum puræ potentiæ recipiendo & ſuſtentando.

Dico 3. finem in ratione cauſæ eſſe perfectiorem efficiente, addo ſemper in ratione cauſæ quia interdum in ratione entis aliter eſt dicendum.

Probatur: quia major vel minor perfectio in ratione cauſæ (ut dixi) petitur à perfectiori vel imperfectiori modo cauſandi: atqui perfectior eſt modus causãdi finis quàm efficientis: ergò. *Probatur minor:* cauſalitas ſeu modus influendi in effectum eò eſt nobilior quò independentior: atqui cauſalitas finalis eſt independentior cauſalitate efficientis: ergò. *Probatur minor:* quia cauſalitas efficientis neceſſariò præſupponit cauſalitacauſalitatem finis, ab eaq; neceſſariò dependet, & non è contra, ſiquidem antea finis movet agens ad agendum, agens ſubinde educit aut unit formam, ſicque motum à fine facit ut materia ſuſtentet & forma informet. Ex quo patet finem cauſare ut immotum, ſeu independenter à motione alterius cauſæ prioris, & ideò ſe habere tanquam primam cauſam reſpectu efficientis, materialis, & formalis, quæ proinde comparatione illius dici poſſunt ſecundæ, cum in ſuo influxu dependeant à cauſalitate finis.

Confirmatur concluſio: cauſa ut talis eſt nobilior ſuo effectu, ſed finis eſt cauſa cauſarum, ita ut alię in quantum cauſæ actu cauſantes comparentur ad finem, tanquam

effectus

effectus ad cauſam : ergò. *Probatur minor.* Quod eſt cauſa cauſalitatis alicujus cauſæ, eſt cauſa illius in quantum cauſæ : ſed finis eſt cauſa cauſalitatum omnium aliarũ cauſarum, cum omnes moveat ad cauſandum, efficientem quidem immediatè, alias verò mediante efficiente. Ex quibus tandem fit cauſam finalem eſſe omninm nobiliſſimam in ratione cauſæ utpote in ſuo modo cauſandi, omnium maximè independentem.

Objicies: Cauſa quæ non habet eſſe niſi in intellectu, eſt ignobilior ea quæ habet eſſe à parte rei & extra intellectum: ſed cauſa finalis ut cauſet non exigit eſſe niſi in intellectu, efficiens verò à parte rei : ergò.

Reſpondeo diſtinguendo majorem; Eſt ignobilior in eſſe entis ſeu in modo eſſendi, concedo : in eſſe cauſæ, ſive in modo cauſandi nego : cum tali enim modo eſſendi in intellectu habet modum cauſandi nobiliorem, utpote magis independentem.

Inſtabis: Modus cauſandi proportionatur modo eſſendi : ergò cauſa habens perfectiorem modum eſſendi habet etiam perfectiorem modum cauſandi.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens. Modus cauſandi materialiter & in eſſe entis conſideratus, concedo: formaliter & in ratione modi cauſandi magis vel minus dependenter, nego : quæ diſtinctio applicanda eſt conſecutioni.

Ex his inferes, quod ſi conferamus quatuor genera cauſarum ad invicem *cauſa finalis eſt ſimpliciter prima quæ influit in effectum, ſecunda verò eſt cauſa efficiens, tertia materialis, quarta formalis.* Patet hoc corollarium, præſertim ex concluſione immediatè præcedenti, cauſa enim finalis immota movet agens ad agendum, & hoc ſic motum & allectum à fine diſponit materiam & mediante eductione aut actione unitiva formæ facit ut materia ſuſtentet & forma informet.

Quæres quomodo cum his ſtare poſſit illud axioma Philoſophi: *Cauſæ ſunt ſibi invicem cauſæ*: ex illo enim infertur quod quævis in ſuo genere ſit prior in cauſando, ſubindeque corruere videtur ordo prioritatis & poſterioritatis à nobis ſtabilitus.

Reſpondeo veriſſimum eſſe illud axioma, non in cauſis eiuſdem generis, ſed diverſi.

Quod cauſæ ejuſdem generis non ſint ſibi invicem cauſæ, conſtat: nam alias ſi una cauſa efficiens cauſaret aliam efficiẽter & viciſſim ab illa efficienter cauſaretur, ſequeretur illud abſurdũ quod ſcilicet unaquæq; foret cauſa ſui ipſius, etenim quod eſt cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati à tali cauſa in eodẽ genere, ſicut quia calor ignis eſt cauſa efficiens caloris aquæ, qui calor aquæ iterũ in eodem genere cauſæ efficientis cauſat calorem in manu, ideò calor ignis eſt cauſa efficiens ſaltem mediata caloris manus: ergò ſi una cauſa ef-

ficiens

ficiens cauſaret aliam efficiẽter, & ab ea mutuò cauſaretur, eſſet cauſa ſui ipſius.

Quod autem cauſæ diverſi generis ſint ſibi invicem cauſæ, ſuadetur: quia in ſe mutuò influunt, ſeu a ſe invicẽ dependent vel quoad proprias entitates, vel ſaltem quoad ſuas cauſalitates, nam materia influit in formam, & ab ea ut ſuſtentante dependet forma, ad minus quantum ad informationem, & viciſſim forma influit in materiam, quæ reciprocè ab illa dependet ſive quoad entitatem ſive quoad ſuſtentationem. Item finis influit in cauſalitatem efficientis; & efficiens viciſſim influit, non in cauſalitatem finis quam ſolùm præſupponit, ſed in eſſe reale illius ſi nõ præexiſtat, vel ſaltem cauſat ejus acquiſitionem & poſſeſſionem.

Dices: Quod eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati: ergò ſi una cauſa ſit cauſa alterius, & ab ea mutuò cauſetur, erit cauſa ſui ipſius.

Reſpondeo ex dictis antecedens eſſe verum, ſi in eodem genere cauſæ, ſecus in diverſo, quia in diverſo cauſa poſterior non dat id quod acceperat à priori, ſicut contingeret ſi in eodẽ genere ſe mutuò cauſarent. Unde eodem modo diſtinguenda eſt conſequentia.

Ex his omnibus ſequitur quamlibet cauſã ut in proprio genere cauſantem & influentẽ in aliam, vel in alias, eſſe priorem illis in tali genere, & è converſo poſteriorem prout ab alia in proprio genere cauſante depẽdet; ſubinde-

indeque hujuſmodi cauſas ſub diverſis rationibus, ſeu in diverſo genere eſſe natura priores & poſteriores eo modo quo ſibi invicem ſunt cauſæ & à ſe mutuò dependent.

Cum quibus tamen ſtat quod ſimpliciter, abſolutè; & ſine addito loquendo, eo modo ordinantur cauſæ quoad prioritatem & poſterioritatem in ratione cauſarum, quo eas ſupra ordinavimus ante quæſitum propoſitum, ad quod ex his patet reſponſio.

SECTIO II.

An poſſit à pluribus cauſis totalibus ejuſdem generis & ordinis idem numero effectus ſimul procedere.

CERTUM *eſt primò eundem numero effectum poſſe eſſe à pluribus cauſis diverſi generis.* Idem enim cõpoſitum procedit à cauſis materiali, formali, efficienti, & finali: & ideò addidi in titulo *ly ejuſdẽ generis*: putà, an procedere poſſit à pluribus efficientibus, de quibus ſpecialiter reſolvemus hic quæſtionẽ, de aliis cauſarum generibus alias ſigillatim diſputaturi, de finibus quidẽ in Ethica, de materiali verò & formali in libris de anima inquirendo videlicet in priori loco, num idem effectus poſſit habere ſimul plures fines tota-

les,

les, in poſteriori utrum idem compoſitum aut vivens conſtare poſſit pluribus materiis aut pluribus formis ſubſtantialibus vel animabus: in quibus conſequenter ad principia hic ſtabilienda partem negativam tuebimur.

Certum eſt ſecundò eundem numero effectum poſſe eſſe à pluribus cauſis ejuſdem generis, puta efficientibus, ſed diverſi ordinis: idem enim ignis B, producitur ab igne A; ut à cauſa particulari à cælo & à Deo concurrentibus ut cauſis univerſalibus & propterea addidi. *Ejuſdem generis & ordinis.*

Certum eſt tertiò poſſe etiam procedere à pluribus cauſis ejuſdem generis & ordinis partialibus, ſicut idem pondus portatur à duobus: & ideò addidi *ly totalibus*, Addidi etiã *ſimul*, quia utrum diviſim, eſt alia quæſtio de qua ſectione ſequenti.

Difficultas ergò (ut res fiat clarior exemplo) conſiſtit in hoc utrum duo ignes v. g. poſſint eundẽ numero ignẽ, duo equi eundẽ numero equum producere tanquam cauſæ totales, ita ut totam ſuam entitatem & perfectionem habeat ignis vel equus productus à quolibet igne vel equo producente: Affirmat Suares & alii poſſe id ſaltem divinitus fieri. Nihilominus cum Thomiſtis.

Dico implicare contradictionem eundem numero effectum eſſe ſimul à duabus cauſis totalibus efficientibus ejuſdem ordinis.

Prob-

Probatur primo: Si unus numero effectus procederet ſimul à duabus cauſis totalibus ejuſdem ordinis, penderet per ſe & eſſentialiter ab unaquaque illarum, & non penderet: conſequens involvit contradictionem: ergò.

Prima pars ſequelæ majoris probatur: Cuilibet effectui per ſe producto ab aliqua cauſa, eſſentialis eſt dependentia ab illa, ſicuti enim effectui ut ſic eſſentialiter convenit quod dependeat à cauſa ut ſic, ita tali numero effectui eſſentiale eſt quod dependeat à tali numero cauſa à qua productus fuit: atqui prædictus effectus per ſe produceretur ab unaquaq; illarum cauſarum, cùm à quavis illarum influente tanquam cauſa per ſe, (ut ſuppono) haberet totam ſuam entitatem: ergò per ſe & eſſentialiter dependeret ab unaquaque.

Dices: Deus potuiſſet producere ſe ſolo hunc numero effectum, puta Petrum à Ioanne genitum: ergò hic numero effectus non pendet eſſentialiter & indiſpenſabiliter ab hac numero cauſa.

Reſpondeo conceſſo antecedente diſtinguendo conſequens. Non pendet eſſentialiter ab illa numero cauſa conſiderata, ut eſt in ſe præcisè, per excluſionem primæ cauſæ in qua ſecundum totam ſuam virtutem productivam eminenter continetur, concedo: Non pendet ab illa ut eſt in ſe formaliter, vel eminenter in Deo ſecundum virtutem productivam

ctivam hujus etiam numero effectus, nego.

Secunda pars ejuſdem majoris primi ſyllogiſmi probatur: Quod poteſt eſſe ſine alio non dependet eſſentialiter & indiſpenſabiliter ab illo: atqui effectus ille, qui procedit à duabus cauſis totalibus ejuſdē ordinis, potuiſſet eſſe ſine qualibet earū determinatè, cum ſupponamus unamquamq; fuiſſe per ſe ſufficientem ad illum producendum, alias non eſſet totalis: ergò non dependet eſſentialiter & indiſpenſabiliter ab unaquaque illarum.

Probatur ſecundò: Si idem numero effectus produceretur ſimul à duabus cauſis totalibus ejuſdem ordinis, eſſet idem numero: & non eſſet idem numero. conſequens implicat contradictionem: ergo & id unde ſequitur. *Probatur ſequela majoris*: nam imprimis eſſet idem numero ut ſupponitur; non eſſet vero reipſa, quia duæ actiones totales realiter diſtinctæ producunt duos effectus totales realiter diſtinctos, cum actio ſit entitativè idem cum termino, & dicatur eadem vel diverſa per ordinem ad eundem vel diverſum terminum ſeu effectum: atqui cauſę totales realiter diſtinctæ agunt per actiones totales realiter diſtinctas: ergò effectus illarum debent eſſe realiter diſtincti.

Objicies 1. Detur minima materia combuſtibilis cui duo ignes in eadem diſtantia applicentur, vel certè ponamus duo lumina æquè intenſa per Divinam potentiam

ſeſe

ſeſe penetrare & eſſe in uno & eodem planè loco,tunc vel quilibet ignis totam illam materiam incendet,nam cum ſit minima in quã poſſit induci forma ignis non poterit partim ab uno,partim ab alio igniri; vel certè neuter illam comburet,quod videtur abſurdum, cum cauſa naturalis applicata & non impedita non poſſit ſuſpendere ſuam actionem & effectum : & idem eſt de duobus luminoſis ſeſe penetrantibus, comparatione illuminationis unius & ejuſdem partis aeris.

Reſpondeo utraque ſuppoſitione admiſſa alterutrum fore, vel quod huiuſmodi agentia nihil agent, ſed mutuò ſeſe impedirent propter inconvenientia à nobis deducta in utraque concluſionis probatione; vel certè (quod conformius eſt naturæ ipſornm & Divinæ providentiæ) agent dumtaxat ut cauſæ partiales, & ſic ab illis non ut à cauſis totalibus,ſed partialibus dumtaxat idẽ numero effectus producetur, non defectu principii,ſed paſſi,quod non poteſt recipere effectus totales duorum agentium ſecundum eandem partem,cui illa, ut propono, ſimul applicantur.

Objicies 2. Plures miniſtri ſimul proferentes formam baptiſmi & abluentes poſſunt eundem hominem baptizare, ſubindeque eandem gratiam *in anima ejus* ſimul producere: & reipſa omnes Sacerdotes in die ſuæ ordinationis conſecrant ſimul cum Epiſcopo

po eandem Hoſtiam, ſi ſimul cum illo formam conſecrationis proferant, ut debent: atqui omnes & ſinguli baptizantes & conſecrantes ſunt cauſæ totales, cum quilibet ſeorſim id poſſit ſolus: ergò plures cauſæ totales poſſunt eundem numero effectum producere.

Reſpondeo concluſionem noſtram procedere ſolum de cauſis totalibus principalibus, non de inſtrumentalibus quales ſunt hujuſmodi miniſtri, & Sacramenta (cauſa enim principalis gratiæ,& converſionis panis in corpus Chriſti eſt ſolus Deus.) Ratio autem diſparitatis eſt,quia effectus non pendet per ſe à *cauſa inſtrumentali, ſed ſolùm à principali*, quæ ſola continet *vel formaliter vel eminenter* perfectionem illius, ſubindeque ipſa ſola per ſe & ratione ſui poteſt illum producere, inſtrumentum verò non niſi in virtute cauſæ principalis : unde ſi à pluribus cauſis totalibus principalibus ejuſdem ordinis idem effectus produceretur,ſequeretur illum ab unaquaq; illarum per ſe pendere, & non pendere, quod non ſequitur ſi à pluribus inſtrumentis attingatur, cum ab eis non pendeat per ſe : unde ratio noſtræ concluſionis non habet locum in iſtis.

SEC-

SECTIO III.

An poſſit à pluribus cauſis totalibus ejuſdem generis & ordinis idem numero effectus diviſim procedere.

SENSUS eſt utrum ſicut ex dictis ſectione præcedenti repugnat quod idem effectus ſit à duabus cauſis totalibus ſimul, ita quod ab unaquaque ipſarum de facto acceperit totam ſu am entitatem; ſic etiam implicet quod ſit ab ipſis diviſim, id eſt quod ignis C. v. g. modo productus ab igne A. potuerit idem numero produci ab igne B. ſi hic fuiſſet applicatus eidem combuſtibili & ſub eiſdem circumſtātiis loci & temporis. Affirmant Suares & alii id nedum ſupernaturaliter, ſicut in caſu præcedentis ſectionis cenſent, ſed etiam naturaliter fieri poſſe. Nihilominus cum Thomiſtis

Dico, etiam implicare contradictionem eundem numero effectum ab una cauſa totali productum, fuiſſe productum ab alia ejuſdem ordinis ſi applicata fuiſſet.

Probatur 1. Rationibus quibus probavimus eundem numero effectum non poſſe ſimul produci à duabus cauſis totalibus: nam

nam etiã ſequeretur effectum pendere per ſe & non pẽdere ab aliqua cauſa, pẽderet enim per ſe ab hac cauſa ex ſuppoſitione, quod ab illa fuiſſet de facto productus, non penderet verò; quia potuiſſet ſine hac produci.

Item eſſet idem numero effectus, ut ſup. ponitur, & non eſſet idem, quia fuiſſet productus per diſtinctam actionem.

Probatur 2. Specialiter, Nihil poteſt produci ab agente quod non contineatur intra ſphæram activitatis ejus: ſed effectus qui ab una cauſa totali univoca, producitur, non continetur intra ſphęram activitatis alterius cauſæ univocæ: ergò non poteſt aut potuit ab illa produci. *Probatur minor,* quia quodlibet individuũ alicujus ſpeciei non ſe extẽdit ad totam ſpeciẽ, ita ut habeat vim productivã totius ſpeciei, alias cum ſub ea cõtineatur, poſſet ſeipſum producere, quod implicat; ſed debet aſſignari quædã certa ſeries individuorum ad quam tantum ſe extendat vis activa cujuslibet individui, & non ultra: ergò effectus qui ab una cauſa totali producitur, non continetur intra ſphæram activitatis alterius cauſæ totalis ejuſdem ordinis.

Confirmatur: Una cauſa principalis non poteſt producere effectum proprium alterius cauſæ principalis ejuſdem ordinis; alias eſſet proprius effectus iſtius ut ſupponitur. & non eſſet cum ab alia etiam ut à cauſa principali poſſet produci: ſed ignis

C. productus ab igne A. eſt proprius effectus illius: ergò non potuit produci ab igne B. *Probatur minor:* potentia generativa quæ eſt in igne A. cum ſit talis potentia generativa, & non potentia generativa ignis ut ſic, non poteſt habere pro ſuo effectu proprio omnes ignes generandos, ſed certam & determinatã collectionem individuorum ignis diverſam ab ea quã reſpicit potentia generativa quæ eſt in igne B. & ſic de aliis: ergò ignis C. productus ab igne A. Eſt proprius effectus potẽtiæ generativę quæ eſt in hujuſmodi igne A. Aut intra limites illius continetur.

Dices: Quodlibet individuum poteſt; quantum eſt de ſe, infinita ſyncategorematicè individua ſuæ ſpeciei producere: id eſt quolibet producto poteſt aliud & aliud generare: ergò poteſt ad omnia illius ſpeciei individua ſe extendere.

Reſpondeo conceſſo antecedente negando conſequentiam, quia in qualibet ſpecie ſunt infinities infinitę (infinitate ſyncategorematica) poſſibiles individuorum ſeries & veluti greges, ita ut cuilibet individuo correſpõdeat ſua congeries effectuum ab ipſo producibilium ſyncategorematicè infinita tanquã terminus adæquatus ſuæ activitatis.

Objicies: ideò effectus ab una cauſa totali productus nõ potuiſſet ab alia produci, quia eſt proprius illius prioris cauſæ; & ab ea neceſſariò & eſſentialiter dependens: atqui hoc eſt

eſt falſum: ergò. *Probatur minor*: Si depēderet eſſentialiter & indiſpēſabiliter ab illa cauſa totali univoca, non potuiſſet idē numero produci ab alia cauſa etiā æquivoca: atqui hoc eſt falsū; idē enim numero ignis aut calor qui ab alio igne eſt product⁹, potuit produci à Deo qui eſt cauſa ęquivoca & univerſaliſſima rerū omniū creatarū, potuit quoq; produci à ſole abſque ignis concurſu: ergò,

Reſpondeo cauſam æquivocam eſſe in duplici differentia. Alia enim eſt quæ continet virtutem activam & effectum cauſæ inferioris univocæ, nedum quoad rationem ſpecificam, ſed etiam ſecundum rationem individualē & numericam, unde ſine concurſu hujuſmodi cauſæ inferioris poteſt abſolutè eundem numero effectū, qui ab illa natus eſt produci, attingere; & talis eſt ſola cauſa prima quæ ratione ſuæ virtutis infinitæ & illimitatæ omnes cauſarum ſecundarū virtutes & effectus ſecundùm omnes omninò rationes *eminenter* cōtinet, & propterea ſe ſola poteſt hujuſmodi effectus producere, quando aliunde nulla eſt repugnantia. *Alia verò eſt cauſa æquivoca quæ eminenter quidem cōtinet virtutem activam & effectum cauſæ inferioris ſecundum ſuas rationes ſpecificas: non tamē quoad individuales*: & ideò quamvis poſſit concurrere cum cauſa inferiori ad producendum effectum ipſius, non tamen poteſt ſe ſola eundem numero producere; & hujus generis eſt Sol, *qui eminen-*

ter continet virtutem activam ignis & cujuslibet agentis corporei inferioris: continet, inquam, hujuſmodi virtutem activam & effectus ejus quoad rationem ſpecificam, & ideò ad illos concurrit; non verò quoad rationes individuales, & propterea non poteſt ſe ſolo & abſque concurſu ignis effectus ipſius producere, quamvis poſſit ſe ſolo producere, ſimilem effectum ſolo numero diverſum, ut alterum ignem, aut calorem. Ratio autem cur Sol non contineat *eminenter*, nec ſubinde poſſit producere eoſdem numero effectus, puta ignes aut calores, quos ignis producit ut cauſa univoca, eſt; *quia virtus eminentialis productiva caloris aut ignis, quam habet Sol, eſt aliqua virtus finita, determinata, & diverſa ab ea quam habet ignis, atque adeò debet reſpicere diverſam collectionem individuorum ignis aut caloris à ſe producendorum, diverſam, inquam, ab ea quam quilibet ignis aut calor reſpicit tanquam proprium effectum.* Ex quibus

Ad objectionem in forma nego minorem: Ad probationem diſtinguo majorem: Non potuiſſet produci à cauſa æquivoca, continente virtutem activam & effectum proprium cauſæ univocæ tam quoad rationem communem & ſpecificam, quàm quoad individualem, nego; continente tantùm quoad rationem ſpecificam aut communem, concedo: quæ diſtinctio proportionaliter eſt applicanda minori & dicen-

dicendum eundem numero ignem aut calorem, qui de facto productus eſt ab altero igne, potuiſſe à prima cauſa produci, non verò à Sole ob rationem ſuperius adductam.

Inſtabis: Nullum poſſibile eſt individuum caloris quod ab alio calore produci non poſſit: atqui plurima ſunt individua caloris quę Sol per ſuam virtutem eminentialem calefactivam (quæ eſt lux) producit ſe ſolo: ergò eadem individua, ſeu idem numero effectus ſecundùm ſuas rationes individuales conſiderati, poſſunt produci indifferenter aut à cauſa univoca, putà calore, aut ab æquivoca ſola. *Probatur minor*: nam calor prout eſt formaliter virtus calefactiva, habet pro objecto ſeu effectu primario omnes calores producibiles, ſicut virtus generativa hominis ut ſic omnes homines generabiles.

Reſpondeo negando minorem: calores enim individuales, qui producuntur à Sole ſine concurſu alterius caloris tanquam cauſæ inferioris, nequeunt iidem numero ab altero calore produci. *Ad probationem reſpondeo* calorem, qui eſt formaliter virtus calefactiva, habere pro ſuo effectu adæquato unam collectionem calorum diverſam ab ea quæ correſpondet virtuti eminentiali calefactivæ quam habet Sol.

Ad exemplum quod affertur in objectione nego paritatem: quia enim non datur aliqua po-

potentia eminentialis creata generativa hominum, ſed tantum formalis quæ eſt in homine, ideò hujuſmodi potentia generativa ut ſic debet reſpicere omnes homines generabiles: at verò præter calorem, qui eſt virtus calefactiva formalis, datur in Sole virtus eminentialis calefactiva, & ideò non poteſt calor reſpicere omnia individua caloris producibilia.

IN TERTIUM, Quartum, Quintum, & Sextum librum Phyſicorum:

DISPUTATIO PRIMA Ordine XI.

De Motu.

AGIT Philoſophus libro tertio *de motu & de infinito*, libro quarto *de loco & tempore*, libro quinto *de termino motus, ejuſq; unitate & diverſitate*, & libro ſexto *de continuo*. Cui ordini non omninò adhærebimus, ſed

faci-

facilioris doctrinæ & methodi gratiâ eum aliquatenus immutabimus ſpeciatim quoad ea quæ locum concernunt, de quo in libris de cœlo.

SECTIO I.

Quid ſit Motus, & quomodo diſtinguatur ab actione, paſſione & termino.

DICO primò. *Motus rectè definitur*: *Actus entis in potentia prout in potentia*: ac ſi diceretur motus eſt perfectio entis in potentia, hoc eſt ejus rei quæ adhuc eſt in potentia ad formam aut ad aliquam partem formæ quæ acquiritur ut eſt in potentia, id eſt, prout ulterius tendit ad ejuſmodi formam acquirendam: e. g. acquiſitio caloris eſt motus, quia eſt actus ſeu perfectio ſubjecti quod calefit quodq; eſt in potentia ſeu tendentia ad ulteriorem calorem: unde dicitur actus imperfecti, id eſt ſubjecti privati perfectione, ad eamque tendentis: atque ita *Motus* non eſt formaliter ipſe terminus aut forma quæ acquiritur, ſed via & fluxus ſeu tendentia ad ipſam, & propterea clarius *poteſt Motus definiri dicendo*: *eſſe viam ſeu tendentiam mobilis ad terminum.*

Ex quibus patet bonitas definitionis allatæ, *in qua loco veluti generis ponitur actus*, quæ particula exprimit rationem communem motui, qui eſt actus imperfectus, & aliis actibus qui ſunt perfecti completi, & permanentes: quæ differentia exprimitur per verba ſequentia, eſſe enim *actum entis in potentia prout eſt in potentia ſeu tendentia ad terminum, eſt eſſe actum vialem & veluti promoventem ad actum perfectum qui eſt terminus.* Unde.

Habes primo rationem *motus* phyſici qui definitur hic propriiſſimè convenire *motibus ſucceſſivis, ut alterationi, augmentationi, & motui locali:* via enim & tendentia ad terminum, ſi in rigore loquamur, importat ſucceſſionem realem, ſeu acquiſitionem termini paulatim per partes factam, quod convenit ſoli *motui ſucceſſivo* qui nihil aliud eſt quàm ſucceſſiva acquiſitio termini: Abſolutè tamen ratio motus eiuſque definitio convenit *etiam motui inſtantaneo* cujuſmodi ſunt *Generatio*, *Corruptio*, *Illuminatio*, quæ fiunt in inſtanti. Introductis enim diſpoſitionibus materia unico inſtanti mutatur de forma præcedenti ad non eſſe illius, & de non eſſe ſeu privatione formæ introducendæ ad ipſā; ſimiliter aer quantum eſt de ſe unico inſtanti illuminatur: Convenit, inquam, præfata definitio his etiam mutationibus, quia licet in illis non detur ſucceſſio realis ſeu acquiſitio formæ per partes, important tamen ſucceſ-

ſionem

ſionem naturæ, prius enim natura intelligitur generatio aut illuminatio in ſubjecto, quam forma aut lux introducta, atque adeo ſufficienter intelliguntur habere rationem viæ, ſeu tendentiæ ad ipſam.

Habes ſecundo *rationem motus hic definiti non competere actionibus ſenſitivis, nec intellectioni, aut volitioni*, etiam pro hoc ſtatu in quo exercentur dependenter à corpore, ſicque ſunt mutationes corporeæ ſaltem quoad modum, ut alias explicuimus. *Ratio hujus conſectarii eſt, quia motus, ut diximus, eſt via & tendentia ad aliquem terminum ſeu formam acquirendam, unde eſt tantum actus vialis & imperfectus tendens ad perfectionem*: prædictæ autē operationes ſunt actus perfecti & completi; nec tendunt ad ulteriorem terminum, unde ponuntur directè in prædicamento, nempe ſub prima ſpecie qualitatis, cùm tamen motus ab omni categoria exulet & inter poſtprædicamenta collocetur: ergo.

Verum tamen eſt rationem communiſſimam *Motus*, eo modo quo ponitur in definitione naturæ: convenire prædictis operationib⁹. *Motus enim in definitione naturæ ſumitur pro omni mutatione corporea cuius principium & radicem in ſe habet Ens naturale.*

Dices: definitur hic *Motus* prout eſt proprietas entis naturalis ut ſic: ergo prout ponitur in definitione naturæ: ergo ſi hoc modo comprehendit operationes illas, etiam

prout hic definitur eas comprehendet.

Reſpondeo negando definiri hic ſecundum illam rationem in tota ſua latitudine; ſed ſolum motum imperfectiorem & notiorem nobis.

Dico 2. motum realiter modaliter diſtingui ab actione, paſſione & termino: & hæc pariter à ſe invicem.

Primò quod motus diſtinguatur ante omnem mentis operationem ab actione & paſſione, ſuadetur contra Suarem: quia motus eſt ens omninò incompletum, ſiquidem nihil aliud eſt quàm fluxus & via ad terminum, & ideò à prædicamentis excluditur, actio verò & paſſio ſunt entia completa & directè collocantur in prædicamento: conſtat autem ens realiter incompletum diſtingui ante omnem mentis operationē ab ente realiter completo neq; enim unum eſt aliud, id eſt, incompletum non eſt ante omnem mentis operationē completum nec ſubinde idem cum illo.

Dices: Actio & paſſio dicuntur communiter eſſe unus motus: ergò motus non diſtinguitur ab illis.

Reſpondeo locutionem illam eſſe veram *materialiter* quatenus actio & paſſio ſunt eadem entitas realiter *cum motu, non autem formaliter* quia formaliter ſeu modaliter diſtinguuntur, ita ut actio ſupra motum addat egreſſum ſeu emanationem ab agente, paſſio verò receptionem in paſſo, quæ ſunt forma-

lita-

litates modaliter diſtinctæ, unde actio dicitur motus prout eſt ab agente, paſſio verò eſt idem motus prout receptus in paſſo, ita ut hujuſmodi formalitates actionis & paſſionis inſint motui tanquam ſubjecto *quo*, utpote quæ illo mediante inhærent ſubſtantiæ & ideò motus non ponitur in definitione actionis & paſſionis tanquam genus aut aliquid ſuperius, ſed ut ſubjectum ſicut in definitione aliorum accidentium fieri ſolet.

Secundo quod motus diſtinguatur à termino ante omnem mentis operationem evidentius probatur: duplex enim eſt terminus motus, à quo, & ad quem: quòd diſtinguatur à termino à quo res eſt nimis clara, cùm incipiente motu deſinat aut relinquatur terminus à quo: quod etiam à termino ad quem, de quo eſt quæſtio, facilè probatur: via enim realiter diſtinguitur à termino, ſaltem diſtinctione modali, ſiquidem illa deſinente manet terminus, putà calor tranſactâ calefactione ſeu ejus acquiſitione, atqui motus eſt via & tendentia ad terminum; ergò. *Deinde Motus* eſt ens incompletum, & à prædicamentis excluſum; terminus verò, puta calor eſt ens completum: ergò cùm ens incompletum non ſit ante omnem mentis operationem ens completum, motus non erit idem cum termiuo.

Tertiò, quod etiam actio, paſſio, & terminus

minus ante omnem mentis operationem à ſe invicem diſtinguantur, probatur inprimis, quia pertinent ad diverſa prædicamēta: calefactio enim ſpectat ad prædicamentum actionis, calefieri verò ſeu receptio caloris in paſſo pertinet ad categoriam paſſionis, & calor ad categoriam qualitatis: quæ autem pertinent ad diverſa prædicamenta, ante omnem mentis operationem diſtinguuntur, ſiquidē habent eſſentias per ſe primò diverſas & in nullo univocè convenientes: ergò. *Deinde* quia actio ante omnem mentis operationem eſt emanatio motus aut effectus ab agente, paſſio eſt receptio ejuſdem in paſſo, terminus verò; puta calor, eſt quid omninò abſolutū: ſed emanatio ante omnem mentis operationem non eſt formaliter receptio in paſſo, nec utraque eſt quid omninò abſolutum; ſicut terminus: ergò ante omnem mentis operationem diſtinguuntur formaliter.

Quæres quomodo diſtinguantur effectus & terminus.

Reſpondeo eſſe idem realiter ſed ſub diverſa ratione ſpectatum: idem enim calor quatenus efficitur ab agente, dicitur effectus: quatenus verò terminat motum, quo ſubjectum tranſit de frigido in calidum, appellatur terminus.

SEC-

SECTIO II.

De ſubjecto motus & actionis.

Cum actio, paſſio, motus, & terminus ſint realiter una entitas & ſolum modaliter ſeu formaliter ab invicem diſtinguantur, non movemus hic quæſtionem de termino *Motus* nec de paſſione, ſupponimus enim terminum motus ſubjectari in mobili. Et quidē de termino motus localis relinquitur certum ex dictis in Logica, ubi oſtendimus prædicamentum *ubi*, qui eſt terminus prædicti *Motus*, non eſſe dumtaxat locum *extrinſecum, aut extrinſecam denominationem ab eo deſumptam, ſed formalitatem aliquam realem, vel modum intrinſece afficientem mobile ſeu rem quæ localiter movetur vel eſt in loco.* Quantum vero ad terminos aliorum motuum res eſt in confeſſo apud omnes, eos ſcilicet *ſubjectari in mobili*, puta *terminum generationis, qui eſt forma ſubſtantialis, in materia: terminum alterationis, qui eſt qualitas, in re qua alteratur: terminum augmentationis, ſeu quantitatem in eo quod augetur.* Similiter *ex propria definitione paſſionis relinquitur certum ipſam* ſubjectari *in paſſo*, cum nihil aliud ſit quam receptio motus aut effectus in eo.

Adverte autem idem eſſe in re ipſa mobile & paſſum: nam idem ſubjectum, quatenus recipit effectum ab agente, dicitur paſſum: quatenus vero movetur, ſeu tranſit de termino à quo ad terminum ad quem, qui in re eſt idem ac effectus, appellatur mobile. His poſitis

Dico 1. omnem motum ſubjectari in mobili.

Probatur evidenter: quia motus realiter entitative identificatur cum termino: ergo eſt in eodem ſubjecto cum illo: ſed terminus recipitur in mobili, puta calor, qui eſt terminus alterationis, in aqua. *Vbi* in re locata, & ſic de aliis: ergo.

Confirmatur ſpecialiter de locali motu, quem nonnulli volunt ſubjectari in ſpatio quod mobile pertranſit, & non in ipſo mobili: Nam forma in eo ſubjectatur in quo reperitur eius effectus formalis: ſed effectus formalis *motus localis* reperitur in mobili, non vero in ſpatio: ergo motus localis recipitur in mobili. *Probatur minor*: Effectus formalis motus localis eſt localiter moveri: ſed mobile eſt non vero ſpatium, quod localiter movetur ſeu de uno loco tranſit in alium: ergo. Contra hoc

Obiici ſolum poteſt ex ſententia illorum qui tenent terminum motus localis eſſe locum extrinſecum, non vero aliquid intrinſece receptum in mobili, atque adeo

juxta

juxta ipſos nec motus in eo recipi debet. Sed ad hoc

Reſponſio patet ex Logica, ubi oſtendimus ſex ultima prædicamenta, atque adeo *ubi*, quod eſt terminus motus localis, eſſe quid *intrinſecum* quamvis etiam dici poſſit, quid *extrinſecum* quatenus ab extrinſeco pendet puta à loco.

Dico 2. actionem tranſeuntem non ſubjectari in agente, ſed in paſſo.

Dixi, tranſeuntem: de illa enim ſolum, *quæ conjuncta* eſt cum motu, agitur in hac diſputatione, non vero *de immanente* quam ex ipſa nominis appellatione conſtat in ipſomet agente ſubjectari; ideo enim appellatur *immanens, quia remanet in principio à quo elicitur.*

Probatur autem primo concluſio hac ratione: Omnis actio realiter entitative identificata cum motu recipitur in mobili ſeu paſſo, cum in eo ſubjectetur ipſe motus, ut probatũ eſt: atqui omnis actio tranſiens identificatur entitative cum motu; ergo recipitur in paſſo, & non in agente. *Major eſt evidens*: quæ enim ſunt in diverſis realiter ſubjectis, nequeunt eſſe una & eadem entitas: ergo ſi actio ſit eadem entitas cum motu, debet recipi in eodẽ ſubjecto. *Minor verò non eſt minus clara*: actio enim tranſiens nihil aliud eſt quam motus prout emanans ab agente, quæ emanatio ad ſummũ modaliter diſtinguitur ab ipſo motu ut ſupra oſtenſũ eſt: ergo entitative ſunt idẽ.

Pro-

Probatur 2. Duo membra inferiora immediate & adæquate dividentia aliquod ſuperius debent conſtitui per rationes oppoſitas, ut inductive patet in ſubſtantia & accidente quæ conſtituuntur per rationes ſeu modos eſſendi per ſe & in alio, & dividunt ens ut ſic; item in homine & bruto dividentibus animal in communi, &c. atqui *actio tranſiens & immanens ſunt* duo membra immediate & adæquate dividentia actionem ut ſic: ergo debent conſtitui per rationes oppoſitas: ſed propria & eſſentialis ratio actionis immanentis, prout immanens eſt, conſiſtit in hoc: quod ſit perfectio intrinſeca agentis & in illo maneat: ergo è contra propria ratio actionis tranſeuntis ut talis, erit quod non ſit perfectio intrinſeca agentis, ſed alterius, nempe paſſi, ſubindeque quod non in agente ſed in paſſo reſideat.

Objicies 1. Cauſalitas debet eſſe in eo cujus eſt cauſalitas, ſed actio eſt cauſalitas agentis: ergo. *Probatur major.* Conſtitutivum alicujus rei debet eſſe in ea: ſed cauſalitas conſtituit cauſam in ratione cauſantis actu: ergo debet eſſe in illa.

Reſpondeo negando majorem univerſaliter ſumptam: ſiquidem cauſalitas finis, quæ ut ſupra vidimus, eſt actio voluntatis quatenus fit gratia illius, non eſt in ipſo fine, ſed in voluntate, & in propoſito cauſalitas *tranſeunter* agentis eſt in paſſo. Ad probationē *diſtinguo majorem:*

majorem: Conſtitutivum rei in ſeipſa, concedo: in ratione perficientis aliud, nego: cum enim conſtitutivū rei in ratione perficientis aliud ſupponat ipſam ex parte ſui omnino conſtitutã, non eſt neceſſe quod illi aliquid intrinſecum addat: talis autem eſt cauſalitas agentis quæ conſtituit ipsũ duntaxat in ratione perficientis paſſum, loquendo de agente & actione tranſeunte ſubindeque ſupponit ipſum omnino conſtitutum tam in ratione principii habitualis per virtutes activas, quã actualis ſeu ad operationem applicati per Phyſicam præmotionem: atque adeo neceſſe non eſt actionẽ intrinſece afficere hujuſmodi agens.

Objicies 2. Forma denominans eſt in ſubjecto quod denominat: ſed actio trãſiens denominat agens actu operans, ergo eſt in eo.

Reſpondeo diſtinguendo majorem, eſt in eo quod denominat, denominatione intrinſeca, concedo, extrinſeca tantum, nego: actio vero tranſiens cum ſit actus agentis tanquam principii à quo & non in quo, denominat ipſum tantum extrinſece.

Dices: Forma quæ denominat aliquid extrinſece, debet denominare aliud intrinſece, ut patet de viſione: ſed actio nihil aliud denominat præter agens: ergo non denominat illud extrinſece tantum.

Reſpondeo negando minorem: actio enim principium à quo elicitur, denominans extrinſece actu agens, intrinſece denominat paſſum affectũ actione.

actione, vel etiam effectum actu productum aut factum, ut calefactio denominat lignum calefactum, ignem productum, &c. Neque neceſſe eſt quod ſubjectum, in quo recipitur denominetur ab illa agens, quia inhæret illi in quantum accidens non vero reduplicative in quantum actio, ſub hoc enim conceptu non petit ſubjectum inhæſionis, ſed tantum emanationis principium.

Objicies 3. Perfectio eſt in eo cujus eſt perfectio: ſed actio etiam tranſiens eſt maxima & ultima perfectio agentis: ergo eſt in eo & non in paſſo.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: eſt *in eo cuius eſt perfectio intrinſeca concedo: extrinſeca, nego:* actio autem tranſiens eſt perfectio intrinſeca ſolius paſſi, extrinſeca vero agentis.

Dices omne agens, (ut habet commune proloquium) eſt propter ſuam operationem, quatenus per illam perficitur: atqui nihil eſt ob perfectionem ſibi extrinſecam: ergo operatio eſt perfectio intrinſeca agentis.

Reſpondeo diſtinguendo majorem. Quatenus per illam perficitur, *vel intrinſece ſi ſit immanens, vel extrinſece, ſi tranſiens, concedo: intrinſece ſemper nego: & nego minorem*, cum enim actio tranſiens cedat in bonum commune, pùta in conſervationem ſpeciei & univerſi, quod bonum eſt nobiliſſimum, poteſt agens parti-

particulare eſſe propter ſuam operationem ob illum finem extrinſecum.

Objicies ultimo: Illud eſt intrinſecum agenti per quod eius potentia intrinſeca reducitur ad actum: atqui per actionem potentia intrinſeca agentis reducitur ad actum: ergo.

Reſpondeo illud per quod potentia paſſiva ſeu receptiva reducitur ad actum, debere eſſe illi intrinſecum; non autem illud per quod potentia activa reducitur ad actum formaliter: Addo: *formaliter*, quia præmotio per quam applicative, ut ita loquar, ad actum reducitur, debet eſſe intrinſeca illi.

Ex dictis inferes in actione tranſeunte, ſumendo ipſam cum omnibus quæ eam antecedunt, concomitantur, aut ſequuntur, reperiri *primo virtutem activam, ſecundo præmotionem applicantem eam virtutem ad actum ſecundam, tertio actionem qua effectus emanat ab agente, quarto paſſionem qua recipitur in paſſo, quinto motum quo ſubjectum tranſit de termino à quo ad terminum ad quem, ſexto effectum, ultimo duas relationes, unam ex parte agentis, alteram ex parte paſſi, quæ in actione & paſſione, modo alias explicato fundantur.*

SEC-

SECTIO III.

De termino Motus.

QUAMVIS *Motus phyſicus*, *tam de inſtantaneo*, qui non includit realem ſucceſſionem temporis, ſed ſolum naturæ, ut ſectione prima explicuimus, *quam de ſucceſſivo*, qui illam importat, dicatur abſolute, uti de duplici membro ſui adæquate diviſivo: propriiſſime tamen nomine *phyſici motus intelligitur ſolus ſucceſſivus*, & de illo tantum agitur in præſenti, quæriturque quinam ſit eius terminus per ſe, ſeu ad quid per ſe terminetur: quod etiam aliis verbis quæri ſolet, quænam videlicet prædicamenta per ſe & ratione ſui terminent motum, ſeu ſucceſſive per motum fiant. Pro cuius reſolutione.

Adverte ad motum ſucceſſivum tres præcipue requiri conditiones: prima eſt ut ſit inter terminos poſitivos: ſecunda, ut termini illi ſint contrarii: tertia ut habeant latitudinem ſucceſſive percurrendam vel partium, quæ dicitur latitudo extenſiva ad quam reducitur extenſio ſpatii per quod ſit motus localis; vel graduum quæ appellatur latitudo intenſiva. Ratio horum eſt, quia motus ſucceſſivus in hoc ab inſtantaneo differt, quod hic eſt acquiſitio termini ſubita & tota ſimul

mul ſeu in inſtanti; ille vero, ſucceſſiva & pedetentim in diverſis partibus tempor:s:non poteſt autem, ut evidens eſt, acquiſitio hujuſmodi ſucceſſiva eſſe & in diverſis temporis partibus fieri, niſi terminus acquirendus latitudinem habeat, *vel extenſivam*, ut dixi, ratione cujus per partes paulatim acquiratur, *ut quantitas & locus vel ubi; vel intenſivam*; ratione cujus acquiratur per gradus aut modos majoris & majoris radicationis in ſubjecto, *ut qualitas*; & conſequenter niſi terminus a quo ſucceſſive etiam & per partes aut gradus vel modos deſeratur & ſic habetur una ex illis conditionibus, ex qua aliæ duæ deducuntur:non enim poſſunt terminus à quo & terminus ad quem hoc modo ſucceſſive & per partes acquiri vel deſeri, niſi inprimis poſitivi ſint,quæ eſt altera conditio;etenim privatio cum in indiviſibili conſiſtat, tota ſimul & in inſtanti deſeritur aut acquiritur, qua de cauſa illuminatio,quæ eſt mutatio de privatione lucis ad eſſe illius, motus inſtantaneus eſt, quantum eſt de ſe, ſicut etiam generatio & corruptio quæ ſimiliter ſunt à privatione ad formam, aut è converſo: & niſi ſecundo contrarietatem inter ſe habeant, ſeu ſpecialem oppoſitionem & incompoſſibilitatem, ratione cujus adveniente termino ad quem deperdi aut deſeri debeat neceſſario terminus à quo: quæ oppoſitio ad contrariam neceſſario reduci debet, utpote quæ eſt inter terminos

minos poſitivos, non relativos (quia ut ſtatim videbimus relatio nequit eſſe terminus per ſe motus) ſed abſolutos, in quo ſita eſt ratio oppoſitionis contrariæ: ergo requiruntur tres illæ conditiones ad motum ſucceſſivum. Et inſuper ut aliquid per ſe & ratione ſui illum terminet, requiritur aut præſupponitur alia conditio generalis, quod videlicet per ſe & ratione ſui fiat, & non ſolum ratione alterius. His prælibatis

Dico 1. non dari per ſe motum ad ſubſtantiam, ſive, quod terminis inverſis idem eſt, ſubſtantiam non terminare per ſe motum.

Probatur: Motus eſt acquiſitio termini ſucceſſiva & per partes: ſed ſubſtantia per ſe & ratione ſui non fit nec acquiritur ſucceſſive & per partes: ergo non terminat per ſe motum. *Probatur minor*: quia ſubſtantia ratione ſui præciſe eſt indiviſibilis privative, ſubindeque nullas de ſe habet partes ut in libris de anima oſtendemus: ergo.

Dices. Nutritio terminatur per ſe ad ſubſtantiam: atqui nutritio eſt motus ſucceſſivus ad ſubſtantiam. *Probatur minor*: nutritio enim eſt ſucceſſiva acquiſitio ſeu aggeneratio ſubſtantiæ.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: Nutritio eſt motus ſucceſſivus, ratione ſui præciſè & in quantum terminatur ad ſubſtantiam intra lineam ſubſtantiæ, nego: ratione alterius, nempe ratione conjunctionis cum motu ſucceſſivo augmentationis

tionis, & ut terminatur ad ſubſtantiam affectã quantitate ab eaque partes ſucceſſive acquiſibiles habentem concedo: ſimiliter diſtinguo conſequens. Ergo datur motus ſucceſſivus ad ſubſtantiam, intra lineam ſubſtantiæ, nego: ad ſubſtantiam ut affectam quantitate ita ut ratione quantitatis ſit ſucceſſivus ille motus, concedo. Huius ſolutionis explicationem ſicut & concluſionis præcedentis ac ſequentium pleniorem intelligentiam habebis loco citato.

Probatur 2. Terminus per ſe motus ſucceſſivi debet fieri ex termino à quo poſitivo & contrario, ut patet ex dictis, ſed ſubſtantia non fit ex termino à quo poſitivo & contrario, ſed ex ſui privatione: ergo.

Probatur minor quoad primam partẽ: una enim ſubſtantia non fit ex alia tanquam ex termino à quo aliàs cùm terminus à quo alicuius motus determinatus ſit, una ſubſtantia ſemper fieret ex aliqua alia determinata, quod eſt falſum, neque enim ignis ſemper fit ex ligno, v.g. ergo ſubſtantia nõ fit ex termino poſitivo & contrario, ille enim non poſſet eſſe alius quàm ſubſtantia præcedens quæ corrumpitur. *Ex quibus patet etiã ſecunda pars minoris*: ignis enim per ſe & ſemper fit ex non igne, per accidens autem eſt quòd fiat ex ligno vel ex aliqua alia ſubſtantia. Si autem ſint aliquæ formæ ſubſtãtiales quæ fiant ex quibuſdam aliis determinatis, ut forma cadaveris ex

ris ex forma animalis, forma animalis ex forma embrionis: & hæc ex forma ſeminis, hoc non eſt per ſe & ex vi mutationis ſeu generationis, ſed ratione ſubjecti in quo reperiuntur diſpoſitiones ſufficientes ad formam cadaveris recedente forma animalis, & non ad aliam: & ſic de cæteris.

Dico 2. Ad relationem, actionem, paſſionem, ſitum, quando, & habere non datur per ſe motus.

Probatur 1. *quantum ad relationem, ſitum, quando & habere*: quia deeſt illis generalis conditio requiſita ad terminandum motum cum non fiant per ſe & ratione ſui, ſed ratione alterius, *nam relatio* reſultat ad productionem fundamenti & termini, *ſitus* ſequitur ex *ubi* ſive ex eo quod res ſit cum tali vel tali diſpoſitione ubicata & præſens loco, *quando* ex eo quod res ſit in tempore ut in menſura extrinſeca propriæ durationis, *& habere* ex extrinſeca applicatione veſtium vel armorum. Adde hæc omnia nec contrarietatem nec latitudinem habere intenſivam aut extenſivam: ergo non poſſunt per ſe terminare motum.

Probatur 2. quantum ad *actionem & paſſionem*: quia ſi ad actionem daretur per ſe motus daretur actio ad actionem cum motus non ſit ſine actione. Deinde cum actio & paſſio ſint unus motus, daretur motus, ad motum: hoc autem dici nequit niſi admittatur proceſſus in infinitum: ergo

Dico

Dico 3. ad tria tantùm prædicamenta dari per ſe motum, nempe ad quantitatem, qualitatem, & ubi. Senſus huius concluſionis non eſt has formas, quotieſcunque producuntur, fieri per motum ſucceſſivum: poſſunt enim fieri in inſtanti, quando ſcilicet fiunt ad productionem alterius, ut patet de quantitate in generatione ſubſtantiali producta, quæ quia reſultat tanquam proprietas ex ſubſtantia materiali, producitur in inſtanti, quia tunc ſequitur modum productionis ipſius ſubſtantiæ. Aſſerit itaque concluſio prædicta accidentia, quando per ſe & ſecundùm ſuum modum connaturalem producuntur, terminare ratione ſui motum.

Probatur concluſio ſic explicata: quia omnes conditiones requiſitę, ut forma aliqua motũ per ſe terminet, inveniuntur in his trib⁹ prædicamentis: ergo terminant per ſe motũ. *Antecedens probatur*: nam in primis in quolibet iſtorum prædicamentorum *reperitur forma ſucceſſivè acquiſibilis* quia habet latitudinem, *vel extenſionis*, ut in quantitate, putà inter quantitatem parvam & magnam; *vel intenſionis*, ut inter primum & quintum gradum caloris; *vel localis diſtantiæ*, ut inter locum ſurſum & deorſum; quæ tria genera latitudinis retardant productionem vel mutationem, ut in inſtanti fieri non poſſit; & ecce primam conditionem: inſuper reperiuntur ibi termini poſitivi, *quantitas enim minor quæ*

eſt terminus à quo, *& quantitas major qua eſt terminus ad quem*, ſimiliter primus gradus caloris dũ ſe habet ut terminus à quo, & quintus gradus v. g. qui eſt terminus ad quem important entitates poſitivas, & idem eſt de loco ſurſum & deorſum, & ecce ſecundam cõditionem: *ultimò tandem termini illi ſunt contrarii & incompoſſibiles*, neque enim ſimul & ſemel in eodem ſubjecto reperitur quantitas major & quantitas minor ſecundum poſitivam terminationem minoris, ſed majori adveniente perit minor non ſecundum ſuam entitatem materialem, ſed ſecundùm poſitivã illam terminationem ſeu ſtatũ minoritatis; & idem proportionaliter dicendũ de qualitate, nã adveniente perfectiori & intenſiori calore deſinit calor remiſſus ſub illa formalitate qua remiſſus eſt, licet non deſinat quoad entitatem materialem; ſic acquiſito loco ſurſum deperditur locus deorſum; & ecce tertiam conditionem nimirum contrarietatem ſeu incompoſſibilitatem terminorum.

Obiicies 1. *Quantitas & ubi* non fiunt ex ſuis contrariis: ergo non terminant per ſe motum ſucceſſivum. *Probatur antecedens* quia contrarietas non reperitur niſi inter qualitates: ergo quantitas minor & major, *ubi* deorſum & ſurſum non opponuntur contrariè, ſubindeque quantitas major non fit ex minori tanquam ex ſuo contrario.

Reſpondeo contrarietatem quidem omnino

mino ſtrictè ſumptam reperiri inter ſolas quantitates, putà frigus & calorem, nihilominus contrarietas ſumpta pro incompoſſibilitate & ſpeciali repugnantia inter duos terminos poſitivos, quo ſenſu hic ſumitur à nobis, reperitur etiam inter quantitatem minorem & majorem, inter ubi deorſum & ſurſum. Ex quo facilè reſponderi poteſt ad formam argumenti.

Dices: Quantitas major, & quantitas minor opponuntur tantum relativè quatenus una quantitas relata ad alteram minorem dicitur major, per reſpectum verò ad majorem dicitur minor.

Reſpondeo quòd licet *quantitas mathematicè ſpectata* dicatur major & minor relativè; attamen *quantitas phyſicè* conſiderata, prout eſt quantitas talis compoſiti, dicitur abſolutè minor ſi non ſit in ea perfectione quam connaturaliter requirit illa natura ad ſuas operationes exercendas, & major ſi habeat illam perfectionem. Et hoc modo quantitas major & minor ſub ratione & poſitiva terminatione minoris opponuntur contrariè, ſenſu etiam explicato, & ſunt termini à quo & ad quem motus augmentationis.

Obiicies 2. ubi non ſit per ſe: ergo non eſt terminus per ſe motus. *Probatur antecedens:* quia reſultat ex circumſcriptione loci.

Reſpondeo negando antecedens: licet enim *Vbi* ad ſui acquiſitionẽ exigat locum extrin-

ſecum tanquam conditionem, hoc tamen nō impedit quominus fiat & acquiratur per ſe.

Ex dictis inferes triplex tantum eſſe genus motuum ſucceſſivorum: primus eſt motus ad quantitatem, qui dicitur augmentatio aut diminutio: ſecundus ad qualitatem, qui dicitur alteratio, intenſio & remiſſio: tertius eſt motus ad Vbi, qui dicitur locatio ſeu motus localis.

SECTIO IV.

De Vnitate ſpecifica Motus.

DIco *motum non deſumere ſuam ſpeciem ſeu unitatem aut diverſitatē ſpecificam à termino à quo, ſed à termino ad quem.* Procedit concluſio *non de unitate ſpecifica propria & rigoroſa, qua nequit competere motui, cùm non ſit ens completum & prædicamentale, ſed impropria, reductiva, & aliquali.*

Probatur motus ſpecificatur ab eo quod formaliter & per ſe primò reſpicit, non autē ab eo quod reſpicit tantùm materialiter & ratione alterius; atqui formaliter & per ſe primò reſpicit terminum ad quem, terminū verò à quo non niſi materialiter & ratione termini ad quem: ergo. *Probatur minor*: motus enim nihil aliud eſt eſſentialiter quàm via ſeu tendentia & acceſſus ad terminum ad quem: ergo formaliter & per ſe primò illum reſpicit:

reſpicit: quòd autem non reſpiciat per ſe primò terminum à quo, ſed tantùm per accidẽs & ratione alterius, patet, quia non reſpicit ipſum niſi ratione termini ad quem tendit, cum diſceſſus à termino à quo ſit ſolùm propter acceſſum ad terminum ad quem.

Obiicies: Si motus ſpecificaretur à termino ad quem, nõ poſſent motus ſpecie diverſi habere eundem terminum ad quem: atqui poſſunt: ergo. *Probatur minor* nam intenſio & remiſſio qui ſunt motus diverſæ ſpeciei, poſsũt habere eundem terminum, putà ſi una aqua calida ut duo intendatur uſque ad quartum gradum caloris, & altera calida ut ſex remittatur uſque ad quartum etiam gradum, ſimiliter dicendum de augmentatione & decretione, ut ſi quantitas palmaris augeatur & fiat bipalmaris, aut è contra tripalmaris decreſcat & diminuatur uſque ad bipalmarem: idem deniq; conſtat de motu ſurſum & motu deorſum, habebunt enim eundem terminum ſi unum mobile aſcendat à terra, uſque ad mediam aeris regionem, & aliud è contra à ſphæra ignis deſcendat ad eandem regionẽ mediam, Cum igitur illi motus ſint diverſæ inter ſe ſpeciei, & illa diverſitas nequeat peti in caſibus propoſitis à diverſitate termini ad quem cum ſit idem, putà idem gradus quartus caloris, eadem quantitas bipalmaris, &c. deſumetur à ſola diverſitate terminorum à quibus.

Reſpondeo prænotando terminum ad quem duobus modis ſumi poſſe: primò materialiter & in eſſe entis, qua ratione nihil aliud eſt quàm res illa quæ per motum acquiritur materialiter ſpectata: Secundò formaliter & ſub ratione termini, id eſt ſecundum eam formaliſſimam rationem ſub qua attingitur & acquiritur à mobili: & à termino ad quem ſic formaliter conſiderato, & non materialiter, intendimus motum ſpecificari. Ex quo

Ad argumentum in forma diſtinguo maiorem. Non poſſent motus ſpecie diverſi habere eundem *terminum, formalem, concedo: materialem, nego*: unde dico intenſionem & remiſſionem in caſu propoſito habere terminũ eiuſdem rationis materialiter, formaliter tamen & in ratione termini diverſum: quod idem dico de aliis motibus in objectione adductis: etenim terminus formalis motus intenſionis in exemplo propoſito eſt calor ut quatuor prout habet rationem majoris ſeu magis intenſi, terminus verò formalis remiſſionis eſt calor ut quatuor, prout habet rationem minoris ſeu minus intenſi: ſimiliter terminus formalis augmentationis in caſu adducto eſt quantitas bipalmaris ſub ratione majoris, terminus autem formalis diminutionis eſt quantitas bipalmaris ſub ratione minoris: & tandem terminus formalis motus ſurſum in illa ſuppoſitione eſt media regio aeris, prout habet rationem loci ſuperioris;

cadem

eadem verò ſub ratione loci inferioris eſt terminus formalis motus deorſum.

Dices: Quòd idem materialiter terminus ſit formaliter diverſus in ratione termini ad quem, ſenſu explicato, id petitur ex connotatione diverſorum terminorum à quibus: ergo diverſitas ſpecifica motus petitur tandem à diverſitate termini à quo. *Antecedens videtur clarum* in exemplis adductis: nam idem gradus caloris habet rationem majoris aut magis intenſi comparatione alterius minus intenſi, & è converſo habet rationem minus intenſi comparatione gradus ſuperioris à quo incipit motus remiſſionis: & idem dic de aliis, eadem enim media aeris regio dicitur locus ſuperior comparatione termini à quo inferioris, & appellatur locus inferior per reſpectum ad terminum à quo ſuperiorem.

Reſpondeo conceſſo antecedente eiuſque probatione diſtinguo conſequens: Diverſitas illa ſpecifica motus petitur à diverſo termino à quo, *formaliter nego: connotativè, ſeu tanquam ab aliquo connotato per termino ad quem, qui eſt formale ſpecificativum*, concedo.

Obiicies 2. Ad unitatem vel diverſitatem ſpecificam motus exigitur unitas aut diverſitas medii per quod fit, ſeu diſtantiæ quæ pertranſitur: ergo non ſumitur à ſolo termino ad quem. *Probatur antecedens*: nam denigratio alicuius ſubjecti, quæ fit medio colo-

ſe rubro, videtur differre ſpecie ab ea quæ procedit per colorem viridem: atqui ibi eſt idem terminus ad quem, nempe nigredo, & ſola diverſitas medii: ergo ab hac, &c.

Reſpondeo concedendo requiri unitatẽ vel diverſitatem medii, inde tamen nequaquam inferri poſſe oppoſitum noſtræ concluſionis, quia medium formaliter ut tale non ponit in numero cum termino ad quem, atque adeò etiam ſi motus ſumat ſuam unitatem aut diverſitatem à medio, non cenſetur per hoc ſumere illam ab alio quàm à termino ad quem. *Vnde dico huiuſmodi motus denigrationis eſſe eiuſdem plane ſpeciei, quia medii illi colores, quamvis materialiter ſint ſpecie diverſi ab invicem, formaliter tamen & in ratione medii ducentis ad nigredinem, qui eſt color extremus, ſunt eiuſdem rationis*; quia ut ſic ſumuntur prout participant naturam illius extremi, cũ enim medium participet ex extremis (putà illi colores ex albedine & nigredine) dum comparatur ad alterum extremum ſumitur ut participans de illo ſubindeque cenſetur eſſe ejuſdem rationis cum eo, & è converſo quando ad aliud comparatur.

Inſtabis: motus localis, rectus & obliquus procedentes ab eodem termino à quo ad eũdem terminum ad quem, ſunt diverſæ ſpeciei ob ſolam diverſitatem medii aut diſtantiæ directè ſeu per lineam rectam, vel oblique

& per

& per lineam circularem ducentis ad locum.

Reſpondeo hujuſmodi motus *formaliter & per ſe* loquendo non reſpicere eundem terminum ad quem; ſolus enim motus rectus per ſe tendit ad illum, *obliquus verò per ſe tendit ad alium, & per accidens* revertitur ad terminum in quem deſinit per ſe motus rectus: unde negatur hujuſmodi diverſitatem peti à ſola diverſitate medii.

SECTIO V.

De Vnitate Numerica Motus.

SICUT in præcedenti ita in hac ſectione ſermo eſt de motu ſecundùm ſuam rationem formalem præciſam ab ordine ad agens, & ad paſſum ut tale, ſeu ab actione & paſſione.

Dico: Ad unitatem numericam motus tria indiſpenſaliter requiruntur & ſufficiunt, nempe unitas numerica mobilis, unitas numerica termini ad quem, & unitas ſeu continuitas non interrupta temporis. Prima pars probatur: cùm enim motus ſit actus quidam accidentalis, debet individuari ab hoc numero ſubjecto, ſicut de aliis accidentibus alibi oſtendemus: ſubjectum autem motus eſt mobile: ergo unitas illius numerica requiritur. Unde fit quòd ſi canis, exempli gratia, decidat ab alta

turri & in medio deſcenſus intereat, motus ſubſequens interitum non erit idem numero cum præcedenti, quia præcedens erat unius ſubjecti, nempe viventis. ſubſequens verò alterius, nempe cadaveris.

Dices: Motus poſterior in caſu propoſito erit idem numero cum priori, ſi ipſi continuetur; motus enim non eſt unus unitate indiviſibilitatis, ſed continuitatis ſucceſſivæ; atqui ipſi continuatur, quandoquidem non interrumpitur: ergo.

Reſpondeo motum illum poſteriorem eſſe quidem immediatum priori & veluti contiguum ipſi, quia abſque media mora eum ſubſequitur, non tamen ipſi continuari propriè, cùm afficiat diverſum ſubjectum. Et ad id quod additur, reſpondeo *non interrumpi mora aliqua, ut dixi, aut quiete quæ appellatur privativa*, quaſi per aliquod tempus quieſcat corpus illud in medio deſcenſu; interrumpi tamen *quiete negativa quæ eſt in inſtanti occiſionis illius canis*, in quo momento verum eſt dicere, Nunc non eſt motus canis, & immediatè anteà erat: &: Nunc non eſt motus cadaveris, & immediatè poſteà erit.

Inſtabis: Continua ſunt quorum ultima ſunt unum, id eſt, quorum extremæ partes copulantur uno communi termino: atqui extremæ partes motus canis & motus cadaveris ipſius uniuntur eodem indiviſibili: ergo:

Reſpondeo id eſſe verum quando ille terminus communis afficit utrumque: Illud autem indiviſibile, cum ſit primum inſtans in quo eſt cadaver, ſpectat ad motum ipſius, quamvis extrinſecè terminet etiam motum præcedentem canis.

Secunda verò pars, quòd ſcilicet requiratur unitas numerica termini ad quem, facilè ſuadetur: *quia motus eſt idem entitativè cum termino,* atque adeò ſi fuerint termini diverſi, erunt etiam diverſi motus: ergò requiritur unitas termini numerica ad unitatem numericam motus. Hoc autem ita intelligi debet ut requiratur unitas termini ultimati, non autem intermedii, unde quamvis motu locali acquirantur ſucceſſivè plura *Vbi* tanquam termini intermedii, non tamen ad eorum multiplicationem multiplicatur numericè motus localis, dummodo acquirantur ſine interruptione.

Tertia *denique pars, requiri nempe unitatem continuatam & non interruptam temporis eſt evidens:* quia ſi ſemel interrumpatur motus & mobile quieſcat, quantumvis per brevem morulam, non erit idem numero motus; quia ſcilicet diſcontinuabitur, illi enim motus ſunt diſcontinui inter quos vel minima quies intercedit.

Adverte tamen unitatem temporis non deſiderari niſi tanquam ſignum, non verò tanquam aliquid quod formaliter & à priori tribuat uni-

ratem motui, ſed quando eſt diverſitas temporis, indicium eſt diverſitatis motus, quod diligenter nota.

Quæres: An detur quies (privativa) in puncto reflexionis, id eſt, an lapis v. g. ſurſum projectus aliquantulùm quieſcat inter inſtans terminativum motus deorſum.

Respondeo affirmativè, per ſe loquendo: quia inter illa duo inſtantia mediat pars temporis in qua lapis nec ſurſum nec deorſum fertur, ſubindeque quieſcit: quamvis per accidens poſſit oppoſitum contingere, putà ſi exiguo lapidi ſurſum projecto & aſcendenti occurreret ſaxum ingens magno impetu deſcendens, tunc enim nullatenùs quieſceret *quiete privativa* prior ille lapillus, alias dicendum eſſet ipſum in medio aere ſiſtere ſaxum illud, quod eſt abſurdum: ſed tunc idem eſſet inſtans extrinſecè terminativum motus ſurſum & inchoativum motus deorſum: in quo inſtanti poſſet dici ad ſummum quieſcere *negativè*, ſenſu ſuprà explicato: in utroque verò caſu eſſet diverſus motus, ut per ſe patet, præſertim cùm ſit diverſus terminus ad quem, ſcilicet locus ſurſum & locus deorſum:

SECTIO VI.

De Contrarietate Motus.

DICO I. *contrarietatem motuum deſumi formaliter à contrarietate terminorum ad quos.*

Probatur. Ab eo habent motus ſuam contrarietatem, à quo deſumunt ſpeciem: atqui deſumunt ſuam ſpeciem à terminis ad quos, ut vidimus: ergo. *Probatur major*: quia oppoſitio rerum conſequitur diſtinctionem ſpecificam ipſarum: ergo ab eo deſumitur oppoſitio cõtraria motuum, à quo diſtinctio ſpecifica. Unde ſicut quantitas maior opponitur contrariè (modo ſuprà explicato) quantitati minori, *Vbi* ſurſum ubicationi deorſum, & calor frigori; ita augmentatio contrariatur diminutioni, motus ſurſum motui deorſum, & calefactio frigefactioni.

Dico 2. Idem corpus poteſt ſimul moveri motibus cõtrariis ſecundùm diverſas partes, vel etiã ſecundùm ſe totum, ſi unus ei conveniat per ſe, & alter per accidens, vel uterque per accidens.

Prima pars eſt evidens: poteſt enim eadem manus moveri motu calefactionis, & ſimul pes motu frigefactionis, manus ſurſum & deorſum.

Secunda etiam eſt clara: quia experientia videmus quòd dum nauta movetur per accidens ad motũ navis verſus occaſum, exempli gratia, movetur per ſe interdum verſus orientem propriis pedibus incedendo in navi, putà à prora ad puppim: & idem corpus Chriſti per accidens ratione diverſarum formularum ſeu ſpecierum conſecratarum ſimul & ſemel movetur ſurſum in uno altari, & in alio deorſum.

Dico tertiò: Non poteſt idem mobile ſecundùm eandem partem ſimul moveri per ſe duobus motibus contrariis etiam in gradibus remiſſis.

Probatur: Omnis enim frigefactio exempli gratia quantumvis remiſſa, eſt receſſus à calore, & calefactio eſt acceſſus ad calorem; ſimiliter motus ſurſum eſt aſcenſus ad locum ſuperiorem, motus verò deorſum eſt deſcenſus ab illo: atqui implicat idem corpus ſecundùm eandem partem ſimul & ſemel accedere per ſe & ratione ſui ad unum terminum, & ab illo recedere, aſcendere & deſcendere: ergo.

Confirmatur: Quilibet motus quantumvis remiſſus importat privationem alterius motus contrarii: calefactio enim v.g. ex propria ratione eſt receſſus ſubjecti à frigore: & acceſſus ad calorem: receſſus autem ſubjecti à frigore importat privationẽ acceſſus ad hujuſmodi frigus, qui acceſſus eſt ipſa frigefactio, ſubindéque calefactio importat privationem

tionem frigefactionis pro eodem tempore: ergo nequeunt eſſe ſimul. Unde dato quòd duæ qualitates contrariæ in gradu remiſſo poſſint eſſe ſimul, putà calor & frigus, id tamen omnino negandum eſt de motionibus contrariis, quia una hujuſmodi qualitatum non eſt ex propria ratione abjectio alterius, ſeu non importat privationem illius in gradu remiſſo ſaltem, ſecùs verò motus.

DISPUTATIO XII.

De Tempore.

C*Um tempus ſit duratio motus & rei mobilis, ac veluti proprietas aut affectio illius*, ideò poſtquam de motu egimus conſequenter agendum eſt *de Tempore*, ſed priùs *de Duratione in communi*, quæ ſe habet ut ratio generica reſpectu temporis, aliquid eſt prælibandum. Unde ſit

SECTIO

SECTIO I.

Quid & quotuplex ſit Duratio, & quomodo à re durante diſtinguatur.

DIco primò: *Duratio eſt permanentia rei in eſſe(intellige,permanentia formalis.)* Hæc concluſio patet ex terminis, ea enim dicimus durare quæ permanent, ſeu perſiſtunt in eſſe. Notanter tamen addidi *ly formalis*: quia ſicut diſtinguimus duplicem *ſimilitudinem e.g. alteram fundamentalem quæ eſt ipſamet qualitas,* putà albedo, quatenùs convenit cum alia ejuſdem rationis; *alteram formalem*; quæ eſt relatio accidentalis ſuperaddita albedini: ita in qualibet re duplex conſiderari poteſt permanentia in eſſe, *altera fundamentalis*, quæ eſt ipſamet res ut continuò conſervata à Deo; *altera formalis*, quæ (loquendo de rebus creatis) eſt aliquod accidens rei exiſtenti & conſervatæ ſuperadditum, ut poſteà oſtẽdemus: *& in hac formali perſiſtentia in eſſe dicimus conſiſtere quidditatem durationis.*

Dico *ſecundò durationem ut ſic, prout eſt formalis permanentia rei in eſſe, rectè dividi in æternitatem, ævum, & tempus.* Explicantur membra hujus diviſionis.

Æternitas

Æternitas eſt duratio rei ex omni parte immutabilis, nempe Dei, ſeu divini eſſe: quamvis ſi latiùs ſumatur *Æternitas* ſoleat dividi à nonnullis Theologis *in æternitatem per eſſentiam; quæ eſt illa quam iam definivimus, & in æternitatem Participatam quam dicunt eſſe durationem viſionis beatificæ hominum & angelorum.*

Ævum eſt duratio rei immutabilis ſecundùm ſubſtantiam, mutabilis verò quoad accidentia, quales ſunt Angeli & cœli, utrique enim ſunt immutabiles & incorruptibiles quãtum ad ſubſtantiam, variabiles tamen quoad aliqua accidentia, Angeli quidem quoad operationes liberas quas ſucceſſivè eliciunt, cœli verò quoad motum.

Tempus denique eſt duratio rei omnino variabilis tam quoad ſubſtantiam quàm quoad accidentia, qualia ſunt omnia entia corruptibilia, ſive ſint ſubſtantiæ, ſive accidentia. Quæ definitiones ita debent intelligi, *ut duratio* cujuslibet rei, ſive ſubſtantiæ ſive accidentis, ſecundùm ſuam entitatem immutabilis, habentis tamen annexam mutationem aliorum, *ſit Ævum*, & ideò non ſolùm ſubſtantia, Angeli, & cœli menſurãtur ævo, ſed etiam omne accidens incorruptibile, qualis eſt in Angelo cognitio ſui ipſius quæ eſt indefectibilis. Unde habes *Ævum aliud eſſe materiale, aliud ſpirituale*, juxta conditionem ſubjecti cuius eſt duratio:

Ævum

Æuum enim cœli eſt materiale, Angeli verò ſpirituale: ſimiliter *Duratio* cujuslibet rei, ſive ſubſtantiæ ſive accidentis, omnino tranſmutabilis dicitur tempus, maximè verò duratio ipſius motus qui eſt ipſamet tranſmutatio actualis. *Vnde etiam tempus aliud eſt Materiale, illud* nimirum quod eſt duratio rei materialis omnino tranſmutabilis; *aliud Spirituale* quod eſt duratio rei ſpiritualis variabilis, qualis eſt duratio operationum liberarum Angeli.

Dico 3. Durationem propriam & intrinſecam cujuslibet rei creatæ diſtingui formaliter ante omnem mentis operationem ab ipſa re durante & exiſtente. Eſt contra Suarem dicentem diſtingui ſola ratione ratiocinata. *Dixi, rei creatæ*, qui ſuppono æternitatem, quæ eſt duratio Dei, non diſtingui ullo modo *realiter* ab ipſo, ſed tantũ *virtualiter*, ſeu ratione ratiocinatâ in Divinis enimuir, habet *axioma Theologicum, nulla eſt realis diſtinctio* niſi quam facit relativa oppoſitio, quæ eſt inter perſonas tantùm: aliàs enim Deus non eſſet ſimpliciſſimus ſed compoſitus, ſi in ſua natura aut attributis, ex quibus eſt æternitas, diſtinctionem realem admitteret.

Probatur: Omne accidens aut propria paſſio realiter dimanans ab aliquo ſubjecto, diſtinguitur ante omnem mentis operationẽ ab illo: ſed duratio intrinſeca cujuslibet rei creatæ eſt propria paſſio ipſius ab ea realiter dimanans: ergo: *Maior eſt evidens*, idem enim

non

non dimanat aut dependet realiter à ſeipſo. *Minor verò ſuadetur efficaciter*: extenſio enim cujuslibet rei eſt propria ipſius paſſio ab ea realiter profluens, ut patet de quantitate reſpectu corporis: atqui duratio ſeu extenſio rei ſeu exiſtentiæ ipſius in rerum natura, *vel formalis*, ſi loquamur de duratione formaliter diviſibili & ſucceſſiva, quale eſt tempus; *vel virtualis, ſi de ævo*, quod non formaliter, ſed virtualiter tantum eſt ſucceſſivum aut diviſibile, quatenus ſcilicet diverſis noſtri temporis partibus, idem & indiviſibile ex parte ſui manens correſpondet & æquivalet: ergò. Et hæc ratio convincit de omnibus, etiam de tempore reſpectu motus.

Probatur 2. Specialiter quoad durationem aliarum rerum creatarum à motu, ſic. Quod advenit rei exiſtenti, diſtinguitur ante omnem mentis operationem ab illa: atqui duratio advenit rei exiſtenti: ergò. *Major eſt evidens*: quod enim advenit alicui, præſupponit illud exiſtens: ergò diſtinguitur realiter ab illo. *Minor verò non videtur minus clara*; nihil enim poteſt durare aut permanere in eſſe niſi præſupponatur habere eſſe ſeu exiſtere.

Confirmatur: Homo v. g. in inſtanti ſuæ productionis eſt verè & realiter exiſtens, & tamen nondum habet ſuam propriam durationem quæ eſt tempus: ergò duratio præſupponit realiter rem exiſtentem.

Dicetur

Dices durationem nihil aliud eſſe quàm exiſtentiam, non quidem abſolutè & præciſè ſumptam ſed continuatam.

Sed contra: quia vel illa continuatio addit aliquid ſupra exiſtentiam, ſaltem modum aliquem accidentalem; vel nihil: ſi primum, habemus intentum quòd nimirum duratio ſit aliquis ſaltem modus realiter ſuperadditus rei exiſtenti & exiſtentiæ: ſecundum verò dici non poteſt, aliàs in primo inſtanti ſuę productionis res haberet exiſtentiæ continuationem, cùm ipſam habeat exiſtentiam, quod eſt ridiculum.

Objicies: Duratio nihil aliud eſt quàm perſiſtentia rei in eſſe ſed hujuſmodi perſiſtentia nō diſtinguitur à re ſeu ab exiſtentia illius: ergò nec duratio, *Probatur minor*: ideò enim creatio & conſervatio rei ſunt eadem actio, quia eſt idem utriuſque terminus: ſed terminus creationis eſt eſſe rei, terminus verò conſervationis eſt continuatio ſeu permanentia illius eſſe: ergò hujuſmodi permanentia non diſtinguitur ab ipſo eſſe.

Reſpondeo ex dictis initio ſectionis, diſtinguendo majorem. *Duratio eſt permanentia rei in eſſe, formalis, concedo, fundamentalis, nego,* & hanc concedimus non diſtingui, ſecus illā. Unde ad *probationem minoris dico* terminū actionis conſervativæ eſſe permanentiā ſeu continuationē rei in eſſe, fundamentaliter ſumptam, atq; adeò eſſe eundem cum termi-

no

no creationis, eſt enim ipſamet res quæ conſervatur, ex qua ſic conſervata dimanat ipſa formalis duratio ſeu formalis permanentia in eſſe veluti quædam affectio aut proprietas. Ex quib⁹ facilè reſpōdere potes in forma.

Inſtabis: circumſcripto omni accidenti aut formalitate vel modo diſtincto à re exiſtente, & conſervata intelligitur adhuc durare res illa: ergò duratio non eſt aliquid diſtinctum.

Reſpondeo ſicut aliàs reſponſum eſt ad ſimile argumentum de relatione, diſtinguendo antecedens ex dictis: *intelligitur durare, duratione materialiter ſumpta quæ eſt ipſamet res conſervata prout nata eſt menſurari per durationem, concedo: duratione formali, quæ eſt ipſa menſura rei conſervatæ, nego.*

SECTIO II.

Quid & quotuplex ſit tempus.

DICO 1. *Tempus ut ſic eſt duratio rei ſecundùm ſuam ſubſtantiam ſeu entitatem mutabilis*: ſive, *eſt duratio rei in tranſmutatione conſiſtentis.*

Declaratur: *Dicitur duratio*, in quo convenit tempus cum æternitate & ævo. *Additur,*

tur, *Rei ſecundum ſuam entitatem tranſmutabilis*, in quo differt ab illis, ut ex ſectione præcedenti ſufficienter manet explicatum: *æternitas enim eſt duratio rei omninò immutabilis, ævum verò, rei immutabilis quoad ſuam entitatem, mutabilis autem quoad annexa: at tempus eſt duratio rei ſecundùm ſuam etiam entitatem mutabilis*, ſive res illa ſit ipſamet formalis tranſmutatio aut motus, ſive id quod hujuſmodi tranſmutationi aut motui ſubeſt. Ex quo intelliges tritam illam temporis definitionem, *quæ dicitur Numerus motus ſecundùm prius & poſterius*: per illam enim non definitur tempus ut ſic, ſed aliqua veluti ejus ſpecies, *ſcilicet tempus intrinſecum motus:* & ſenſus eſt tempus illud eſſe numerum, id eſt durationem ſeu menſuram motus ſecundùm partes priores & poſteriores ipſius ſumitur enim ibi numerus pro menſura, eò quòd ſit notior quoad nos ad menſurandum unde etiam communiter ſolemus menſurare res continuas per numerum, ut cùm dicimus pannum habere decem ulnas. Unde

Habes tempus conſtare partibus prioribus & poſterioribus per inſtantia copulatis, ſive ſumatur pro duratione ipſius motus, qui habet partes priores & poſteriores, ſubindeque propria ipſius duratio debet etiam ea habere, ut poſſit ipſi coextendi: ſive pro duratione cujuſcunque alterius rei ſecundùm ſuam entitatem mutabilis, quæ licet *materialiter*

rialiter ſpectata non conſiſtat in continuo fluxu partium præcedentium & ſubſequentium, cum ſit res permanens, bene tamen *formaliter*, quatenus continuas ſubit mutationes & paulatim dilabitur; atque adeò tempus ipſi intrinſecum debet etiam includere ſucceſſionem, ſeu conſiſtere in continuo fluxu partium priorũ & poſteriorum. Ex quib⁹

Inferes inſuper neque Deum, neque angelos, nec animas ſeparatas, nec cœlos quoad ſuum eſſe ſubſtantiale menſurari tempore, ſed æternitate aut ævo: quia non conſiſtunt in mutatione, ſed ſunt immutabilia quoad eſſe ſaltem: unde dicuntur entia æterna ut Deus, aut æviterna ut angeli, &c. Cæteræ verò res ſecũdum ſuum eſſe tranſmutabiles aut corruptibiles dicuntur temporaneæ, quia ſubjacent tempori & ab eo menſurantur

Dico 2. Tempus conſideratum ſecundum ſuã eſſentiam eſſe numero multiplex pro multiplicitate rerum temporalium, ſive motuum ſive ſubſtantiarum, ſive accidentium, quæ ſecundum ſuas entitates, variantur. Eſt contra nonnullos, qui cenſent unicum dumtaxat dari tempus nempe durationem motus primi mobilis.

Probatur tamen; quia tempus eſt duratio rei ſecundum ſuam entitatẽ mutabilis à qua nõ niſi modaliter ad ſummum diſtinguitur: ergò multiplicatur ad multiplicationẽ hujuſmodi rerum mutabilium, quandoquidẽ eſt entitativè idem cum ipſis. *Con-*

Confirmatur : quia ſi Deus deſtrueret primum mobile & per conſequens motum & durationem ejus, nihilominus res corporeæ & mutabiles poſſent abſolutè conſervari in eſſe & durare : ergò præter durationem primi motus debent habere proprias durationes & intrinſecas, atque adeò multiplicabitur tempus intrinſecum cujuslibet rei pro multiplicatione ſubjecti in quo eſt.

Dico tertiò : Tempus ſumptum in ratione menſuræ communis & extrinſecæ rerum omnium temporalium eſt unicum numero, nempe tēpus circulationis primi mobilis, quod illi quidem motui circulari eſt intrinſecum ; extrinſecum verò aliis.

Probatur concluſio : quia tempus illud eſt omnium maximè regulare & uniforme ac notius aliis, quæ ſunt conditiones requiſitæ ad rationē menſuræ aliorum : ergò illud eſt omnium aliarum durationum temporalium menſura univerſalis *homogenea* ſeu ejuſdem naturæ cum illis, quod addo ad differentiam æternitatis, quæ eſt prima & univerſaliſſima omnium inferiorum durationum menſura, ſed *heterogenea* & alterius rationis.

Quod ſi per durationem aliquorum motuum menſurentur à nobis actiones aliæ aut motus, putà lectio, labor, aut ipſa etiam dies & tempus primi mobilis per durationem fluxus clepſydræ vel motus horologii, hoc eſt ſolùm per accidens & quoad nos, non

non enim illi durationi per ſe primò convenit eſſe aliorum menſuram, ſed ſoli durationi primi motus, *quia primum in unoquoq; genere eſt menſura cæterorum*, menſura inquam ſecundùm ſe, quia ſecundùm ſe eſt quid notius, licet quoad nos poſſit eſſe notior duratio alicujus motus inferioris.

Maneat ergò tempus ſecundùm ſuam quidem eſſentiam conſideratum eſſe multiplex, cùm ſit duratio intrinſeca cujuslibet motus aut rei mutabilis: in ratione tamen menſuræ communis unicum eſſe hoc eſt tempus circulationis primi mobilis, quod efficit diem naturalem, & continuò replicatum efficit hebdomadas, menſes, annos & ſæcula, & ideò illud ſolùm appellatur per antonomaſiam tempus.

SECTIO III.

An tempus ſit præſens ratione partis vel inſtantis.

PRo intelligentia difficultatis adverte ex infrà dicendis & probandis *continuum non componi ex ſolis indiviſibilibus, ſed ex partibus, per indiviſibilia copulatis:* Unde & definitur: *Id cujus partes indiviſibilibus tanquam terminis communibus uniuntur:* Eſt autem

tem duplex, *aliud Permanẽs, aliud Succeſſivũ. Continuum permanens eſt illud cujus partes ſimul exiſtunt aut exiſtere poſſunt*, cujuſmodi ſunt linea, ſuperficies, & corpus, *Succeſſivum verò eſt illud cujus partes non ſunt ſimul, ſed cõtinuò fluunt una alteri ſuccedente*, & hujus generis ſunt motus, cujus partes priores & poſteriores copulantur per indiviſibilia, quæ dicuntur mutata eſſe; & tempus, cujus ſimiliter partes ſibi continuò ſuccedentes uniuntur inſtantibus.

Difficultas igitur eſt an *Tempus* (& eadem procedit quæſtio de motu) ſit præſens beneficio alicujus partis diviſibilis, vel ſolùm ratione inſtantis, ita ut illud quod de tempore habemus præſens ſit momentum dumtaxat. Pro reſolutione

Dico 1. *Tempus non eſſe præſens ratione alicujus partis determinatæ, ſeu non dari certam aliquam & deſignabilem partem temporis quæ ratione ſui ſit præſens quæ quantumvis exigua deſignari queat.*

Probatur: nullum ſucceſſivum poteſt exiſtere ſecundùm aliquã ſui partem determinatã quantumvis brevem & imperceptibilẽ: tempus eſt ens ſucceſſivum: ergò. *Antecedens probatur*: ſi ens ſucceſſivum exiſteret ſecundùm aliquã partem determinatam quæ eſſet præſens ratione ſui, ſequeretur quòd multæ partes illius entis ſucceſſivi eſſent ſimul: cõſequens eſt contra naturam entis ſucceſſivi prout

prout à permanenti diſtinguitur: ergò. *Probatur ſequela majoris:* Non poteſt aliquid eſſe præſēs ratione ſui niſi ſimul ſint ea ex quibus cōponitur: atqui quælibet determinata pars continui, quantumvis exigua, componitur ex aliis partibus & medietatibus in quas diviſibilis eſt, hæc ſiquidē eſt natura continui ut infrà videbimus quod ſit diviſibile in ſemper diviſibilia: ergò ſi daretur aliqua pars determinata, licet breviſſima, quæ foret præſens ratione ſui, darentur ſimul plures. Ex quibus inferendo

Dico 2. Tempus non exiſtere aut eſſe præſens per aliquid ſui quod deſignari queat niſi inſtans. Hæc concluſio eſt conformis communi ſenſui omnium philoſophorum unanimiter dicentium, nos è tēpore nihil (ſupple deſignabile) habere niſi inſtans: & ſequitur evidenter ex præcedenti, cùm enim tempus exiſtat & ſit præſens per aliquid ſui quod deſignari poteſt, & illud non ſit pars, ut probavimus: debet neceſſariò eſſe inſtans reale.

Obiicies: In tempore datur pars præterita & futura: ergò etiam dari debet præſens, *Conſequentia probatur*, nihil enim præteritū aut futurum eſt quod non fuerit vel debeat eſſe præſens.

Confirmatur: Vel poſt inſtans præſens ſequitur immediatè aliud inſtans, vel pars temporis: non primum, aliàs inſtantia eſſent ſibi immediata, ſicque tempus con-

ſtaret ſolis indiviſibilibus, contra inferius dicenda: ergò ſecundùm: ſed pars illa ſequẽs immediatè poſt inſtans fit præſens, non ratione inſtantis cùm tunc jam non ſit: ergò ratione ſui.

Reſpondeo: Quod *quamvis tempus non exiſtat per aliquam partem determinatam quæ ſit præſens ratione ſui & ſecundùm ſe totam, nihilq́; determinatum aſſignari poſſit in tempore præſens ratione ſui niſi inſtans ut oſtenſum eſt; attamẽ exiſtit etiam & eſt præſens ratione partis indeterminatæ, id eſt, minoris & minoris iu infinitum*; unde poſt quodlibet inſtans immediatè ſequitur & fit præſens ratione ſui aliqua pars incertę extenſionis, id eſt, nõ ita exigua quin minor. Et hoc ſolùm probant objectiones, quibus proinde ſatisfactum manet, ſed

Inſtabis: Hæc reſponſio videtur repugnare primæ concluſioni: nam poteſt retorqueri totum argumentum ibi factum: ſiquidem ſi detur aliqua pars etiam indeterminata quę ſit præſens ratione ſui, dabuntur ſimul plures partes & medietates illius quod repugnat enti ſucceſſivo.

Reſpondeo negando pugnare ullo modo cum dictis aut argumentum poſſe retorqueri: unde ad id quod ſubditur *nego ſequelam aut potius ſuppoſitum*, quòd ſcilicet pars indeterminata; id eſt minor & minor in infinitum ſub ea ratione habeat partes aut medietates, cùm dicatur indeterminata quate-

nus

nus nec eſt tota aliqua pars quæ determinatè ſequatur poſt inſtans, nec medietas illius tota, nec medietas medietatis, & ſic conſequenter, ſed aliquid minus & minus in infinitum, quod immediatè ſuccedit inſtanti: & ſecundùm id quo immediatè illud veluti cōtingit, ſumitur ut quid formaliter indiviſibile: in quo ſenſu verè dicitur tempus exiſtere tantum per indiviſibilia, nēpe per inſtans, & per partem indeterminatàm, quæ formaliter ut talis eſt indiviſibilis.

Dices: Illud quod immediatè ſequitur poſt inſtans determinatum poteſt deſignari. ergò cùm ſequatur pars illa, poterit deſignari: & ſic tempus erit præſens per partem etiam deſignabilem & determinatam.

Reſpondeo negando antecedens. nam quodcumque determinetur poſt inſtans, non ſuccedit illi immediatè ſecundùm ſe totum, nec ſecundùm ſui medietatem totam, nec ſecundum totam medietatem illius medietatis, ſed ſecundùm aliquid indeterminatum minus & minus in infinitum.

Ex his ergò *omnibus habes id quod de tēpore eſt præſens ratione ſui, eſſe vel inſtans vel partem aliquā indeterminatam*(quę ut dixi eſt ſub illa formalitate indiviſibilis) *nō dari verò partem indeterminatam, quantumvis exigua deſignari queat, quæ ſit præſens aut exiſtens ratione ſui totius, ſed vel ratione inſtantis, vel ratione partis ſui indeterminatæ, id eſt minoris & minoris in infinitum.*

DISPUTATIO XIII.

De Continuo.

CUm motus & tempus ſint de genere *Continuorum*, ut eorum natura omninò explicetur, agendum eſt hic de *Continuo in communi, ſeu de quantitate continua*, quæ ſe habet ut genus reſpectu lineæ, ſuperficiei, corporis, motus & temporis, ſenſu in logica explicato.

SECTIO I.

An Continuum conſtet ſolis indiviſibilibus.

PRo reſolutione difficultatis adverte quod jam ſæpius diximus *Continuum quintuplex eſſe*, nempe *Lineam, quæ ex propria ratione eſt extenſa ſeu diviſibilis in longum, ſuperficiem in latum, Corpus in profundum, Motus in partes priores & poſteriores acquiſitionis termini, & Tempus pariter in partes menſurantes*

prius & poſterius m tus: Juxta quintuplex genus *Continui*, aſſignatur quintuplex genus indiviſibilium, quorum primum eſt *Punctū quod omni caret extenſione & diviſibilitate:* ſecundum, *Linea quæ eſt indiviſibilis in latum*: tertium *Superficies quæ eſt inextenſa in profundum*: quartum *Mutatum eſſe, quod eſt indiviſibile in prius & poſterius*: quintum. *Inſtans quod non dividitur realiter in ante & poſt ſicut tempus, ſed eſt totum ſimul.* His poſitis

Dico 1. *Continuum non componi ex ſolis indiviſibilibus.*

Probatur: Omne *Continuum* debet neceſſariò coaleſcere ex his ex quibus nata eſt reſultare propria ipſius extenſio, cùm eam aliunde non habeat: atqui extenſio propria cujuslibet continui nequit reſultare ex ſolis indiviſibilibus: ergò non conſtat illis ſolis. *Probatur minor, primò ratione generali ſic:* Ex his quæ carent extenſione non poteſt reſultare ſeu coaleſcere extenſio, non enim reſultat extenſio ex partibus, niſi quatenus illæ ſuam entitatem & extenſionem quâ pollent, ipſi toti communicant: atqui indiviſibilia carent extenſione, cùm indiviſibile & inextenſum idem ſint: ergo ex illis nequit reſultare extenſio continui, ſubindéque ipſa ſola non ſunt partes componentes illud. *Secundò ſpecialiter*: nam longitudo, quæ eſt propria lineæ extenſio, non poteſt reſulta-

re ex ſolis punctis etiam infinitis (ut per hoc via præcludatur ſolutioni adverſariorum) nec latitudo ſeu ſuperficies ex ſolis lineis, nec profundum ex ſuperficiebus duntaxat, nec denique motus & tempus ex ſolis mutatis eſſe aut inſtantibus, quantumvis hæc indiviſibilia multiplicentur in infinitum; ergò propria extenſio cujuslibet continui nequit coaleſcere ex ſolis indiviſibilibus. *Probatur antecedens*: Implicat extenſionem aliquã ſeu magnitudinem reſultare ex iis quantumlibet coacervatis & multiplicatis, quę nec vel minimum quidem participant aut ſecum afferunt talis magnitudinis aut extenſionis, imò meram illius carentiam important: atqui punctum nullam prorſus ſecum affert longitudinem, aliàs non eſſet omninò inextensũ & indiviſibile, nec linea ullam latitudinem, cùm eſſentialiter ſit inextenſa in latum; nec ſuperficies aliquid vel minimum affert profunditatis, cũm ex propria ratione ſit indiviſibilis in profundum; nec denique mutatum eſſe aut inſtans important ſucceſſionẽ ullam, ſeu prius & poſterius, cùm ſint tota ſimul: ergò nec linea ex ſolis punctis etiam infinitis, nec ſuperficies ex, &c,

Confirmatur & explicatur hæc ratio: Partes continuum componentes tales debent eſſe ut una addita alteri faciat majus in extenſione, nam per ſolam additionem partiũ creſcit & magis extenditur continuum: atqui

qui indiviſibile, additum indiviſibili non facit majus in extenſione continua, de qua ſola loquimur, licet poſſit dici facere majus in extenſione veluti diſcreta ſeu (ut magis propriè loquar) plus, de quo infrà. ergò ſola indiviſibilia non ſunt partes continuum cōponentes. *Probatur minor*: Quod ſecundùm ſe totum tangit aliud & eidem ſpatio correſpondet, non facit majus quàm illud ſolùm: atqui unum indiviſibile ſi ſit immediatum alteri, (ut foret ſi ex ſolis indiviſibilibus continuum fieret) ſecundùm ſe totum afficit & quaſi tangit aliud eidemque correſpondet ſpatio in quo alterum eſt, ita ut ubi eſt unum ibi ſit aliud: ergò unum indiviſibile additū alteri non facit majus. *Probatur minor*: vel enim indiviſibile quod alteri conjungitur, afficit illud ſecundùm ſe totum, vel ſecundùm unam ſui medietatem duntaxat: hoc ſecundum eſt impoſſibile cum careat partibus: ergò ſecundùm ſe totum afficit & tangit aliud ſubindeque eidem omninò indiviſibili ſpatio correſpondet, hoc enim eſt duo occupare unum & eundem locum ſeſe invicem ſecundùm ſe tota tangere, *unde in hoc conſiſtit penetratio duorum corporum, quòd unum ita ſubingrediatur aliud ut ſecundùm omnes partes ſeſe mutuò tangant*. Unde *relinquitur punctum additum puncto non facere longius; ſuperficiem additam ſuperficiei non facere profundius, quia ſub ea ratione ſunt indiviſibiles.*

Probatur 2. Ab inconvenienti : Si continuum conſtet ſolis indiviſibilibus ſequitur illud non poſſe dividi in medietates æquales , ponamus enim lineam, exempli gratia, ex ſeptem punctis conſtitui , ſi poſſet dividi in duas medietates, vel in una medietate eſſent tria puncta, & in alia quatuor , & ſic nõ eſſet diviſa in partes æquales , cùm plura eſſent puncta in una parte quàm in altera , vel in utraque eſſent tantùm tria puncta & media pars unius puncti , ut ſic ſtaret æqualitas in utraque parte, quod fieri repugnat , aliàs indiviſibile divideretur. Idem argumentum fieri poteſt de qualibet alia ſpecie continui , putà de ſuperficie quæ non poſſet dividi in latum per medietates æquales, ſi conſtaret ſeptem lineis, E. G. nec corpus ſi ſeptem ſuperficiebus , nec tempus ſi ſeptem inſtantibus, &c, Unde inferendo

Dico ſecundò omne Continuum componi ex partibus continuis & diviſibilibus , nempe Lineam ex partialibus lineis , ſuperficiem ex partialibus ſuperficiebus, Corpus ex corporibus, ſeu ex partibus trinam dimenſionem habentibus , Motum ex partialibus motibus , & denique , Tempus ex partialibus durationibus ſucceſſivis. Hæc concluſio ſequitur evidenter ex præcedenti : cum enim ad oculum conſtet *Continuum* eſſe quid diviſibile , ſubindeque compoſitum ex his in quæ dividi poteſt, & probatum ſit illud non componi ex indiviſibili-

ſibilibus, debet neceſſariò coaleſcere ex diviſibilibus. Quod iterum

Confirmatur: quia *Continuum* conſtat partibus quæ in infinitum dividi poſſunt, ut enim ait Ariſtoteles, *Continuum eſt diviſibile in ſemper diviſibilia*: atqui niſi conſtaret partibus diviſibilibus, nō eſſet diviſibile in ſemper diviſibilia, cum enim divideretur tandē in puncta tanquam in partes, puncta illa nō eſſent ulterius diviſibilia: ergò componitur ex partibus diviſibilibus.

Objicies: Unitas addita unitati, licet ſit indiviſibilis, facit numerum qui eſt vera ſpecies quantitatis: ergò etiam punctum, tametſi ſecundùm ſe inextenſum, alias additum efficiet aliquam extenſionem.

Confirmatur: quia inſtans additum tempori reddit ipſum longius, magis enim videtur durare res illa quæ eſſet in tota hora & in inſtanti terminativo illius, quàm ea quæ in ultimo inſtanti per primum ſui non eſſe deſineret: ergò.

Reſpondeo conceſſo antecedente negando conſequentiam & paritatē. Ratio diſcriminis eſt: quia extenſio quantitatis diſcretæ nō eſt extenſio magnitudinis, ſed pluralitatis; unde quia indiviſibilia poſſunt facere plus, non tamen majus, ideò poſſunt efficere quātitatem diſcretam, non verò continuam.

Ad confirmationem nego, Inſtans additum tempori reddere ipſum longius, cum inſtans

 nul-

nullius ſit extenſionis & magnitudinis. *Ad probationem diſtinguo: Magis duraret quoad aliquam durationis extenſionem, nego*, inſtans enim nihil extenſionis aut lõgitudinis addit: *quoad durationis terminationem indiviſibilem, concedo*: ex quo non ſequitur inſtans additũ tempori efficere ipſum longius: ſed tantum terminare illud.

Objicies ſecundò: Si unum indiviſibile additũ alteri non faceret majus, ideò eſſet quia tangeret illud ſecundùm ſe totum, eidemque ſpatio correſponderet quaſi ipſum penetrans atqui hoc eſt falſum: ergò. *Probatur minor:* Indiviſibilia juxta ſe poſita non tangunt ſeſe ſecundum ſe tota nec ſeſe penetrant ſi ipſa potius reſiſtãt penetrationi aliorum, ſeu impediant quò minus alia ſeſe invicem penetrent: atqui duo indiviſibilia. v.g. ſuperficies ultimæ duorum corporum reſiſtunt penetrationi ipſorum, ſeu efficiunt ut illa non tãgant ſeſe ſecundùm ſe tota, ſed tantùm ſecũdùm extrema: ergò multò minus ſuperficies ſeſe contingent ſecũdùm ſe totas, aliàs eſſent in eodem loco.

Confirmatur. quia juxta ſententiam noſtram punctum debet neceſſario inhærere alicui parti quam terminat vel cum alia unit, & tamen non penetratur cum illa: ergò à fortiori non penetraretur cum altero puncto ſi immediatum illi eſſet.

Ad argumentum reſpondeo negando minorem

norem. *Ad probationem nego majorem*: indiviſibilia enim in tantum impediunt ne partes aut corpora ſeſe penetrent, in quantùm ſunt extrema ipſorum, ideoque faciunt ut illa ſeſe tangant ſecundùm extrema tantùm: at hoc ipſo quòd extrema ſeſe tangunt, cùm careant partibus, nequeunt ſe tangere niſi ſecundùm ſe tota, ſubindéque eidem ſpatio correſpondent.

Ad confirmationem conceſſo antecedente, negò conſequentiam & paritatem: punctum enim ſi tangatur ab alio, debet neceſſariò tangi ſecundùm ſe totum, cùm partes non habeat; è contra verò pars, cùm conſtet partibus, tangi poteſt inadæquate in aliqua ſui parte minori & minori in infinitum, quod eſt tangi in parte indeterminata.

Objicies 3. Continuum conſtat ſolis indiviſibilibus, ſi indiviſibilia ſint immediata in ipſo: atqui ſunt: ergo. *Probatur minor*: ſi corpus perfectè ſphæricum moveretur motu continuo ſupra corpus perfectè planum, tangeret ipſum continuè & abſque interruptione: non in partibus diviſibilibus: ergo in ſolis indiviſibilibus, quæ ſubindè ſunt continua & immediata: *Probatur minor:* Corpus perfectè ſphæricum non tangit planum niſi per punctum: ergo non tangit ipſum niſi in punctis. *Antecedens eſt certum*: quia quantò magis globus eſt rotundus, tantò per aliquid minus tangit planum: ergo globus perfectiſ-

ſimè rotundus non tangit planum niſi per aliquid ſui minimum, quod eſt indiviſibile. *Conſequentia verò probatur:* quia tangens & tactum debent adæquari in eo in quo ſeſe tangunt: ergo ſi id quod tangit eſt punctum & indiviſibile, id etiam quod tangitur debet eſſe indiviſibile.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem negant aliqui majorem, & dicunt globum perfectè rotundum non tacturum planum continuè, ſed diſcretè in punctis per ſaltus imperceptibiles, *Nihilominus, data majore, reſpondeo* corpus illud perfectè rotundum motum ſuprà planum tacturum ipſum & in punctis & in partibus non quidem determinatis ſed indeterminatis minoribus & minoribus in infinitum. *Ad probationem minoris,* conceſſo antecedente eiuſque probatione, *diſtinguo conſequens: Non tangit planum niſi in punctis, determinatè concedo: indeterminatè, nego:* id eſt, non tangit aliquam partem determinatam ſecundum ſe totam, nec ſecundum totam ipſius medietatem, ſed tangit ipſam ſucceſſivè ſecundum aliquid indeterminatum minus & minus infinitum, quod eſt tangere partes indeterminatas: omne verò determinatum ſeu deſignabile quod tangit, eſt ſolum indiviſibile. *Ad probationem conſequentiæ reſpondeo* utramq; propoſitionem enthymematis illius eſſe veram de tangere & tacto determinato, non verò indeterminato, globus

autem

autẽ ille percurrẽdo planum non ſolũ tangit aliquid determinatũ, ſed etiam indeterminatũ, nempe partes minores & minores quæ appellantur proportionales, ut ſtatim dicemus.

Objicies quartò: Continuum poteſt in omnem ſuam partem dividi: ergo componitur ex ſolis indiviſibilibus. *Conſequentia eſt evidens*: ſi enim continuum eſſet in omnes ſuas partes diviſum illæ partes non eſſent ulterius diviſibiles. *Antecedens verò probatur*: quia Deus cognoſcit clarè omnes partes continui & partium particulas: ergo poteſt per ſuam potentiam abſolutam omnes à ſe invicem ſeparare.

Confirmatur: quia vel partes continui ſunt finitæ, vel infinitæ: ſi primum, poterit per diviſionem deveniri tandem ad ultimam quæ ulterius dividi nequeat & ſic continuum ſolis indiviſibilibus conſtabit: ſecundum verò non videtur poſſe dici, tum quia daretur infinita magnitudo ex infinitis partibus conſurgens; tum quia etiam daretur ſaltem infinita multitudo actu, quod utrumq; infinitũ infrà rejiciemus. Ut his objectionibus ſatisfiat,

Adverte partes *Continui, ut jam in ſuperioribus innuimus, alias eſſe Determinatas, quæ dicuntur Aliquotæ, alias Indeterminatas quæ appellantur Proportionales. Partẽs determinatæ dicuntur illæ quæ ſunt certæ & determinatæ extenſionis, ſive magnæ ſive parvæ, quæ aliquoties repetitæ adæquant aut exhauriunt totũ*, ut palmi.

reſpectu ulnæ quam octies repetiti exhauriunt, guttæ comparatione aquæ vel maris quod demum detractione illarum exhauriri poſſet cùm ſit finitum quid; & hac de cauſa hujuſmodi partes dicuntur aliquotæ. Partes verò *Indeterminatæ ſunt medietates continui & medietatum medietates in infinitum ſub præciſa ratione medietatum, abſtrahendo à tali vel tali magnitudine aut parvitate; & proptereà dicuntur proportionales, quia ſcilicet non habent certam & determinatam extenſionem aut parvitatem, ſed indeterminatam, proportionatam ei cujus ſunt proximæ medietates. Hoc poſito*

Ad objectionem *diſtinguo antecedens: Poteſt dividi in omnem ſuam partem, Determinatam ſeu Aliquotam, concedo: Indeterminatam & Proportionalem, nego:* qualibet enim facta diviſione poſſunt ulterius dividi partes in ſuas medietates, & medietates illæ in alias, & ſic in infinitum; continuum enim eſt diviſibile in ſemper diviſibilia. Ad probationem antecedentis *reſpondeo* quòd licet Deus videat omnes partes continui, imo & omnia eius puncta clarè & diſtinctè, tamen quia non videt aliquam ibi eſſe ultimam, cùm nulla ſit quæ facta quacunque diviſione non ſit ulteriùs in infinitum diviſibilis, ideo non poteſt dividere continuum in omnes partes proportionales *ſimul & collectivè ſed tantum ſucceſſivè & diviſive,* ita ut facta qualibet diviſione poſſit efficere alias & alias in infinitum.

Ad

Ad confirmationem reſpondeo partes aliquotas eſſe finitas, ita ut quæcumque determinata pars quantumvis exigua aſſignetur, continuum conſtet partibus finitis illi æqualibus, unde poterit deveniri ad ultimam; ex quo nihil ſequitur contra nos, quia licet illa non ſit ulterius diviſibilis in partes aliquotas eiuſdem magnitudinis cum ipſa, eſt tamen in infinitum diviſibilis in medietates & medietatum medietates, ſeu in partes proportionales quas concedimus eſſe infinitas in continuo. Nec tamen inde ſequitur magnitudinem eius fore infinitam, ſicut eſſet ſi conſtaret partibus infinitis aliquotis. *Ratio diſparitatis eſt,* quia partes aliquotæ non includuntur in aliis cum quibus numerantur, & ideo quantò plures ſunt eiuſdem extenſionis, tantò majorem efficiunt extenſionem in toto, atque adeo infinitam ſi infinitæ forent: partes verò proportionales, cum nihil aliud ſint quàm medietates totius, & harum medietatum medietates, includuntur aliæ in aliis, quibus proinde nihil addunt, quantumvis multiplicentur in infinitum, atque adeo non efficiunt majorem extenſionem: neque enim ex eo quòd ulna dividatur in plures & plures in infinitum medietates, propterea creſcit eius quantitas, quia ſcilicet medietates minores includuntur in majoribus, & hæ ſimiliter in aliis majoribus, & majores in toto. Nec ſimiliter ſequitur fore

fore infinitam actu multitudinem, ſimpliciter loquendo, ſed tantum ſecundũ quid, *Ratio eſt*, quia partes continui nõ efficiunt multitudinẽ ſimpliciter & in ratione entium, ad hoc enim requireretur quòd eſſent actu à ſe invicem ſeparatæ & haberent proprias & diſtinctas exiſtentias; ſed ſolùm in ratione partiũ, quatenus ex uno capite actu ab invicem diſtinguũtur, cujus ſignũ evidens eſt mutua ſeparabilitas; ex alio verò actu uniuntur ad conſtituendũ totum, exiſtuntq; per unam & eandẽ illius exiſtentiã; unde ſunt ſimpliciter unũ ens, & non multa ſimpliciter ſed tantum ſecundũ quid, ſcilicet in ratione partium: atque adeo cum non efficiant ſimpliciter multitudinem, conſequens eſt ut non efficiant numerum actu infinitũ niſi ſecundum quid & cum addito, ſcilicet in ratione partium.

Inſtabis: poſſunt ſeparari: ergo efficere multitudinem ſimpliciter, atque adeo ſimpliciter infinitam.

Reſpondeo non poſſe *ſeparari omnes partes proportionales ſimul & collectivè*, ita ut omnes exiſtant actu ſeparatæ à parte rei, id enim implicat, cum qualibet ſeparatione in partes quantumlibet exiguas & imperceptibiles factâ, illæ ſint ulterius ſine fine diviſibiles; *ſed ſolùm ſucceſſivè & diviſivè*, quod nihil aliud eſt niſi quòd quælibet pars deſignabilis poteſt ab alia ſeparari. Unde partes actu diviſæ & ſeparatæ ſemper erunt finitæ.

Obji-

Objicies & inſtabis ultimò: Si in Continuo dentur partes proportionales actu infinitæ, ſequitur granum tritici tot habere partes proportionales, quot cælum empyreum: hoc videtur abſurdum: ergo, &c. *Sequela probatur*: quia tam granum tritici quàm quælibet eius pars, cum ſit continua, conſtaret partibus infinities infinitis, & non videntur eſſe imaginabiles plures partes quam infinities infinitæ: ergo. &c. Quòd verò illud conſequens ſit abſurdum, videtur evidens; cœlum enim ratione unius partis æqualis grano tritici continet totidem partes quot ſunt in toto illo grano & inſuper excedit illud in aliis partibus proportionalibus quæ in reliquis partibus aliquotis cœli includuntur.

Reſpondeo concedendo ſequelam de partibus proportionalibus, & negando id eſſe abſurdum, imo neceſſario fatendum. *Ad probationem reſpondeo* totum non excedere quamlibet ſui partem aliquotam, quantumvis exiguam, quoad partes proportionales: in totidem enim medietates poteſt illa pars aliquota dividi, in quot ipſum totum: unde verum eſt quòd in illa parte aliquota cœli, æquali grano tritici totidem ſunt partes, quot in huiuſmodi grano: ſed quia cœlum ratione ſuarum omnium partium aliquotarum non continet plures partes proportionales, quàm ratione illius unius aliquotæ, ut ex eo con-

vincitur, quòd quacumque facta diviſione cœli & partium eius in medietates, poteſt ſimilis proportionaliter fieri in præfata parte aliquota, in ſingulis eius particulis aliquotis in quas ſubdividi poteſt; ideò non ſunt plures partes proportionales in toto cœlo quàm in uno grano tritici, quamvis ſint plures in immenſum (citra tamen infinitum) aliquotæ, penes quas, & non penes proportionales attenditur major vel minor quantitas rei. Licet autem reſponſio noſtra prima fronte videatur paradoxum quoddam, rectè tamen intellecta eſt veriſſima & ex iis quæ hactenus diximus omnino conſequens. Ex dictis

Infero & dico tertiò partes continui habere actu & non ſolùm in potentia rationem partium: patet ex dictis: quia ad rationem partium actu duo requiruntur, *quòd diſtinguantur ab invicem, & quod uniantur ad componendum totum. Compoſitio enim eſt diſtinctorum unio*: atqui partes continui, ſive ſumantur ut aliquotæ & determinatæ, ſive ut proportionales, ſunt actu diſtinctæ, cum ſint ſeparabiles, & tamen unitæ terminis communibus ſeu indiviſibilibus *Confirmatur*: quia quando ſunt actu ſeparatæ, ſunt tota: ergo ſi unquam habeant rationem partium actu, debent illam habere in continuo.

Infero & dico ultimò Continuum conſtare partibus aliquotis actu finitis, Proportionalibus verò infini-

infinitus actu in ratione partium. Utraque pars conſtat ex dictis: prima quidem, quia alias *Continuum* haberet infinitam actu magnitudinem, cum quælibet pars aliquota addat certam aliquam extenſionem, atque adeo infinitæ infinitam: ſecunda verò, quia *Continuum* eſt diviſibile in ſemper diviſibilia, alias conſtaret indiviſibilibus ſolis: quòd verò ſint actu infinitæ in ratione partium non verò entium, conſtat, quia non ſunt diſtinctæ niſi in ratione partium.

Utrumque corollarium ponitur contra nonnullos, qui, ut ſalvent non dari multitudinem actu infinitam in Continuo, dicunt partes ejus non habere actu rationem partium, ſeu non eſſe ab invicem diſtinctas, nec ſubindè actu infinitas etiam in ratione partium, ſed ſolùm ut potentia: ſed rationes factæ ſtant in oppoſitum, & aliter vitatur inconveniens ut patet ex dictis.

Objici ſolùm poteſt partes in Continuo non habere diverſas unitates actu, ſed unicam totius, atq; adeò nõ eſſe actu diſtinctas. *Deinde* quia ſequeretur corpus Chriſti eſſe infinities ſub quantitate cujuslibet hoſtiæ conſecratæ ſi ibi ſint infinitæ partes actu diſtinctæ. Sed

Reſpondeo habere quidem unicam unitatem propriè dictam, plures tamen lato modo ſumptas, quatenus unitas dici poteſt quælibet entitas realiter diſtincta ab alia, quamvis non actu ſeparata. *Ad aliud*

nego

nego ſequelam : eſt enim ibi corpus Chriſti ſemel tantùm, de facto, cum ſit actu una quantitas; quamvis pluries in potentia, juxta quod poteſt hoſtia in plures & plures partes dividi, ſub quibus remanet corpus Chriſti quamdiu non ſunt ita exiguæ quin ſub eis conſervaretur ſubſtantia panis ſi per conſecrationem non fuiſſet deſtructa & converſa.

SECTIO II.

An in Continuo ſint vera & poſitiva indiviſibilia.

VT inter duas ſententias extremas, quarum altera jam à nobis ſectione præcedenti refutata aſſerit in *Continuo dari ſola indiviſibilia*, *altera verò nulla admittit*, ſed *ſolas partes diviſibiles quas cenſet ſe ipſis uniri & terminari ſolum negativè quatenus ultrà non ſe extendunt*; ut, inquam, inter duas illas opiniones mediam viam ſequamur, *Dico in Continuo dari actu indiviſibilia, tam continuativa partium illius : quàm terminativa extremitatum*; quæ ſint realia & poſitiva entia à partibus modaliter diſtincta, quæ in linea ſunt puncta : in ſuperficie lineæ, & in corpore ſuperficies.

Reſ-

Reſp. Quòd dentur *Indiviſibilia Cõtinuativa* ſic oſtenditur : Continuũ eſt id cujus partes terminis communibus copulantur:atqui hujuſmodi termini communes copulantes partes,ſunt indiviſibiles:ergo dantur in cõtinuo indiviſibilia copulativa. *Major eſt ipſa definitio continui* , & ſuadetur ex eo quòd partes continui non uniantur ſe ipſis, ſicut materia & forma, cum non uniantur ut actus & potentia ſicut illæ;atque adeo uniri debent medio aliquo nexu utramque efficiente: deinde ex diſcrimine inter continuum & contiguũ : continua enim dicuntur ea quorum extrema ſunt unũ,id eſt ſunt partes quæ una & eadem extremitate ſeu termino communi copulantur:at verò cõtigua dicuntur ea,quorũ extrema ſunt ſimul, id eſt eidẽ indiviſibili ſpatio correſpondent : ergo,cum partes cõtinui ſint inter ſe continuæ , uniri debent terminis communibus.

Quod autem hujuſmodi termini communes ſint indiviſibiles,manifeſtè probatur : ſi enim nexus uniens duas partes eſſet diviſibilis , deberent eius partes uniri inter ſe medio aliquo alio nexu , & de illo inquireretur an eſſet diviſibilis,nec ne:ſi ſecundum, habetur intentũ quòd detur indiviſibile cõtinuativũ: ſi primum,dabitur proceſſus in infinitum.

Quòd *etiam dentur Indiviſibilia Terminativa, probatur* : quia extremitates continui

nui neceſſariò terminari debent poſitivè per extrema indiviſibilia, & non ſolum negativè per carentiam ulterioris extenſionis, quod ita ſuadetur: quia niſi per hujuſmodi indiviſibilia poſitivè terminetur continuum non poterit fieri contactus realis & phyſicus corporum inter ſe: conſequens eſt abſurdum: ergo, &c. *Probatur ſequela majoris*: Non poteſt dari naturaliter penetratio corporum: atqui ſi non terminarentur poſitivè per indiviſibilia, non poſſent ſeſe tangere ſine penetratione: ergo non poſſet naturaliter fieri hujuſmodi contactus. *Probatur minor*: Penetratio eſt quandò duæ quantitates, aut duæ partes eumdem locum occupant: atqui ſi extremitates corporum non eſſent indiviſibilia, ſed partes diviſibiles, illæ occuparent eumdem locum quando ſeſe contingerent, nam contigua ſunt ea quorum extrema ſunt ſimul, ſeu eidem ſpatio correſpondent: ergo &c. Et confirmatur: nam in hoc conſiſtit penetratio duorum corporum, quòd ſeſe contingant ſecundum omnes partes: ergo & penetratio duarum partium in hoc quòd ipſæ ſimiliter ſeſe tangant.

Dices: Extrema indiviſibilia, quando ſeſe contingunt, occupant idem ſpatium, & veluti ſe penetrant, ut nos volumus; quidni idem dici poſſit de partibus extremis?

Reſpondeo: quia illa veluti penetratio indiviſibilium eſt ſolum *negativa*, quatenus

tenus duo non occupant majorem locum quam unum, quia revera non occupant locum qui diviſibilis eſt: at vero partes cum proprie occupent locum, propriè & poſitive ſeſe penetrarent, quod fieri nequit.

Suadetur magis eadem ſecunda pars concluſionis, ſeu præcedens ratio confirmatur & explicatur: Quando duo corpora juxta ſe ponuntur, non ſe tangunt niſi ſecundum indiviſibilia in continuo: ergo dantur indiviſibilia. *Probatur antecedens:* tum ratione facta quæ eſt fundamentalis: quia ſcilicet alias ſi ſeſe tangerent ſecundum partes diviſibiles, illæ partes ſeſe penetrarent: tum efficaci exemplo, facta hypotheſi quod ponatur globus perfecte rotundus ſupra tabulam perfecte planam; tunc enim duo illa corpora, ſaltem dum unum quieſcit ſupra aliud, tangunt ſeſe in aliquo determinato & deſignabili: atqui illud determinatum, in quo ſeſe tangunt, non poteſt eſſe pars, ſed ſolum indiviſibile: ergo, &c. *Probatur minor:* quia quæ ſe tangunt in aliquo determinato, debent adæquari in eo: atqui globus ſphæricus & rotundus & corpus perfecte planum nequeunt adæquari in parte determinata: ergo non ſe tangunt in parte determinata, ſed illud determinatum debet neceſſario eſſe indiviſibile. *Probatur minor:* quia pars determinata corporis plani, quod tangeretur, eſt plana: in globo autem perfecte ſphærico nulla da-

tur pars plana , alias pro illa parte non eſſet perfectè ſphæricus ſed planus: ergo non poteſt adæquari illi in parte determinata ; ad hoc enim requireretur quod pars tangens, ſicut & tacta, eſſet perfectè plana. Simile argumentum fieri poteſt de cylindro ſeu columna perfectè rotunda quæ quieſcendo ſupra tabulam perfectè planam non poteſt eam tangere niſi in aliquo indiviſibili in latum, ſeu in linea: Item de duabus tabulis perfectè planis quæ non poſſunt ſeſe tangere in profunditate, alias ſeſe penetrarent, atque adeo debent ſe tangere in aliquo indiviſibili in profundum, nempe in ſuperficie ; ergo dantur indiviſibilia realia & poſitiva in continuo, contactus enim non fit in aliquo negativo. Ex quibus

Infertur evidenter indiviſibilia diſtingui realiter modaliter à partibus: impoſſibile enim eſt indiviſibile identificari omnino realiter cum diviſibili; atqui partes ſunt diviſibiles; ergo nequeunt indiviſibilia identificari omnino realiter cum illis , ſed modaliter ſaltem diſtinguuntur ea ratione qua quilibet modus diſtinguitur à re modificata. Ex quo

Infertur 2. non poſſe indiviſibilia ſeparari à partibus , ita ut ſeparata exiſtant: quia ſunt modi terminantes aut unientes partes : impoſſibile autem eſt modum ſeparari à re modificata , aut ſeparatum exiſtere ; quod maxime verum eſt de indiviſibilibus

ſibilibus continuativis quæ ſunt eſſentialiter nexus partium, atque adeo repugnat ſeorſim reperiri ab illis.

Objicies 1. Indiviſibile non poteſt contingere partes diviſibiles, puta lineæ: ergo nec illas unire aut terminare. *Probatur antecedens* quia vel tangeret illas in indiviſibili, vel in diviſibili: neutrum: ergo. *Probatur minor:* nam inprimis non tangit in indiviſibili, alias darentur plura indiviſibilia immediata, & ſic linea conſtaret ſolis punctis; nec etiam in diviſibili, quia quæ ſe tangunt, adæquantur: ſed indiviſibile non poteſt adæquari diviſibili: ergo.

Reſpondeo indiviſibile, non dici proprie tangere partes quas unit aut terminat, contactus enim proprie eſt duorum ſeparatorum quorum extrema ſunt ſimul; ſed dicitur afficere illas, & in hoc ſenſu *negatur antecedens. Ad probationem reſpondeo indiviſibile* afficere partem in aliquo diviſibili non determinato minori & minori in infinitum, ita ut quamcumque partem deſignaveris indiviſibile non afficiat immediate illam ſecundum ſe totam, nec ſecundum medietatem totam illius, ſed ſecundum aliquid minus & minus in infinitum. Et ad id quod additur reſpondeo ea quæ ſe tangunt ſeu afficiunt in aliquo determinato, debere adæquari; non autem quæ in aliquo ſolum indeterminato.

Dices: Si punctum poteſt ita afficere

partes lineæ, abſque eo quod aliquam determinatam ſecundum ſe totam immediate afficiat, ſed quæcumque aſſignetur non ſit illa tota quæ immediate afficitur aut terminatur à puncto, nec tota eius medietas, ſed minor & minor in infinitum; cur idem dici non poteſt de ſphæra tangente planum, quod ſcilicet ipſum contingat non per punctum in puncto, ſed per aliquam partem indeterminatam in aliqua pariter indeterminata minori & minori in infinitum?

Reſpondeo, diſcrimen eſſe: quia licet ſphæra, ſaltem dum movetur, poſſit tangere planum (imo & neceſſario debeat) in aliquo indeterminato, cum percurrat totum illud: debet tamen etiam ipſum tangere in aliquo determinato, cum illud in quo ſe tangunt, ſaltem quieſcendo deſignari poſſit: illud autem nequit eſſe niſi indiviſibile, ut oſtendimus; at vero punctum immediatè afficiens partẽ per modum nexus aut termini non debet, imo non poteſt immediatè afficere aliquid determinatum, quia quodcumque deſignetur nõ eſt illud totum quod immediate unit aut terminat, ſiquidem poteſt id ulterius dividi in medietates, atque adeo debet immediate afficere aliquid indeterminatum. Radix hujus diſcriminis ſumitur ex differentia inter contingens & contactum ex una parte & unionem ſeu terminum & rem junctam ſeu terminatam ex alia: contingens enim debet

bet poſſe adæquari contacto in aliquo determinato; unio autem non debet adæquari aut eſſe eiuſdem rationis cum re unita, ſubindeque neceſſarium non eſt quod, ſi unio ſit indiviſibilis, etiam res unita indiviſibilis ſit.

Objicies 2. Quodlibet continuum eo ipſo intelligitur finitum & terminatum, quod ulterius ſe non extendit: ergo fruſtra ponuntur indiviſibilia, quibus finiatur & terminetur.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: intelligitur finitum & terminatum, *negative*, concedo: *poſitive*, nego: neceſſe autem eſt terminari etiam poſitive ut oſtendimus, alias corpora ſeſe tangerent & penetrarent ſecundum partes extremas.

SECTIO III.

Quomodo incipiant, & deſinant entia ſucceſſiva, nec non etiam permanentia.

CUM non ſolum continuum permanens, linea ſcilicet, ſuperficies, & corpus, debeat terminari poſitive per indiviſibilia; ſed etiam ſucceſſivum, nempe motus, & tempus; & quandoquidem eadem eſt ratio de utriſque; ſupereſt hic reſolvendum quomodo hujuſmodi entia ſucceſſiva in-

cipiant & deſinant ratione ſuorum indiviſibilium terminantium : idemque ob doctrinæ connexionem de entibus quibuſcunque etiam permanentibus erit determinandum. Pro reſolutione

Adverte duobus modis poſſe aliquid incipere & deſinere: *primo per inſtans intrinſecum, ſecundo per inſtans extrinſecum*. Illud dicitur incipere per inſtans intrinſecum, quod in hujuſmodi inſtanti habet primo ſuum eſſe, cum immediate antea (hoc eſt in parte temporis antecedente illud inſtans) non haberet: Similiter illud dicitur deſinere per *inſtans intrinſecum*, quod in inſtanti illo ultimo habet poſtremo ſuum eſſe ita ut immediate poſt ſive in parte temporis inſtans illud ſubſequente, non ſit habiturum: Unde illud quod incipit per inſtans intrinſecum, dicitur aliis terminis incipere *per primum ſui eſſe*, quia de illo verum eſt dicere in illo inſtanti, *Nunc primo res illa eſt & immediate antea non erat*; pariter illud quod deſinit per inſtans intrinſecum, dicitur ſub aliis terminis deſinere per *ultimum ſui eſſe*, quia de illo verum quoque eſt dicere in hujuſmodi inſtanti, *Nec ultimo res illa eſt & immediate poſtea non erit*. E contra vero illud dicitur incipere per *inſtans extrinſecum*, quod in eo inſtanti nondum habet ſuum eſſe ſed immediate poſtea (id eſt in parte temporis ſtatim ſequenti) habebit: & illud dicitur deſinere per inſtans extrinſecum.

ſecum, quod in illo jam non habet ſuum eſſe ſed immediate antea habebat: Unde etiam illud quod incipit per inſtans extrinſecum, dicitur incipere *per ultimum ſui non eſſe*, quia de illo verum eſt dicere in hujuſmodi inſtanti, Nunc ultimo res illa non eſt ſed immediate poſtea habebit eſſe: & ſimiliter illud quod deſinit per inſtans extrinſecum, dicitur finire *per primum ſui non eſſe*, eo quod de illo verum ſit dicere in tali inſtanti, Nunc primo res illa non eſt & immediate antea erat, His ita conſtitutis

Dico ſucceſſiva, qualia ſunt motus & tempus incipere & deſinere per inſtans extrinſecum. Concluſio eſt evidens: illud enim dicitur incipere per inſtans extrinſecum, quod in illo nondum habet ſuum eſſe, ſed immediate poſtea habebit; & ſimiliter illud dicitur deſinere per inſtans extrinſecum, quod in tali inſtanti jam non habet ſuum eſſe ſed immediate antea habebat: atqui motus & tempus in inſtanti inchoativo nondum habent ſuum eſſe, ſed immediate poſtea habebunt; & in inſtanti terminativo jam illud non habent, ſed immediate antea habebant: ergo incipiunt & deſinunt in inſtantibus extrinſecis. *Probatur minor:* quia de ratione motus & temporis eſt prius & poſterius, ſeu extenſio ſucceſſiva: atqui in inſtanti, quod omnino indiviſibile eſt & inextenſum, non

poteſt dari prius & poſterius : ergo non habent ſuum eſſe in inſtanti, ſed ante vel poſt.

Dices : Hujuſmodi indiviſibilia extrema ſunt aliquid motus aut temporis : ergo motus & tempus habent eſſe in illis , ſubindeque incipiunt & deſinunt per indiviſibilia intrinſeca.

Reſpondeo, quod quamvis illa indiviſibilia ſint aliquid entis ſucceſſivi , nempe termini ipſius , non tamen participant eſſentiam illius, quæ eſt diviſibilis in prius & poſterius : unde diſtinguo conſequens : Habent eſſe in illis ſimpliciter & quoad id in quo conſiſtit ipſorum eſſentia, *nego*: ſecundum quid,ſeu quantum ad aliquid ſui,*concedo* : Unde non dicuntur motus & tempus eſſe in inſtanti inchoativo & terminativo , niſi cum addito, ſcilicet,*initiative aut terminative.*

Dico 2. Indiviſibilia ipſa entium ſucceſſivorum incipiunt & deſinunt intrinſece,ſeu per primum & ultimum ſui eſſe. Patet: quia habent ſuum eſſe ſimul & per unicum indiviſibile momentum in quo verum eſt dicere, Nunc primò eſt illud indiviſibile & immediate antea non erat, & Nunc ultimò eſt illud indiviſibile & immediate poſtea non erit. Unde tale momentum reale dividitur à nobis in duo inſtantia rationis, in quorum priori intelligitur incipere indiviſibile entis ſucceſſivi,& in poſteriori deſinere.

Dico

Dico tertio: entia permanentia, quantum eſt de ſe, poſſunt etiam incipere per inſtans intrinſecum, ſeu per primum ſui eſſe; & ſimiliter deſinere per inſtans intrinſecum, ſive per ultimum ſui eſſe.

Probatur evidenter: Incipere per inſtans intrinſecum eſt habere ſuum eſſe & ſuam eſſentiam in inſtanti; & immediate antea non habuiſſe; ſimiliter deſinere in inſtanti intrinſeco eſt in illo habere ultimo ſuum eſſe & immediate poſt non eſſe habiturum: atqui entia permanentia ita ſe habent: cum enim de ſe non includant ſucceſſionem, ſed petant habere ſuum eſſe ſimul, poſſunt & exigunt quantum eſt de ſe habere illud primo in inſtanti quando incipiunt, & ultimo quando deſinunt. Dixi quantum *eſt de ſe*: quia per accidens aliter contingit.

In primis enim ſubſtantiæ materiales in ſui generatione aut corruptione, quamvis incipiant per inſtans intrinſecũ (eo quod forma ſubſtantialis introducitur in inſtanti terminativo motus alterationis prævias diſpoſitiones introducentis, atque adeo in illomet inſtanti ſubſtantia de novo genita habet primo ſuum eſſe;) attamen deſinunt per *inſtans intrinſecum*, ſiquidem in illo ipſo momento, in quo forma nova introducitur, expellitur præcedens, utpote quæ non poteſt eſſe ſimul cum alia in eadem materia: atque ita in illo inſtanti verum eſt dicere, Nunc primo non

eſt forma præcedens & corrumpenda,ſed immediate antea erat. Ergo de facto res quæ generantur, incipiunt per primum ſui eſſe ſeu per *inſtans intrinſecum*; deſinunt vero per inſtans extrinſecum, & per primum non eſſe, eo quod deſinant ad generationem alterius quæ in illo inſtanti eſt, ſubindeque in eo jam non eſt alia quæ corrumpitur aut corrupta eſt. *Dices:* Potuit ſubſtantia corrumpenda deſinere per unicum inſtans intrinſecum, & generanda incipere ſimiliter per aliud intrinſecum ſubſequens. *Sed contra:* quia jam vel darentur duo inſtantia immediata quod eſt impoſſibile, alias enim tempus conſtaret ſolis inſtantibus, aut in parte mediante inter illa materia eſſet ſine ulla forma.

Deinde etiam quantum ad res immateriales & incorruptibiles, cum inceptio & deſitio earum non menſuretur noſtro tempore aut eius inſtantibus, tanquam propria menſura, ſed inſtantibus altioris rationis, quæ dicuntur diſcreta, & poſſunt indifferenter correſpondere vel partibus noſtri temporis, vel inſtantibus eius: fit inde quod per correſpondentiam ad noſtrum tempus, hujuſmodi res incorruptibiles aut immateriales poſſunt incipere & deſinere vel per inſtans intrinſecum, ſi nempe inſtans diſcretum quod eſt propria menſura inceptionis aut deſitionis illarum, correſpondeat inſtanti noſtri temporis, tunc enim habebunt primo ſuum eſſe

in

in hujuſmodi inſtanti: vel per inſtans extrinſecum, ſi videlicet inſtans diſcretum menſurans inceptionem aut deſitionem rei incorruptibilis aut ſpiritualis, correſpondeat patri noſtri temporis, in hoc enim caſu non habebit ſuum eſſe primo aut ultimo in noſtro inſtanti, ſed immediate ante vel poſt: ergo, &c.

Dices : primum eſſe rei incorruptibilis & permanentis nequit correſpondere parti temporis, cum non habeat partes priores & poſteriores, per quas correſpondeat medietatibus prioribus & poſterioribus illius partis temporis.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Nequit correſpondere illi parti determinatæ, *concedo:* indeterminatæ, *nego:* ſeu quod idem eſt; Nequit illi correſpondere, adæquate, id eſt minori & minori in infinitum, *nego.*

Adverte id quod diximus de deſitione rerum incorruptibilium, quales ſunt Angeli & cœli, procedere ex ſuppoſitione quod res illæ deſinerent, quod non repugnat reſpectu Divinæ omnipotentiæ quæ ſicut omnia è nihilo eduxit, ita poteſt illa in nihilum redigere per ſuſpenſionem ſui concurſus conſervantis. Poteſt etiam intelligi & debet de deſitione accidentium quorundam ſpiritualium (ut gratiæ & virtutum ſupernaturalium) quorum inceptio & deſitio menſuratur proprie per inſtantia diſcreta : atque adeo per correſpondentiam

ad

ad noſtrum tempus poſſunt incipere & deſinere per inſtantia intrinſeca aut extrinſeca.

DISPUTATIO XIV.

De Infinito.

CUM proprium ſit motus & cujuslibet alterius continui, quod infinitas includat partes, & infinitum ſyncategorematice dividi poſſit in eas, nequit eius natura perfecte intelligi ſine aliqua notitia infiniti.

SECTIO I.

An detur aut dari poſſit naturaliter Infinitum actu.

INFINITUM ut ſic *dicitur illud quod non habet finem*, *ſeu quod caret terminis ipſum finientibus & limitantibus*. Eſt autem duplex aliud *infinitum actu ſimpliciter*, *ſeu ut alii dicunt categorematice*: *aliud infinitum in potentia, ſecundum quid, & ſyncategorematice. Infinitum actu & ſimpliciter dicitur illud*

quod

quod tale & tantum eſt ut actu nullis omninò claudatur terminis: infinitum verò in potentia dicitur illud, quod actu quidem finitum eſt & habet terminum, poteſt tamen illo carere & quolibet alio in particulari & ſigillatim deſignabili, quo ſucceſſivè finiri & limitari poteſt, non tamen omnibus collectivè ita ut dicatur infinitũ in potentia non quia poſſit carere omni omninò termino & fieri infinitum actu, ſed quia ſemper poteſt carere termino illo quo actu limitatur, & ulterius progredi valet.

De infinito in potentia non eſt difficultas: certum enim eſt illud dari, nam hoc modo diviſiones continui ſunt infinitę, cum qualibet datâ poſſint fieri aliæ & aliæ in infinitũ: hoc etiam modo cogitationes hominum & angelorum eſſe infinitas conſtat, quia licet ſemper ſint actu in numero finito, tamen nuſquam futura eſt ultima ultra quã non ſuperſint aliæ & aliæ futuræ abſque fine, quod eſt eſſe infinitas in potentia ſeu *ſyncategorematicè*.

De infinito igitur actu procedit quæſtio, in qua ut certa à dubiis ſeparemus certum eſt & lumine naturali notiſſimum *dari ens increatum infinitum actu* in ratione entis, utpotę omni imaginabili perfectione ſub latitudine entis contenta cumulatiſſimum, quod eſt Deus Optimus Maximus. Solum igitur eſt dubium *de infinito creato* quod poteſt eſſe potiſſimum triplex, nempe *infinitum*

in perfectione eſſentiali, infinitum in quantitate ſive continua ſive diſcreta, & infinitum in intentione. Pro reſolutione

Dico *nullum reipſa dari ens creatum actu infinitum, nec naturaliter dari poſſe.* Hæc concluſio eſt communis.

Probatur: Nulla datur aut naturaliter dari poteſt ſubſtantia creata actu infinita, nullumque pariter accidens: ergò nullum ens creatum: *Conſequentia patet, antecedens verò probatur.* Quod eſt in aliquo certo & determinato genere eſt finitũ, clauditur enim ſuo proprio genere & differentia tanquã terminis ſuæ eſſentiæ: atqui ſubſtantia creata eſt in certo & determinato genere, ut conſtat: ergò eſt neceſſariò finita quoad ſuam eſſentiam, ergò etiam quoad accidentia, quæ eſt ſecunda pars antecedentis. *Probatur hæc conſequentia*: quia accidentia naturalia ſaltẽ ſeu naturaliter convenientia ſubjecto, quo ſenſu hic loquimur, debent eſſe proportionata illi: ergò ſi illud ſit finitum, finita etiam erũt accidentia, naturaliter ſaltem loquẽdo. Et hæc ratio ac etiam concluſio magis confirmabitur in ſequentibus, ubi oſtendemus non poſſe dari infinitum actu nedum naturaliter ſed nec etiam ſupernaturaliter.

Objicies: Datur infinitum in potentia ut ſuppoſuimus: ergò poteſt dari infinitũ actu, nam fruſtra eſt potentia quæ non poteſt reduci ad actum.

Reſpon-

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Datur infinitum in potentia, id eſt, quod poſſit de facto carere ſimul omni termino, & ſic fieri infinitum actu, *nego:* quod poſſit carere omni termino diviſivè duntaxat & ſucceſſivè deſignabili, ita ut ſemper aliquem habeat actu, *concedo:* & nego cõſequentiam: Ad probationem ejus concedo fruſtra eſſe potentiã quæ non poteſt reduci ad actum, ſed actus in ordine ad quem aliquid dicitur infinitum in potentia, non eſt actualis carentia omnis omninò termini, nec ſubinde ratio infiniti actu, ſeu carentia cujuslibet termini in particulari deſignabilis,

Dices: in continuo ſunt partes actu infinitæ: ergò datur infinitum actu. Ad hoc jam reſponſum eſt ſupra: quod ſicut illæ partes non efficiunt multitudinem ſimpliciter, ita nec infinitatem actu, niſi ſecundum quid & cum addito, ſcilicet in ratione partium: Unde diſtinguo conſequens. Datur infinitum actu, ſimpliciter loquendo, *nego*, ſecundùm quid, *concedo:*

SECTIO II.

An per abſolutam Dei potentiam dari poſſit aliqua creatura quæ ſit infinita ſecundum eſſentiam.

ADVERTE unam & eandem Dei omnipotentiam ſolere diſtingui & veluti dividi noſtro modo cōcipiendi in *Potentiam ordinariam & extraordinariam ſeu abſolutam.* Dicitur *Ordinaria,* quatenus operatur juxta ſolitum rerum ordinem, quem ipſa Divina providentia cōmuniter ſervare decrevit. *Dicitur verò abſoluta & extraordinaria,* dum agit præter, ſupra, vel contra leges ordinarias Divinâ providentiâ ſtatutas.

Cùm ergo ſectione præcedenti oſtenſum ſit non poſſe naturaliter, ſeu de potentia ordinaria dari infinitum actu: ſupereſt reſolvendum: an ſaltem per abſolutam Dei potentiam ſit producibile, an verò contradictionem involvat in rebus dari; nihil enim reſpectu abſolutæ Dei potentiæ reputatur impoſſibile niſi quod contradictionem implicat, ut hominem non eſſe rationalem, aut equum eſſe ratione præditum. In hac autem ſectione agemus tantum de infinito ſecundùm eſſentiam: de quo

Dico

Dico implicare contradictionem quod detur aliqua creatura ſecundum eſſentiam infinita.

Probatur: Infinitum ſecundum eſſentiam dicitur illud, cujus eſſentia nullis clauditur aut limitatur terminis: atqui implicat dari creaturam cujus eſſentia non limitetur propriis terminis: ergò, &c. *Probatur minor:* implicat dari creaturam cujus eſſentia non conſtet genere & differentia: atqui genus & differentia ſunt termini limitantes eſſentiam rei: ergò implicat &c. *Major eſt evidens:* quęlibet enim creatura imaginabilis, hoc ipſo quòd continetur ſub altitudine entis creati, debet in aliquo prædicamento ſub certa aliqua ſpecie collocari, ſubindeque conſtare genere, in quo conveniat cum aliis, & differentia, quâ ab illis ſecernatur, *Minor verò non eſt minus certa:* quod enim determinat rem ad aliquam certam perfectionem ultra quam non ſe extendat, præfigit ei fines ipſamque limitat: atqui genus & differentia rem determinant ad certam aliquam perfectionem, extra quam non ſe extendat: ergò finiunt & limitant rem illam ſeu eſſentiam quam conſtituunt.

Explicatur: nam eſſentia Gabrielis, v. g. Ex ratione generica ſubſtantiæ ſub qua continetur, habet quod non participet totam perfectionem ſub latitudine entis creati contentam, ſed determinatur ad aliquam illius portionem, nempe ad ſub-ſtan-

ſtantiam: deinde ex propria differentia habet ulterius quòd non participet totam perfectionem ſub genere ſubſtantiæ comprehenſam, ſed coarctatur ad ſpecialem perfectionem talis ſpeciei, excludendo perfectionem aliarum: ergò genus & differentia determinant & coarctant eſſentiam ad certam aliquam, finitam, & limitatã perfectionem.

Dico 2. Poteſt nihilominus Deus quacunque producta creatura alias & alias in eſſentia perfectiores producere in infinitum ſyncategorematicè.

Probatur: quia quamcunq; producat creaturam, illa habet finitam actu perfectionẽ, ut ex præcedenti concluſione conſtat: ergò quacumq; producta poteſt perfectiorem & perfectiorem in infinitum producere. *Probatur conſequentia*: quia quacunq; perfectione finita producta non eſt exhauſta Dei potentia & virtus, cùm ſit infinita: ergò poteſt aliam & aliam perfectiorem producere.

Objicies contra primam concluſionem: Potentia Dei ad extra eſt infinita actu: ergò poteſt producere effectum infinitum actu in perfectione eſſentiali. *Probatur conſequentia*, quia quò major eſt potentia aliqua, eò majorem aut perfectiorem effectum poteſt producere: ergò infinita infinitum actu.

Reſpondeo concesſo antecedente, negando conſequentiam. Ad probationem pariter concedo antecedens, & conſequentiam nego: infinitas enim

enim potentiæ ſolum expoſcit quòd producta quacunque rerum ſpecie & multitudine poſſit aliam perfectiorem, & perfectiorem, majorem & majorem in infinitum producere, quod eſt poſſe producere infinitum *ſyncategorematicè ſolum in potentia, non verò actu.*

Dices: Poteſt Deus habere hoc imperium efficax. Fiat perfectiſſimus effectus quem ego poſſum producere: atqui vi illius imperii non fieret effectus actu finitus, aliàs in eo limitatur potentia Divina, ergò infinitus actu produceretur.

Reſpondeo implicare quòd Deus habeat illum actum imperii, quia inter effectus poſſibiles nullus eſt aſſignabilis omnium perfectiſſimus, ſed quocunque aſſignato ſunt alii poſſibiles perfectiores & perfectiores in infinitum, atque adeò fruſtraneum eſſet illud imperium, cum nihil aſſignari poſſet quod obtemperaret.

Inſtabis, effectus debet adæquari cauſæ, ſed nullus effectus poteſt adæquari potentiæ Dei infinitæ niſi actus infinitus: ergò eſt poſſibilis.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: effectus materialiter ſumptus, nego: formaliter quoad modum quo producitur, concedo: quamvis autem effectus materialiter ſpectatus & ſecundùm ſuam entitatem non adæquetur omnipotentiæ Dei, adæquatur tamen ei quodammodo formaliter

liter quoad modum quo producitur, ſcilicet è nihilo, ad quod exigitur virtus infinita.

Objicies 2. contra eandem concluſionem: Deus operans liberè non eſt minus potens quàm ſi ageret ex neceſſitate: ſed ſi ageret ex neceſſitate naturæ produceret effectum actu infinitum: ergò etiam ut operans liberè poterit illam attingere. *Probatur minor*: quia ſi ageret ex neceſſitate naturæ, applicaret totam ſuam virtutem actu infinitam: virtus autem actu infinita totaliter applicata & ſecundùm totas ſuas vires agens, neceſſariò produceret effectum actu infinitum: ergò.

Reſpondeo negando minorem: Ad probationem pariter nego minorem: cum enim effectus actu infinitus, ex parte ſui ſit impoſſibilis, ut oſtenſum eſt nunquam produceretur, etiam facta illa ſuppoſitione impoſſibili quòd omnipotentia Divina ageret neceſſariò & ſecundùm totas ſuas vires in productione rerum ad extra, ſed in eo caſu continuè & ſine ulla interruptione produceret ex nihilo effectus perfectiores, & perfectiores in infinitũ.

Objicies 3. Contra eandem: Data quacunque creatura poteſt Deus aliam & aliam perfectiorem in infinitum producere: ergò poſſibilis eſt aliqua infinitè perfecta.

Probatur conſequentia: Si de facto in rerum natura darentur infiniti Angeli, v. g. ſeſe in perfectione eſſentiali gradatim exceden-

dentes, daretur aliquis inter illos qui eſſet infinitæ perfectionis eſſentialis: ergò ſi ſint poſſibiles infiniti perfectiores & perfectiores debet in tota illorum collectione reperiri aliquis poſſibilis infinitè perfectus quem proinde poteſt Deus producere.

Reſpondeo, negando conſequentiam. Ad probationem conceſſo antecedente diſtinguo conſequens: ſi ſint poſſibiles infiniti *categorematicè*, concedo: *ſyncategorematicè*, id eſt non tot quin plures & plures, nego, hoc autem ſecundo modo duntaxat concedimus eſſe poſſibiles infinitos.

SECTIO III.

An de potentia Dei abſoluta poſſit dari infinitum in magnitudine & multitudine.

DICO *Implicare contradictionem quod detur infinitum in magnitudine.*

Probatur 1. Data infinita magnitudine ſequitur dari poſſe diſtantiam actu infinitam intra duos terminos clauſam: conſequens eſt implicatorium, talis enim diſtantia foret infinita ut ſupponitur, & ſimul finita utpote terminis clauſa: ergò impli-

implicat dari infinitam magnitudinem. *Sequela majoris probatur* ex illo principio mathematico, quòd duæ lineæ ab eodem pũcto ductæ, quò plus ab hujuſmodi centro protrahuntur, eò magis diſtãt inter ſe; ſed data infinita magnitudine, poſſent ab eodem illi' magnitudinis puncto duæ lineæ protrahi in infinitum, ſiquidem extenſio illius magnitudinis in infinitum procederet: ergò illæ duæ lineæ diſtarent à ſe invicem diſtantia infinita, atqui talis diſtãtia eſſet terminis clauſa, nempe duabus illis lineis, cùm neutram illarum egrederetur: ergò daretur diſtantia actu infinita, & nihilominus teminis clauſa & finita. Quod argumentum non ſolũ procedit de corpore, ſeu de magnitudine in longum, latum, & profundum extenſa: ſed etiam de linea ipſa: data enim linea infinitè longa verſus orientem, nihil implicaret aſſignari aliam ab uno illius prioris lineæ puncto infinitè protenſam verſus meridiem; ſed hoc poſito illæ duæ lineæ verſus orientem & meridiem in infinitum productæ diſtarent infinitè juxta principium ſtatutum & nihilominus diſtantia illa terminis clauderetur, nempe ipſis lineis: ergò.

Probatur 2. Repugnat dari corpus ſimul mobile & immobile motu locali, v.g. Si daretur corpus actu infinitum, illud eſſet mobile motu locali & ſimul immobile: ergò. *Probatur minor*: eſſet enim mobile quantum

eſt de

eſt de ſe, quia conſtaret materia & forma, quę ſunt principia radicalia motus, ob quam rationem alia corpora ſunt mobilia, eſſet verò immobile, quia ſi moveri poſſet, vel motu recto vel circulari moveretur; non motu recto, quia per hunc motum mobile de uno loco tranſit ſecundùm ſe totum in aliũ, quod in illo caſu implicaret, ſiquidem corpus illud omne omninò ſpatiũ repleret, aliàs ſi ſupereſſet aliud ſpatium in quod tranſire poſſet, non eſſet infinitum, finiretur enim & limitaretur ubi deſineret ſpatium quod actu occupat: nec etiam motu circulari, quia per hujuſmodi motum una pars mobilis debet pervenire ad locum alterius, ſed una pars corporis infiniti non poſſet ad locum alterius pervenire, *quod ſic oſtendo*, nam in illo corpore poſſent ut ſupra diximus deſignari duæ lineę ab eodem puncto in infinitum protenſæ atque adeò partes quas terminarent, diſtarẽt à ſe invicem infinitè ſicut & ipſæ lineæ: infinita autem diſtantia non eſt pertranſibilis motu locali; ergò una pars nunquam poſſet pervenire ad locum alterius.

Reſpondebis illud corpus fore mobile per ſe & ex natura ſua, immobile verò ſolùm per accidens ratione infinitæ molis, quæ hoc ipſo quod repleret omne ſpatium, motum impediret,

Sed contra: quia cum moles illa ſeu quantitas infinita eſſet accidens entitativè natu-

naturale dimanaret à natura & principiis intrinſecis illius corporis: ergò eſſet immobile etiam ex natura ſua, quandoquidem eſſet tale ratione accidentis à natura ipſius dimanantis.

Objicies: Infinitas non repugnat eſſentiæ quantitatis continuæ: ergò poteſt divinitùs produci. *Probatur antecedens* tum quia aliàs non potuiſſet dari infinitus motus nec infinitum tempus, quod eſt falſum, ſuppoſito quod mundus potuerit eſſe ab æterno etiam quoad ſucceſſiva ut in libris de cœlo ſuſtinebimus: tum quia *conceditur ab Ariſtotele & D. Thoma*, quod ſi daretur linea infinita, illa nihilominus poneretur in prædicamento quantitatis, quod idem conſequenter dicendum eſt de ſuperficie & corpore infinitis ſi darentur: ergò eſſentiæ illorũ non repugnat infinitas, aliàs dari non poſſent; nec, ſuppoſito quod darentur, haberent ſedem in prædicamento quantitatis, cùm non retinerent eandem eſſentiam.

Reſpondeo, repugnare eſſentiæ quantitatis ſi non primariò & directè, ſaltem ex conſequẽti & indirectè, quatenus repugnat ejus proprietatibus, putà terminationi poſitivæ & locali mobilitati, cùm ſaltem proprietas ejus ſit tum habere indiviſibilia terminantia, ſine quibus non poſſet fieri contactus abſq; penetratione, *ut vidimus diſp. ſup. ſect.* 2. tum poſſe moveri localiter, cum ipſa ſit quâ corpus

pus conſtituitur extenſum & loco mobile: neutrum verò ipſi competeret, ſi foret infinita, ſiquidem infinitas illa conſiſteret in carẽtia omnis termini, & nullũ relinqueret ſpatium in quo fieri poſſet motus. *Ad probationem reſpondeo*, potuiſſe quidem dari motum & tempus infinitũm, non tamen alias ſpecies quantitatis. *Ratio diſcriminis eſt*, quia infinitum in ratione entis ſucceſſivi, quale eſt tẽpus & motus, non eſt ſimul à parte rei, ſed id quod datur actu de motu & tempore aut in eis deſignari poteſt, ſemper finitum eſt, ſubindéque non ſequitur aliquid contra dicta; ſolùm enim infertur dari infinitum in potẽtia, non verò actu & ſimul, quod tamen ſequeretur, ſi darentur linea, ſuperficies & corpus infinita, quia ſunt entia permanentia & tota ſimul. *Ad aliud reſpondeo*, id concedi ab illis non abſolutè, *ſed ex ſuppoſitione* quòd linea illa eſſet infinita ſolùm ſecundùm extenſionem longitudinis, quę extenſio major vel minor eſt ipſis accidentalis: cùm hoc verò remaneret finita in ſua eſſentia, conſtaretque genere & differentiâ, ſicut modo: quam tamen ſuppoſitionem non admittunt, cùm fieri nequeat ut eſſentia finita ſit radix aut capax accidentis finiti; ſed ex ea arguunt, ſicut ex aliis ſuppoſitionibus impoſſibilibus ſolemus & nos interdum arguere innixi illi fundamento, *quod conditionalis nihil ponit in re, & quod ad ejus veritatem ſufficit unum bene ſequi*

ex alio, etſi utrumque ſit impoſſibile.

Dico 2. implicare etiam contradictionem quòd detur infinitum actu ſecundum numerum & multitudinem. Et imprimis quòd repugnet dari actu multitudinem rerum materialium & quantitativarum infinitã, ſequitur ex concluſione præcedenti, quia ex infinita corporum multitudine conflaretur magnitudo infinita, quam oſtendimus repugnare. Deinde quòd abſolutè implicet dari quamcumque multitudinem à parte rei actu infinitam,

Probatur 1. Si poſſet dari multitudo actu infinita, poſſet exhauriri infinita Dei potentia: ſed hoc repugnat, cùm enim è nihilo extrahat ſuos effectus, & nihilum exhauriri non poſſit, impoſſibile eſt Dei omnipotentiam eò devenire ut non poſſit ulterius operari & producere, quandoquidem ad operãdnm nihil requirit, ergò, *Probatur ſequela majoris*: Tunc exhauritur virtus productiva, quãdo ad eum terminum venit ut nihil amplius producere queat, ſed producta multitudine actu infinita hominum v.g. nihil amplius poſſet producere divina omnipotentia in ſpecie humana, ſiquidem infinito non poteſt aliquid addi: ergò eſſet exhauſta circa talem ſpeciem, & ſic de aliis.

Reſpondebis eſſe poſſibiles infinities infinitas ſpecies; & in qualibet ſpecie infinities infinita individua, & ſic productis aut infinitis ſpeciebus, aut infinitis ſub una vel

qua-

qualibet ſpecie individuis ſupereſſent adhuc infinities infinita producenda, ſubindeque nunquam exhauritetur omnipotentia divina etiam circa unam ſpeciem.

Sed contra: quia ſi non repugnat produci à Deo infinitam actu multitudinem ſpecierũ aut individuorum, non repugnabit etiã produci infinities infinitas multitudines omnium rerum poſſibilium: ſi enim nulla ſit ratio implicantiæ in productione unius infinitæ multitudinis, nulla etiam poterit aſſignari in productione infinitarum hujuſmodi multitudinum: ergò poſſet exhauriri omnipotentia divina, ita ut nihil amplius reſtaret illi de novo producendum, quod eſt abſurdum.

Probatur ſecundò, Si ſit poſſibilis infinita multitudo hominum, ponamus quod ſinguli eorum habeant ſingulos nummos aureos, quodque eos omnes in unum projiciant cumulum: hoc poſito vel ſinguli homines poſſunt ex illo cumulo unicum tantum nũmum reſumere, vel ſinguli denos, aut ſaltem plures quam unum, in quocunque tandem numero illos deſignes. neutrum dici poteſt: ergò repugnat illa multitudo infinita. *Probatur minor*, primò quoad primam partem; quia ſi non poſſent accipere ſinguli denos, ſed unum ſolum, ideò eſſet quia antequam infiniti homines accepiſſẽt exhauriretur numerus aureorũ, hoc eſt falsũ, numerus enim infinitus non exhauritur ex detractione nu-

meri finiti, qualis eſſet ſi homines dumtaxat finiti acciperent ſinguli denos: ergò.

Secundò quoad alteram partem oſtenditur, quia ſinguli poſuerunt unum dumtaxat, & non fuerunt aliunde immiſſi alii nummi, ut ſuppono, ergò unuſquiſque ſuum dumtaxat reſumere poterit.

Objicies primò Poteſt Deus ſeparare infinitas partes continui, ergò poteſt dari infinita actu multitudo. *Probatur antecedens*, Poteſt Deus ſeparare ea omnia quæ non habent eſſentialem inter ſe dependentiam, ſed partes continui non habent &c. ergò

Reſpondeo negando antecedens, loquendo de ſeparatione omnium collectivè. *Ad Probationem*, nego minorem de partibus proportionalibus quæ ſolæ ſunt infinitæ, illæ enim dependent à ſuis medietatibus in quas ſemper ſunt diviſibiles.

Objicies 2, Poteſt Deus in ſingulis inſtantibus unius horæ creare ſingulos angelos, aut animas rationales, atqui in qualibet hora ſunt actu infinita inſtantia, ergò infiniti angeli aut animæ infinitæ creabuntur in illa.

Confirmatur, quia ex dicendis in libris de cœlo, potuit mundus eſſe ab æterno, etiam quoad ſucceſſivas rerum generationes & productiones, ergò poſſent modò eſſe infinitæ actu animæ aut angeli. *Probatur conſequentia*, quia potuiſſent jam tranſiiſſe infinitæ generationes humanæ, ex quibus reſi-

reſiduæ eſſent infinitæ animæ, quippe ſunt immortales, ſimiliter infinitæ productiones angelorum, quæ fieri potuiſſent in infinitis ſucceſſivè annis, qui tranſiiſſent, atque adeò ſupereſſent infiniti actu angeli.

Ad objectionem diſtinguo majorem, in ſingulis inſtantibus diviſivè, concedo, in omnibus collectivè, nego: Ratio eſt quia illæ productiones deberent fieri ſucceſſivè in inſtantibus ſibi ſuccedentibus, ita ut prima fieret in primo inſtanti deſignato; ſecunda in alio ſequenti quod deſignaretur, & ſic deinceps: at inter quælibet duo inſtantia ſicut dantur infinitæ partes proportionales temporis, ita & infinita alia inſtantia eas copulantia, ſubindeq; repugnat in omnibus collectivè produci aliquid, quia quantumvis ſecunda productio videatur fieri in inſtanti proximo poſt primam, jam tamen tranſiere infinita alia. Poſſunt ergò produci Angeli in ſingulis inſtantibus *diviſivè* ſumptis, ſeu in ſingulis inſtãtibus determinatis, cùm productio determinata determinato inſtanti aut durationi debeat correſpondere: ſed inſtantia determinata, aut determinabilia ſemper ſunt actu finita, ſicut & ipſæ partes determinatæ, atque adeò, & productiones quæ in illis fierent.

Ad confirmationem diſtinguo antecedens, ex dicendis loco citato, Mundus potuit eſſe ab æterno quoad ſucceſſivas rerum generationes & productiones, per ſe loquendo &

quãtum eſt ex ratione entis ſucceſſivi, cui ut tali non repugnat, concedo: Per accidens: Si ex alio capite in aliquibus id repugnet, nego: in iis verò de quibus eſt ſermo in argumento id repugnare ex alio capite nempe ex implicantia infiniti quod inde conſequeretur, probatum manet ex dictis. Sed de his plura in libris de cœlo.

Objicies 3. Deus cognoſcit infinitas cogitationes hominum & angelorum poſſibiles & per totam æternitatem eliciẽdas: ergò poteſt infinitã illam multitudinem producere.

Reſpondeo cognoſcere illas poſſibiles, non omnes ſimul, ſed ſucceſſivè, & hoc ſolũ modo poſſe illas producere, quia non aliter poſſibiles aut producibiles ſunt: unde eæ quæ de facto ſunt à parte rei, ſemper in nũmero actu finito ſunt, & ſyncategorematicè ſolùm infinitæ.

Dices: Omnes illæ cogitationes quantũvis ex parte ſui ſint ſucceſſivæ & aliæ poſt alias futuræ, Deo nihilominus præſentes ſunt in æternitate: ergo efficiunt multitudinem actu infinitam.

Reſpondeo conceſſo antecedente diſtinguendo conſequens. Efficiunt multitudinem actu infinitam, ſimpliciter & in propria mẽſura ſeu duratione, *nego*, cùm in ſeipſis non ſint ſimul ſed ſucceſſivè prioribus deſinentibus: ſecundum quid & in menſura ſuperiori, ſeu reſpectu æternitatis, *eſto*.

SEC-

SECTIO IV.

An de abſoluta Dei potentia dari poſſit Infinitum actu ſecundùm intenſionem.

CUm ex dicendis in Libris de generatione ſola qualitas ſit capax augmenti intenſivi, ſenſus tituli erit utrùm dari poſſit qualitas infinitè intenſa: putà gravitas in lapide, calor in igne aut aliquo alio ſubjecto, lumen gloriæ in intellectu beati. Ad quod reſpondendo

Dico *Non poſſe divinitus etiam dari qualitatem infinitè intenſam.*

Probatur 1. Quia illa requireret infinitam capacitatem in ſubjecto recipiente, eò enim major debet eſſe capacitas in ſubjecto, quò perfectior & intenſior eſt forma aut qualitas quæ recipitur: atqui nullum ſubjectum creatum habet aut habere poteſt capacitatem infinitam: *Probatur minor*, quia entitas cujuslibet ſubjecti creati eſt finita & limitata: ergo & capacitas quæ ab entitate non diſtinguitur.

Probatur 2. Si poſſet dari infinita gravitas v. g. in lapide, poſſet moveri motu locali deorſum in inſtanti: conſequens implicat, ſiquidem motus localis eſt eſſentia-

liter ſucceſſivus, ſubindeque nequit fieri niſi in tempore, ergò. *Probatur ſequela majoris.* Tantò velocior eſt motus localis deorſum & in minori duratione fit, quãtò major eſt gravitas in mobili, ergò ſi eſſet infinita gravitas fieret motus localis in minima omnium duratione, quæ eſt inſtans. Idem argumentum fieri poteſt de calore, qui ſi eſſet infinitus, in inſtanti calefaceret, cum tamen calefactio ex ſua eſſentiali ratione ſit pariter motus ſucceſſivus.

Confirmatur, Si poſſet dari in intellectu beati lumen gloriæ infinitum, poſſet intellectus ille comprehendere Deum: conſequens implicat, Deus enim incomprehenſibilis eſt ab omni alio intellectu quàm proprio, ergò, &c. *Probatur ſequela,* Objectum aliquod cõprehendi eſt cognoſci quantum cognoſcibile eſt, ſed Deus mediãte illo lumine cognoſceretur, & videretur quantum viſibilis, & cognoſcibilis eſt, cùm videretur modo infinito, ergò comprehenderetur.

Objicies 1. Gratia quæ eſt in anima Chriſti eſt infinita, ut docent Theologi; ſed illa eſt qualitas, ergò dari poteſt qualitas infinita.

Reſpondeo non eſſe infinitam Phyſicè & in eſſe qualitatis, poſſet enim Deus per abſolutam ſuam potentiam producere intenſiorem, *ſed ſolùm moraliter, & in eſſe meritorii,* quatenus eſt gratia hominis Dei, ex quo habet

bet infinitam dignitatem, & eſt principium quo elicuit operationes infinitè meritorias quibus gratiam & gloriam meruit infinitis hominibus ſi darentur, meruit, inquam, illis quoad ſufficientiam.

Quærunt hic Authores, an unum infinitum poſſit eſſe majus alio. Ad quod reſpondemus nos negando ſuppoſitum, cùm oſtenderimus non dari ullum infinitum: qui verò illud admittunt, tenentur fateri unum eſſe majus alio, putà ſi daretur multitudo infinita hominum, major & numeroſior eſſet infinitas capillorum, digitorum, &c. Sed ego exiſtimo hoc eſſe unum ex præcipuis abſurdis quæ ex poſitione infiniti ſequerentur: nam revera illud infinitum quod eſſet minus alio, foret infinitum, & non foret infinitum: foret quidem ut ſupponitur: non foret verò, quia poſſet illi fieri additio ut alteri adæquaretur, cũ tamẽ infinito nihil addi poſſit. *Nec dicas materialiter dumtaxat poſſe fieri illi additionem*, & ſic unum infinitum eſſet majus alio materialiter ſolùm & non formaliter, quia utrumq; careret terminis, quæ eſt ratio formalis conſtitutiva infiniti: *Nam contra eſt*, quia illud quod eſſet minus alio in multitudine, verè haberet terminos illius multitudinis, ſiquidem poſſet ultra illos procedere.

APPENDIX.

Vtrum qualibet Res Naturalis habeat ſuum Maximum & Minimum quod ſic.

CUm ex dictis in duabus præcedentibus diſputationibus relinquatur ex una parte continuum eſſe infinitũ diviſibile in partes minores & minores, ex alia verò non poſſe eſſe actu infinitum in magnitudine, oritur difficultas; an res naturales continuæ ſive quantitativæ habeant certos terminos tum parvitatis, tum magnitudinis, quos tranſilire non poſſint. Et hic eſt ſenſus tituli, nam *Minimum quod ſic* dicitur illa minor quantitas ſub qua res eſſe poteſt, & ſub minori non poteſt, & *è contra Maximum quod ſic* appellatur major illa quantitas ſub qua res eſſe poteſt, & non poteſt ſub majori. Hoc poſito

Dico primò, Quodlibet vivens habet ſuum Maximum quod ſic, ſeu certum terminum magnitudinis, quem excedere non poteſt ſaltem naturaliter.

Probatur, quia viventia augentur vi caloris innati convertentis alimentum in propriam ſubſtantiam viventis, ergò ad eum terminum magnitudinis devenire poſſunt quem

quem tranſgredi nequeant. *Probatur conſequentia*; quia calor ille naturalis agendo in alimentum repatitur ab eo ac debilitatur, & eò tandem devenit, ut plus conſumat ſubſtātiæ ipſius viventis & primigenii radicalis (quod omninò depaſcit tanquam ſuum alimentum, eo proportionali modo quo lumen lampadis conſumit oleum) quàm convertat nutrimenti in ſubſtantiam viventis: ergò tunc vivens pervenit ad terminum magnitudinis, quem excedere non poteſt ſua ſaltem virtute naturali.

Dico ſecundò: Res naturales purè corporeæ, ſeu non viventes non habent ſuum Maximum quod ſic, ſeu terminum magnitudinis quem excedere non poſſint.

Probatur ex diſcrimine inter viventia & non viventia: ideò enim viventia non poſſunt augeri in infinitum, ſed habent certū terminum magnitudinis, quia calor naturalis, virtute cujus quantitatem acquirunt, debilitatur, & tandem ad eum terminū devenit, ut ulterius nequeat progredi: atqui res purè corporeæ non augentur per virtutem aliquam activam, quæ convertendo alia in ſuam ſubſtantiam debilitetur: ergò poterunt magis & magis creſcere. *Probatur minor*, nam vel augentur per ſolam juxta-poſitionem aliarum rerum homogenearum, cum quibus hoc ipſo continuantur, ſicut aqua augetur per appoſitionem alterius ſimilis liquoris, vel

ſi per

ſi per virtutem activam converſivam alterius in propriam ſubſtantiam, tantum abeſt ut virtus illa agendo & convertendo aliud debilitetur, quin potius magis creſcit, ut in igne cujus virtus tantò fit activior, quantò magis augetur, ergò,

Confirmatur, nam ut jam innuimus, illud eſt diſcrimen inter viventia & non viventia, quòd illa augentur per intusſuſceptionẽ alimenti convertendo ipſum vi caloris naturalis, hæc verò per ſolam juxtapoſitionem: atqui quantumvis aqua & ignis ſint in magna quantitate, poteſt fieri hujuſmodi juxta-poſitio alterius ſimilis ſubſtantiæ, aquæ enim, quantacunque ſit, poteſt ſemper infundi alia & igni ſimiliter apponi combuſtibile. Dicere autem ignem & aquam poſſe ad tantam devenire magnitudinem, ut non continuaretur in illo caſu aqua præexiſtens cum alia ſibi de novo infuſa & ſuperaddita, nec ignis cũ ſtupa ſibi injecta & incenſa, ſed quod ſervarent ſuas entitates diviſas & ſeparatas, ſolumque contiguas, eſt omninò imaginarium & gratis dictum: quare enim aquæ juxta-poſitæ amittunt modò ſua indiviſibilia extrema & continuari incipiunt, tunc verò minimè.

Objicies, Quælibet forma naturalis requirit certas diſpoſitiones aut determinata accidentia inter quæ eſt quantitas; ergò exigit certam & determinatam quantitatem quam excedere nequeat, atque

adeò

adeò petit certum terminum magnitudinis.

Reſpondeo quamlibet formam accidentalem exigere certa accidentia actu determinata, ſeu finita & limitata de facto, cum quo ſtat ut terminum quem actu habent, excedere poſſint, niſi ex alio capite repugnet, ut de calore ignis qui in certo gradu eſt proprietas illius. *Unde concedo* quantitatem cujuslibet rei corporeæ ſemper habere actu terminum magnitudinis, illo tamen carere in potentia, quatenus eum & quemlibet in particulari excedere poteſt, ut conſtat ex dictis. Illa ergo locutio quæ eſt frequens in D. Thoma quod nempe *qualibet forma naturalis exigat certam & determinatam quantitatem*, ſolùm ſignificat non poſſe habere actu infinitam, ſed debere finitam & limitatam habere.

Dico tertiò: Tam viventia quam non viventia habent ſuum minimum quod ſic, ſeu certos terminos parvitatis, naturaliter loquendo.

Probatur: quia adeò exigua poteſt eſſe materia, ut in ea nequeat naturaliter recipi & conſervari forma ſive purè corporea ſive vivens: ergo res naturalis ſive inanimata ſive vivens habet certum terminum parvitatis. *Probatur antecedens:* quia forma quælibet exigit recipi in tali materia, in qua poſſit exercere ſuas operationes, cum unumquodque ſit propter ſuam operationem

tionē: atqui tam exigua poteſt eſſe materia, ut in illa nullam poſſit forma naturalis exercere operationem, adeò enim minui poteſt per diviſionem materia cui ineſt forma ignis v.g. ut in ea non poſſit ampliùs actionem calefaciendi exercere: ergo non poterit in ea recipi & conſervari connaturaliter & in ſtatu permanenti, quod addo ut denotem poſſe ibi eſſe formam per aliquā brevem morulam & in ſtatu viali ſeu in tendentia ad corruptionē. *Dices:* Remanebit ergo materia ſine forma. *Reſpondeo id negando*, quia licet forma ignis non poſſit eſſe in tam exigua materia, poterit tamen alia quæ ipſi ſuccedet, reſpectu cujus terminus parvitatis erit minor.

Objicies; Detur minimum combuſtibile & applicetur igni, ex hoc ſic arguo. Ignis ille prius comburet partem propinquiorē illius combuſtibilis quàm remotiorē: ergo falſum eſt aliquam quantitatem ita exiguam aſſignari poſſe, ut in minori nequeat eſſe forma ignis, quandoquidē aſſignato quolibet quātumvis exiguo cōbuſtibili poteſt in aliquid minus ipſo, nempe in partem ejus introduci.

Reſpondeo negando antecedens, quia non poteſt comburi aliquid, ſeu in materiam aliquam introduci forma ignis, niſi adſint diſpoſitiones neceſſariæ, inter quas eſt tanta vel tanta quantitas ſufficiens, ut in ea poſſit forma illa exercere ſuas operationes, atque adeò aſſignata tali exigua materia non poterit

teris introduci forma niſi ſimul in totam, idque in inſtanti terminativo calefactionis ſufficientem calorem ut præviam diſpoſitionem introducentis.

Dices: Continuum eſt diviſibile in infinitum, ſed aqua v.g. eſt continua, ſimiliter ignis, panis, &c. ergo quodlibet illorum eſt diviſibile in infinitum in partes, ſubindeque poterit eſſe ſub minori & minori quantitate.

Reſpondeo diſtinguendo majorem, Continuũ *mathematicè* ſpectatum, ſeu ſumptum pro ipſa quantitate continua ſecundùm ſe & ut abſtrahit ab eo quòd ſit accidens connaturale compoſiti phyſici, concedo: *phyſicè* conſideratum, prout eſt proprietas aut accidens connaturale talis compoſiti in particulari, nego, quia tandem ad eam parvitatẽ devenietur in qua remanere nequeat forma ſubſtantialis: *unde ſimiliter diſtinguenda eſt conſequentia,* Aqua & alia hujuſmodi erunt in infinitũ diviſibilia, ſi *mathematicè* pro ipſa quantitate dumtaxat ſumantur, concedo ſi *phyſicè,* pro ipſo compoſito ſubſtante hujuſmodi quantitati, aut quod idem eſt pro ipſa quantitate ut eſt proprietas ſive diſpoſitio naturalis talis compoſiti, nego. Et ob hanc rationem in tam exiguas dividi, & ut ita loquar pulveriſari, poſſet quantitas ſpecierum ſacramentalium partes, ut ſub illis non remanerent corpus & ſanguis Chriſti Domini, quia tamdiu duntaxat ſub illis conſervantur, quamdiu conſer-

conſervaretur ſi ibi adeſſet ſubſtantia panis & vini.

Adverte autem quod licet continuum phyſicè ſumptum, pro ipſo ſcilicet compoſito naturali ut extenſo per quantitatem, non ſit diviſibile in infinitum in partes per ſe ſubſiſtentes, ſub quibus ſeparatis conſervaretur: benè tamen in partes inexiſtentes ſeu in toto deſignabiles, quia non tot poſſunt in eo ſignari, quin plures adhuc deſignabiles ſint: quod ſufficit ad rationem continui, ut patet in cœlo quod non eſt diviſibile in partes per ſe ſubſiſtentes & ſeparatas, aliàs eſſet corruptibile, & tamen in eo reperitur propria ratio continui, quia ſcilicet eſt diviſibile in partes inexiſtentes minores & minores in infinitum per ſolam ipſarum ſignationem. Unde datur quidem terminus parvitatis, ut ita dicam, ſubſiſtens ſeu tam exigua quantitas ſeparata ut ſub minore remanere non poſſit forma rei naturalis, ſicut probatum eſt, non tamen inexiſtens, quia verè forma naturalis eſt ſub qualibet parte quantitatis minori & minori in infinitum quandiu eſt in toto.

De Loco in libris de cœlo agetur.

IN

IN SEPTIMUM

Librum Phyſicorum.

DISPUTATIO UNICA ORDINE XV.

De conditionibus ad motum requiſitis.

DUæ examinantur hic conditiones ad movendum requiſitæ. Prima eſt diſtinctio mobilis à movente. Secunda eſt indiſtantia ipſorum. De prima ſit

SECTIO I.

Vtrum omne quod movetur, moveatur ab alio.

SEnſus tituli eſt utrum ita neceſſe ſit mobile ſeu paſſum diſtingui ab agente & movente, ut non poſſit idem planè movere ſeipſum, ſed neceſſariò debeat ab alio realiter diſtincto pendere in ſuo motu. Ratio dubitandi eſt

Primò: quia viventia movent ſeipſa, in quo differunt à non viventibus, quæ moventur ab alio, vivere enim eſt moveri à ſe.

Et

Et ſi reſpondeas ; illud diſcrimen in hoc cõſiſtere quòd res purè corporea & inanimata movetur à principio activo omninò extrinſeco, ita ut ipſa ſit principium duntaxat paſſivum ſeu receptivum motus, vivens autem movetur à principio activo motus ſibi intrinſeco, nempe ab anima ut principio *quo* radicali & à potentiis ut principiis proximis elicitivis motus vel actionis, & à corde juxta Ariſtotelem , vel à cerebro juxta Galenum tranſmittente ſpiritus vitales aut animales ad facultates motivas vel ſenſitivas quibus eliciant ſuas operationes, atq; adeò etiam in viventibus mobile aut paſsũ, quod eſt ipſum totum vivens , diſtinguetur ſaltem realiter inadæquatè: ſeu diſtinctione includentis & incluſi, à movente, quod eſt tantum pars aut facultas aliqua interna. *Contra eſt:* quia ſaltẽ pars illa aut facultas movebitur à ſeipſa & non ab aliquo alio, ſiquidem cauſat in ſeipſa motum & actionem, putà cor motũ dilatationis & reſtrictionis quo cõtinuò movetur, & ſimiliter facultates ſenſitivæ & intellectivæ, ſuas operationes quæ dicuntur immanẽtes quia recipiuntur & manent in illis, ſubindeque idem eſt in eis movens & mobile.

Secundò quia quælibet eſſentia habet rationem efficientis, ſubindeque moventis, reſpectu ſuarum proprietatum quas in ſe recipit, atque adeò idem eſt ibi movens & motum. Et idem dicendum eſt de motu graviũ

& le-

& levium, cauſatur enim effectivè ab ipſis & in eiſdem recipitur. Item aqua calida ſeipſam amoto igne reducit ad priſtinam frigiditatem, ſubindeque eſt movens & mota reſpectu eiuſdem frigefactionis. Nihilominus

Dico veriſſimum eſſe illud axioma Ariſtotelicum, quod ſcilicet omne quod movetur, movetur ab alio realiter diſtincto. Ex quo, juncto alio principio, quod nempe in moventibus per ſe ſubordinatis non poſſit dari proceſſus in infinitũ, demonſtrat Philoſophus libro ſequenti dari unum primũ motorem immobilẽ, qui eſt Deus Optimus Maximus. Unde qui negant illud axioma, vel in dubium revocant, non parum favent Atheis qui ex motu horũ inferiorum non poterunt efficaciter deduci ad confitendum unum primum motorem.

Probatur concluſio ratione generali, quæ procedit de omni movente & moto quacunque tandem mutatione ſive corporea & phyſica, ſive metaphyſica & ſpirituali. Quia impoſſibile eſt idem eſſe ſimul in actu & in potentia reſpectu eiuſdẽ, id eſt, præhabere illud actu, & præhabere illud ſola aptitudine aut potentia, atqui movẽs eſt in actu reſpectu illius ad quod mobile vel paſſum eſt ſolũ in potentia, ergo impoſſibile eſt idẽ omnino eſſe à parte rei movens & mobile reſpectu eiuſdẽ, ſubindeque omne quod movetur, movetur ab alio. *Probatur minor*, Movens ſeu agens qua tale eſt in actu reſpectu effectus, nihil

enim agit niſi inquantum eſt in actu, *ut* habet commune proloquium, id eſt, inquantum actu præhabet id quod efficit, mobile vero ſeu ſubjectum receptivum inquantum tale, eſt in potentia ad recipiendum in ſe effectũ illum aut terminum ab agente producendũ: ergo movens qua tale eſt in actu reſpectu illius ad quod mobile eſt ſolùm in potentia.

Reſpondebis hoc argumentum ſolùm probare, non poſſe idem eſſe in actu formali, & ſimul in potentia reſpectu ejuſdem, putà habere calorem formalem, & ſimul & ſemel eſſe in potentia ad ipſum, non autem convincere quod idem non poſſit eſſe in actu duntaxat virtuali reſpectu alicujus quod ſolum virtualiter continet & ſimul in potentia ad illud idem formaliter recipiendum, atque adeo non oſtendit quod idem non poſſit eſſe movens & mobile reſpectu ejuſdem; ſeu quòd non poſſit moveri à ſeipſo. Quòd autem res ita habeat videtur omnino certum: vinum, E. G. piper & alia hujuſmodi quæ ſunt virtualiter calida, dicuntur eſſe in actu virtuali reſpectu caloris quem poſſunt efficere in ſtomacho v. g. & in potentia ad eundem formaliter in ſeipſis recipiendum: ſimiliter potentiæ animæ ſecundum ſe ſunt in actu virtuali reſpectu operationum, & in potentia formali ad eas recipiendas.

Sed contra, quia id quod eſt in actu virtuali perfecto reſpectu alicujus, ſeu quod

virtualiter aut eminenter illud continet, perfectiori modo præhabet illud, quam ſi eſſet in actu formali; nam habere calorem formalem E.G. eſt habere ipſum cum limitatione, habere autem virtualem vel eminentialem eſt continere ipſum ratione alicujus formæ perfectioris, quæ non eſt formaliter calor, ſed aliqua alia perfectio calorem virtualiter aut eminenter continens, ut lux Solis quæ ſubinde perfectio non eſt limitata ad unam rationem: ergo ſicut non poteſt idem ſimul eſſe in potentia & in actu formali reſpectu eiuſdem, ita & à fortiori nec in actu virtuali; unde cum ea, quorum fit mentio in reſponſione, ſint in potentia reſpectu illorum actuum formaliter, efficaciter convincit ratio noſtra quòd non ſint ſecundùm ſe præcisè ſpectata in actu virtuali perfecto ſaltem & omnino completo in actu ſecundo atque adeò quòd debeant conſtitui talia, ſeu in ratione moventium actu per aliquid ſuperadditum & aliunde adveniens, atque ita non erit idem movens in actu ſecundo conſtitutũ & mobile. Unde ex hoc principio infertur neceſſitas influxus prævii recepti in cauſa ſecunda ut per illum conſtituatur in ratione moventis actualis: atque adeò convincitur dari primum movens, cùm nequeat dari proceſſus in infinitum. Præter hujuſmodi autem influxum ad conſtituendas cauſas aut potentias in ratione actu moventum generaliter neceſ-

neceſſarium, adhuc in exemplis adductis de vino & pipere requiritur aliquid aliud, nempe quod excitentur à calore naturali, ut actu moveant ſeu ut cauſent calorē quem virtualiter dicuntur continere. Ex quibus omnibus conſtat movens actu & mobile diſtingui realiter, ſaltem inadæquatè quatenus movens actu conſtituitur tale per aliquid ſuperadditum. Sed hæc omnia magis adhuc declarabuntur reſpondendo ad rationes dubitandi.

Probatur verò ſecundo concluſio, Impoſſibile eſt unum & idem pendere realiter à ſeipſo: atqui mobile ſeu paſſum realiter pendet à movente ſeu agente: ergo non eſt idem movens & mobile, *Probatur minor,* Quod recipit aliquid reale ab alio, realiter pendet ab eo quantum ad illud, loquendo ſaltem in rebus creatis, atqui paſſum recipit motū aut effectum ab agente: ergò realiter pendet ſubindeque diſtinguitur ab illo, vel adæquatè, ſicut projectum à projiciente, & omnis cauſa ſecunda vel potentia à cauſa præmovente vel ſaltem inadæquatè & diſtinctione includentis & incluſi, ſicut vivens à potentia aut principio interno movente aut ipſamet facultas ut mota ſeu ut recipiens ſuā operationem tanquam ſubjectum *quo* (ſubjectū enim *quod* eſt totum) à ſeipſa ut eliciente. Unde.

Ad primam rationem dubitandi bene reſpondetur ibidem, Ad replicam patet ex jam dictis hujuſmodi potentias aut principia non moveri

veri à ſe ipſis abſque ulla diſtinctione moventis & mobilis, movent enim ſeu agunt ut conſtituta in actu ſecundo per aliquid ſuperadditum, moventur verò & recipiunt ſecundùm ſuas entitates : præterquàm quòd loquendo de corde, motus ille dilatationis & reſtrictionis, ſeu quod idem eſt, potentia continuò & neceſſariò hujuſmodi motum eliciens ineſt ei à generante.

Ad ſecundam reſpondeo negando idem eſſe movens & mobile in illis exemplis : eſſentia enim eſt quidem id quod recipit proprietates, ſed agens quod propria actione illas producit eſt ſolùm generans. Similiter dico de motu gravium & levium, ac de recuperatione frigiditatis in aqua : cauſa enim horum omnium eſt ea quæ produxit res illas quibus hujuſmodi proprietates, motus, aut accidentia debentur; quod enim dat eſſe dat conſequentia ad eſſe, ſive ipſo initio productionis rei, ſive poſteà. Et licet non adſit generans aut actio generativa formaliter, cenſetur tamen adeſſe virtualiter & remanere in eſſentia rei genitæ, tanquam in effectu primario, quatenus reliquit in ea neceſſariam determinationem ad tales proprietates (ſublatis obſtaculis) tanquam ad effectus ſecundarios, Sed de his in libris de generatione, ubi de reſultantia proprietatum.

Ex dictis inferre licet quàm profundo innitatur fundamento Phyſica præmotio; funda-

fundatur enim in eodem principio à quo deducitur neceſſitas unius primi motoris in illo ſcilicet principio à nobis ſtabilito, quòd omne quod movetur debet moveri ab alio, ſeu in eo quòd idem nequit eſſe in actu & in potentia reſpectu eiuſdem, ex quo fit quod cum cauſæ ſecundæ & facultates operativæ ſint ſolùm in potentia ad ſuas actiones, debent neceſſariò recipere aliquẽ influxum aut motionem qua reducantur ad actũ, atq; adeò ab alio moveri cui proinde per ſe ſubordinantur, unde cũ in moventibus per ſe ſubordinatis non poſſit dari proceſſus in infinitũ, deveniendum tandem eſt ad unum primum motorem immobilem. Sed de his alias.

SECTIO II.

Vtrum movens & mobile debeant eſſe ſimul.

SEnſus eſt utrùm movens aut agens debeat eſſe immediatè conjunctum paſſo aut mobili in quod agit, an verò poſſit agere in ſubjectum diſtans, cui nec per ſuam ſubſtantiam nec per virtutem à ſe diffuſam conjungatur? Pro quo.

Adverte dupliciter poſſe agens eſſe immediatum paſſo, primo immediatione ſuppoſiti

poſiti & virtutis ſimul, quo modo ignis eſt præſens calefactibili ſibi contiguo: ſecundo immediatione virtutis tantùm, & non ſuppoſiti ſeu ſubſtantiæ; qua ratione Sol conjungitur his inferioribus in quæ agit, non enim adeſt illis immediatè per ſuam ſubſtãtiam, ſed ſolùm per virtutem à ſe diffuſam, Hoc poſito

Aſſerunt Scotus & Scotiſtæ poſſe aliquod agens operari in ſubjectum, abſque eo quod ipſum contingat contactu ſuppoſiti aut virtutis à ſe diffuſæ & per medium tranſmiſſæ.

Dico tamen omne agens debere eſſe immediatum paſſo, vel utraque immediatione, vel ſaltem immediatione virtutis: id eſt debere eſſe præſens in loco ubi operàtur, vel per ſuam ſubſtantiam, vel per virtutem à ſe diffuſam.

Probatur: Operatio ſequitur ad eſſe, ita ut actualis exiſtentia ſit omninò neceſſaria ad operandum, ergò ad operandum in tali loco neceſſaria eſt exiſtentia agentis in eo loco. *Probatur conſequentia à ſimili*: ſicut enim ad operandum in tempore in quo res non eſt, ita ſe habet, ac ſi nunquam fuiſſet aut futura eſſet, ita ad operandum in loco ubi non eſt ita ſe habet ac ſi omninò non eſſet in rerum natura: atqui implicat contradictionem aliquid agere niſi exiſtat vel per ſe vel per ſuam virtutem eo tempore quo agit: ergò pariter repugnabit quòd agat niſi ſit præſens vel per ſe vel per ſuam virtutem in lo-

co ubi operatur & producit effectum.

Confirmatur hoc inductione in omni agentium aut moventium genere: nam in primis ipſe Deus, qui eſt primum agens, eſt intime præſens omnibus creaturis, & quoad ſubſtantiam & quoad virtutem ac operationem, utpote ab ejus ſubſtantia indiſtinctas, quod docet Apoſtolus Actor. 17. *Non longè* (inquit) *eſt ab unoquoque noſtrum, in ipſo enim vivimus, movemur & ſumus.* Ubi vides Divum Paulum ex operatione Dei in creaturam, quâ ei vitam, motum, & eſſe continuò tribuit & conſervat, inferre intimam illius præſentiam in nobis. Unde efficax deſumi poteſt argumentũ pro aliis agentibus; nam ſi illa conſequentia Pauli ſit legitima, valet etiam pro aliis, ita ut ex illorum operatione colligi poſſit ea eſſe præſentia ubi operantur. Deinde etiam intelligentia motrix cœli, teſte Philoſopho, eſt ſuppoſitaliter in parte orientali in qua incipit motus, in aliis verò eſt præſens ſolùm per ſuam virtutem: & idem dicendum de quolibet alio agente proportionaliter, ignis enim per ſuam ſubſtantiam eſt præſens & conjunctus illi parti aeris aut alterius ſubjecti ſibi contigui, quam primò calefacit, aliis verò remotioribus per calorem à ſe diffuſum, medio enim calore in proxima parte producto, calefacit aliam partem remotiorem, & iſta media aliam, & ſic con-

conſequenter donec perveniat ad ultimam quæ eſt extra ſphæram activitatis ejus Ex quo

Confirmatur magis Concluſio, Quia ſi agens poſſet agere in diſtans, nulla eſſet ſphæra activitatis ejus; ſed poſſet agere ad quamcunque diſtantiam: conſequens eſt manifeſtè falſum: ergò. *Sequela probatur*, nulla enim alia ratio aſſignari poteſt, cur nequeat agere niſi ad certam diſtantiam, quam quia virtus ab ipſo diffuſa paulatim debilitatur, quatenus medium decurrit & per illud diffunditur uniformiter difformiter, hoc eſt non æqualiter in omnibus ejus partibus, ſed in parte propinquiore magis, in remotiore minus, & ſic conſequenter donec deficiat: illa autem ratio nulla erit ſi neceſſe non ſit quòd ex ſe emittat virtutem, eamque per medium diffundat: ergò.

Pro ſolutione objectionum adverte, quòd quando aliquid agit in medium, & in ſubjectum diſtans, non ſemper idem effectus producitur in utroque, ob diverſam ſcilicet capacitatem & diſpoſitionem quam habent, unde Sol in cœlis ſibi contiguis producit lumen, non calorem cujus ſunt incapaces, utpote incorruptibiles, in aere verò ſimul cum lumine calorem efficit, quia utriuſque eſt capax, in viſceribus terræ non producit lumen, propter opacitatem illius elementi quod eſt incapax lucis: producit tamen in eo calorem aut

alias influentias, [illegible] ratione quarum in una illius parte producit aurum, in alia ferrum & ſimilia, ob varias ſcilicet diſpoſitiones quas inibi reperit. Et ex hoc oritur, quòd quamvis idem accidens ſit in medio & in ſubjecto diſtanti receptum, non tamen eundem ſemper effectum producit.

Ex quibus inferes ſolutionem plurium Inſtantiarum quæ adverſus concluſionẽ noſtram fieri poſſent: & in primis quomodò magnes exempli grat. etſi valdè diſtans à ferro, trahat illud ad ſe, ſimiliter electrum paleas, id enim prꝑſtant mediantibus quibuſdam ſecretis qualitatibus quas diffundũt per medium, & tranſmittunt uſque ad res illas: nec tamen per tales virtutes trahunt ad ſe medium, quia in eo non eſt diſpoſitio illa ſpecialis convenientia & ſympathia cum magnete & electro ut trahatur, quę reperitur in ferro & paleis. Idem proportionaliter dic de duobus illis piſciculis, Torpedine & Remora, quorum prior, ſi tangatur à reti piſcatoris obſtupefacit manum ejus, non tamen rete, poſterior verò ſuo contactu ſiſtit ingens navigium: hos enim effectus præſtant per ſecretas virtutes à ſe diffuſas, Denique corpora cœleſtia agunt in hæc inferiora immediatè immediatione virtutis tranſmittendo lumen & alias ſecretas influentias, quæ non ſortiũtur ubique eoſdem effectus, ſed ubi reperiunt congruas diſpoſitiones,

Dices

Dices, Projiciens non conjungitur mobili poſtquam ipſum projecit : ergò movens & mobile non debent neceſſario eſſe ſimul.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens : Non conjungitur ei per ſuam ſubſtantiàm, concedo: per virtutem impulſivam ipſi impreſſam nego: quæ virtus impulſiva paulatim debilitatur, & propterea motus violentus eſt tardior in fine, cùm naturalis ſit tum velocior : quia ſcilicet virtus naturalis, purà gravitas, non debilitatur, ſed majores quodammodo acquirit vires quando approximat centro, ſive ob ſympathiam quam habet cum illo, ſive ratione alicùjus virtutis attractivæ quam habet centrum, ſimilem proportionaliter illi quam diximus diffundi à magnete.

IN OCTAVUM librum Phyſicorum.

DISPUTANDUM primò eſſet de æternitate aut inceptione motus & temporis, quæ Philoſophus conatur hic oſtendere fuiſſe de facto ab æterno.

Secundò de exiſtentia unius primi motoris immobilis ad quem ex motibus horum inferiorum aſcendendum eſſe oſtendit.

Sed nos primum remittemus ad ſequentem tractatum de Mundo Diſp. 1. ſecundum (de quo Lib. & Diſp. præcedenti Sect. 1. jam aliquid tetigimus) ad Metaphyſicam Par. 2. Diſp. 1. ubi de exiſtentia deque attributis DEI Opt. Max. qui ſit benedictus in ſæcula. Amen.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Finis Primæ Partis.

Digitized by Google

355.1

FINE

Digitized by Google

R. SAL[illegible]
RESTAURO